

⁶³
^{C-29}
ÇURT XOZJAJSTVONЬN

KALENDARЬ

1935 ÇЫЛГА

63
c 29.

94548 №

KYN BADBŞ SIBIR KRAJDAGЬ
KOLXOZCBYLLARNA LA SOVXOZ İŞMEKCİLERINE

1935 ÇBLGA

ÇURT XOZJAJSSTVOZBÑN
K A L E N D A R b

Kyn badbş Sibir Krajdъn Izdatel'stvozь

NOVOSIBIR OGIZ 1935

Горно-Алтайская областная
БИБЛИОТЕКА

Sotsialist meroj—ulu ijde.

Ekinci beş çyldıktıq 3-ci çýly—1935 çý
çanç vaşalda. Politiceskij la organizatsion-
nyj çanlpnaq kolxoztordy onop arý týndyr
alagypa baza kolxoztordy bolşevik byduyu
edip, argalı kustu kul'turny kolxoz çadıllы
týzep alarý usun onop arý tartýzgarla kol-
xozcyslardan aldañda çaan zadaça turup çat.

Vtornik

1

Sreda

2

Cetverg

3

Pjatnitsa

4

Subbota

5

Л А Н А

tartýzuu çaltanlıq çogypaq kuyup er isteर
ış voýır edüp turgan; ondyj istin şiltini-
zda çakşy—kolxozcyslarb isten vozor,
usypa cýgarda—trudokuninde baazb çaan.
Ozoci mergendycil kolxozsylar voýlyq
sokyp çozok izle, voýlyq nekørlik çöbile
baza tem izile mergencilderdin toozyp çä-
nýdaq eškyrip, olorio vojlorlyq ezyup tur-
gan Bilezin këptedip, artkan kalgan kulaq
baýlara kuyun kajral çogypaq tartýzyp, olor-
dbyq karşuu kylbktalyň vylca saap, çalku
çabulardy tazlyla çogoltorla turuskandar.
Çanç baştalgan proizvodstvenyj çylga
kirip, etkeп çyldıq mœrej izliniň itobyň so-
top, sindep kérerin tœzep alala, czosy vo-
lyp turgandardy temdektep, kolxoz çaza-
lnda ozocyl bolgon kolxoz çazalbında attu
culu ulustardy—mergendycilerdi temdek-
ter, sotsialis mœrejdi etkýyerin onon arý
onop týnya elbedip erkinedip alarga, olor-
dbyq tem izin temdektep alar kerek.

1934 çylda Janvardıq 5-ci kyninde Bis-
tin kraj ulu revoljutsionnyj nagrada—Lenin-
piç ordenen aldb. Kyn Badýş Sibir kraj-
pyq kolxozcyslarb týnpanda arý sek kuyuni-
le istep, kolxoz çeezezin seberlep, Lenin-
nin ordenen algan Kyn Badýş Sibir krajlyq
maktylu uuldarb, bolor usurlu.

Leninin Ordeni

1-ký janvar—mergencildin kyni 1931 çylda
Kyn badýş Sibirde urur promyšlennozoly bas-
tapky zawodlýn işke kijdirip tuzalanalyň bas-
tagan—Belovsktyň isink istep byduyer zavodı.
5-ci janvarda 1934 çylda Sovetterdin tes
başkaru vi kancı krajlardı la oblastardı Le-
ninin ordenen nagrada bererine (sýjaargyla)
postanovlenija cýgaran, ol krajlardı tooz-
na kyn badýş Sibir krajı Leninin ordenenla
nagrada berdi.

Ötkön çyldıq tem izinen kolxozcyslardan
kemizi Bilbes bu kerekti: Kajdala Bolşevik
erkinile sotsialis mœrejdi tœzep vaza kuyup
etkýrer izine tuzalangan çerlerde, ondo iş
ejinde bydyp turgan, istin normalzylıq
kemçuyzin kjalita çogypaq bydyp, onop
azýragada bydyp turgan; ondo istin kacest-
vozyp këdirerine proizvodstvada poxod iş
sýndyk edüp turgan; ondo çerinin keveř
koomojdo bolzo, aş tuyumın këdireri usip

Ulustır organizovat' eder degeni ne?

Nəker Kaganovic kolxozcılardıq 'sezd çuinnda tıñajda ajtkan: "Ulustır organizovat' ederi—olordır şergelj turguzup algannda emes. Çok, ulustır organizovat' edip alar degeni,—ozolo bıştap olordır işke erkin kuyunin kədýirip alarında bolıp çat". Bydyrip edip sal dep ajdyp salarb as, kanajda ederinde ajdyp bereri as bolıp çat. Turguzılgan zadacalıv bydyreine kylalta şogınan kerekty bolıp turganlıp, çarttar ajdyp berer kerek. Kazyla kolxoçs, kazyla sovxıçz işmekcizi, kazyla istep turgan kizi, kolın boş salbaşlaç, sırıpsa isti tuduń pır, berilgen zadanieni əjine bydyrerin, vojlıp ozolo bıştap isteer izi edip cotoğodıj edip işli turguzar kerek. Çanısla klas şanınan əsty kizi karşullanılp, sovet baskarudıñ turguskan zadcalarıv bydyreine udurlazır kederlejenin, çart oqdro, kazyla işci bilip turgadıj edip, işti turguzar kerek. Albatıplı birkitirip alarınna ondıl velenip albaganca istegen iste kəymçily byderi çok bolor. Çanısla tıñajda alvatıplı birkitirip baştaza işti kərimçily bydußer arga bar. Onop başka klass şanınan əstüler uyredy bilgizinde sondop turgan gruppı kolxozcılardıb „organizovat' edip“ baştaj berer.

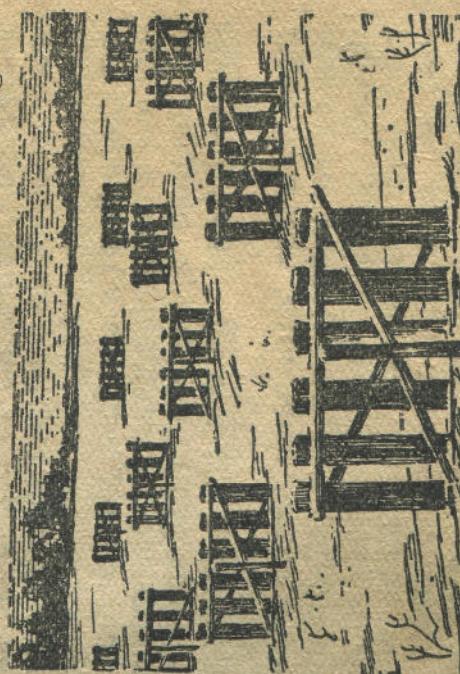
İş kyceti aajlu baştu başkarıp turguzarına ne kerekty bolıp çat? İstini təs bolykterin çart bileri, ogo organizatorlordin taldap turguzarın bileri, kazyla işcige sokyındar şart şakarlı bereri, todusla ol çakarun bydytugur turganlıp kerəri, kancala kirezi istin bydußer evin taap, isteer kyceti turguzarın biler kerek.

Bu ajdylgan eziy kerekterdin bityuzzupe etkyerin undup salar bolzo, iş kucti sırıplıca bəlyp turguskanıv vəzibər varar. Kyskyde podsolnukıv kerep kerek.

Kışkıda tyşken cıktardıb cəberleer kerek.

Çalğıda sək as tyzırp turgan rajondordo kardı salınlıga aldyraj çaan ucurlu iş bolıp çat. Onop ulam aştıq tyzimi 10 protsenten ala 50 protsentke etire kədyrilip çat; çadaan arıstı — çadaan biudajıb baza kanca-kanca çı əzər kulturnı ələndərdi sookko tönzibaj korurıv na çem bolıp çat.

Kup vadıb Sibirde çalaça kar toktoğır alarınp keregində tınyıj ep iştəp alarınpa çakşıb bolıp çat: 1) podsolnukıv saptarın (komırgaşınlı) artızar, 2) agastan, sığbaaldaq onondo əske kar tutkadı peme kadaarg, 3) kamıştaq ol emeze salamnan etken snoptor turguzar, 4) çyvaal cogor.

Şitlarla kar toktoğon.

Podosolnukıv saptarın cəl rajondordo srañaj çenilde tuzazıda çan ep arga bojır çat. Parlap syurp salgan kыraga podsolnukıv çoldop çalıbagı 3-4 metra kirezi casır salar, çoldordıb ortozıp deze 20-30 metra eder. Ol çoldordıb salınpıç keler aajla kecire sokköbjud edip turguzar. Kyskyde podsolnukıv vəzibər 8-10 metr bolor ucurlu.

tyrgallarıv deze çaska çetire arızırp salar, kışkıda olordıb ortozına kəp kar toktop kyrítip çat.

Çoldonır əsken komırgaşıldan başka, kardı çakşıb keptən toktoğorına, olordu kecire, kyskyde, çer tonor aldynda, podsolnukıv komırgaşılaçınan "uzınp" bir metr kirezi komırgaşıldan orto ortozı 20 m.

Kardı salıngıa ucurtraj tudur alarınp ekinci ebi — salınp tuduş sogırp turganlına kecire scit aq turguzag. Scitardıb agaştan eder, temii çoldıq çalıpla turguzar scitarga tynelir, emeze çyvaaldaq kamıştan, podsolnukıv komırgaşılaçınan eder. Scitardıb orto ortozılp uragıp opon vojlıp çarşıt kirely artızar. Sytkekj kojiı turguskannda scitardıb kardı koomoj tudur çat. Scitardıb çoldop turguzar orto ortozıp 20-30 m., scitardıb voj vojlıp uragıp 4-5 m. edip turguzar. Bir ga çerge 70-80 scit kerek. Scitardıb vekter turguzarın kabızıtkardıb kysten ala çer ery tuzunda kadaar. Kadagan kazıktarga çava scitardıb tarska-la, salamlı emeze kamışla çava tanır salar. Kacan kar scitardıb $\frac{2}{3}$ belygin bektegen kininde, ol tuzunda scitardıb əske çer ge turguzır çat; olordı kyrtelgen karlar dıb ortozına turguzar.

Kamışla vaza salamla kar toktoğır alarınna sprotot edip vıñajla tur-guskanıv artıy. Snoptordıb Çergelej orto ortozılp 1-1½ m. edip (saatra keverly) turguzar. Çoldol turguskanılp ortozında deze uragıp 10-15 m. edip turguzar kerek. Çoldol turguskanılp çalıbagı 8-10 metr bolor ucurlu.

Fermalarda tuduş turar Brigadalar tezolder.

6 Voskresen

BSK(в)P TK ijun' aında (1934 ç.) etkən plenumda şəxsiyyət Cəvargan postanovle-nijazınan ulaj, sojuz icinde çər kereginin Başkaruüz, bastra kolxoztordo, süt, coxko baza koi tovarıyl fermalarında isti laptu organizovat ederine bildiriy turguzır (1934 ç. nojavrdıy 14 künində) şəptədi. Kolxoz fermaların təpaç arıb organizatsionno-hozastvennyj şənənaç təpədarına vi şərpəlip cəgəcəlgan reşenielər syrekej çaan bildirilir bolır çat. Bu şəptərdi byudyer əjin uzatraj baza ezi-kujuunaq ala kolxoztordıq sokım izine ədyp, bacımdaj byder ucurlu.

7 Ponedel'nik

8 Vtornik

9 Sreda

10 Çetverg

11 Pjatnitsa

12 Subbota

J a n v a r y

Mal izinde tuzalanar ne kerek şəpselde-rin, çuzyn şuyr dvorlorın eki Əldib tur-kulpa tuvdungadıj şepsep salala, oly ka-zla brigada sajlı ylep karuzuna kolgo tabbıştayıp berer kerek. Malcı—dolarkalar-ga saap turgan ujlardı eki Əldan beri so-lubas edip, koňla berer kerek, cockolordb-deze, olordıq kijninen çutup azrap turgan kizinin kollına tuduş selis çogъpan isteer edip turguzar ucurlu. Kep tuza berip tur-ganla baza uktu maldardı başka aňlu gruppaga veölyje (uguna tuzalanar yrga bəlyje), olyq Izine taldama mergencil kol-xozsbylardan turguzar ucurlu.

Agro-zootexniceskij yuredyyni bilip ug-e-nip aların baza massovoj isti kolxozcollar-dıq la sovxoç işməkclilerinin ortoziya şaj-ımdada etkyurerin təzəp etkyurer kerek; olo-dıq sotsialisticeskij erkin kuyunile isteer ak-sanaazıb kədirip, bilgir edip alar kerek. Kolxoztordıq emeze sovxoztordıq bastra Izinin plandarın la kazyla brigadada aldb-naq turguzulgan plandarın şinzeləp şərpəzip kərer kerek; ol zadaniyalardı la plan-dardı kazyla oly vüdyurer kizige çartar ajdyp, is-kyucti sokym səpçynca vəlyp tur-guzıp alar kerek.

BSK(в)P TK ijun ajda etkən plenumb-pıq cəvgargan şeptərinən ulam mal izinde turgan kolxozcılardıq izin cotoordo, olyq azrap turgan təmənq toozıpan, çapç sъ-kan çaqş maldıb korulap algalınpaz vaza produktsijazzılyq algan toozıpan kərə trud kynderin bicir ucurlu. Mal azraar ferma-larda nele çuzyn istərdi laptu təzəp istee-rine sojuz icinde çer kereginin baskaruzı-ndan

8-ci janvardı 1920 ç.—Kun cəbənzində frontın (Kalcak frontı) cənib, Krasnojarsk gorodı Kızyl cəri koigo algan.
10-ci janvar'da 1934 ç.—Kun Badış kral icinde BSK(в)P II-ci (VII) partikonferensijazzı acıyan.
11-ci janvar'da 1933 ç.—MTS la sovxo-ztordı poliotelder təzəər kereginde BSK(в)P TK plenumda postanovlenie cəvargan.

Mal izinde turar brigadaları taldama izin kərgysken mergencil kolxozcılardan taldap bılgap tudar kerek. Kolxoztıq voj-nada baza mal iziniq brigadazlında kulak-kirbegedi kalgandarbırtardıq artıkan

İzinde nele çyzyn işte turgan kolxozcyclardıň bydyrgen iziniň şalıp tıplıjada cotor vicer: "nele çyzyn işte eki şaldaç azya işter turgan kolxozcyclargı aldyndagızla kere trud kunderin 10 protsent kozıp verip turar, 3 çy iştep, onoq artıgynda mal izinde turgan kolxozcyclarga 15 protsent yuzeri bicipl berer. Onojo-oğ belendy yuediy fermalıň zavedbavajuşcılaryńla brigadınlardıň şalıp kendirip berer ucurlu.

BSK(B)P TK İşl ajda etken plenumby şer sýgargan: "Bergen planıň azyra bydyrgur, işin kacestvoz şakş edip turgan kolxozcyclardıň şas malla şıllap, işter algan trudokunderine yzeri 15 protsent kozıp berer,— ojo kajra,— şas malş olyur, coon tizi maldarlı subaj kalıp, produktsijazıň kacestvoz temen şabbı bolgon kolxozcyclardan iştep algan trudokun-

deinen 15 protsentke getire tyzyrer". Bu turguzbylgan şerptən nıam sojuz icinde şer kereginin başkaruuzyň өгө ajdylgan Bildirilerinde kolxozcyclardıň cokytm izineç kere trudo-kynderin kozıp baza korodırıp la natural'ny syj (premija) bererin turguzyp şerptegen ok.

Kolxoz tovarıň fermalarında iş laptu organizova' eder kereginde turguzyp şer- tegen bildiryylérinde cokytm ajdylgan, — şan tovarıň fermalırdıq zavedjuşcılalı kraj icinde şer kereginin başkaruuzy şerptər turguzyp baza izineç şugarar uscurlu, — artkan ook fermalırdıq zavedjuşcılalrıň rajondordo (ajmaktarda) şer kereginiň başkaruuzy şerptər turguzyp baza izinen şugarat. Kolxoz fermalarında vaştıñ kadırların uzagıncı işzile turgazganya vi şerpiň bildiryysi syrekej şaan voýr şat.

Caskı şalgıb isterge belendeneler. Caskı şalgıb isterdin körimçili byderi, kolxoztorla soxzoztor kıştaç ala azyplıgra kanca kirezi beletenip alganlınaç bolor. Bas- tra traktorlar, Bastra myner attar, Bastra yuren astar, Bastra ne kerekty şepselder væza şalan işine kerekty şazaldar, brigadaar- dıň Bastra ulustar—azyplıdra eteden, cas- kı şalgıb işne ezilý ojdeñ urak ozo bele- terp buzulap alar kerek.

Traktorlordıb ejine remontyp etkuyrip, Bastra myner attardı işke şaragadı edip kycin şarandırıp, bukalardı la carlandı şegerine tallırap yuredip alarla-syrekej ki- seemeli şetirer kerek. Aş salarlaç azyplıdra 3 nedele ozo Bastra attardı tuppel amyr turguzyp, azralıp şarandırar kerek. Caskı kıya izin etkuygence şetkil bolgo-

dey edip kontsentrirovannı azraldar bele- ter alar kerek.

Yren astı beleteerin syrekej kiceer kerek. Yren fondınya artıbzarga taldana aş ыгар, өskө şerptinen ыгар, sortirovat' edip bij- ik өskyleq bolgodıj edip alar kerek. Ka- cestvoz koomo yren materialdy (koomo) өskyleq onoondo өskө koomojoı bar) bast- razıp bilgenle tarjıpl selir kerek. Onojdo ok tuynej aștyq sortıpl seliirinin planıň kış- ka ejde bydyurer ucurlu.

Sejalkalardı, saldalardı, tırmustardı, kul- tivatorlary, ne kerekty şepselderdi, şeginerde tudunar şepselderdi le transporito tuzulanar materialdardı tygenince remonttop şazar alar kerek. Şalan odularıň, şamtıplı- cıly ijdigenderdi, anvarlardı baza taskak-

tardı şazar bydyurerin şalyndada bydyrgışteerin tezep alar kerek. Mal turar dvorlor- go, şalan odularıňa şuuktada azralardıň tıtarıň kışkы ejde wəzodor kerek.

Şanç Sýkan bozunyp azrap kiceer keregi

Boozu şançla sýgarda, tereerde, onbıru cek kedennen etken oromşla (pro- stanla) ogor alar kerek; kazla bozunyp oromşla (prostandy) alganlıp kijninde oromşty (prostandy) şunup salar kerek. Oozlaç la tumcugup naç şalyştybyn ol-ok tarjıpl şajladıb, tumcugup şuzup arlap salar kerek.
Bozu sýgarda kindik tamtyb kacanda bolzo yzylyp şat. Çe ondyda bolzo ozo bastap kindik tambrıb icinen 8-10 sm. urak edip, arulap kreolinla emeze enetöin etken ucukla keze buulalla, arulap kreolinnyň ceintizine çurup salgan bicakla kezip sal- za nedende artıb bolor. Kindik tamtydyp kesken icun kreolinla emeze bromferron dep nemele syrtyp salar kerek.

Enezi su kadtıb voýr, sýkan bozunılda kadtıb bolzo, enezine şaladala, onbırgak şaly kırka kurgadargına araqyr salar. Bozu kurgadalar kırta bozunyp 12 caska şuuk tutdup şat, sranaj ciptyj kurgagylısa tutdar. Bozu kurgadalar kyr şok bolgozby. Şanç sýkan bozudı Evoranıb kaýgsadı der 18-20 şıllulu kaýrcakka sugar, epeze bozu lardıq kazaalında şançstanı turar tapan- tıza ağı sek, şaly, şanç salam şıala ogo araqyr salar. Mında su kadtık sýkan bozunı syrekej kiceer keregi turar. Kiceer aşçatar koyup turatınpala olordıp codıb al arga 1-2 kongon turkunıla bas- tra bozularıň nomerlap salar kerek.

Sytty maldb Ҫakşb azrap kiceep keleri.

Voskresen

Ponedel'nik

Vtornik

Sreda

Cetverg

Pjatnitsa

Sutbot'a

13

14

15

16

17

18

19

F

A

H

A

J

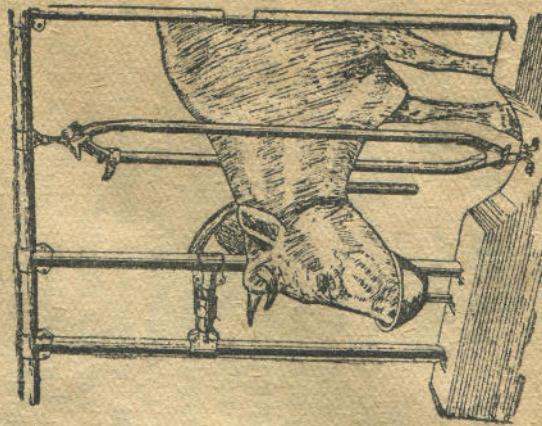
Kışkıb өлдө mal turar kazagandar aru cek Ҫulu bolorb mal tudarъна Ҫaan ucuru is Bolz Ҫat Kazagandar kacanda bolzo aru cek, kurgak, Ҫulu, Ҫarbk bolor ucuru, aru kejly baza şinzelip Ҫazagan ne kerek Ҫepseldy (azral salar kormuskalu, kej selip turar ventiljatorlu, poldu onondo өшө ne kerekyizi) kacanda çetkil bolor ucuru.

Kejdin Ҫubъ mal turar dvorlordo Ҫan- da bolzo 80 protsentten өтөс ucurlu; kej- din Ҫubъn өнөтөjn Ҫazagan başka aňyru priborla (çepzelle) kemdir, onp adь—gig- rometr. Kejdiq temperaturazb (Ҫuluuz) 1s. 8—10° bolor ucuru. Curt xozajstvogo ҫa- an Ҫubъn boýr turgan ucun, ujlardb so- ok kыrtarga tudarga ҫarabas. Uzak tem isten kөrgөnde, ujlardb sook kыrka tutkan- da (Ts.-2-5° çetire sook), berip turgan sy- di kynine 6—12,5 prois. onondo azbra astap Ҫat; onoq başka ujar tьndu beskezin temendөdip baza azraldb kөp çip Ҫat.

Сыпьпса ujlardb tudarъna kыjaltazb çok kerek boýr turgan olordb arlap vaza çayjyt Ҫerge bir emes kezekke сыгатyr turay. Tygyn şetkala arlap taraar ucuru. Tygyn arlaganъnan ulam ujlardb sutkazbna beier sydi kөdrylip Ҫat, bir kanca tem is- terden kөrgөnde, 4 n. ala 7 protsentke çeti- re kөdirilet. Sook baza surgandu kynderde Ҫаjыm Ҫerge (proguilkaga) сыгарбаза artk, nemiq ucun deze olorgo sook өdүр baza sydi Ҫавъза] berbezin dep сыгарбас kerek.

Sugattardb Ҫazaarъn syrekej kicer kerek. Olinde baza ujlar kerekisigenince sugarba- gaştan ulam sutkazbna berer sydin. 6—8%

Kışkıb өлдө ujlardb sugaratan suumb dvorgo ekelip berer kerek. Onp keregin- de dvorlordo Ҫaan agas katkalar candar emeze basra ujlardb sutkazbna icer suu batkadby temir baktar turguzar kerek (orto toola uj salыn 50-60 litradan). Ujardb ka- canda Bolzo syrekej Ҫakşb aru, amitandu, Ҫuluuzb dvordyb Ҫuluuna tuej (Ts. 8-10°). suula kynupe 3 kataptan sugarqar turar ke- rek. Avtopojka dep apylu çepselle sugar- ganaň nedende artk bolor. Avtopojkala sugarganda tegin sugatta sugarganъla kө- re, Severnyj Kavkastqы nauscno—isledova- tel'skij institutty tem iş өtкүrygeninen kөr- gөndө, kazyla uj orto toolo bodozo kynin berer sydin 0,5 litraga kozъp kөptөdip çat.

Toştbı oňır, małdь sook sula sugararın toktodor kerek. Toşko tunej suudь uj ickende onъ vojnyq ediniñ çyuluuna çetire çyldyr alatpa bastra azraňnyq 20 protsentin berip çat.

Kolodetsterdi oncozlyq ebrede, kыlyp bijik edip, qosla ebirede kadaar, çakşy çazap ystyn çaat salar kerek, onъ tuduşla bekter çabylu tudar ucurlu. Bastra kolodes. Tarda nasos emeze nele symele etken suu caargıştarlu bolor ucurlu. Kolodestъ ajian- dya toj balkaştan kyreelej urup salar, koldestaq aly su urada akkadı edip kel- tendy çazar, ystyne ook taştar urup salar kerek. Suu algystardы çazar tuduş kiceep turaryla enetein bir kizi çygaryp turgus- kanyň çakşy bolor.

Ujlar turar dvorlor sajın katu ezi turguzup alar kerek, kazъ kirede azral beretenin, olordыn kijninec ne kerekty izin byduyegi- nin, aaýıp cılpasça baştu turguzyp, kystyp ejnde olordь solvbas kerek.

Kışkıda etkyrer iştı temdekteze тұ- нада вөlyp turguzar.

Ujardыn turgan dvorlynan bogyp-wotqыn efeğin arnatara tura 4 c. ala 4 c. 30 m. çetire. Baştarık katap saar 4 c 30 m. ala 5 c. 30 m. çetire.

Tan erten tura azraat, sugarat, tygın taraalı, edinde kirly balkaştı çerin çunai, dvordь arlap çaza- ar, tezeңcizin kozorla efeğin tartar 5 c. 30 m. ala 8 c. 30 m. çetire etkyrer.

Tıstanar ej 8 c. 30 m. ala 12 c. tıskе çetire. Ekinçى katap saar 12 c. ala 1 c. tıskе çetire. Ujardы azraar 1 c. ala 2 c. tıskе çetire. Ujardы çajыm çerge (progulkaga) çygarar. Dvor- db şinzilep oncozyn arlaar, kejin solyp salkunga etkyre soktyrar, tezeңcizin solyp, ejdar dvordыn tısh- tıla çyrgence, olordыn içer sunun beleteeri 2 c. ala 4 c. 30 m. tıskе çetire etkyrer.

Tıstanar ej 4 c. 30 m. ala 7 c. 30 m. enlige çe- ture.

Үctinclı katap saar 7 c. 30 m. enirden ala 8 c. 30 m. enlige çetire əder,

Azırp baza sugararla onop kijninde tıstanar 8 c. 30 m. enirden ala əder.

Boos ujdb azraar la kөrөri.

Su kadtık mal çakşy azralda, kijnineq ki- cep çyrgende le aru cek turkanda—su-ka- dьk, bekemel ugın berip çat. Boos ujga, artusyndagъ boos çyrgen us ajdyq turkypna vozuy tutak çok əzereine ujdyq kynin çip turgan azral normaznya 0,8 azral toodoq kozyp baza 160 gram ve- lok berip turar kerek—olyp tınduga bes- kezin kubultrazyla la berer tuzazыn çav- zatpaska berip turgan azralnya kozyp berer. Ogo taldama çakşy olęp berip turar kerek. Kontsentrirovannыj azralda la silostъ kozyp berer kerek (8-10 kg) Berip turgan azral- dыq keminen silostъ, uj tөrөrine çetire 2 nedele artkan tuzında, bererin toktodor. Yrelip kalgan, katu, vortyp, tonyp kalgan azralda srajanj berbes ucuru.

Suula sugaratып kупуне eki kataptaq as etpej turgan çerine—dvordыq icine sugarar kerek; suudыq temperatrazы (çyliuż) Ts. 10-12° bolor ucurlu. Sugat çaaar, kolodets çaaar, suu çar ajdap sugaratыn srajanj tok- todyp salar kerek.

Boos ujdb arımakçыga vişlap, aru cek, içi çarkъ, kurgak, içiñ çakşy çyldyr sal- gan, çakşy çazap salgan kej solyp turar ventilatorlu dvorgo tudar kerek. Dvordыn yстыnde сык var bolbozyn, kacanda bolzo tutusç etkil çarçyk 'var bolbyn, tudus kur- gak tөzөncily bolzyn,—olyp syrekel şinzilep kicper kөrөr kerek. Boos ujdb salkyn et- kyre sogolylaq korular kerek.

Çakşy ajas çyly kunde kynin sajyp boos ujardы çajыm çerge (progulkaga) çygar-

turar kerek. Dvordыn parataznyaq ujlardы gruppala cagargaj, çançstan çygat. Çaj- ьm çerge bos vazyr çyrgende ej uzalba- zыn dep, kөryp turar kerek; boos ujdb nele- de srajanj sokpos.

Saňnp, tөrөrinen 2 aj ozo toktodyp sa- lar kerek. Çajgy ejde boos ujlardы tөrөrinen eki a] ozo eske ujlardan ajyр, paşa boos ujardыq gruppazыp tөzөør kerek, aly beti ajdascha çobotrozyla şykar, olordь srajanj çuuq degen odorlu çerge kavыtar (kyder) kerek.

Tөrөrinen 7-10 kyn azyndыra boos ujardы tөrөør kyrka ajyр tudar kerek. Ujlar tөrөør belyktin içi çyly, aru-cek va- za kurgak bolor ucurlu. Ujlar tөrөør belyk- ke kөsүрериниñ aldynda onb sanitarnыj çä- pi-paq sekter arulap salar kerek. Tөrөør aldynda ujdyq kijnin çançy, kujrugyplı ta tıln edin Kreolin dep peme cejgen çyly su- ula çunup salar kerek. Kыjaltazъ çogyp ujdb aru, kurgak, kalyq salgan salamnyç ystyne tөrөør kerek.

Bir kezekke bozılp enezip emizerine turgan bolzo, ujdb baska çajыm wolykke sugar kerek.

Ooru bar dep, emeze ooruuryň sesken uj- lardы, baska kyrka ajyр salar kerek, olor- dыq vozularыn kadyk ujardыq bozularыnaq baska sugala, olordь kicper kөryp turar kerek.

Bukaga captyrganъ, çeldegenin, tere- genin kыjalta çogyp ujardы çygar-

Leninin çakyltaz.

SSRS sovetterinin II-ci s'ezd çuńında nök. Stalinńıı ajtkan kiusıńıp palań.

...Bisten aýjyń barar tușta biske nökər Lenin partijalıp clenl bolor ulu adıň adańılp biłk tudup, aru cek korulap turzun dep çakıbgan. Nekər Lenin, slerdin çakyltagardı bis cek byduyeribis dep certenip turubıss.

...Bisten aýjyń barar tușta biske nökər Lenin partijada aýjyń sanaa çok şanıı boýp turganlıp kəstyńp odyndıj seberlep, korup turzılp dep çakıbgan. Nekər Lenin, slerdin buda çakyltagardı bis bazada maktylu byduyeribis dep certenip turubıss. ...Bisten aýjyń barar tușta biske nökər Lenin proletar diktaturazıpl koogyr baza olyp tıńcda turzılp dep çakıbgan. Nekər Lenin, slerdin buda çakyltagardı maktylu sek byduyerine bis vojvıvıstıq kusubiske aćılvassıvıss dep certenip turubıss.

...Bisten aýjyń barar tușta biske nökər Lenin kancala bar ijde-kyçile ismekcilerdin le krestjandardıpl sojızılp tıńcda turzılp dep çakıp turgan. Nekər Lenin, slerdin buda çakyltagardı bis maktylu sek byduyeribis dep certenip turubıss.

...Bisten aýjyń barar tușta biske nökər Lenin respublikardıpl sojızılp tıńcda vaza şaandadıpl turzılp dep çakıp turgan. Nekər Lenin, slerdin buda çakyltagardı bis maktylu sek byduyeribis dep certenip turubıss.

...Kızıı cerydi tıńcda, vəkə kustu ederile, oňıpl ajalgazıpl çakıp eder kegegi, Bisten partijalıpl kancı zadacalarılpıç turıçın, byduyurı isted turat zadaçazıv vo-

Voskresen

20

Ponedel'nik

21

Vtornik

22

Sreda

23

Cetverg

24

Pjatnitsa

25

Sıbbota

26

21-ci janvar'da 1924 f. telekej ystylene proletar revoljutsiajızılp ulu başçızı, bol'sevik Partijazılpıla kommunist internatsionalıplı 100ecizi—V. I. Leninin oğon kyni. 22-ci janvarda V. I. Leninin oğonın temdeki ezepl undutrazına ucurlagan kyni. 22-ci janvarda (eskidezile 9-ci janvarda) 1905 f. „Kandı voskresen“—1905 f. revoljutsıjapı baştalıgan kyni.

26-ci Janvarda 1934 f. BSK(b)P XVII-ci s'ezd çuńıı acılgan—klass çok sotsialist obesivo byduyerinin s'ezd—çuńıı.

Aştyq kozyr्नан, шуръп сөрөнен өтөндөн арутаганьнан, bijik өскүленинен уренең artzalбы.

Sotsialis چаландарында salgan aştyq tuyum kөдүрип аларыла өткүрер тартзууда урен көргөн карынла turan چан көркөтүндин бірызzi, болып өт. „Neni cackan, onь ok kezerin“—дір озодон көр сөсті bar. Кынан өңеш үрнендеzen, tuyumi қаан аш алаңп. Koomoj үrendi сасыр salzan—чакш тузумды болоңп сакъва.

Үүредүден, күнің өдүр турган Işten kөргөнде, урен материалдан талдама җакшы болып солып турғань Birde arcambıgъ өскөн, өскүлең, baştап өзөрине түзәнгара Beletgen көр azraldu — козыр, ун беркесли ваза сөрөненде alıpagan ару үрнендер болып өт. Қаңыsla ondyj урен, оноп өзүр турар езынтине ғаранып, канала көрек қапсажай өзөрине, җаяттып ғетирip өт. Кандыла arcambıktarla udura түзүрүнгөн өзүмди bekemel edip, tuyumin

biliktederine җајыт вољр өт. Урен ашtyq aralagan kandylja kacestvozbaap көјганаң ашtyq тузумин astadыр turat.

Kacanda bolzo урен ашty syrekej arulap sortirovka өткүре vozodьp salar ucurlu.

As kulturalardып утенин kiceep arulap sortovka azbya өткүрgenineq ulam tuyumi arulagan ашtyq üçün xozjaistvodo өскө kerekterge tudarga tuzalu voљr өт (үрнеге salarga җарабас җenil, ogoş, өskylen emes emeneze koomoj өзөр ашty). Урен ашty arulabaza bu as teginele kalas җerge вайр өт, сөртү yrennen ulam çalanدار сөрөнle сөртөlip өт.

Урен материалга alьskan сөрөnderdin stranjalja җamatapp tyn өtirer сөрөnder: kara sula, kыlyk, tolgoљp ezer byre iart-кыş grecuxa, kukol, emeze ашtyп karaz, sproynpja, balgъzpl onondo өskөlөgi· vag. Ашtyq kacestvozbyn syrekej җавъzadъp, tuyumin astadыр, ol ok tarjып сөрөnder ашty ғүнадыр ваза onь korulaarga sy'ekej arcambыk вољr, albatыr җirtypna syrekej сүгм өtirip өадыlar.

Anajdarda сөрөnderdi çok ederine tartızarga, ozolo Baştar, урен материалда сөрөnенең aralap alaryп syrekej kiceer көrek. Kazyla вөlyk үrendi stranaj аru edip Baştarкъ klasska өtirip alar kerek.

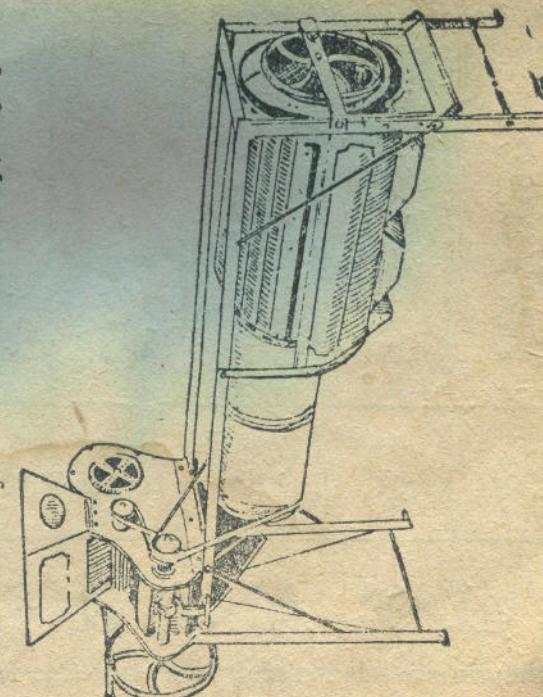
Урен материалда Baştarкъ klass аru edip alaryп cotolotonь ого alьskan nele көреки çok ись вазъ (ook урен, bolcok balkastar, җara bazыgъan yrender, сөрөnderdin le kul'uttyj өzүmderdiq уренi) alьskan

2,0% azbya bolbos ucurlu, ol toogo kирген сөрөndeyнүп уренi deze 0,5% aspas bolzьp. Урен материалдан сөvi 5% azbya bolgozьp көjalta җogънаq baza katap sorrovka azbya өtкүreг kerek.

Үrendi Baştarкъ arlaarыn la җiir ашty arlaarыn as cасar vejalka azbya emeze tvejalka-sartirovka azbya өtкүrүp arulaar. Tegin vejalkadan -vejalka - sortirovkanып başkarь onып icinde өnetein turguskan reşatolp сасыр turgan as җaңыст! җenil сөрөn yrenderderdiq җoopълан kөrө ыlgalыр başka ajryb өt. Vejalka-sartirovkalardып talдama җakşы вољr turgan Rabera, Klejtona, "Krestjanka" dep attu maşыmlar.

Үrendi onoq арь arulaarыn kukol'don ыгар arulaarga trijer ашtyra өtкүrүp өt. Bu maşыланып tөs adь—aştyq кеверинеq ulam ыlgaaar sortirovka вољr өt. Kөr sabazында bistin тудуныр tuzalanыр turganbъv Gajda sistemazlyq trijer, ol trierlar buudajdan kukol', kara sula, kыlyk dэр elөndөrdi ыlgap arulap өt, onop өaska җara bazыgъan yrenderderi ajryp өt; suladaq ajryb ыlgalыр turgan: sulanlyq la arbapъп уренi—buudajdan ajryb өt. Onop өaska, trijer yren materialы bir kanca sortortgo вољr өt, ol tuста, yrenderine aştyп җaңыsla kozurыn la orto kozurыn ыlgap ажыр ажыр өt.

Ucьla җetire stranaj аru edip yren materialda arulap alارга Mълка—Fuxtel' dep attu maşылага өtкүrze җakşy. Bu машина yrenniн үtirip өt, kөrө ыlgap өt. Fuxtel' машиналарла ыlgaganda kancala kerek итү beskely, bir tunej yren ыlgap alaryna җaan tuzalu вољr өt.

Gajda dep attu trier.

Çalanدارьвъска چакшъ талдама sorttu kul'turnyj ezymderdi keptedip tarkadaldar.

Carak yrenderdy kul'turalardын sortьnan kөre rajondordып аяъла сасаръ.
 Buudajdañ, sulanъп, arvalъп, la onondo eske kulturalardып yelenin съпънса taldaaşnan, çurixozjaştvoňп salgan azъпп چакшъп өзүр, tyzimi kөdýrileri, sortь چакшъ yrenle yrendegeninen ulamdalp җat.

Kraj icindegi җer keregin başkarar upravlenijsazъ kazyla rajongo salatan carak yrendy kulturalardып sortь аяъла сасаръп tuzguskan, onojdo belygeni aştып tyzimi kөdirilip, sookko udura съдым bollorъna la albatçurtып хозяјstvozъna tuzaszъ җaan bolъp җat.

Çaskыда salar buuda.

1934 çъlda kraj icinde salbigan bastra ças salar buudajdan sortyla ыlgap cackalp 60-la protsent bolgon. Ekinci besçىldyktyп ucuna çetire buudып salar bastra җerler tal-dama sorttu buudajla salbar ucurlu.

Kajda, kandъj sorttu buudaj salatan? Katu buudaj—къзы saganañtu mazaktu, apagas—çaltsrkal aajlu urendy 010 la 0189 gordejiforme dep attu buudaj, onъ җапъnsa kyn tyştyklegi cөl rajondorъnda salar. Onop sranaj چакшъ sorttu kultur edip җat.

Oske buudajlardan as bolwoj Tsez-iu m 0111 dep buudaj چакшъndu salbnar ucir lu, onъц будуми boromtъk-Ьstalgandyj saanaktu mazaktu, tal orto kozyr къзы ugendy bolor. Aldыnан turguza cасыр turgan buudajga kөre bu sort buudajdp tyzimi 22,5 protsentke bijik bolъp җat. Ezily kemide beskezi bu buudajdan uig, oni sil kerdьbъn, къзы ceryzdi le krestjan-

27 Janvarda 1924 f. V. I. Leninin sеegin çugan kymli.
 28 Janvarda 1918 f. Rossijanъп Sotsialist Federativnyj sovet respublikazъn tezegeñin Çaragany.

29 Janvarda pisatel' A. P. Cexovъп-съкъn kyninen birl etken 75 съльбъ (1904 f. elgen).

31 Janvarda 1932 f. Magnitogorskijn Sta-tej bergen — sovet metallurgicaleskij zavodъ 15-сан zavodtorъnъп bir җaan zavodъ işke kirgen. 1-kъ fevral'da 1918 f. Ismekej le krestjan-darъn, kъзы ceryzdi le krestjan-

ret-Bilek җaraiqan.

27	Voskresen	
28	Ponedel'nik	
29	Vtornik	
30	Sreda	
31	Cetverg	
1	Pjatnitsa	
2	Sutbota	
J	Fevral'	
я		
и		
л		
а		
и		
л		
а		
и		

zium 0111 dep attu buudaj җaanla Sovet sojuznda җарлу emes, granda arb җанъnda onъц چакшъп җart, onъц ucun onъ kөptöde salbp өskyreri eksportto җaan Bildirly bolъp җat.

Tsezium 0111 dep attu buudaj kraj icindegi cөl rajondorda la agastu-cөl rajondo-rъnda چакшъ өzöt, тъланп aru bu buudajdp elbede salbp өskyrer ucurlu.

Ekinci җаймдалa salblyp turganъ Milk-turum 0321 dep attu buudaj. Bu buudaj sa-anagъ çok kъзы mazaktu, sarbmazak-къзы endy urendy bijik tyzimdy (çerly buudaj-dып tyzimineп 24 protsentke bijik), onъц salarga җакшъ җaramaky oroj въzgar. Onъц җerler kyn tyştyk talada cөl vaza agastu-cөl rajondorъnda salatan.

Kyn Сыгъзъ җaar җuuк kyn tyştyk rajo-nordo kanadskij sorttu җель съгар „Kit-sener“ dep buudaj چакшъndu өzöt, onъц mazabъ saanak çok, apagaş, sujman vydumdy bolor. Bu sort buudajdp salaryn em turguza kem çok etken, nerin ucun deze kyjegike вътък, kor çetireeci (svedskii la gesenskij) съtyldarga өdirip salat. Çe ol җельдигъна съдьм baza ureni kaktalbaq җat. Kitcener dep buudajdan kalaş възъгаръла چакшъ kultur albp җat.

Kyn tyndyk le kyn съгъзъла җuuк typ-dyk rajondorъnda apagaş urendy „Noe“ dep buudajdp salarga җaraar. Bu sort buu-daj kapşagaj възър, тузумdy вольр җat, onъц kaptazal җerliacez, la эзън kota keessi си-

Ajdylgan sorttu buudajlardaň başka olorgo solşırıltır bolor çapçı sort buudajlar mypldy attı: "Kommunarka" (Ijutestsen 01113) dep attı, apagaş saanak çok tazaktu vuidaj. Ljubinskiy rajonnyň yren əskyrer kolxoztorysta la gosudarstvonyň yren sorttor ətalandarynda bu sort buudaj tuzymine Tsezum 0111 dep attı buudajdny tuzymine tynel, berip turat. Oňç tazagzylnda saanak çok keregindé Mil'turum 0321 dep attı vüdajdaň sorttu alştyrıp çat, çe kapşaga] vüzgarla başkalanyp çat,

Mylanç am tyndyk talada rajondordo çöly buudajlar salarınna çaplı sorttordon „Smena“ (Eritrospermum 01021) dep, apagaş saanaktu mazaktu, sarırmazak-apagaş yrendy, kapşaga] vüzyp tuzymni vüjik tyzer buudaj. Sulapçı sorttoq tapan kraj icin-de kör sabazlır salılyr turgan latypaç ar्ब çajımdanda əskyrerge temdekteliip turgan "Poveda" la „Zolotoj dozd“ dep attu sulalar.

"Poveda" dep sula ezily kemcide tal orto urı Beskely, iur kozyl yrendy sort boyp çat. "Povedanç" salamly katu. Əske sorttoq kere oroj vüzgarb ucun oňç kraj icinde kyn tyştyk rajondorysta salılyr çat, orto rajondordo deze çapsla etkyre erte emeze erte salza çakşy bydyp turat.

Kyn tyndyk rajondorysta çajımdu salala, çarçık sarırmazak, tal orto kozyl yrendy, tal orto tyrgen vüzhesti baza vüjik tuzymdu sort boyp çat. Bu sorttu yreni ezily kemenci Beskezinin ciwyl bijgile, aldylaç yreni ciwyl baza çuka kavşaktuu əske sorttordon başkalanyp çat. Oňç salamly azralga tuzalanaryla tal orto çakşy.

Kyn badış çaar çukuk tundyk çaplında rajondordy kezekterinde "Loxovskij" dep sort sulanç çajımdalar usurlu, oňç yreni dep attı, apagaş saanak çok tazaktu vüdaj. Ljubinskiy rajonnyň yren əskyrer kolxoztorysta la gosudarstvonyň yren sorttor ətalandarynda bu sort buudaj tuzymine Tsezum 0111 dep attı buudajdny tuzymine tynel, berip turat. Oňç tazagzylnda saanak çok keregindé Mil'turum 0321 dep attı vüdajdaň sorttu alştyrıp çat, çe kapşaga]

Agva la çadaan ağış. Kyn Badış Siber krajiýda salargal çaratkaný týndyj sorttu arbalar: Kraj icinde kyn tyndyk talyzında rojondorysta cacar-ga „Cervonets“ dep, bir kanca çoldu salı tazaktu, suşman salı yrendy sort arba boyp çat. Bu sort kapşaga] vüzyp belen çölybas arba boyp çat, oňç yreni ezily kemcide tal orto ur, belogys as (10-11 protsent) boyp çat.

Maala kül'turalardып

Bolcoktolo əzər kapusta. Erte vüzaasch sorttordon bolcogşyňç beskezi 1,0-1,5 kg. Çetire əzər baştarık nomer kapusta; maj ajdyň ucunda çerge oturguskannda, ijl' ajdyň ucunda azral bolcogşy əzür kalat.

Orto əjdə vüzaasch sorttordon—salaga dep sort kapusta boyp çat, oňç bolcogşyňç orto beskezi 3,5 kilogram boyp əzər. Oňç bolcoktu kapusta, oňç bolcogşyňç orto uşır 3,5 kg. Çukuk bolor.

Tal orto oroj əzetəndörinin taldama çaksy boyp turgan baza, tuzava]a cij vojyn çatılgazganza 3,5, 4 kg. Çukuk bolor.

Orto rajondordo çajımda salarınna şar- atkan sortton, "Evropium 0353|133" dep sorttu, eki çoldopr, əzər sarı yrendy arba boyp çat. Salarınna çaratkan sorttordon biryzi boyp çat.

Çadaan arştyň taldama boyp turgan sort "Vjatka" dep attı arş boyp çat, oňç tuzymli vüjik boyp çat, yreni kozur, kalazbızarga çakşy. Kup tyştyk cöl rajondorgo salarınna „Bezençukskaja“ baza, "Omskaja" dep attı sort arştardıç çaratkan, əske sorttordon oňç başkalanyp turganlıq kışkışda töpvozyla çöldim; yreni ogozok.

Taldama sorttor əb.

Morkov, Ventskaja dep attu sort—bor-

tyzmyndy, kapşagal vüzar, amtandu. uzakka çadar sort bolor; Bordogribovskaja dep at-

tu svekla—tal orto erite salar, çaan tuzym- dy syrekej çakşy sort bolor.

Oğulgışlı d.a.r. Murmanskij dep attu

ogurşy—srañjala erite əzər sort, bolcoktorıv-

amtandu bolor; Vjaznikovskij dep attu

ogoz-

emeş çaan bolor.

Kyn tyndyginde cöl rajondordo „Preko- tsius 0143“ dep attu sort yreni eki çoldop əzər arba çajımdalar usurlu, oňç yreni saarb, kaanqa turuzarına syrekej bek, tuzymli vüjik baza yreninde belok syrekej kör (15-16 protsent) bolor.

Orto rajondordo çajımda salarınna şar- atkan sortton, "Evropium 0353|133" dep sorttu, eki çoldopr, əzər sarı yrendy arba boyp çat. Salarınna çaratkan sorttordon biryzi boyp çat.

Çadaan arştyň taldama boyp turgan sort "Vjatka" dep attı arş boyp çat, oňç tuzymli vüjik boyp çat, yreni kozur, kalazbızarga çakşy. Kup tyştyk cöl rajondorgo salarınna „Bezençukskaja“ baza, "Omskaja" dep attı sort arştardıç çaratkan, əske sorttordon oňç başkalanyp turganlıq kışkışda töpvozyla çöldim; yreni ogozok.

Sveklia. Egipetskaja dep attu sort—syrekej tyzmyndy, kapşagal vüzar, amtandu. uzakka çadar sort bolor; Bordogribovskaja dep at-

tu svekla—tal orto erite salar, çaan tuzym- dy syrekej çakşy sort bolor.

Oğulgışlı d.a.r. Murmanskij dep attu

ogurşy—srañjala erite əzər sort, bolcoktorıv-

amtandu bolor; Vjaznikovskij dep attu

ogoz-

emeş çaan bolor.

Bastrı çırkъ талга къстькак оорудъ չугуشتазъпа коопър, къстькак оорulu maldardъ oncozъп emdeer kerek.

3	Voskresen
4	Ponedel'nik
5	Vtornik
6	Sreda
7	Cetverg
8	Pjatnitsa
9	Sıbbota

Къстькак оогу—чугус оогу волър չат. Ви къстькаак оорупъп къстькабып кизинък көзине көгүлвес кичинек salçalardan тавъльр չат. Olor attып terezine kirip alala, terezinin ystyndegi къртагып چир turat. Къстькак оорупъп salçazъ konjuşnede ujalanyр tarap turar, olor mal turgan cedennin agastaylpada, yjgenderde, şlejde, eerde, naldып eteginde 40 ol emeze 50 konokko сьгара тъпды cyrer, sook ejde olor 2 ajga сьгара өлвөл тъпdu չуег. Olor syukejtyrgen tarap ezyur չат; ус айдъп turkunъla Irtizi salçazълап 150 million toolu salçaga ezyur сьгар.

Çırkъ ja onon eske malda kъстькаак оогу тавыlganlypaş şlam kör mal oogyr elypte turat, vi kobsyg ooru alvatty хоziastvogo չaan събт edip չат. Къстькак oorula oorvgan maldardъ turguzala emdebes bolzo, olor oorudan ulam edi-kanby salъp arklap turat; attar deze is istep түгъяна волър albas volъr braadъ, aylkaж bolъr barat, kér sabazlynda vi kъстькак oorudan ezyur turat; kъстькаак oorudan komal kér ezyur turat. Къстькаак ooru tabargan maldardъ oncozъп emdebes su-kadъk edip salar kerek, vi kъстькаак oorudan emdebes bolzo ol волъ алълац kасапда չogolbos, талъ оогъдър түрган сатиг.

3-ci fevral'da 1918 f. BRSBK kaanlyq өdyşti (zajm) çok edip yugr salarlynp dekredin (zakanlyq) сьгards.

6-sı fevral'da 1922 f. Sovnarkom OGPU degen organdъ uceredzat edip dekret сьгайды. 7-ci fevral'da 1920 f.—Kalcaktы adъp etti (Irkuiskta).

9-ci fevral'da 1904 f.—orusla japoñyp suuzb basaldb.

10-ci fevral'da 1900 f.—V. I. Lenindи ssylkanaç vozodъp salgan.

Къськаак oorudan korulananat kerekte enle ozo maldъ kөryp azrarlyp ovezlickaپь çok eder kerek,—ovezlicka attып enle korkusy eştyizi. Bu alykanbla bolzo, kolkhozçынъп kolъna berip ol attып karsuza turgadъ edip salar kerek, kolkhozçынъп kolъna berbegen (prekrepit' etpegen) birde at çok bolzъl. At sajъn vojlan ezilep salgan kombytti, yjgindy, şetkolu, taraktu bolor ucurlu, konjşnede չaantaýp չаңъs çerge turatan aýlap salgan çerly bolor ucurlu.

Attardъ kyn sajъn, tarap, şetkala aysyr tolo qırı azralbla aztar suggarþ turar kerek, aru-cek, çylu konjuşnede tudar ucurlu. Konjuşnajып icinle attardъn sebin (kombyt, şejn, Yjgenin) kyn sajъn aysyr turar kerek, aj icinde bir kataplan as emes emle dezenfektsija etkyrip turar kerek.

Kęsъtkaak oorula oorugan attып ooruzb su-kadъk atka kombyt, şejn, yigen, eer azbyra չuguştalþ turat, ol emeze kozо չаңъs cedende, konjuşnaja turgaltapça qıgustaþd turat. Şak vi kerek usun kъsъtkaak oorulu attardъ su-kadъk attarla kozо چаңъs cedende, konjuşnaja turguspas kerek, kъsъtkaak oorulu malga kombyt, eerdi, yjgendi başka aýlap сьгарь salar kerek, vi kombyt өske su-kadъk attarga kijdirbes kerek. Çanъdaç sadъp algan attardъ bir ajdъp turkunъla başka aýlu cedenge tutup algan kijninde, onop kijninde onp su-kadъk attanga kozorgo kem çok.

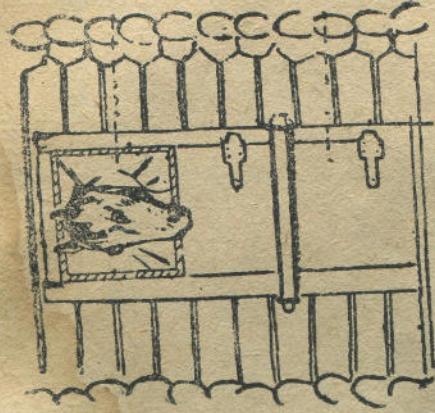
K.R.C. тақырыбының тарбияттында ооруда

кир—төвълак варынан—къстькаак ооруда

eder kerek. Xozjajstvoda turgan attarda kъsъtkaak ooru tavylza, bastra attardъ kөrөr kerek, kъsъtkaak oorulu tabylgan attardъ turgazala izoljatorga emdederge turguzar kerek. Bu attardън тұdungan çepselin (kombыт, yjgen, tarak, şetkazъn) oncozьn қыр оору attara kозо izoljatorga iher kerek, attardъq ooruzъ çazylganca ons izoljator dan съgarbas. Bu ooru attar turgan kоnjusjans la Bastra çepseldi dezenfektsirovat' edip salar kerek; komъttъ, yjgendи — gazu kamerada korondor kerek; tokымдь Bir 10 15 minuttin turkuylpa kyldy suuga kajnatsa kem қок, tereden, kajъstan etken septerdi kir-tovbyraktaq aru edip ағсыр salala, dөgetle suykystep salar kerek. Kопиjsjанъ icin, kormuşkalardь, stanoktor-дь kreolin degen koron aajlu em cejp salgan cejintile ol emeze ceret cejp salgan cejintile dezenfektsirovat' edip çat. Mьndьj dezenfektsijanъ 7-10 kunnin icinde bir kataptan as emes etkyriп turar kerek. Bu oogu attardъ kөryp azrap turynla қaңтајып oo turgadъj аңыу başka kizi съgarbyr bu işke turguzыр salar kerek.

Kъsъtkaak ooruñ emdejetenи ucer bar: gaztu kamerege koron етөр ьштар emded turat, ol emeze koju maz' edip ol maz'la oorulu қerlerin syrtyp emeze Dem'janovicъ ep symezile (gipsul'fit la soljanъ kislotala) emded turat.

Gaztu kamerege attardъ tьnajda emded turat. Attъ en basшap kir-tovbyraktaq aru edip ағсыр salala, қылу suula onь қыр қат. Sernы kislotadan at korondop өлевзин dep, attъ қungan kijninde қaksъ kurgadъp alala gaztu kamege turguzыр turat. Kameranъ icinde temperaturanъ iжүзі 15-32 gradustan аспај turzъп. Kasan

Attъ kъsъtkaak ooruñ emder gazokamera.

attъ kamerege bektep turguzala, қлк-çарк-тарып oncozьn вөктер salgan kijninde, къzarta kъzbgan peckenin ystynde, соj kaargъsta koron саңып өтөр turat.

Attъ kameralып icineq съgarar aldьnda, kameralып icinde gazъ ezik azыra, ol emeze potoloktoby ut azыra oncozьn съgarbyr өодър salar kerek. Gaztu kameralып съgargan attъ 30 minuitan ala bir caska çete aru kejge soktъr җediniп turar, опоц ағь konjuşnaga turguzыр қат.

Kъsъtkaak ooruñ salçalarы la onь қыттыг-каларъ (yrenderi) орь çok oncozь өlyр Barzъn der, kъsъtkaak oruñ attъ gaztu kamera га ус катар ьштадър turar kerek, 7 kunnin vaznya ьштадър turar kerek.

Attъ gaztu kameralaga turguzardan aldynda, oorulu attъ ьштар turarda oorulu қerlerdin salçalarы attъп тоյъпна la vaznya kelip kirbezin icer, attъп тоյъплала vaznna kъsъtkaak ooruñ emdeer koju maz' emle suykystep salar kerek.

Attъ emded turganъла, қава kъsъtkaak oorulu attar turgan konjuşnjanъ, cedendi,

kомът, yjgendi kacande dezenfektsirovat' edip turar kerek.

Kъsъtkaak oorugan attъп balulu қerlerи kөр emes қанъла tabbyр turgan turzъnda, kасан terenin kөр emes қerlerinde balu Bar bolgondo, ol tuzbnda koju maz' emle syrtyp emdeerge kem қок.

Bu koju maz' emdi sytierden alttnda ooru tijgen balulu қerlerindegi attъп tygin tazada kańcyslap salala, kъsъtkaak balularынъ gъ kadrazъn aruttap salala nogon savypla қызыр salar kerek, ol emeze kyl kajnatkan suula қызыр қызыр salar kerek. Ertingi kunde bu balulu қerlerin қылу suula қызыр alp kurgadъp salala maz' emile suykystep 7 kunnin vaznndala emded turar kerek.

Taap alarынъ la ederine belen, baza ooru lu қerlerdiq balularын belen қазыр turar tьnдыj maz' emder bar: 1) venskij liment—оль тьндыj nemeneq kolър eder, baskan saңystaç bir uly, aru dөgetten bir uly, spirten eki uly, nogon savyllaç eki uly; 2) kerosin la kendireştiq majъn; 3) kerosin 2^{1/2} ulyge kendireştiq majъn; 4) kreolinnaç etken maz', onь тьnаде eder, kreolinnaç bir uly, vazelinnnaç ol emeze cockonъп karып қиузынан 10 uly; 4) үс protsentu kreolin cejintizi (30 gram. kreolin 1 litr suuga); 5) tanкынъ rastvor (100 gram. tanкынъ 2 litr suuga) Bu tanкын суудь 1,1/2 litr bolъp soolър barganca kajnадър turat.

Oorulu attъ kъsъkъda emdegezin, ol at sooka aldrъp tam oogъr varbazын dep, oorulu attardъ sooko topbos emderle emdeze қакшъ bolor, ondyj emniñ biruyzi—venskij liniment ol emeze kendireştiq majъnla kerosin kolъr salganya emdeer.

Çapıñ syle kursaktanar ejinde bozuny azraarъ.

Çapıñ съкан bozudъ 5-6 kynniq turku-pıla enezinin urak sydile sutkazınpa 5 kataptan, $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ litradan azragan sajıp berip turar kerek, çoon bozularga deze—1 litraga çetire berer. Onon arb 5-6 kup etken soondo kynyn tert kataptan azraatına kecergө kem çok. Bu ej etken kijninde bozuny kynyne yc kataptan aru kadık ujlardıq sydile azırga kemçok.

Bozuga icrip turgıbı urak syttin le te-gin syttıq čluuuz (temperaturaz) 35-38° bolor icurlu. Urakla bozudъ, saaganla targı, čubtaıja, ogo soorınpa verbel, azraar kerek. Ujdъ saar aldynda čeldin čunala emceketleriniñ baştapkı tamcь sydin çerge saap salar ucurlu.

Bozularda temdektegen ejine—ol-ok cas-tarda azraar kerek, bir kynnin turkunyla azraarçılp ortozında eder ejdi eskekyder-de tynej eder kerek (straçlı uzak azraaj turguzai ej typ bolor), kazyla bozuga vaşka aňylap—onpъq tınduga beskezinę kөgө, kozılp turgatılpal, semirip ezyr turganı-nan, su kadъgъlaç, kursakty čir kuyuninen onopdo eskezinę kөrө,—turguskan (nor-mazılp) kemin eskeritip berer kerek.

Çapıñla ej syle çykın bozularda 20-25 kynnen temendetpej azraar ucurlu. Bu ej etken kijninde emeseten kajmagъl alıp salga syt bererin baştaar. 20-25 kup etkence sutkazıla berer ej sytti bererin tutduş keptedip çat, onpъq kijninde ej syt bererin kajmagъl alıp salgan syt bererile emes ten solıp çat. Cij sytti bererin 45—50 kup etregeñce bozudıq azralıpaçsýgarbas; kaj-magъl alıp salgan sytti—4-5 aj etkence

Amtandu tok azralla azraatına bozulardı 20-25 kyp etken kijninde yuредer. Ozo baştap sulanıq kulurıp bererine yuредer. Onpъq kijninde, 30-40 kyp etken kijninde, bozudıq azralıla kydeliniq şaqınp (zmıx) kozırp berer. Çykannaq ala 40 kyp etken soondo čımtazkataj tartkan buudajdaq kulu-tınyq çarmazılp bererin baştaar kerek. Amtandu tok azralda eske azralga kozırp eme-ze kurgakka berer, onpъq kemin 100 gram-nan ala emeseten kupyńle kozırp turar. Çakşy amtandu onpъq čirine bozulardı çukan kynineq ala 30 kyp etken seendo yuредip çat. Onpъq bererinde kamçuy şok. Amtandu tok azralda la eləndi cij syle emeze kajmagъl algan syle azragan kij-ninde berip çat.

Mineral'nyj tustar (iceten tus, mel seök-tıq kulury) çukan kupyńeq ala 21-25 kyp etken kijninde kupyńle 5 gr. berip turar. Kazyla bozudsъ azraatına aldaňnan başka keneç çapsep alar kerek. Azraganla kijninde kupyń sajıp çunup turar oþ. Kupyńle bozulardı şetkala tarap, balkas-talgan çerin (azragan kijninde) çunup turar kerek.

Peckelgerge ottı salarda (temir beckeni boozu kazaganyla turguzarga srańy çara bas) sutkanы basra ejinde kejdir qıluuzz Ts 11° bolorınpaç etkurdyel onoq astatpaç bir kemine turgadıj edip salar kerek. Boozu turgan kazaganda kej solıp turar ventilatsi-jalar bar bolor icurlu.

Çakşy tornukkanbaq kөgө vaza kynniq aajınpaç kөrө bozulardı çajımt çerge сь-gararılp (proqulkaqa) kynniq sranal сьlu-

10	Voskresen	
11	Ponedel'nik	
12	Vtorik	
13	Sreda	
14	Cetverg	
15	Pjatnitsa	
16	Subbotá	
Ч	Сибире ус таңында	
А	10-ci fevral'da 1897 ç. V. I. Lenindı Kyn-	
Л	себзэ Sibirge ус таңында	
Ф	kaan-Nikolaj prikaz bergen	

13-ci fevral'da 1934 ç. Kyn Tündykte po-lıjantı talajda toştorgo čansıçdp suudılp tuy-line "Celluskin" dep attı paroxob (kerest) tyşken. Basra komandazъ la pauslo-isledo-valıskıj ekspediisijsa vojlıp väsçszyla (pa-calnigile) nök Smidta kozo onpъqbastula toş-tıq yystyne kerepet çygala çada berdi.

Bir kancas sхемалар. Олкантан алған 150 күн откон бозуларга сұтказыла берер азрал кемі; Сілдегі мал азрал көргінде науконо-исследовател'skiy institut
қарташ түрлүсін. (Сы, контентрованъ азрал, елең, тазы азралдар ла силю—кг. кемілген, минерал'лы тистар дезе г-ла).

I схема	II схема		III схема		IV схема		Berer kemine yzeri kезбала bo-zuga berer kursak.	
	Кызыл үйларлып үгүнан съкан, ып- ду бешкеzl 18-22 kg BOLZO	Кызыл үйларлып үгүнан съкан, ып- ду бешкеzl 26-30 kg. beskely bozularga.	Ossifrijskij bukalgara Sibili ujlarын captыр bytken 26-30 kg. Tbduga buskely bozularga.	Simental uktu bukaga Si- bir uklarlyna bytken tbd- uga beskezl 26-30 kg bo- zularga.	Cij syt	Cij syt	Cij syt	
1-5	—	—	—	—	—	—	—	—
6-10	2,5	—	4,0	—	4,0	—	4,0	—
11-15	—	4,5	—	—	—	5,0	—	—
16-20	—	5,0	—	—	—	5,5	—	—
21-25	—	4,0	0,6	0,05	0,1	4,5	0,1	0,1
26-30	—	3,0	1,8	0,15	0,1	3,5	0,1	0,1
31-35	—	2,0	3,5	0,20	0,2	2,5	0,2	0,2
36-40	—	1,5	4,5	0,30	0,3	1,5	0,25	0,25
41-45	—	1,0	5,0	0,45	0,4	1,0	0,35	0,35
46-50	—	0,5	6,0	0,45	0,5	0,5	0,4	0,4
51-55	—	—	6,5	0,47	0,6	6,5	0,55	0,55
56-60	—	—	6,5	0,50	0,7	6,5	0,60	0,60
61-65	—	—	6,5	0,63	0,8	6,5	0,70	0,70
66-70	—	—	6,0	0,7	0,9	6,0	0,8	0,8
71-75	—	—	5,5	0,77	1,0	5,6	0,85	0,85
76-80	—	—	5,0	0,85	1,1	5,2	0,90	0,90
81-85	—	—	4,5	0,90	1,2	4,8	1,00	1,00
86-90	—	—	4,0	0,96	1,3	4,4	1,10	1,10
91-95	—	—	4,0	0,96	1,4	4,0	1,10	1,10
96-100	—	—	3,5	1,05	1,4	4,0	1,10	1,10
101-105	—	—	3,0	1,10	1,5	4,0	1,10	1,10
106-110	—	—	2,5	1,24	1,5	4,0	1,15	1,15
111-115	—	—	2,0	1,30	1,6	3,5	1,20	1,20
116-120	—	—	1,5	1,40	1,6	3,5	1,30	1,30
121-125	—	—	1,50	1,7	1,7	3,5	1,40	1,40
126-130	—	—	1,58	1,7	1,7	3,0	1,43	1,43
131-135	—	—	1,58	1,8	1,7	2,4	1,50	1,50
136-140	—	—	1,55	1,8	1,8	1,8	1,82	1,82
141-145	—	—	1,55	1,9	—	1,45	1,9	1,9
146-150	—	—	1,55	1,9	—	1,53	2,0	2,0
Basira тоozь	145	412	118,7	145	162,5	490,0	131,4	139

1) Калғандастырылған симентал булагасы Sibir uklarын captыр 2 kg. үшін көрсетіледі. оның үшін 50% азартар
күнде Basira қары silos 75 килограмга silos өзүларын captыр 2 kg. үшін көрсетіледі.

II Voskresenii

Kolxozcılardı argalu çadıstu edip alar.

Sovet sojuzunda kolxoç çazalı burluş cogъnaq karыnca çepir saldı. Kolxoztor çurt icinde tөs baştan kever çurt boldı.

Çe, ondaında bolzo kolxoç çolba bararınna, kөcөrine ozo vaştap Oktjabrdayn revojutsiazыn etkyup, kapitalistardı la pomeşkiterdi syurup, çerdı le zavodtordı olordon blaap alıp baza çapъ yromъlennost' turguzzıp alar kerek bolgyı "(Stalin). Kolxoztardı traktorlor la onondo өskө çurt xozjasivnenyj maşinalarla çepsep salar kerek bolgon.

Nurgulaj kolektivizatsija azylga partija la Sovet başkarı kulaktardı başka aňylar klass bolonyıp çogoltır, kulakтар ulustıq kycin çiirin çogoltır, million toolu çoktular dıňıq tilenip väzälnać aýjyr aldb.

Bistin emdi aldbıvsta turgan çakaru (zadaca)—bastra kolxoztordı bolşevik vudymdy edip, kolxozcılardı argalu çadıstu edip alar. Endi turgan zadaca kolxoztordı organizatsionnyj çalıpan tıçdyr, onoq karsusıllandırdı sýgara casır, kolxoztordı baştaaqna sýsık taldama bol: sevikkadırlarıp turguzla la kolxoztordı

sýldıq bolşevik çurt edip aların bolyp çat, sakla tımda emdi turgan tөs kerektiliň aajı".

Kolxoztordı argalu çadındu edip alar degeni—"bastra kolxozcılardı, baza aldynda çoktu, orto çatkandardı, argalu çadınu çadırala tendej, aş kursaqь çetkil bolyp tuzalaň turar ulus edip baza basra çadınpıllıp sýlpılsa kulturnyj etkyup turar eder"—dep aijkäp bolyp çat (Stalin). Kolxozsylardı bu aajyla çatkadıjedip alaryna "kolxozsıclardan çapъsla tıplıb iş kerek bolor—

cengince iștep, kolxoztıq kireltzin trudo-kynderge kere yleri, kolxoç çeezəzin korulap, traktorlordı la maşinalardı cewlep, attardıq kijnineq çygerine kicemel çakşı iş turgızılp, bıstın ismekci le kreştan gosudarstvozılp bergen zadanijsızın vudugur, kolxoztordı tıçdyr alıp baza ogo ep argala kirip algan kulaktardı la olordıq koltıksıçayıp sýgara sýgup turar kerek bolyp çat" (Stalin).

Nek. Stalinnyq vi ajkäp казла kolxozsıçayıp izine kъjalta çogınlap etkyurer usuru.

Cockopńq baldarın korulap alar.

Cockopńq keregin kiceeri

Cockolordıq baldarınca sýlpınsa tyrgen ezyur çaanدارна ozolo vaşap, kanca kerezine olor çakalakta eleziniç icine su kadıkkeregenineq, su kadıkk cakkalınaç, kanca kreżine çykap zoondı torlykkalpaç ulam-dalıp çat. Mınap ulam cockonıq baldarın

17 fevralda 1880 ç—logobalyj volja dep partıjanıpcı Xalurin Stepan II-ci Aleksandı kaandı, eltier bol-p kańlı kъşkъ өrgөzinde (dvorets) ok-tarb salıp vzryv etti.

19-ci fevralda 1933 ç. Bastra sojuz iciliq mergencil-kolxozcıçayılp 1-kiş s'ezdı çunınpıda nek Stalin kuiscыn ajitan. Nek. Stalin tıplı zadaca turguskan: Bastra kolxozcılardı argalu çadındu edeli

20 fevralda 1919 çılda. Sovxoztor tezeeri keregenide dekret zıkon çykap. 23-ci fevralda—Kızyl çeyüniç bajram kyni.

77570

kezip turgan kajsıçın todusla spirtka emeze

kezip

kreolingu

sugup

dizinfektsija

edip turar

azraar kerek,

D. D.

Zar: albstyagylı agaştyq kəmirlinę 40% alar, mel'den 40% Baza 20% tus alar, 100% ezelten elken kultur, 40% mel

syite azranar tuzunda, enezin syrekej kiceep azraar kerek.

Baldarъ emip turgan ene cockopъ baldarъ kozo (10-12° Ts), aru sek, çarъk cocko kazaganып тудуп, basка velyk manuuda tudar kerek. Onъ taldampa çakşь arvala, sulala, buudajъц чармазла, kartoskolo sveklala, taldama oñople (anapala kleverdyп, jutsernalyп, vikanып, oñele), kajmagып algan sytle (ovrat), taldama çakşь silosla azraar kerek. Azral berer komuskažын тудуш ару tudar kerek. Kupuçle çajym çerge (progulkaga) съгагын велр turar kerek.

Tereor tuzunda kiceep kerek.

Boos cocko tereer aldynda 2-3 kун азындыра cocko tereoder kyrty syrekej kiceep stenelerin, polъn la stenelerdin matkalarън, baza matkalyп војп cerettiq seinizile dezinfeksija oñkyrele—samьndap turup syrekej ару çunup salar. Tereor aldynda vit kaңca cas azylndyra tereoder kyrtyп icine aru salam ёъjala ene cockopъ çeldin çunup salar kerek. Tereor turar tuzunda kacanda bolzo cockopъ karuldbp turar usurlu; cockopъ baldarъ brigadir kөyup codbyn asar uschili.

Kazyla çapъ çarckka съkan cockopъ baldazlyп ozola bastap tumcugunaç çyllyq, cuskurgediж edip, arlap salar kerek. Cockopъ baldarъ съgarda çylcygып arlaagъла cockosc аru kolartkystu bolor usurlu. Onъп kijinde kinin kezerine, cocokъп balazlyп icineq uragъ 4 sm. kirezi spirke suulap salgan искула виуалла искултип истарыла kozo kajsyla, туисектин алтынан 0,5-1 sm kirezi, kinin kezipsalar. Kindigin

kezip turgan kajsyп тудусла spirkaka emeze kreolinga sugup dizinfektsija edip turar kerek.

Çapъ съkan cockopъ baldarъп enetjin beletip salgan ezily kabrcaktarga emeze çimzak kurgak tezencilу korzinkaga, ulys cockopъ baldarъna agastып kylin, kытсыпъ тобрагып ару çerden alp berer kerek. Mineral'nyj azral çiirine cockopъ baldarъп съkan kijninee 4-5 kун etkenneq ala uretip çat.

Cocko teregen kijninde съkan baldarъп toozъп bicip allala cockopъ baldarъп enezin emizerine vozodър çat. Cockopъ tereorei udap 2 castaq azya ej edur turar tusta, onъп tereor vozogып sakъvaj, съkan baldarъп azyrda beskeleje enezin emizerine vozodor kerek.

Cockopъ tereogen kijninde сөbi tyşken le tarbyj onъп alp tastap salar; ene cocko lor сөbi syrekе kuynzirep çip salyp turgangып көр, onon ulam vojlyп baldarъп kuyunin tartyp turat. Oly съkan cockopъ baldarъп eneziniq turgan kыvъла artzarga sranaj çarabas.

Enezin emekekerinin toozъnap kөr vojlyп съkan bolzo artkъ baldardъ eske coseko kozъp salar emeze kolxozbыlara eskiyup alaryna yier berer kerek. Artkъtar съkan baldardъ eske eneniq baldarъna kozъordo cockopъ baldarъп oncozъп, ene cocko bilbegediж edip, kreolinla emeze eske çytlu nemele syrtip salar kerek. Çapъ съkan cockopъ baldarъп 2 emeze 3 kун etken kijninde sol kulagъла imdeп salar kerek.

Kazyla çapъ çarckka съkan cockopъ baldazlyп ozola bastap tumcugunaç çyllyq, cuskurgediж edip, arlap salar kerek. Cockopъ baldarъ съgarda çylcygып arlaagъла cockosc аru kolartkystu bolor usurlu. Onъп kijinde kinin kezerine, cocokъп balazlyп icineq uragъ 4 sm. kirezi spirke suulap salgan искула виуалла искултип истарыла kozo kajsyla, туисектин алтынан 0,5-1 sm kirezi, kinin kezipsalar. Kindigin

zar: albstygъla agastып kөmlinen 40% emeze 40% seokten etkeп kultur, 40% tus emeze 40% seokten etkeп kultur, 20% tus albstygъla bererine kostоj, 20% tus albstygъla mineral'nyj nemelerdi. Bu albstygъ cockopъ baldarъna agastып kylin, kытсыпъ тобрагып ару çerden alp berer kerek. Mineral'nyj azral çiirine cockopъ baldarъп съkan kijninee 4-5 kун etkenneq ala uretip çat.

Çajym çerge съgararъ (progulkaga).

Sъkannaç ala 6-7 kун etkende cocko- gararъп turguzar kerek. Onon ulamda cockopъ baldarъla su-kadъk ardak çyup, kapşagyj ezerine çep vojlyп tity. Çajym çerge съgaraj turgan cockopъ baldarъп kore, çajym çerge съgъp turgandarbъ 36% argъtynsa kozъlyп turgan tem isterden şart boldy. Cockolordybъ baldarъп çajym çerge съgararъ turarъna enetjin velyk cer manap berer emeze taskakta çyrgutzer; ogo ogos çimzak salam çajyr salar çajym çerge çyurerine 10 minuttaq ala onon uzada çyrgutzerine çyrgieri yuredip çal.

Aşla azraarъ.

Sъkannaç ala 10 kун etken kijninde cockopъ baldarъп yren azral çiirine emesten yureder kerek; sulanlyп, arvanlyп, arvutlyп yrenin kuityp tujukka bergeni artyk; Sъkannaç ala 18-20 kун etken kijnin le yren azralga syt albstygъ berer kerek. Taldama azral bolor albstygъ: Buudajdyq kuurgyltyzъ, atvaplyп (emeze sulanlyп) kuulgъtlyzъп, vikaplyп (emeze cecevitsalyп emeze myrcaktyп) kulturъ la bir emes zimyк (emeze çarma) albstygъ berer.

Mineral'nyj azral bereri.

Sъkan kijninde, 4-5 kун etken basylда cockopъ baldarъna mineral'nyj azral cinderin emesten yureder kerek. Mineral'nyj azral bererin tullađda turgu-

Çer күткүзүн қарандыраяпта өтөкти, торғы, кылды, минерал'пүj тустарды Бастра тузаланалдар.

Çер ізінде соқым іш тузунда көр қашып езум азранаарына қедикpes болып турғанын азот, fosfor база калып деп веңествөлор қедиспел тұрат.

Çер күткүзүн қарандыраяп тузунда озоло бастанап болып тұзум берер кул'tуралар—мала азб, тазбл azraldu kul'turalards, silos өлеңдерин онондо өске баалу кул'tуралар салар қарлерди—өтөкке қарандыраяп кerek.

Өтөк.

Çer қарандыраяпта биске өтөк сvreкеj вадалу нeme болып bildiret. Kancala cенемел işter azbyra turguzылган, kazyla 16-18 ts. өтөк salganынан астып тузымин (қашыла күгекету rajondordo) 1 ts. көртөдip қat; bu işti өткүргенinen аs тузыminin kozыларъ қаньсұл болбоj қat, көр сабазында deze уc төт қызыньп turkypa ondy bolor. Bir kanca toolu tem ister өtkyriп kөrgөnde, күп түндүк taladagъ rajondordo қer кытъзұла өтөк қарандыруun salgальпап ашып тузуми 50-100 protsentke kөdirilip turat.

Оноq başka, өтөк қердіq кытъзьлып аздал turumbyn kөdirip, mikroorganizmardып көjлөр көртөрин bijkitedip, қer кытъзұла съкть көвінсе tudарына қем болып қak. Қаньсұла тъпдыj tuzalu вольп turganы исун хоjaistvodo қуулуп tурган өтөкти bastrazып tuzalanarga kerek вольп қat. Çalandargal өтөк тартарлып рланып будырип azbra istep salar kerek.

Өтөкти kыскыда тартарда, оль қаньсұл сеңеге cogo salar / kerek (50-60 tonnadan) оның кілінде syrekej пъкталар салар

Nele үңзүн kul'turalar salar қerlerge өтөк tartatan kemin kraj icinde қer kereginin baskaruzы тъпдыj temdek ezilep қat:

Кул'turalar	Гектар сағында жыныс көмкізе	Өтөкту salar eji
Maala азб...,	40-60	Çerlin kyskyde syrygen bolzo 3 қылда bir katap salar.
Kartoşko ...,	18-20	Onың алдында salarkul'. tura tuzunda-la kyskyde syerde. Par la kyskyde syer tuzunda salar.
Tazly azraldar	30-40	
Yren kultu-ralar . . .	18-40	Kөр қаньнда қерdi вaş-tapla syerde 3-4 қылдып түркиппа 1 katap salar.

Kup түндүк tala қaар rajonnordo қerdin кытъзьп торғла қарандыраяп syrekej kicer kerek.

Mineral'пүj қарандырular.

Saxar eder svekla kandjyla үңзүп қaran-dyyruuga—fosfor, azot, kaliyпj қарандырular kem қок қarap қat. Ancadala ogo fosforbyj қарандыruu kerek bolyp қat, onь қerdin кытъзьп superfosfat edip kubultala salatap. Өтөкке қарандырган қerlerge (ga sajыn 20 tonnon), superfosfat қаскыда, қoldop salar eple (yreni қoldop cackanlyпj ааýла) gektar sajын 2,5 tsentnerden salar. Өтөкке қарандыргаван қerlerdi қарандыраяпта su-perfosfatтыn kemin (normazын) 4-5 ts.

Voskresen

Ponedel'nik

Vtorik

Sreda

Cetverg

Pjatnitsa

Subbota

24

25

26

27

28

1

2

İ

R

E

M

A

rt

M

24-ci fevral'da 1918 ғ. BRSBK amby encu çадарыла turguskan Bredskij dogovordы қeртеген. 2-ci martta 1930 ғ. Kolxoz қазалында қastara is kereginde, bicolgen noker Stallinnып "Сен-nylerden, باش allandы" dep bazalgalu sta-tjazz қaralgalan.

salatan: Kyskyde ferdî tereñ syerde 2-2,5 ts. salar, çaskıda deze çoldop 2-2,5 ts. salatan. Kalijnyj çarandırylardan srañaj çakş bolgonya saýn 1,5 ts. kalijnyj tus salgany artık bolyp çat. Onъ kытъзка kyskyde salgany artık, qe erte çastada salargal baza kem çok. Azot çarandıryuzun svekla salar çerlerge saların 2 tş-p salatan.

Maala kulfuralarын salar çerlerdi etekle de bolzyn, mineral'nyj da çarandıryularla bolzyn çarandırrar kerek. Mineral'nyj çarandırylarda salarda etek salarınnyq kem (normaz) gektar saýn 20-30 tonnaga çetire astap çat; ol tuzunda mineral'nyj çarandıryuun tılyndy kemder aaýla salar (ga çerge tsentnerle bodozo):

Serno-kislj amonij	Super- fostat	Kalij- nyj tus
4,5	6,5	3,0
3,0-4,5	4,0-8,5	3,0-4,0
Kapusta salar çerge	3,0	6,5
Svekla salar çerge	2,0	4,2
Tomat, tıkva, maalaazbyn sa- larına	1,0	6,0
Sogono salar çerge		
Mıszak, fasol salarına		

Kapusta, svekla, tomat, tıkva salar çerge kalijnyj tus salarınnyq orduňna, silvinithy salar kemini eki katap kөp salaryla solırga kem çok.

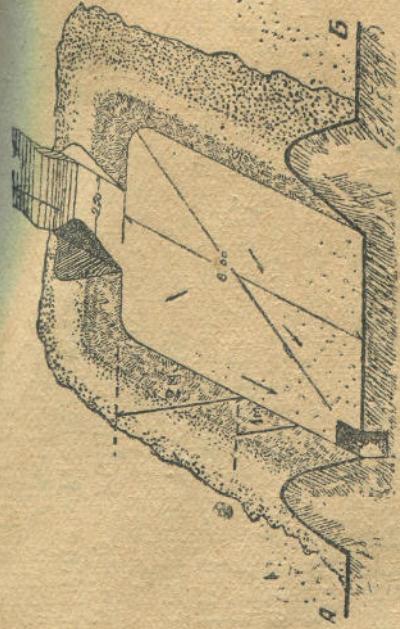
Serno-kislj amonijla superfosfat dep onъç çoldonyp өskөnenine emeze oturşuzar tuzunda orocoktoryla salza nedende artık 30-40 protsentke astap temendөp çat. Kalijnyj tuslardы la silvinit dep çarandırylarda salarınnyq aldynda çerge şala cасыр salar.

Eskiye syrgen çerlerge kydeli salarla serno-kislj amonijdan 1-1,5 ts., superfosfattan 3 ts. baza 1,6 ts. kalijnyj tustan (emeze eki katap kөp edip silvinit dep çarandıryuny) gektar saýn salar ucurlu. Kalijnyj çarandıryun kyskyde salza nedende artık—artıkkandary —çaskıda salar.

Kendir—çer kытъзьпда kancala kerek azral veşestvolorıñ kөbin, ogo yystyne ozymge çerden azraldy alarınna srañjalı şenil kepty bolorın kerek sinip turar kultura bolyp çat. Mineral'nyj çarandırylarda superfosfattan 3-4 ts., sernokishy amonijdan 1,5-2 ts., kalijnyj tustardan 1,5 ts. (emeze 3 ts. silvinit)—salgany kendir salatan çerlerge etek tөgerin gektar saýn 30 tonnaga çetire astadıp çat. Kendir salar çerlerge mine-ral'nyj çarandırylarda kyskyde emeze erte çaskıda salıp çat.

Kartoşko lo tankı salar çerlerdi çarandıryna etekti mineral'nyj çarandıryularla albstyrp salgany nedende artık bolyp çat. Kartoşko salar çerge çakşy kыzıgan etekti kysten ala salar. Superfosfatla kalijsy salgany, onojdo ok serno-kislj amonij dep çarandıryun ga saýn 1,5-3 ts. kortsoksalar aldynda, emeze oturguzar tuzunda saldanyp şolnya eecij salar. Kalijnyj tustır gektar saýn 1,5-3 ts-p saların, emeze silvininit dep çarandıryuny kemin eki katap kөp edip saların çaskıda çerdilä başaplara çarandıryp turarda salatan.

Tankı salar çerge etekten 18 tonn, silvinit çarandıryunaç 2,5 ts, superfosfattan 2 ts, baza serno-kislj amonij dep çarandırylarda saların 1,5 ts. ga saýn salar; bu çarandırylarda saların kyskyde etkүyze çaksy, şe eriegli çasta salarga kem çok.

Ол тузunda өтө айдынган kem (norma)
30-40 protsentke astap temendөp çat.
Kalijnyj tuslardы la silvinit dep çarandırylarda salarınnyq aldynda çerge şala cасыр salar.

Theta çerlerde oro. Teren 1 m. Сыгара сацкан төрткүнгөн ереде кырла тұруп salgan, олъцы bligi 1 т. Сүркіта etek cebelerde oronып bir belygi.

Kyl', tas kөmirdijin le torftып kулып cotobozo, bazada syrekej baalu çarandıryu bołyp çat. Theta turgan odurudып başka-langanlypaç ulam kyldin çarandıryu bolor nemeleri baza başkalanyp turat. Bir kanca cenemel isterdeñ myndyj temdektü toolor turguzylgan.

Kyldi bastrazhy ozo azyldyra қуup ala-

la, onb çalaңdardы çarandırynarla tuzalanar

kerek, ozolo baştap kartosködy, saxor

eder svekladıj, azral tazbeldi astardыj, тaa-

la kul'turalarыndыj, tankыdy, podsolnuxtyj

kalijdb syrekej kereklerde turgan kulfuralardы

salatan çerlerdi çarandırylar kerek. Bu kulfuralardы salatan çerlege kyn tyndyk rajon-

dorında kyldi ga saýn 10-15 ts çetire tö-

ze—6-10 ts. çetire tөger. Kyldi çalagın

tөgerin, ezi bolgon aajyla, ezymderdi çer-

ge salar aldynda 10-15 kyn azyndyra tөge-

ton.

Bastra telekejde yj ulustardып kommunist kyni.

8-ci martta bastra telekejde yj ulustardып, kommunist kyni edip bajramdarын 1910 %;"> Kopengagen dep gorodьnda (Danijada) ekinci katap bastra telekejden өuilgan sotsialistkalardып konferensija өuipnда өртelliр turguzbılgan. Klara Tsetkinнып bergen өр aaýnca bastra telekej ystynde ismekci yj ulustardып kommunist kynin ыы saýl bajramdar edip turguskan, bu kyn, 8-ci martta 1909 %;"> Amerikada yj ulustardып demonstratsija tuyjmeeni bolgon, olor vaşkaruga туда ulustardыс съagъzgъalna өajып өan berzin dep, yj ulustardы oncozьp viderkirtirip revoljutsionnyj tartzżulu съgъs edip burzujjardып bıjier өyrgap turargalpa udura tartışkan, ajdarda olordып tartışkanlıp temdekteerine bu kyndi bajramdaar edip turguskan. Sotsial-demokrattar II-ci Internatsionalдып bastuuzyla bu kyndi amby ency, tuyjmeni şok, yj ulustardып bajramъ edip, birde revoljutsionnyj tartzju şok ederine өanbs katap umzangandar emes. Өanbs la kommunistar marttyu 8-ci kuyin kol kycile çatkan yj ulus albatzьlyп өuiscy birigip,

bastra ismekci klassla koo kapitalizmila өuiscy tartzgarla belen bolyp turganьп, proletar diktaturazъ ucun tartzarga belen bolgonыn kөrөr kyn etken. Bu kynde bastra telekejden ystynde өyldын saýn өapdaq, өazъla kulga өyryp kalgan, tartzuzdan artip kalgan yj ulustar, revoljutsionnyj tartzuga kirizerine, turyp erkin kycile tarbzarg kөptөp çat.

SSRS icinde deze, marttyu 8-ci kyni bastra albatpь biriktirip, partijala başkarudып yj ulustardы gosudarstvonyj başkaruna өajыndu tartzр alarъ kereginde, olordып өadыn өyrymin өarandyrarъ kereginde, syrekej bilgir kadrlardы yj ulustardan Beleteeri kereginde, yj ulustardы nele işke öoledip ickeriederi kereginde bergen өakarunyп budyp turganъl kөrөr kyn bolyp өdyp çat. Marttyu 8-ci kyni—bastra gorodtordo la derevnelerde yj ulustardы, sotsializmъt өөр ydyryerine partijalyп turguskan өakarularып bydyryerine, onco yj ulustardы virichtirer kyn bolyp çat.

Etkе Bek, съdamal, su-kadъk at өskytip alaldar.

Bee tөrөgeninen le ala kulunlyп da ene-salarыnaç maat şok (kyra tyrmaraar tьrmuska, as sogor masinaga, өlen kezer masinaga, as kezer masinaga çekpes). Isteerde kazъla 1,5-2 castып вазъnda kulundы emistirip azrap alar kerek. Съkan kynineq le ala 2,5 aj etkөn kij-ninde kulundы kontsentrirovannы azral өirine yyredер kerek — 100 gr. Bastap, ene-zineq ajgyыnya çetire 2—2,5 kg. Çetire berip turar kerek.

3-ci martta 1918 %;"> Sovet Respublikala Germaniyanып ortodo amby ency өadarлып (çui-laşpažalyп) Brestskij dogovor bıcık budyrgen. 4-ci martta 1919 %;"> III-ci Kommunisticeskij International tezelgen. 6-ci martta 1918 %;"> RSDR'v)P VII-ci s'ezd өuipn аsylgan, ondo Germanijalala cuulaşraj amby өadar Brestskij dogovorыn сөrtөgen, vaza partijalyп adыn өaptyr adagan—Rossijskы Kommunist (bolşevik) partijazъ—RK(B)P dep adagan.

8-ci martta bastra telekejde yj ulustыn kommunist kyni.

3	Voskresen	4	Ponedel'nik	5	Vtorik	6	Sreda	7	Cetverg	8	Pjatnitsa	9	SuBбота
+		J		A		M							

3-ci martta 1918 %;"> Sovet Respublikala Germaniyanып ortodo amby ency өadarлып (çui-laşpažalyп) Brestskij dogovor bıcık budyrgen. 4-ci martta 1919 %;"> III-ci Kommunisticeskij International tezelgen. 6-ci martta 1918 %;"> RSDR'v)P VII-ci s'ezd өuipn аsylgan, ondo Germanijalala cuulaşraj amby өadar Brestskij dogovorыn сөrtөgen, vaza partijalyп adыn өaptyr adagan—Rossijskы Kommunist (bolşevik) partijazъ—RK(B)P dep adagan.

8-ci martta bastra telekejde yj ulustыn kommunist kyni.

Kolgo tutup turgan maldyq kuluppi entinen 5-6 ajlu tuzunda ajyrp çat, urly maiga çyrgen beelerdin kuldyn ajtvaq vazza ças kelgence enezile kozo turguzyp çat. Kulundyn enezinen kenetein le ajgyp ajrype salar. Enezinen ajrype salgan kulundardy basqa cedenge turguzar. Ajgyp salgan kulin larg ol ok tarby tynndyj azralla azaar kerek: elen, sula, morkov onla olordy enezinen ajrype, salarda sagybyla enezi kirbezin dep kicep azrap çat. Konjuşnjadje 2-3 kyn tудала, ajgyp kulundardy oncozyn çalanca sъgargy çat, onlyk kijninde olorlyk kancala kerek uzada aru kejge le kynniq cogyla tudup çat.

Baska kyrka kulundardy ekiden emeze bir kanca toolu yug kulundardy kozo tudargaga kem çok, kyrtyq çaanyp kazyla kulunga 20-25 kub. m. kejden emeze 6-7 kv. m. sajyp ferden bolor ucurlu. Gruppalap emeze ekiden belyuyde, kulundardyq bir tynnejnen, olordyq almaktarlypan kөgүр, tizi-lerin erkekterin ылгар ajtayq kerek.

Çajgyp ejde enezinen ajgyp gal kulundardy azrap turarlyna 2-2,5 kg. sula, 1,5-2 kg. elen emeze 5 kg. ças elen verip turar kerek. Kыстарына turguskan ejde—2,5 kg. sula, 0,5 kg. çarma baza 6 kg çapsy elen berer kerek.

Kyshkы ejde kulundardy kynip sajyl 2 caska çajym çerge (progulkaga) sъgargy çat, kyndy çakşy çulu kunde ças maldar tuyupe enetijin çazagan cedenderde turar ucurlu.

Caskoda (bir çastulardy, bydyn çartym baza eki çastulardy odorgo sъgalat tuzun da) erkekterin le tizilerin başka ajgyp urgabolyr salar kerek. Çalanç odonnda ças çolqylar ojoj kyske çetire turar.

Bydyn çartym çastulardy la eki çastular- db azraarda kemin tynajda normalop verer: 2,5 kg. sula, 0,5 kg. çarma, 8 kg. ak çerdja eleni, 3 kg. myrcak ejzymderdin eleni, 2 kg morkov; emeze 3 kg. sula, 5 kg. sulanyp salam, 3 kg. myrcak ejzym- derdin eleni, 2 kg. morkov berer,

Ças çolqylardyq konjuşnajaz tuppur tur- gan attardaq başka, salkyn sokpos vijk cerde turar ucurlu. Konjuşnjalary çulu, çalýk baza kejdi çetkil solyp turar ventilatsisjalu bolor ucurlu.

Kontsentrirovanný azral berer kormuska- larlardy toskuur keberly edip agaşlan eder, katu azraldy çavbstaj turguskan reşotklordo berip azraar. Çigen kursaktyq artikanın kynupç sajyp arlap turar kerek, bir ajda 2-3

Kulandardyq „uje sъzъ“ dep ooruzb.

Çanyp çukan kulandardyq oruuq kөp çan- pypaç „uje sъzъ“ dep oorula orup çat. Ol ooru başka aňlı mikrobalardan tabvyp çat. Ondyq ooruga kulundar çukanla kyninen ala oryj beret. Kulun çukan tarby katrapan kindigile Balkasta tөzөncige „uje sъzъ“ orulu mikrobalu kirly polgo tiljende çanyp çukan ças kulunga çuguzyp çat. Kulun sъ- gar tuzunda enezine Bolbyp turgan kizi- nin kolb kirlyupende ol ooru çuguzar. Ke- zekte kulun „uje sъzъ“ dep otuny enezinin icinde tuzynda taap çat.

Ondyq ooru çugustalqan bolzo, onlyk kin- digizi çaanap, tizip oorulu bolor, kezekte deze irintide berer. Bir kezekte ooru olop atyq tarkabaj, kindigezinin tizigi çazzyb kalat. Ce kөp sabazypda kulunnp bastra etdine çajyyp çugust alat. Ujeleri tiziri bas- tala beret. Ujeleni, —bir emeze birkanca uje-leri,—tizip, enkirely bolo berer, ooru ki-

katap uzy suula çunup turar kerek. Bogyl etegin kyniale konjuşnjadan sъgara tartyp, kыvyl kejge soktylyp çat; kynijile çanyp dan kurgak tөzөnci çajyp turar.

Kыстыq usc çaat eki çastu almak tajlar- dы komutka yreder kerek, çasky kыbra izine sъgarda olor tyrtmuşka la abraga çobos çyrgedij bolzyn. Almak emes, çakşy kycl çetpegenderdi. oruganlypaç ulam çakşy os- pegen ças tajlardy mynerine kyskyde 2 1/2 çastuda yureder ucurlu.

Olen çanypla çakşy ejzyp kelgen soondo eki çastu ças maldardy odorgo çygarar. Uc çastu tajlardy çanysla çenil iske tuzalanar. Ur işke 4 1/2 çastan erte attı turguspas ucurlu.

lundar çykle araaýlaç kыjmyktalyr bazyr,

ooru budula çerge turvazyp kicenet.

Bu oorula tarbyzalyp er argazb ozolo

baştap konjuşnjalardy aru cek tudar, bee-

ni baza onlyq çanyp çukan kulunnp syrek-

ler kerek.

Tereörinin aldynda veeni onetjin çazagan başka, içi çajyp kyrka sugar kerek.

Tөzөncizi kancala kerek kөp, kurgak, aru cek salam bolor ucurlu. Beeni ol kyrka ekeler aldynda baza onlyq ojto çygarar tu-

zundb onlyq turgan kыvyl kacanda bolzo

kreolinpp ceintizile emeze onopdo öske

dizinfektsija ötkyryr emder cасыр, arulup

cektep salar kerek.

Kulunnp kыndigezi tiziurge başta bergen

bolzo, vrac kelgence kuiunnp kindigezin

irininen arulap salar kerek.

21

Fevral'dinq revoljutsijazb.

Mart ajdyn 12-de (azby) toolo bolzo fevral' ajdyn 27-de) 1917 çylda Rossijada kaapnır Başkaruzbın (strojdb) ordınaç cıgarlıq şok edip saldı. Çenudi Burzuj—demokrat revoljutsija kolınpa aldb. Revoljutsijalıq ozosçılında Bol'sevikterdin partijazbna vaştatkan işmekci klass barlıq turdb. Proletarlardan ok multıktu vosstanıjala kaaplıq başkaruzbın ordınaç cıgarlıq çok edip saldı, proletarlardı eecij soldattarla krestijandardıq kalıq çurttla gorodtordıq çoktularıq barlıq turdb.

Revoljutsijalıq vaştarık la kynderinen ala Rossija eki Başkarulu vołp bardı, eki pravitel'stvö turup Başkarıq turatan boldı. Pravitel'stvonıq Biryyzi Burzujlardıq pravitel'stvonıq boldı „vremennyy pravitel'stvö“ dep, Başkarıduq bastra organdarbı onıq kolynda boldı. Ekinçii pravitel'stvö—Petrogradıq işmekcile saldatardıq deputatılpıq sovedi, onıq kolınlı gosudarstvonyq vaşkaru orgondarbı çok bolgon, ol çanısla okmultıklı çepsenip algan işmekci le krestijandardıq ijde kycine şideniq turdb. Bi,

işmekci le krestijandardıq deputatılpıq sovetteri, proletarlardaç la krestijandardıq revoljutsionno-demokraticeskij diktatura vuduylu vołp ołp kərgyzip turdb.
Fevral'dinq revoljutsijalıq kijninde revoljutsijalıq ekinci etapka belelenerine,—sotsialist revoljutsija ederine, bol'sevikterdin partijszb işmekcilerdiq le krestijandardıq kalıq çurt alvatılpıq ortozbında çajalta çaaç iş vaştarap işter tura berdi. Proletarlardıq revoljutsijazbıneniç sun eder kerek dep, bol'sevikterdin partijazbı kalıq çurt alvatıga onıq usqıgn çartap ajdıp turdb, çuułazıq turgan telekejdiq şuzylıq toktoðoypıla, aca-la turgazgyla, sovet başkaruu sunip, proletarlardıq la şoktu krestijandardıq dikti turazbı sunip kurezip tartsızıp turgazbıla bol'sevikterdin partijazbı kalıq çurt alvatılpıq organizovat' edip biriktirip turdb. Oktyavja Leninge vaşadıq partıja proletarlardıq vaştarap alyr şeduge çettirip ekeli, proletarlardıq diktaturažbıñ turguskanıla çettirip ekeldi.

Maldb sajgak kurtınanç arutap salar kerek.

Kup vadıb Sibirde sajgak kacan maçajdıq odorıpla sırkanda, —ijun—içul' ajlar-da tabıvılpı turb. Çajıgda tizi sajgak 700-ke çetre Okra (kurt) salıp çat.
Uc—ter konoktıq vazbında salgan çımtırtkalardaç (sırkezinıq) kiciniek kurt vołp vydur barat. Bu kurtıtar (licinkalar) maldıq terezine edur çat, onoç maldıq bakkıgn çaaç çuuktur çat, onon tamagyla maldıq kəriske edur çat.

Bu tuzılda licinka (kurt) kapsal ezyur çat. (vuscası) etti.

12 martı 1917 ç. fevral'dinq revoljutsijazbı boldı. Bu kunde kalıq Başkaruzbın (samtzerzıjanıq) ordınaç cıgarlıq salganı. 13 marita 1898 ç. tu kunde Minsk dep asyrgan. Bu çunıla Rossijanın sotsial-demokrat işmekci partıjanıva vaştarap tezeq saldı. 16 marita 1921 ç. RSFSR-2z la Turisija şerüency-amıty naçvołp çadıralıplı dogovor (vuscası) etti.

10	Voskresen	
11	Ponedel'nik	
12	Vtornik	
13	Sreda	
14	Cetverg	
15	Pjatnitsa	
16	Subota	

→ ↓ ← W

21 çalında sajgak, on çalında ołp kurtı oktaç (terenli altında)

nap turb. Terenli ystynde tizik aajlu vol-
sok, bolçok neme kərynpı keler.

Tereni etkyre yleşter salgan kijinde us-
tərt nedelenin vəzində okra (kurt) çapar
əzyp kelgen kijninde terenin aldañaq cıbır
çerge tyzip tam çaanap tələp çat. 15-20
kynnin vəzində vi okra kurtlypan (kukol-
kanan) sajgak cıbır işçər sala beret.
Mal terezinin sajgagg syrekəl çaan cı-
gım çetirip çat. Sajgaktıq okrazz maldıq
terezin yleşter yrep turat. Çaskıda ujardıq
sydi 25 protsentke teməndəp astap turat.
Çajılda sajgaktar uj maldıq odorılna otot-
poj çakş odorlu çerden urada ajdap tu-
rat, maldıq edi tyzip arxkap turu.

Terenin okra kirtib çəcəra səkkalı.
Bastra uj maldıq tere okrazın arutap çok
ederine, Bastra maldı yuc katap ol okrazb-
naq arutap çat.

Sol çapında xloristıty uglerodt urup emdegeni; on
çapında - fenol emin terenin ydine kildirgeni.
Ximija azga oltyrerli myndyj bolyp çat;
Okrapınç ojyp çarar tərxoristıty uglerod
ol emeze serouglərof tamcəslap çat;

Ak çıckaak la paratif dep bozulardıq ooruzb kereginde.

Bir əjdə allandıra ak çıckaak la ak
çıckaakla dep tabbı ugalaşan. Bozulanga ak
çıckaakla dep ooru tabvlar bolzo, bistrı
kezek başçalyarlıb ajdzəzatan, -çə emdi
taş stenenin kijnine oturarlıb bızzu dep. Bo-
zular dezer ak çıckaak ooruga oorup tur-
ganlıq çapısla Balkaştu sytle azraganlıpaq
oorup çat, nele çuyzun cıllandıq sydyn
albıstırıb, çıbıraq, sookko, emeze aysıgan
sytle azraganlıpaq tabvıbır çat. Ondıj syle
bozulardıb azraganca, olor, oorup əlyur tu-
rat.

Canlı çerinde men bir fermada boldım.
Tegin voj ferma koomoj emes, tal orto
çakş. Olordıq bozularlıb kəryur, bir kə-
nəkti alzam Balkaştu bolıb. Slerdin zanaar-
la bolzo kandıb —ondıj kənəkətən bozu-

taş stenenin kijnine oturarlıb bızzu dep. Bo-
zular dezer ak çıckaak ooruga oorup tur-
ganlıq çapısla Balkaştu sytle azraganlıpaq
oorup çat, nele çuyzun cıllandıq sydyn
albıstırıb, çıbıraq, sookko, emeze aysıgan
sytle azraganlıpaq tabvıbır çat. Ondıj syle
bozulardıb azraganca, olor, oorup əlyur tu-
rat.

Enezin emip turgan ças maldardıq səckak ooruzb.

Enezin emip turgan ças maldarda səc-
kak oorularlıb kazzıb tegin ooru bolor, ka-
zıbz dezer çuuguştalgadıj çuugus ooru vo-
lşır çat. Tegin səckak ooru çaman azraldaq
la koomoj kərgənenin tabvıbır turat. Çuu-
guştalar çıckak ooru kərə sabazında kirly
azral kursakla azraganlıpan tabvıbır turat,
bu azral kursakka mikrovəlor kiret, məndıj
oru çuuguştalıb turat mikrobtor kirly sut
azra, kirly çaman kazagan azra çuuguştalıb
çat, bu myndyj nemede toozb kər mikrov-
tar bar.

Enezin emip turgan ças maldarda çuugus
em icirtip çat. Bozularga la kulundarga
kostorovyı maj icirtip turat; cockocoktorga
la kulundarga $0,1=0,3$ gram, kalomel' ve-
rip çat. Ici-kardıb vu em aysır arctap sal-
gan kijrinde, ici-kardıb bektedip turgan
kendreştiñ yrenin kajnatkan çılı suuzıb
berip çat, ol emeze arvanyq va sulanıq
kəcəzin verip çat.
Tışlılaq emdeerge myndyj em bar, spirit-
la icin sırykystep sbyjmap turat, ol emeze
icin çıldıdatan izy salıp qışdır turat.
Səckakla oorugan ças maldarda çuugus
çıckak (ak) ooru bar dep çartıla çıkan
kijinide ooru bozulardı su-kadıb bozular-
daq turguzala başka tudar kerek, bozular-
dızq turgan cedenin (kazagazıb) əskə de
nemeni dezinfektsirovat' edip turar kerek.

Pariztyn kommunazb.

18-ci martta 1871 çylda Parizta proletar revoljutsijazb bydyp proletarlar çepir, komuna təzəgen. Pariz kommunazbın təzəgeni istorijada baştapkyla katap proletar diktaturazbın təzəp alalına umzanganb voyp çat.

Ol komuna aldbnan turguzu tuduş turgan cerrydin ordynla bastra albatıb çuu çepselile çepseerile solbgan, tserkveni gosudarstvadaq başka ajyrb salgan, kackan Burzujlardıq taştagan predpriyatelerin işmekci arielerinin kolyna tabıştərgan onoqdo əske. Çe ogo koştoj kommunan bir kezek çastr etkeni bar bolgon; ol bankardı voypıq kolyna albagan, əstylerile kuup kajralıb. Çogylaq tartızarb ordınya ol tartızuudb katu ətkyutb əstylerine kilegen aajlu etkyugen.

Proletarjattıq çapıb bolyp turgan bek cıplıb partijazb çok bolgon, Pariz kommunazbın Frantsiyanıq əskə ərlerile kol'olzbır til aibzary çok bolgon, ancadala derevnelerie çuuktaşpagan, Komunanın kolında

myltıq çapseldy koguşıb koomoj təzəp baştagan—bastra bu çastran işterden ulam komuna sasıldı. 28-ci majda burzuazija Kommunanın kommunarlardıq kanına cədirip salgan. Pariztyn kommunazb 72 kupon ge tungan.

Başkarudb voypıq kolyna alarga umzanganb icun Pariztyn işmekcileri kanıb təgyp, 30 min kizidən azıra əltürtip baza şırkaaladıb, 40 mun kizidən azıra aresto-vatetip ssylkaga ljerile tələp vozogon. Kommunapıq turganlıpan təs keberly temidip albnarın Marksın sozile bolzo işmekcij klass proletar revoljutsijazb tuzunda ozolo baştap burzuazjaliq gosudarstvenniy maşınazbın-başkaruzbın oodor ucurlu. "Sovet Başkaruu — proletar diktaturazbı mynap arı çajımdada çajaçyla bastra isto-rija elkincl altam ol emeze ekincl etap voyp çat. Baştarık altam voyp turganb— Pariztyn kommunazb boldı" (Lenin).

Сыпьсса sevooborot turguzarb azıgra çalan çerlerge salar aştı aajlu Baştı

Aş kulturalarıq çalıpca selip cacarlb (sevooborot) turguzarb—aştıq tuyzimin kədirip alarlıbq bir çakşı taldama ep argazbı voyp çat; bu ep azıga yren kul'turalarbıq tuyzimin kazyla gektar salıb 1 ts ažbıra tuyzini kədirilip çat; bu iş kolxoztordıq sovxoztordıq çurtıb organizatsionnyj çan blaç tıppardarla ep-argə bolyp çat. Kraj icindeki kolxoz la sovxoztordıq kər sabazb çalıpca sevooborot etkyerinin co-

kım izine etkyerinin baştaj berdi; olordıq kəp çans çalıpca sevooborot etkyerine kəcərin vozodıb saldbalar. Çaskı kığa izine çetire çalıpca sevooborot turguspragan birde kolxoz çok bolgodıb edip alar kerek. Kəşkə əldə ažbındıya sevooborot etkyerinin, bu isti etkutvəgen kolxoztordı la sovxoztordı, çortəziq, suyzip baza ezizin turguzup, çalan izin Baştı arınpad ozo aş salar çalandardı sevooborot

17 Voskresen

Ponedel'nik

Vtornik

Sreda

Cetverg

Pjatnitsa

Subбота

18-ci martta— Pariztyn kommunazbın la Re-vojutsijazbın kuyesip tarixbır turgandargab vo-ıbzər mezdunarodıq organizatsijazbın—MOPR kuptı 1919 çylda BSKViP VIII-ci səzəd çunib açılgan, ol səzda partijanın çanb programı-nıq turşırq şərəfle orto çatkan kreditjan-darla vək-sənədlik əməjib təzərin temdek ep baza çokiulara tajrıb kulaktırla tariż pı-nyı politikaçıları temliklər şəhərən. 1934 çylda kraj icinde mərgencilikoxzardaq çu-nıllıda M. I. Kalinin Kıp Badıbı Sibir kraji-na Leniniyy ordınlı vərip silagın.

→ J A M

**Ətkyrine bələyp, brigadalarla alınpaç ulep
għalap alar kerek.**

Bastrax kulturalardan cacarın çaskıda bol
zo, kyskydede bolzo, baza par syerin le kys-
kyde syerin — çanlısla sevooborot ətkyry-
ge tyrguzbigan ajañca bydyrer ucurlu.
Sevooborot ətkyryerin emdi tura qetire
bozotpogon kolxoztordo lo sovxoztordo,
emidle tura ejin uzatpaż, kacestvozb il-
edip iştin ucuna ċagar kerek,

Kul'turnj oləndərdən cacarına sevo-
oħso rotkokid irgen bolzo bu çilda ol kul'tu-
ralardan yrenderin ćedip alarbla şyrekj
kicimel erkinin kədypur kancala kerek ka-
psaga jippsa sevooborottıq izin bozodotq
kicer kerek. Bu ištī bydyurerine nele ep pol-
dordb tuzalanar kerek; salgan kul'turaldan
kancala kerek kəp çanlı, bir kanca çyl
ezər oləndərdile çanlı çyl eżər oləndər, tħi-
ġep tħodha yrengie artżżar kerek, qalanda vojt
ezyp turgan oləndərdin yrenin ćuuriq tə-
żże' kerek, kul'turny oləndərdi ġerdin, vak-
ṣib belykterine salbap, ċalbak r'jadtarla u-
nin balkaşa bektivej cacarın elbede tur-
guzar kerek.

Onojdo ok sevooborodtaj ajldanq çanlı-
da tuzalanyp turgan چerlerde ətkyryerin elbe-
der kerek, Ajläga çuuk چerlerde sevooborott
db salar — azral tazbildy, maala azapl, silos
eder oləndərdi, kendirlerdi, tankılıp oponndo
əskəzi. Če bu kul'turaldan çakş tuz t
alarbla, oppli چerin ćakş چarandıgħi, kyg-
ħebi syrekj ćakş ɻimza salgan tħi-
ġen ćymer kiceer kerek. Bastra bi ajdyl-
gan iştin aajbla aji ćanħa da ş-θeli salbap
turgan kolxożto la sovxożtor kbyjalta ćogħ-
ha ətkyrye usqali.

Ajjdan urak چerlerde kavxyp turgan mal-
dardb azraarha (erte ćaġċiġa, kygħekty
qajdha uzy kunderinde, oroj kyskyde az-
raarha) ćazzi azral, silos azraldarb la ta-
zbl azraldu la maala azral azżu salarga əne-
tjin ćuuganaq sevooborot ətkyryerge چer

Kyn Badbış Sibirde ancadala əkypip turgan sevooborottıq tħixxat
Çalan چerlerde ətkyryer sevooborot.

- I
1) Par, kezek kolxoztordolo bolor, kar as
tużżepp bazakjigħekty rajondord — kulistu par.
2) Qadaan arbap, Buudaj;
3) Cas salar Buudaj la sula.
- II
1) aru par;
2) saxar eder svekla, Buudaj (emeze kar-
toško. ćadaan arbap, ćadan Buudaj salar);
3) Buudaj, ćanlıs çyl eżər oləndər, tħi-
ċak yren aħstar;
4) arba, sula, ćaj salar Buudaj;
- III
1) aru par.
2) ćadaan arbap, Buudaj;
3) kartosko, ćanlıs çyl eżər oləndər, ure-
nin alatan tħiċċak eżymder (bir kezekte
bu ġerdin bir kezegħine Buudaj salbap ćat):
4) Buudaj, sula.
- IV
1) aru par;
2) Buudaj emeze ćadaan arbap;
3) sula;
- V
1) ćanlıs çyl eżər oləndər;
2) silos oləndəri le tazbıl azraldar.
- IV
1) azħndha چarandırgan Baza erte bżże-
kul'tura cackan par;
2) tankb;
3) silos oləndəri;
- V
1) ćanlıs çyl eżər oləndər;
2) silos oləndər;
3) tazbıl azraldar;
4) silos oləndər;
- V
1) aru par;
2) ćadaan arbap, Buudaj

bołyp alar kerek. Onojdo ok baza tħej
ajla ćuugħiha emeze ən-ətnejn sevooborot
ətkyrip turgan چerlerde cockolor la bozular
kavbħarja la odor edip azral oləndər cas-
ķiġġi kerek.

Çalan چerlerde ətkyryer sevooborot

- 3) Buudaj;
4) ćoldonb əskəniñ ortozb ɻimza salgan tħi-
ġen ćymer kiceer kerek. Bastra bi ajdyl-
gan iştin aajbla aji ćanħa da ş-θeli salbap
turgan kolxożto la sovxożtor kbyjalta ćogħ-
ha ətkyrye usqali.
- Ajläga ćuuk چerde sevooborot ətkyryer.
- I
1) kartoskolo tazbıl aħstar:
2) silos eder le ćanlıs çyl eżər oləndər.
- II
1) ćanlıs çyl eżər oləndər;
2) tazbıl Baza bygħi azraldu aħstar;
3) silos oləndər;
- III
1) kendir;
2) kendir;
- IV
1) azħndha چarandırgan Baza erte bżże-
kul'tura cackan par;

Yren kul'turalardың yrenin korondop salar kerek.

Ne'е өүзүн keberly аштып kara kөөзи—
Kyn Badьş S'ibirdin carak uyrendy kultura-
zьnda syrekej tarkagan ooruzь bolyp çat.
Buudajь yter turganъ katu viny uscup
çyger burlu аштын karazъ sulala arvanъ—ka-
tu la burlangaak аштып karazъ çadaan альш-
тъ—katu төстү аштып karazъ yter ooqьdьр
çat. Bastra bu ajdygan үзүп үүрг ашыц
karalatъ çurt xorjaistvogo syrekej çaan kar-
şuzын çetirip, аштып тузыmin syrekej temen-
dөdip çat.

Aштып karazъla тартызаръла yren ашть
kurgakka, suuluga, съktuga, kezinti bur
azъга, gaz azъga baza onondo өskө ep-ag-
gala korondop çat.

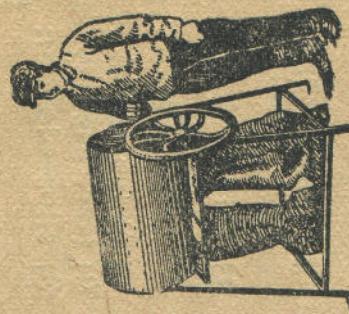
Korondorълан озо yren ашть syrekej
sindeп kөryp alar ucurlu, sraңa aru bolъп,
оньп өзөrin baza өskуlenin çarttап alar
kerek: çetkil өskуlen, bolor ucuulu baza
өlinde съкту.

Kurgak eple korondorълық çakşъ bolyp
turganъ nezinde tegezin, onь azъga yuren-
di cасаcыпац ozo bir kanca kynderge
azъndыra korondop salarga kem çok. AB
preporadъla 5-6 aj ozo korondozo kem çok,
Ts 8 preparadъla deze 30 күппен azъga
yrendi cасаcыпац ozo korondobos. Kurgak
eple аштып karazъla biudajьla la альшъд
yren'in katu tartызаръла korondop çat, baza
альшъц yreninde deze—katu baza testy аш-
тып karazъla tartызаръла korondoor. Bu eple
korondogondo yrendi önetijin etken çazaldu
masinalarga (poveda, urozal dep attu masi-
nalар emeze eptер çазар salgan bockalarga
bur абылу koronla yrendi alьшътър çat. Ko-
rondogon kijninde kijimge çapsынган
sateli c. kan—Maksim Gorkij (Aleksej Mak-
simov ic Peskov).

Kurgak eple korondajton korondordыц
koronъ çaaan acu bolyp çat. Опъц icun ka-
can onyla yren korondoorda syrekej seve-
lener kerek. Astь korondorъn ajlandыra
acьk taskaktardыц altynna emeze srañaj аськ
çerde aji çurtan, өskөn astardan, mal turai
kazaganardыц urak çerde korondoor kerek.
Yrendi korondoor tuzunda şoferlordыц ac-
kazъn kijer kerek, rasperatorla emeze tum-
cukтъ, oostь aru kedenle buulap alar kerek.
!şti bozotkon kijninde kijimge çapsынган
toozьпдь syrekej kaktap salar kerek. Issteer
tuzunda енетијn kөktөгөн czazaldu kijim

tışta] bektelip kalgadыj bolorъn syrekej асаа-
rъp kerer kerek. Koronla korondop salgan
uren аш biler bilbes boromъk bolyp kalar
ucurlu. Syrekej съкту yrendi (17% øre bol-
zo) onь azьпдьra kurgadьp salar kerek.
Otкуге съкту yrengе koron bur koomoj
çapsыпp çat, teksi korondobojo çat.

Sibirde kurgak eple korondorъna kөр-
sabazъnda AB emeze TsS машиналаръla tu-
zalanyp çat. Bir tonna yrenneç çыльыр
тургань: AB машина зынац 1, 5 kr. TsD
машинац үзүяжы—0,5 kg øre 0,75 kg
çetire.

Kurgak eple yren korondorъ
maшина машина,

Voskresen

Ponedel'nik

Vtornik

Sreda

Cetverg

Pjatnitsa

Subota

24

25

26

27

28

29

30

+

-

W

M

27-ci maritta 1922 үйлә. BSK(B)P XI-cl
s'ezd үнип асълан -ого kalgancы katap V. I.
Lenin kozo turup işleşen.

28-ci maritta 1920 үйлә. RK(B)P IX-cl
s'ezd үнип асълан kyp.
Bu s'ezd үнип НЕР eтkyriп turganъla
koştoj partijanъ, işter eтkyriп zadacalardы
kestegen.

28-ci martta 1868.ç. Proletarlardын ulu İt-
sateli c. kan—Maksim Gorkij (Aleksej Mak-
simov ic Peskov).

kijip turza srañaj artıq ol bolor. İstü bozot-konla tuzbında ol-ök tarbyıp kijindi surıyp salar kerek. Onetijn këktögen kijindi 15 kynneq azyla kijivej çunup turar ucurlu. Korondagon yren aştı tartıyp, taarga ugır, turgan ulus tynej ok açılı kijindi, rasperatordı emeze maskapı (kedendi) le ockapı kijer ucurlu.

Korondop salgan aştı taarlarga tudar (anca lala AB maşinala korondagon aştı) korondobogon aştı Başka çerlerde onoqdo eske qır produktalardan Başka Belyk çerde tudar ucurlu.

Korondagon aştı urgan taarlardı la onoñ do eske ne çepselerdi, onojoð ok nele tudungan çepselerdi Başka Belyk çerlerge salar ucurlu. Korondagon yren tartkan avralardı, avtomobilderdi, canaktardı, taarlardı, skladlardı onoqdo eske korondogon aştı urup tartkan çerlerdi kacan yrendi kyla ga cackan kijindı syrekej kiceep arulap çunup salar kerek. Mal baza baldar korongo aldyrvazılp dep, cəpti çerge tereqzide kəmip salar.

Ulyş eple korondoor

Ulyş eple sulanıq yurenin katu la bur aajlu aştı karazlınaq tarbyızılp la korondoor aştıq karazlıp korondoor, taraañlıp uewiñajdızıq yelenin dese aştıq karazlı syrekej kör bolzo, onl çogytartılp iduru korondoor, salgan formalinla tuzalanıp suuga kolırp formalıngı (40 protsent) ondıj ok 300 kem suu kozor ucurlu.

Formalında kandıj kandıj bor var bolzo onylıp tıplıda çogolırp çat; formalınnıq ke-

mine tynej edip çulu suu alala, ogo kazylı la litra sajın 8 g beljevoj emeze 4 g. kurgak tus cejpr çat. Cejintini formalıngı ırala çak- şıçap bulgajla, çulu çerge onyl vorğı çogolgonca turguzırp çat. Onojojr çazar al- gan arulancak sujuk nemeni aş korondogon kijdirip çat, ol tuzunda ondıj formalı- pıppıq bir kemin 150 yzzy suuga alıştırp korondoor.

Yrendi korondoor tuzbında brezent tøzən- cınıq ystyne kalıçlıp 10-15 sm. edip urar. Oňq kijinde, yren aştıq ystyne belen- dep suga kolırp salgan formalındı elgek azyla voronkanyı etküte lejkala urup çat, emeze sibirgi (çamduu) azyla urar, oňq kijinde onl çyktałgancı kurekle sovıgyr çat. Formalındı suga kolırp salganza aştı korondoorın kattkaga urgın kolıntıga 3-5 minutka sugupta korondop turganıv bar, yrendi katkada korondu suuga korzinkalarıga emeze taarlarga urup sugup çat. Oňq kijinde korondogon yrendi taarlara epe- ze brezentele ystup şabala anañdala 1 cast tıç turkınpa çatıyrıp çat, onoq soonoğo onl kөlөtкө çerge çaja ırala kurgadırp sa- lar. Bir tonna biudajdız korondoorın suuga formalin kolırgan kolıntıdaq 165 l. kerek bolor, arbaga deze -240 l, bir tonna sula- ga—320 l.

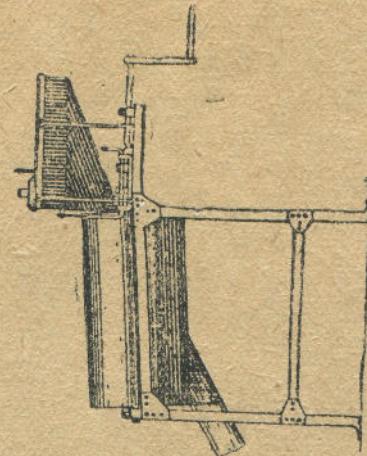
Ulyş eple korondoorıngı yrendi cacarlıpan 2-3 le kyn ozo etkügur çat.

Çıktı la agaştyq kezinti Burıy azyla korondoor

Çıktı eple sultanlı katu la bur aajlu aştıq karazlıpaq korondop çat, arbavlı deze— aştıq karazlıp yelenin dese aştıq karazlı syrekej kör bolzo, onl çogytartılp iduru korondoor, salgan formalinla tuzalanıp suuga kolırp formalıngı (40 protsent) ondıj ok 300 kem suu kozor ucurlu.

Formalında kandıj kandıj bor var bolzo onylıp tıplıda çogolırp çat; formalınnıq ke-

bilbes edip, suu cacaaçs çepselle (oprıskatele) emeze lejkala elgek azyla suuga formalin kolırp sctktydp çat (1 l. 40 pro- tsent formalındı 80 litr suuga kolırp çat). Sctktydp salg an yren 4 castıç turkınpa taarlarla emeze brezente çap salgan çadır ucurlu. Yrendi kurgadarga kerek çok. Korondogonla tarbyıñ yrendi yrendep salar kerek, srañaj arga çok bolgozınl 2 sutka- daq etküre çatıvbas.

„Roveda“ dep as korondoor maşna. Agaştyq burıla aştı korondoor eple bir tonna yrente 20 kg. ylysty agaştyq ke- zinti burıln alyp çat. Agaştyq kezinti, vitby tıç korondoor formalındı suunıq kolıntıza alıştırp çat (bir kem 40% formalıngı 40 kem suu koşkon kolıntıga), onyl kijiplide ylystepl salgan agaştyq kezinti burıln yren aştı (cogo urala) eki castıç turku- pıla brezenterle emeze taarlara şabala çatı- tyrgızar, onyl kijinde yren aştan formalı- pıq buizzıp çajadarga sobıyyır salar eme- ze vejankı azyla etküurer. Yrennen ılgal- gan agaştyq burıln bazada katap aş koron- dorına tuzalanmarga kem çok.

Maldb erkegene captyrar kampanijap—aş salar kampanijazyna tynnej onoido ok kiceer etkyrelder.

Sotsialis malyn týrddyr elbedip baza onyp ugyn çarandýgýr alaryna la tuzaqyl keñidip alaryna partija la baskaruu todus etkyrer çakaru (zadaca) turgust. Apsalda çylký maldyn tyn toozyn kóptedip kacestvozyn—ugyn çaranýdraný kereginde surak syrekej çaan ucurlu turup çat. Boo kozo partijala baskaru kolxozçular bastra- zy aldyndaq ujlu, ook "maldu baza kustu bolorbyna nele ep išterdi etkyrip çadýlar; "çuuukla eki çyldyn turkipna bastra kol- xoziçlar aldyndaq ujlu bolorbyn kýjaltazb çok budyrup alary" kereginde çakaru za- daca turguzylgyn (BSK (B) P TK iýul ajda etkéen plenitýlyq rezoljutsijazylpaq).

Bu çakaru zadacalarды bydyp alaryna, sovxoztordo lo tovarnyj fermalarda mal- dyn tyn toozyn kóptedip alaryna turgu- zylan gosudarstvanyq çakaru zadacalarыn bydyp alaryna, gosudarstvonyq bergen planы aazylpsa sovxoztordo, kolxoztordo, kolxozçylarda la tanýnan çatkandarda ças maldý kóbince etkyrip alaryna—bastra mal- db erkegene captyrar kompanijap—etky- reri syrekej çaan bildirly iş bolyp çat.

Çylký maldý aljgyrla captyratan kom- panijap planы, nele eske çuzun maldar- db erkegene captyrar planы byduperine tynnej edip, kýjaltazb çogylan bytkyl vo- bincas bydyp ucerlu. Bu plandardy by- dutygeni—kóndilele kulaktardыq la kag- şuçyldardыqボルト turqanъ vo- lgor. Çylký maldý aljgyrla captyraynъ planы bydyp ucergeni Sovet sojuzvnyq temendөrine, onyp kogisyl

bolorbyn çavbzadadaryna ulandalp çat. Mal- db erkegene captyrag kompanijap Izin tutadarga emeze sraný uzyp salargan, "ka- naýp-kanaýpla" etkyrip salar dep nele çuzun syltelerdi tazylbla kodoro kezip, udat- pajla sranaj kýjaltazb çogylan tarätzar kerek.

Subai bolyp artaryn sranaj çok edip ala- rnya, terögeli tizi maldardы bastrazyn er- kegene captyryp boos bolgodbyj edip alar kerek. Onyp kereginde bastra maldы er- kegene captyrar kompanijap etkyurerden ozo azynndra tizi maldardyla erkek aýgyt maldardы veterinarnyj vrastып bolusyla kó- rer kerek. Savýştarlypla çanysla su kadyk maldardы kozor kerek; beenin (syrekej aýyk- tap kalgan bildirgen emeze sranaj kusç sýgyp kalgan bolzo, ogo anpyg veip baza syrekej kiceep azraartyla, kyska ejdir tur- kynlana aljgyrga captyrgadyl edip semirtip kycin endödip alar kerek. Beeni vaştar- kda katap captyrarda emeze baştarky sar- tyrganlypaq pemek bolbogon bolzo, ekinci captyrarda onyp aýgyraar kuyunin kódyriп alaryn syrekej kiceer kerek.

Ajgyrlardыk kijlinen syrekej kiceer çu- rein, olordy çaksy azrap tudarın kiseer çetuer kerek. Maldardы aljgyrla captyrag ejdeq ozo vaza savýştyrar ej edip tur- da kerek maldыq telen todus şinqzlep kó- rip turarыn tózep alar kerek. Ondyk uktu ajgyrlarga kozotypla taldama beelerden tal- dap ыгар beletip alar kerek.

Maldы aljgyrla captyrar tuzunda zooteh- niceskil ejilerdi bastrazyn kójaltazъ çokko etkyrer kerek.

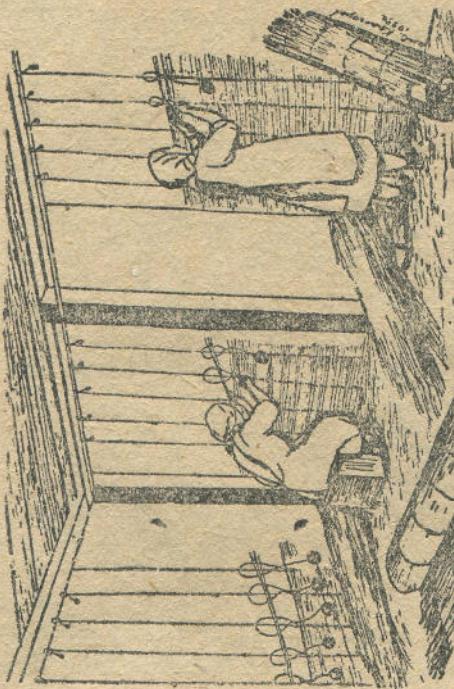
Mar	31	Voskresen	
	1	Ponedel'nik	
,	2	Vtorik	
E	3	Sreda	
T	4	Cetverg	
A	5	Pjatnitsa	
	6	Sabota	

1-kiý aprel'da 1933 çýldы Kuznetskijda Sta- llı adýn adangan metalurgijap zavodında vaştarçık dommazlıñ işke bozodır kóniktirgen. 4-ci aprel'de 1931 SSR Sojuzs bir çanlyan, baza Estonia, Laivia la Liiva ekinci çan- nara çuvalşrajs amы, ency çadarynyň dogovor bickiliñ ejin 1945 çylga çetir, uzadarla tig- guzylgan protokoldögi kol salıngan 5-ci aprelde 1918 çýlda Vladivostokto Japon- dordya la Angliyanıñ ceryeleri desantai ta- laj keregenin sovet çerine týskeni—Sojuz vol- gon interveniente din çuzyz Soviet respublika- zыň çuvalşar baştalgany.

Maala ažypńıň yrenin ažyndyra eskyrerı.

Maala yrenin ažyndyra eskyrip alganlı bir kanca ejge erte bolıp maala ažybzıp turat. Olordıq bir kezegi, Kyn Badış Sibirde ćajdıp өj i kışka bolıp turganıncın yurenin ažyndyra eskyrgençce vütrej çat. Yrenin ažyndyra eskyreteni biste kapusata, tomat ažybzıp, erte salar ogurcىndar, Baklazan dep as tıkva, dıňja Baza arbuz tar bolıp çat. Yrendi ažyndyra eskyrerin չılu parniktarda, rassadnik dep eziliy. Çerlede, kör emes bolgozıp turanıp icinde eskyrer. Parniktarda la չılulagen eziliy. Çerlede tomattp, baklazan dep ažybzıp tıckapı, erte salar kapustanıp Baza ogurcىnp. Yrenderin ažyndyra eskyrip çat, dınp. Tıckapı, tıkva, kırıstanıp Baza vıjukvapı, erte yrenderin ažyndyra eskyrerin rasadanik dep çerge kem çok etkuyter.

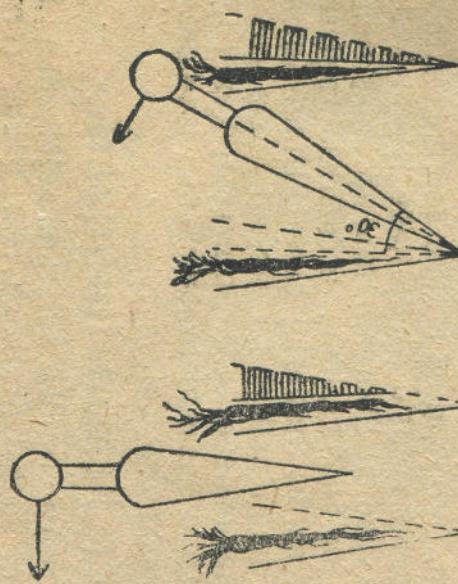
Çakşı kapustanıp yrenip 45-50 kyn kerek bolor, oroj өjde salar kapustanıp yene nine deze —35-40 kyn kerek. Erte salar kapustanıp parniktarıp aprel'din 1 kynnine չıuk beletip Balkazıp չazaar; yrenin deze apreldin 5-ci kypupe չıuk cacatan. Yrendi cacatınyq aldbında parniktib ozo sugararıp salar kerek, onıp kijninde kacan suuzb çerge bastıra өtken kijninde cacar. Kapustanıp la tomattp yurenin, parnika өnötijip edip salgan չoldorlo (linejkalı boj vojlapaçırıq), tereci 0,5 sm. չıuk, cacar kerek. Çerine sasırp salgan yrenin ystupne taran kepti kuvut tovbrakla Baza kara өtökle (peregnojlo) ystupne urup salar. Onıp kijninde emesten seberlep lejka elgek өtkyre sugararıp turag.

Oturguzıp turgan өzymdi çer kazğızaşa turup salarbıa kazğızaşa ćerdin kytzıp չava ezip salar.

Kazğıgaşty baştarık orosokıp չapıla kadaarda onıp terenine tuej kadaar kerek, baştarık orodo өzymniň tazbılda kogbsa çer artpagadıj edip, (ogo syrekej teren չabıb velyiginde), nenıq icun dezo onoq ulam tazbı չıdpır cirip-te kaları maat çok.

Baştarık өjde չapı oturguskan өzymdi ejlep sugararıp çat; onıp өzür tıçpır turagın kere sugararıp tıçpıdr çat. Tuduşla ćerdin kytzıp kuvuredip, nele cır eləqin ulyur, nele չızıp arcsamъtarla Baza karsulu kurt-konъstarla, Baza cıckandarla, tartızıp turar kerek.

Komştan չamıtçıs ergenı.

4-7 kynnin Bazanda kacan yren өzür kelze tomattardı sujudup çat, orto-ortozıpl 8-10 sm. edip, kapustanıp dezi 4-5 sm eder. Kacan sujudar emeze өskө çerge sujudı aldbında parniktardı չazar oturguzarınyp la tomattp tazbıdarı sugararıp salar. Kacan sujudı oturguzar tuzunda kapustanıp la tomattp tazbıdarı çakşı, өssin dep, onıp tøs şoon tazbıpl uzınpınan 1/3 ulyuzp yzyp salatan.

Sujuda oturguzarın sabardıq şoopıla tuej kazğızaşa yter өtkyter. Ol kazğızaşla, otılgızıp turgan yrenniň өskөn tazbıla, vıktelbel batkadıj; өjdegaştar eder. Azıldıya eskyrgen yurenli baştarık چalvıgakartına چetire çerge kijdire oturguzar. Olyı kijninde kazğıgaşty չapılaç kja kadaşa

Oroj salar kapustanıp yurenin rassadnik tep attı өnetejin چazagan taskagaştaǵıga da oturguzarga kemçok. Sook kynder bolgozıp rassadıňnaç ustup ragozala emeze salamnan etke չamıtçısja emeze kamışla չavag.

Azındıra eskyrgen өzyntini oturguzar. Sol չamıtçıda —çastıra; on چapında —sypı.

Kuznetskijda Stalinn'p adъn adangan metallurgijanъп zavodъ.

Stalinskij metallurgiceskij zavodъ tu-
darь Kyn-Badъs. Sibirde 1929 çыlda bas-
talagan.-Kuznetskij baseñnъ kyn tyстык
talazъnda zavodъ tutkan. Ondo, 5 çыл ть-
нац ozo een çer bolgon, emdi deze ondo
ulu çaan metallurgija zavodъ istep çat.
Bir çыlgы zavodъn istep alar produktsijazъ
1 mln 200 mun tonna coj kaýltar, 1 mln
485 тиц tonnan bolot kaýltar, 450 тиц
tonna temir çoldъп rel'starыn la balkalar
byduyer. Vojnyq ne keregine tutdunър turg-
ganъn toołobozo, zavodъn bir çыlgы съга-
пър turar produktsijazъп vaazъ 148 mln
salkovoj bolъp çat. Zavodъn çанъnda, kan-
ca kanca toolu ismekciler çadar turalu, klub-

tarlu, teatorlu, şkoldorlu Stalinsk dep go-
rot ezyur kalgъ. Kyn Badъs Sibir kraja tram-
vaj çолып ozo lo baştap Stalinskta byduydi.
Ondo ok baza çанъdan metallurgijanъп 2-ci
zavod tutulъp byder, ol 2 million tonna coj
kaýltar, ogo kostol koksoximiceskij kom-
binat, rудник, ruda arutaar fabrika, baza ne
keregine bolustu p'edpriyati istelip byder.
Kyn Badъs Sibir agrarnыj (promыslennost
çok Bolgon krajdыn, industrialno-agrarnыj
kraj boldъ. Stalinskij zavod Uralo-Kuznet-
skij kombinattып bir Belygi bolъp çat, ol
kombinat deze SSR Sojuzъп kyn събъ-
çanъnda industrializatsijazъп tөzөlгөzi —
bazazъ bolъp çat.

Sejalkalardып аş yrendeer kemин turguzarб.

Aş cacarınpaç ozo azыndra çoldop as
cacar masinalardы (sejalkalardы) çuunadыр
beleter çazap alar kerek. Çalanga съгаръ-
пъп alдында аштъ cасар kemin turguzър
alar kerek. Ol orto azыndra cotoj, sejal-
kanъп tegelikteri $1/50$ eneze $1/50$ gektar çerdil
yrendeer salaryna onъn tegeligi kanca ka-
tап ajjanatanъп bilip alar kerek. Temdek
edip cotogozып 12 çol cacar „Krasnaja
zvezda“ dep sejalkanъ algazъп тиңдүй
bolor:

Sejalkanъп угrendeer çerinin çalbagъna—
diskfartып ottozъпп çalbagу 15 sm-di
çolotgып (jjadtarып) toozъла—12-ge
çayjyt ajlangadъ edip, turguzър salar, çe-
sejalkanъп kaijrcagъ deze tys vojnsa ve-
lor ucurlu. Sejalkanъп kaýrcagъla yuel
astan urala, diskfartып (uren tyzer çerinin)
aldына palatkalar emeze çigin sekip sal-
gan taar саит

Voskresen

Ponedel'nik

Vtornik

Sreda

Cetverg

Pjatnitsa

Subbotä

7

8

9

10

11

12

13

E

R

A

A

7-ci aprel'de 1934 ç. Finlandija la SSSR
ortozъnda çuulaşraj amъ ency çadarъna tur-
guskan dogovor bicktin øjin 1945 çыlgы се-
tire uzadarь kereginde protokolgo kol salgy.
8-ci aprel'de 1917 ç. Lenin Svejisarijadan
Rossijaga kelerine съkan.
13-ci aprelde 1934 ç. Ekiçajdyп turkipuna
tyndyk taladagъ poljarnыj talajdyп tozъnda
otwigan celjuskinesterdi olymen ajyrp alar
bolъp, attu culu geroy bolgon letikter izin
bu kynde bozottu, toşlogъ ulustu ajyrp aldb.

tegelikterine yren tolgonco tegelikti bir kezekte ajlandyrıp çat. Onъ kijninde astь ejlөp car tisty tegelikti çagъmdaj ebirip tegeliktiñ bir sabarъla temdektep salp (mella emeze bes buulap salar), onъп sono tisty privodtъ keniktirip alala tygerin 29 calanda çurer tygerine lendep tegelikti 29 katap ajlandyrıp çat.

Çajır salgan taardып ystyne tögylgen yrendi çup alala beskelep çat. Ucъnda tögylgen yren 2 kg. bolgozъp, ol tuzunda keminin turguzolgancha sъn bolorъ ol. As car ajlangъş katuskaznya urendi kemçily tuzyrip turar anylu agas çazap salar. Onъlum ol agasla yren carac apparadып sъnlica turguzyp çat.

Cenemel tuzunda 2 kg-п kөр tögylgen bolzo, ol tuzunda tisty tegelektedip salar; tögөr acsъn kicinektedip salar; tögylgen yren 1 kg, kөр bolzo,—yren carac arradыn çaar tisty tegeliktin kөр çanyp sъn gara turguzar. Onojo lo sejalka tegeligi 29 katap aljianganъп 2 kg. Yren cacarına çetire ejlөp albaganca cenemeli etkyriп turar.

Sejalkanъп kemlin turguzarda, onъп viudaj carac tisty tegeligin turguzatan. Beskezi çenil yrenderdi cacarda kerektiy bolgonyn kojuzynica cacarga kelispej turgan bolzo, ol tuzunda kicinek (sula cacar) tişty tegelik le solp salar kerek.

Çilek ezer agastardы la korbolonъп ezer agastardы oturguzarъ.

Kyn Badыş Sibirde sad oturguzarъna stranjala talдama bolp turgan ej—ças vołp çat.

Sad oturguzarъna çerdin tuyzen taldap alar emeze Jablonija oturguzarъna kyn tun-dygى çaar 20° çetire kelten çer taldaar, onon eske çilek ezer agastargra kyn vadzyna çuk kyn tyshygin çaar keltel 15° çetire çer taldap oturguzar. Sadъ tuduş sook ezinderden onetijn oturguskan emeze vojъ esken bolor ucurlu (olorgo albstura lyp turgadыl korulanp ierzka kъzyla byri tyses agastar oturguzar). Sad oturguzatan çerdin kъtъzъ alЬstъra toj balkastu, emeze kara etekty, emeze alЬstъra kumaktu, emeze kъtъstъп aldb alЬstъra toj balkastu çer taldap alar.

Çer albtnda agar suuiar Jablonja oturguzar çerlerdin ystynen 1—2 m. teren bolbos ucurlu. Boronot oturguzarъla kancala kefel çekti çet artyk, toozbaga—bijlik, çer

nъп terenin 50 sm., calbagъп—70 sm. edip kazar; uс çы ozetenderine terenin 50 sm. calbagъп deze 80 sm. edip kazar. Orolordy kazar tuzunda çerdin ystyndegى kъtъzъp bir çalpa casar, aldbndagъ kat val. kazъп baza bir çalpa casar. Çaan agastardы la ook agastardы çalvbraktarъ çalbyr çajylgalakta oturguzar kerek. Oturguzar albdnda ekelgen Jablonjanъп agastarъnъп tazblyp kөmup salar.

Oturguzar tuzunda Jablonjanъп tazbalyп açкытап kөrөr kerek, sъnlyp yetelip kalgan tazbldaryn, ook tazbldarga tijbel, kure bicakla kezip salar kerek. Onъп kijninde sъnlyp yrelgen emeze kurgap kalgan vidaktarъn kezip salar. Onon arь beleter algan ceintige agastarъn tazblyn sugala, orocoktъn ortozyna turguzup, tazbldarъn tuzede le orocoktordь kazar tuzunda çerdin ystygى kъtъzъlaç algan tobrakla kөmө urala, ystynen dese teren çerdeq съgara raar.

Sad oturguzar çerdin azbndyra bir çы ozo kyskyde terenin 20-24 sm. edip traktora emeze atla tartar saldala — 18-20 sm. syrgup salar kerek. Ozo azbndyra toj Balkazъ syrekej kөp çerlige gektar sajъп 40-50 tonna etek tөgөr kerek. Kyskyde syrgen çerde tımpar çat. Çaskыда syrgen çerge sadъtъ oturguzъp turgan bolzo, ol tuzunda tırmajtanъп syrgenie tarjy etkyriп çat. Tımpar salgan çerdin foon tulku toormoslo togolodъp tyzedele onъп kijninde beleter algan çerdil plan aajpс bolyp çat.

Jablonja oturguzar çerdil çandarъ 5 m. kvadrattarga bolyp çat. Oturguzar aldbndan feindektep salgan çerlerde orolor kazъp çat. Çanb çы ozetendin 1—2 m. teren bolbos toryn tereni 456 sm. baza galbagъ 50 sm. edip kazar; eki çы ozeten agastarga oro-

Purpurovъ ranet dep ottu jablok çillegi.

kaskan tobrakla çap salar. Tıbrakla kөmөn kijnine—agastarъ ajlandыra urgın bal-kast, agastarъ bojып seberlep, tepsip salar kerek. Jablonjalardъ oturguzar baslapkъ tazbldarъnan ezeri çerdin kъtъzъп ystynen 4 sm. bijik bolgodъ ederin kөyur turar kerek.

Ərkələrdi kъralъ.

Kyn Badъs Sibirde eki baştu uktu ərkələr çadır çat: 1) kъksa kujrukutu-kъzyl əaaktularla baza 2) uzun kujrukutu-ərkələr. Kъzyl əaaktu ərkələr cəl çerde Ertış le Ovşып suularып ortozunda çadır çat, uzun kujrukutu ərkələr dezer—Enisejdin le Altajdaq kъtlanыnda çadır çat.

genderin olən beklegeləkə təbarga çenil boyp çat.
Ərkələrlə tartızañ xlorpikrin dep kōronıп boluzyla, çemge mekelep koronuya baza nele ep argala kolla əltiyip çat.

Ərkələrdin icegenderirin toozb bojlorb-pıп toozılaç 3-4 katap kəp boyp çat. Onyı ucun korondorlaç bir kyn ozo, çakşı ajas kynde, Bastra icegenderin kəmür, çatkan icegenderin taap çat. Icegenderin kəmərdə kolxozcılaç vojb bojlorbıп oto ortozılpıп uzagъ 4-6 metredən çergeləvazır etkyrer. Kolxozcılar oncozъ temir kurekty le kazxaştarlu bolor ucurlu. Kazyla

Xlorplıklın koronolo
erkələrdi koron
dop əlyrgeni

Kъzyl əaaktu ərkə.

Ərkələr çaskıda çançla kək sъgarda sъgbır kelet. Maj ajda tūzileri tərop çat (kazyla tizizi 3 baladaç 10 balaga cetire sъga rat) Baldarъ bir ajlu bolgon klininde ərkəçok boş icegenderge tarkap çat.

Orke vojlıп karşuuзln erte çastan ala oroj kyske çetire çetirip çat; kyskyde orol icegenine kъzyla çadarga (uktarga) kirip kalat. Olor təs karşuыn salgan aşka çetirip çanç çackan yrendi, çanç ozyp sъgar-dala baza mazak tuzunda yrep çat. Olordıq çetirip turğan karşuuз syrekej çaan; tem-dekgezin, Bastra çajdyq turkülpna 25 ərkələ 1 ga salgan kъylanıп azılp surnya yep salat.

Çaskıda ərkələrlə tartızañ çançla olor çerden sъgbır, Baldarъ tarkagalakta باشا kerek. Erte çasta ərkələrdi kъrarga epti, boyp çat, nenin ucun təcəzin olordı.

Voskresen

Ponedel'nik

Vtorik

Sreda

Cetverg

Pjatnitsa

Subбота

14

15

16

17

18

19

20

ئ

ئ

ئ

ئ

16-ci aprel'da 1917 ç. V. I. Lenin gran arıç çançla ekinci katap kackalıban Petrogradka ojio evirip çançlır kəlgeni.
17-ci aprel'da 1923 ç. RK(в)P XII-cl s'ezd çünp asylgan. 1917 ç. V. I. Lenin "April-din tezistärin" çatılagan. 1912 ç. Lenskiida atın kazar çerde kańıп ceryzi işmekcilerdi atıksı.

çəngən icegennin çançla kadaр balkasha çəgəvbagadyj edip taştap salar. Ertezinde kazıp la salgan icegendorde korondop çat. Onojo kəmür icegendil kəryp istegeninən materjal kəp varvaj e-berdilərin çat.

Өркөлөрдин icegendorin xlorpikrin dep koronlo korondoordo, kolxozsyzlar orto otzynq uragъ 5-7 metrdan çergelej va zъr korondogylap çat. Kazyla istep turgan kizi butylkada xlorpikrin dep korondu baza koron syriter nemely bolor ucurlu. Korondogon syteten nemeni bir kanca tes kurgak balgъzyn өlenneq buulaشتыр eder. Onlyq uzunъ 1/2 m. kirely bolor ucurlu. Onlyq vir usuna 1/5 gr. kirely kydeli emeze beshin өөнин orop salar.

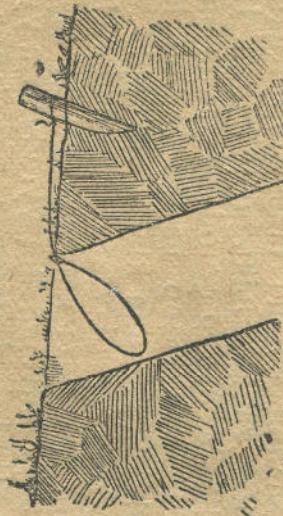
Къзы куйрукту өркө.

Istep turgan klzi icegengе çuuktur tap kelele, syntkystejten nemeni xlorpikrin dep koronnuq icegala, kapsajlusa cibgara tartъr, kancala kerek terenzide icegenniç icine sugala өdyktin, соцсоюла icegenniç oozynl тувацзър salar.

Kъзы չаакту өркөlөle tartъskanda kazyla icegen sajlp 1¹/₄—2 gr. xlorpikrin dep koron kerek bolor. Eversmane dep өrkөlөlди tartъzatnya icegen sajlp —4 gr. Çetire kerek bolor. Koron syter nemelerdi չazaarda bu ajdylgan aajlp çart bilip, bir kilogram koronnoq basqarkъ ajdylgan orolorgo etken koron syter nemelerdin toozъ 5000 çuuk bolzъn, ekinci ajdylgan uktu өrkөlөrgө—3000 çuuk bolzъn.

Çemge mekelep koronla çanysla uzun kujrukta өrkөlөrdi kъratan; kъzъl չаакту өrkөlөr meke korondu çemdi koomoj çip çat. Çemge koron salarъ azъira өrkөlөrdi kъrar işti өlenq өskelokte өtkyrer kerek, nemiq usun degizin өlenq өskөn kijninde өrkөlөr korondu çemdi չибж barat. Korondogon meke çemdi buudajdyn la tьşjakovo-kisiy natr dep koronnoq beltep çat. Izu suuga (temir vaktъl eñeze algъjdyq icine) korondu tьpliy kemle cejip çat kazyla 10 litr suuga 1 kg-п. Ol ceintige bir sutkanъl turkunyla budajdy kopti rele, onlyq kijninde onъ kolxozsyzlar çergelej vazъr, orto orto佐льп iraqъ 5-7 m. edip vazъr çugur, icegender sajlyn bir kalgagaştardaq sasъr çyret.

Kazyla 100 gektar çerge (bir ga çerde 15-20 icegenniç dep bodozo) 400 gram tьşjakovo-kisiy natr dep koron [la, віг kg. çuuk viuda] vagъr çat.

Өrkөni tuzakla tutdarъ.

Buudajdyn ordynla onlyq arutaganlyq icusyn termendep salgan kulurъn alaiga kem şok. Cejntige өtkyugur vylgap salgan kulurdын testezineq diametri 1¹/₂ sm. kreye soktor edip çat. Kazyla icegengе bir bolcokton salbъr çat. 100 ga çerge 4 kg. kultur сыбър çat.

Mekaniceskiy epe өrkөni өltyrengе tutzak, çakry, apъyr etken kuyruk salbъr baza icegenine suu ىчър өltyerer. Bu epterle өltirygende өrkөni terezin tyk alu edip çuup turgan çerlerge sadbъr çat. Suu ىчър өrkөni өltyrengе syurekel kөp suu kerek bolbъr turgan ucuñ erte çaskыда ғannda çuuk kardыq suuzъ bar tuzbъnda, өltiryip çat.

Kalgancы өldө vi eple өrkөlөrdi tutdarъ tьцър, olordbъ tutdar çepselderi turgazarda bir emes—0,3 gr. kirely xlorpikrin dep koron salbъr turylar. Xlorpikrindbъ salgantıpan ulam өrkө icegeninen сыгала сакръga tuyup çat. Xlorpikrin dep korondu icegengе tьpldyj eple salbъr çat: balgъzynny emeze өskө өzymniq kombygaýlıp uzunъ 10—12 sm. kirely, çoonъ deze 2-3 mm kirely alala onъ xlorpinkrin koronnya 2-3 sm. kirely sugala, onlyq kijninde icegengе sugup salar. Bu ep isten ulam өrkөlөrdi өltyretemen elbetkedil چاýт iş ۋۆر çat.

Xlorpikrin la baza çemitle mekelep koron-doorlyn өtkyurerde cebenlerine тьпдь] isti kъjalta çok өtkyur kerek: xlorpikrindbъ butylkalarga uratъn tьşkarъ acыk өerde өtkyurer emeze protivogaz kijip alp urgany peñende artъk. Xlorpikrinala icegendiferdi koron-door tuzbъnda —salkып ааýlsa bazar kerek. Iştin kijninde le azanar aldynda koldы çuñp kijimdi arutap alar kerek. Isteer tuzun-da tuzalangan bastra çepselderi çunup salar kerek. Isteer tuzunda tankъ tartpas. Tegylgen casylgan korondu çerdil kъrtъzla alp kemip salar kerek. Isteer turgan ferge baldardы, maldbъ baza kuş—kastardы bozotpos,

V. I. Lenin (Ul'janov).

V. I. Lenin 22-ci (eski tooolo 10-ci) apreldede 1870 çylda Simbirsk dep, endigi Ul'janovsk gorodxonada çikan. 9 çastuda Leninin gimnazijaga yurenerge kirgen, 17 çastuda—universitette yurenerin baştadı. 1887 ç. onb studenterdin politiceskij çuundarbynna kirizip turganlıq icin arrestovat' edele politsijanç koňla tavyştyrıp Kukuşkino dep derynege ssylkya ijevergen. 1888 ç. ol ojto Kazan dep gorodnya bardı, ondo ol Fedoseevtıp təzəp baştap turgan marksilistskij kruzogynna kirgen, ol ejdə Marks-tıbın yureduyun oly urenenin baştadı. Universitetke onb vaza katap albadylar, ol aldbnan vojь universitettiq yuredylerin yurenip alala, 1891 ç. Peterburg gorodxonada ekzamenley berdi.

1893 ç. Lenin Samara dep çerde marksistskij kruzogyn təzədi. 1893 ç. ol Peterburgka kelgen, ol ok tarbyjn ondo ol işmekcilerdin kruzoktoroxonda revoljutsionnyj işti etkyrerin baştap təzədi. Lenin işmekci klasstıq çatkan çadınp çurymın, sanaa şuylytezin neni kereksinip turganıb, sanaa şuylytezin çarttarp bilip alala, işmekciler çakşy ondop turğadıj edip, listovkalar la knigeler bicip turgan. Leninniç, baştadırp "İşmekci klastıç"ıbm çadarla bozodoty icun tarbzar sojuz" təzələn, ol sojuz işmekcilerdin ortoznya propaganda agitatsija otkyriplarıza işmekcilerdin tarbzı tujmeneenderin letackaların baştap turgan.

1895 ç. Lenin Şveitsarijaga vəbər, ondo Osvobozenie truda " dep gruppala tanyzır til albzayna çorteskən. Dekabr ayında 1895 ç.

listovkalar bicip turgan, sotsial-demokrat-ceskij partijanç programmazlıq proekta-zıbın bicip salgan, "Rossijada kapitalizmınq əzyp turganlıq" dep çaan knige bicigen. 1897 ç. onb Sibir çaar Minusinskij uyezdında Şuşinskij dep derynege uc çylga ssylkaga ijgender. Sibirde Lenin syrekej kər bicikter bicip, revoljutsionnyj tarbzudıbın təpər əzyp turganlıq castra etkyurerine umzanlıq marksizmdıb çandarla kuyun kajral çok tarbzır turğan. 1900 ç. Lenin Rossija çaar ojto bardı, onb kijninde udaballı gran arı çarpa bardı, ondo ol "Iskra" dep attu gazet cəvər, partija təzəp alarlı kereginde istədi. 1905-7 ç.ç. Lenin Rossijada çadırp, orusçerində baştarpk revoljutsianıb baştarp turdb, 1907 ç. ucunda ol baza-ok ojto gran arb çarpa varda, ondo ol 1917 ç. çetire

21	Voskresen	22	Ponedel'nik	23	Vtornik	24	Sreda	25	Cetverg	26	Pjatnitsa	27	Sıvbota
E		R		A		D		A		D		A	

"2 aprel'da V. I. Lenininç çikan kyninen ala (1870 ç). 6; çyldıgy.

23 aprel'da 1929 ç. baştarpk veçsüldəktypl planın turguzıp çorlepon BSK(R)P XVI ci konferentsiyasız asylan.

25 aprel'da RSDRP III cl'sezd çuimp Londono, asylan kyninen ala odus çyldıgy. (1905 ç).

27 a'rel'da BSK(B)P X[V-ci partkonferentsiyazınnı asylan kyninen ala on çyldıgy, vərçat.

tırıp, yuredipl, cıddamalı voleyapla onu kadroğlu tırgan. İsmekcilerin revolutsiyonlu tırgan, tırtızlanıp başlap, telekej yustup-pırdı. le orusçerindeki kanca çuzun byduyly opor tunizmına tırtızıp, partija ja proletariyatın çanşdan keler revolusionnyj tırtızıga beletep tırgan.

Rossijada fevral' revolutsijazlıp kijnde, 16-ci aprelde 1917 ç. Lenin Petrograd-bastadı, partija sotsialist revolutsijazla belendeneri keregində syrekej şaqımdada iş etkurdy.

Leninga baştadı, Oktjabr revolutsijaz şenip, ucuna cıktı. Lenin syrekej şaan proleta rıtar gosudarstvoypı vaşsırıb voypı tırdı. Onıp cokum Başkariçizyla oooon çurzıvvıslıqı grazdanskiy çividib şenip vozodırı ucuna cıgala, cacsıgınan xozjaştıvıb eski ordına tırguzarıp tırdılap başdadı.

Mart ajda 1921 ç. Lenin NEP-dep novaja ekonomiceskaşa politikaşın çarlagan, "erkindı tırtızıdan bir kicinek kajra bazır, kycı cagıp alınpırla, onıp kijinde onıp tıçda erkindy ickeri bazatına imzanıp cotolgon Bolgon ol" (Stalin). 1922 ç. Lenin ajtkan, kajra bazarı vozodır, şenipge ickerleeri baştadı dep. NEP-n ulanıda Sovet respublikaz ekonomiceskiy şanınnan syrekej tıç kendirili basıldı. Biske tıpla çolıp kergüzyıp bergen—Bastra alvatılpı xozjaştıvozn kədyırıp tıppırlar alınpı, sotsialist şazalıp bydyrerinç çolıp kergüzyıp bergen. Sotsialist ekonomikaşılıp tızelgəzi—şaan industrija, elektroïkatsiya, baza Bastra oooon çurtıb maşılındırańıb bolor ucuru dep Lenin Biske çartırap kərgüzi berdi. Orondu elektricestvolu ederi-

ne iendekielgen on çıldık planı Lenin temdektep tırguskan. Leninin çanş kooperativatsijsa (emolik) azıga sotsialist çolıa kubultıp eskelendıryup alarına, biske cike tıys çoldı kergysken.

Lenin partijańı alıdnıa tırguskan çakarız (zadacazb) tıplıb: sotsialis ekono-

mıkaşpıç tızelgəzin (fundament) bydyr, klass bolır belynerin çogylıb. NEP bolon Rossijanın sotsialist çurtı Rossiya edip kubultıp salar etken. Stalinınq vaşuzadıp tırgan ulu basçılıbı baştuula, Bastra telekejde istoriceskij çakaruuyp (zadacanı) partija şeniyup edip bydyurup saldb.

Çıbı Øzər aştardıb sranań ertelep kıkska ejge Çerge yyrendetep salalıb.

Øzymının øzər kıkska ejnde, çaskıb oroj la kysky erte sooktordon korulanalıpa; Kup Badıb Sibir krajında çıbı øzər aştardı. Çerge yrendeer ejin bileri syrekej şaan bildirli kerek voypı çat. Bu sunaktardı syyzip turarda tıplıb kerekter tıes bildirli voypı turar ucurlu:

1. Bistin krajda ancadala arcamık bolır tırganı, aşıt oroj salganda kysky ertesook torgo tınpı, çete vızbır voivoj baza tıragınpıç as tyzıp tırganınpıç onıp tızımı syrekej teməndəp, çetire alınpırla tırgan voypı çat. Çıbı øzər kulturalardı kancala kerek ertedən kıkska ejge cackalıb onıp vıbzır eskeñoñ kysky sooktordon ozo çıpralarına syrekej bildirli çem voypı çat.

2. Erte salar çıbı kıl'turalardı ugepin—buudajıb, sulanıb, arvanıb, çıbı arıştı podsolnukıb, kydelini, myrcakıb, makıt—erteden çerge cackalıb çerdeç øzür tıppılyıa kerekliy çajıtlı vag voypı, erte çaskıda sooktorgo tıç aldyrgyz turat.

3. Kıl'turalardı erte cackanda kıstal tıskınlıq (osadkalardı) kör şanıb tızańıb zalanıp turat, onıp ulam bistin çeribistiń aajyla, apcadala kujgektü rajondordo, syrekler şaan bildirli nemə voypı çat.

gyp, klass bolır belynerin çogylıb. Temdektep algazın, Tom-Turadagı sene el stantsiazılyıq şıngılep kərgən temiznen ulam kərgəzin, çıbı çıgar buudajıbıq tızımı, ölpı casar ejin øskertkənin ulamda, tıplıda øskələndi:

Çerge cackan ej.	Aştın tızımı ga sajın ts. kemçigə	Aştın tızıda. 1932 çylda.		
		1931 çylda.	1932 çylda.	1933 çylda.
6-ci tıplıda salgın,	—	11,6	13,6	10,2
13-ci —, —, —	—	10,4	10,3	9,6
18-ci —, —, —	—	7,9	—	—
31-ci —, —, —	—	—	—	—

Kraj icinde kyn badıbız çaar çuk tıstyuk rajondordo aşıt saların 8-10 kunnıq turkuńna vozodorox, kyn tyndıglı çaar çuk kyn syybı tajondoronda 7-8 kunnıq turkuńna baza kyn badıbız çaar çuk tınyuk talazında rajondordo 10-12 kunnıq turkuńna vozodırıb alańla kyn syybı zıdagı la krajda orto çerlerdegi rajondordobu ejlərgə aşıt saların vozodoroxna kancala bar kucını salar kerek.

Aşṭı salarına çer kытъзьп ejinde beletep alaldar.

Çыль kulturalarga çer kытъзьп çarandыгър beleteri.

Aşṭı cacar aldbında etkyrer ișterdi kan-
calakerek erteden, çalunda istegedilje bolzo,
baştap isteer kerek. Ozolo baştap kaçuda
kar uzak çatpas çerlerdi kar bastra kaýy-
ganlı sakъval beleteer kerek.

Cep elennderdən aru parlards la kysky-
de, syrgen çerlerdi 2-3 çoldonq tırmarp salar,
çerty çerlerdi emeze pъktalъp kalgan
çerlerdi deze çaskъda çыmzadarla ezily
tırmustarla tırmarp salar (emeze sygurp sa-
lar) ol ok tarjın eecij tırmhaar kerek. Par-
lards la kyskyde syrgen çerlerdi çarandы-
rарлып izin çaskъda etkyrer kbra İstıq
Baştaparkъ 3-4 kynderinde etkyrer kerek.

Kyskyde kытъзьп kuburedip ootkop sal-
gan çerlerdi çaskъda, çerdin kытъзьп eerip
kelerdele, ol ok tarjın onь tişty tırmustarla
tırmarp salar, kysten ala çыtqaşdъp kuvu-
retpegen çerlerdi deze diskovoj tırmustar-
la çоңып ootkop ol-ok tarjın eecij tırmarp
salar kerek,

Ak tazylla tuj eżvр cөptөlip kalgan çer-
lerdi çaskъda pruzinalu tırmustarla eme-
ze kultivatorla kuburedip çыmpzadъp salar
kerek. Ondыj çerlerdi diskovу tırmustar-
la tırmarga çarabas, neniq ucun deze ol
çanьsla ak tazbldъ tam keptödip kөllödip
salar.

28 aprelde 1906 f.—Rossiyanып sotsialde-
mokrat işmekcillerin partianып (RSDI—birit-
liging) IV-clı sezd çuny stokgol'mda (Sver-
sijda) olken.

28 aprelde 1918 f.—Mışap arb' sovet

Başkarudan bydyre zadacazь kandъj“ dep-

altu nek Leninin bicingen statijazь çarlağum
kun.

28	Voskresen				
29	Ponedel'nik				
30	Vtornik				

— E F D A

terenince—18-20 sm. kirezine syrer kerek,
çe syrerde çerdin kытъзьп aldbändagъ
kaçuda salda tıjbegeñ çanъ çer uctyne
çykpagadъj edip syrer kerek. Kyskyde
syrgen çerden, çaskъda syrgerine kere,
aştyq tuyzmi kaçanda bolzo bilk bolor.
Kyskyde syrgen çerdi çaskъda kancala
kerek erteden tırmarp salar, on्प klininde
tazyl azraldu kul'turalards' salarına dese
on्प tuyzmin kancala kerek bijik edip
alarňna, çerdi baza takъp syrele, eecij tıg-
map salar kerek. Silos kul'turalaňn salarъ-
na (podsolnuk, kukuruza, vika sula onoñdo
eskezi) çaskъda takъp syuvezedе kem çok.
Takъp syrerin çanьsla toj balkaş emeze
toj balkaş alyzъp kalgan çerlerdin, kadъp,
nyktalanyп, kыşкъ ejde çyldыjlanъp kalgan
bolzo etkyreten. Çaja eżer ak tazbldu çer-
lerdi kaçanda bolzo kъjaltazъ çogъylan
pruzinalu tırmustarla emeze kultivator-
lorlo tırmarp salar. Ak tazbldu çogъltalypa
çerti parlap çarandыgarъ nedende artыk
boýr çat.

Maala azъп salar aldbında çer
kытъзьп belendep alarъ.

Maala azъп septerden çyuzun çyug nele
karşulu oroulardan korup alarъna, salatan
çerin syrer aldbında etken çaldan artkan
nele çyuzun bor-botkozъp bastra çup alala
erter salar kerek.

Maala azъп tuzymin kөdirip bijketede-
rine on्प çerin kyskyde terenzide sygyp
salarъ çaan bildirly bolъp çat. Kyskyde
salarъ çaan azalda suqas jumalılarla
sürgen çerin kyskyde terenzide sygyp
salarъ çaan bildirly bolъp çat.

Çer kытъзьп azral aştar la silos
Kulturalarын salarъna beleteeri.

Azalda silos kyskyde terenzide sygyp
salarъ çaan bildirly bolъp çat.

сөк қедіспірж тұрған rajondordo. Kyskyde kancala kerek terenzide syutup salgany, сөр керек волъ қат. Maala kulturalarын күттезпес көтөдө сөк toktoq, azral ve- scestvoldordь үннеп алаңна syutekej қаан тузалу bolyp қат. Çaskьда ișteeriniq uur bolorъn ғeniltip қат.

Qerdi kyskyde syrerin maala azzып үннеп өзөткендоло өткүгер керек; оль қыстай қонъп тұмбаж artbzър salar. Çaskьда, kar қапыла kaյыр возгон kijninde, қалanga тұртуушу съгадыла bolzo, kysten ala azzындыра syutup salgan қерди 1-2 çol-dop тұртајтан.

Çerdi kyskyde syrerin maala azzып үннеп өзөткендоло өткүгер керек; оль қыстай қонъп тұмбаж artbzър salar. Çaskьда, kar қапыла kaյыр возгон kijninde, қалanga тұртуушу съгадыла bolzo, kysten ala azzындыра syutup salgan қерди 1-2 çol-dop тұртајтан.

Aila tarbyяr isteer kultivator.

Nькта kыттышту çerlerdi (to) balkastu, ky' alьskandu) kyskyde syutinen başka çaskьda takър baza syrerl emeze kancala kerek terenzide kultivatorla tıltmaáy kerek волъ қат. Çenil kыттышту, azzында kyskyde syutup salgan çerlerdi, çaskьda kultiva-torlarla çынзадыр kuburedip salar. Ogorod-то çer bolcoktonър tyzelbegenin tıtmusla emeze temir kugekle tuzedip salar kerek. Çaan bolcoktorън diskovы tıtmusla emeze salar usurlu.

Kyskyde azzында syutup çerler çok bolgozъп, çaskьда kancala kerek teren edip 18-20 sm. etire syutup salar kerek.

Cockopъп baldarъп enezineп aյгъyb.

Maala azzып өзөргө syutep kөр azraldu salarыna қердин kыттып өткiele, peregnos-la, kompost dep өзарандыруula, mineralныj 3-4,5 ts. salar, superfosfattan — 4-6,5 ts. salar, 30% kalijnъ tustap 2-3 ts salar. Kyldi, kalijnъ өзарандыруузына қөрө, gektar sajъп 10-12 ts. төгөтөн.

Kyn tyndyk tala қаар қуук baza сък көр өзкүreне гrijadalar қазап қат: опып қал-tyzyп turgan rajonordo maala azzып salbap bagъ 1 m. bolor; grjadalarь belyuirine orto ortozьnda tereni 35-50 sm. krezi boroz-dalar (çoldor) kazyp salat.

Kacan bir қаңып съкан cockopъп balda-ry byrzi ujan bir kezegi çaksъ өскөн тузьп-da olordь enezineп ajlytyп tynajdа et-kurer: çaksъ omok өскөн cockopъп balda-tyп 6 kyn emeze 5—10 kyn ozo enezineп ajlyр salar, koomoj үjan өскөн 75 emeze 80 kynge sondop kalgan cockopъп balda-ryп deuze enezile kozo bu өjgө artszър за-slar. Ondyj өjgө enezile kozo artyskaly еле cockopъ erkegine сартыратп uzadarъna srajan arcamък bolbos usurlu,

Kazyla eple ajlyр gan cockopъп baldarъn azraaтып stekel kicer kerek. Ajlyр tuzyl-da cocko baldarъны kursagъ kenejejn өs-kөlөngenenin ulandalър, olordып kursak sujudyр kынадар organdaryna оору тавь-lary үenil. Cockopъп baldarън enezinen aж-tyg өjde arzaldbып sranaj çaksъ taldama bolorъ тильді azraldar: ci emeze kajmagъп alьp salgan ujdyп sydi, sut iziniq proizvod-stvazъп тастансъб, ettiq, kannып balк-tып sөөkterinin ooktop tarbyп salgan ku-luryп berer usurlu.

Majdayq Baştapkъ kyni.

Majdayq baştapkъ kyni — telekej ystynde proletarlardың karlındaşボルフ birigeteninin kyni edip, II-ci Internatsionalдың 1-ki kongres қыншып 1889 ғ. 1jul' aýda Pariz gorodında сөртөр съsgardы. Baştapkъ majdъ telekej ystyndee proletarlardың bajramы edip temdektegeni, aktu kanын төгүр, amerikaniy ismekcileri (Cikago dep gorodto) majdъ 1886 ғ. kyn istin ejin segis cas etsin dep burzujlarla tartışkanыn temdekteerine turguskan.

Çuu caktaq ozo II-ci Internatsionalдың opportunistarъ baştapkъ maj bajramdь çu- gыndagъ voskresen kynde etkyrerine кө- cyer tezip tartışkandar. Telekej ystynde çuu өдүр turgan çыldarda olor basra iş- mekcilerdi baştapkъ maj kynunde izin tok- tolozyn dep kыссын bicik съgagъr turgun- dar. Çuu sak etken kijnindegi çыldarda sotsal-faşistar ismekcilerdin baştapkъ maj baj- ramыn tendektep қуулган dimonstratsijalarыn adъp turgandar Çaçysla 1919 çыlda Ros- sija da Leninin tөzөp baştaganı Komintern

proletar internationalistъ idejazъп (tөs şyyltezin) etkyrerine сындык cike қолыа barar boldy. Kominternnyq la komunist partijalyq baştap turgalыла, bajram edip etkygur turgan majdъ baştapkъ kyni, kol kyicle çatkan basra alvъtъlъ қovinizmala tartzaarb' iscun biriktirip, proletar interna- tionalistъ iscun turuzip, imperialist қуula- ryla kуул kajralъ қодълац өnenizip, SSR Sialfaşistarla udura tartzyр, fasistarla baza sot- ystynde proletar revolutsijazъп төzөp ala- gыла birigip taritzar kyniボルフ çat.

Baştapkъ maj bajram SSRС icinde—çaj- ымdu çakşy sotsialis iş kycinin çaan bajram kyniボルフ, proletar diktatura turgan oroo- pъvъtълъ erkin өzymin kөryp, sotsialis çaa- zalып iscuna өtire bydygyp alarъпъп—kyni edip, BSK(B)P la telekej ystynde proletar- lardып ulu basçszъ пек. Stalinga vaştadъp sotsialis өnүүлгө оноң тъпъда tutatъpa vo- lottъj birigip alar kyniボルフ çat

Maala azъп salarъ.

Maala kul'turalarъп salar tusta sevoovo- rottъq aaýla ogorodtъq ufragъ 60×60 sm. oro- coktor edip oturguzar, tal orto oroj salar sorttu kapustanb' deze orocoktorып 80×80 sm. edip oturguzar. Kapustantъq өzyntizin salar; oturguzър turgan өzyntini suu үрга- пынан ulam cejilip kalgan Balkaska our- guzatan. Kacan urgan suu өrge kirip өde- berze, ol tuzunda orocoktoro peregnoy

onpъn tovragып съдь тиp съkrasъп dep kу- tizin Otto-ortozlyq ufragъ 60×60 sm. oro- coktor edip oturguzar, tal orto oroj salar sorttu kapustanb' deze orocoktorып 80×80 sm. edip oturguzar. Kapustantъq өzyntizin salar; oturguzър turgan өzyntini suu үрга- пынан ulam cejilip kalgan Balkaska our- guzatan. Kacan urgan suu өrge kirip өde- berze, ol tuzunda orocoktoro peregnoy

onpъn tovragып съдь тиp съkrasъп dep kу-

Sreda

Cetverg

Pjanitsa

Subbota

1

2

3

4

!

в

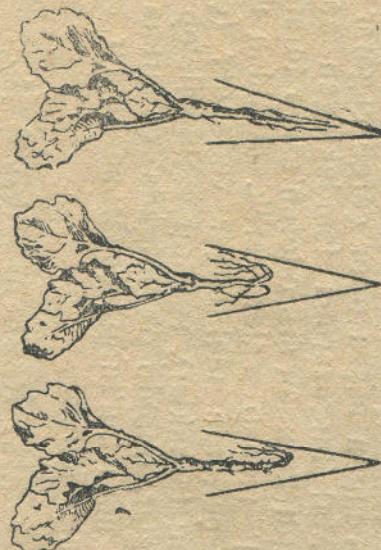
W

1-къ maj Internatsionalдың kyni, telekej ystynde proletarlardың karlındaşボルフ birig- zip turar kyni.
2-ci majda 1932 ғ. Telekej ystynde en caan gidero-stansijalardan biruyziボルフ turgan Leninin adъn adangan Dnepr sundagъ gidros- tanisja istellip vydur iske konykti.
4-ci majda 1932 ғ. SSRС la Estonia orto- ken dogoyor biccikke kol salşngan.

guzarda onpъn çalbraktarъ tolgojър съbър өne ondъda bolzo markovtъ 10-ci mads- tursan ootin

ге ондыда bolzo, markovtъ 10-ci majdan oroj salbas, sveklaus, deze 10-20 majdan oroj salbas.

Fasol' la вовъль sejalkala emeze kolla, orto-ortozын 50 sm. edip çoldop, cacatan. Fasol'db. cacař өji 20-30 majda bolър çat, вовъль deze 5-15 majda cacatan.

Guzarda оньц қалбректаръ tolgoļır сөбър turğan çerine tovraq urulup kalbažып dep ýinzilep kөyр turar kerek. Ozynntini otur-guzarda оньц тазылып выктелip kalbažып dep, baza orocoqыnda kogus ĉer bolър kala-važып dep kiceep kөrер kerek. Ozynntiniq tazылып еvrede tovraqla ćakъş ćazap kөmip kolla kылър salar kerek. Ozynntini ćerge oturguzарын enir kъza emeze çut kynde etkүrge nedende artъk bolor. Balulu baza koomoj өskөn ozynntilerdi ol-ok tarъjын тадап сасыр salar kerek.

To mat attardы kancala kerek kubut, се-nil, չылу өdөrgө ćakъş, azral vescestvolorъ kөp kытъstu ćerlerge oturguskanda syrekej ćakъş bolър çat. Ćerge oturguzar tuzunda tomattып ozynntizi 8-9 ćalbъvraqtu bolor usuru-lu. Kyn туштык rajondordo kөbizin 5-15 ijp-da etkүrge çat, kyn tynduk rajondordo dese 10-20 ijunda oturguzar. Aldыnda eske-nineq emes teren edip ozynntini oturguzatan. Onon başka tomat oturguzstan ezily aajlarъ kapusta oturguzar ezizine tupej bolъr çat.

Svekla, morkov, calkan onondo өskө tazыl azraldu astar syreje terenzide ćaran-dылър salgan, ot өlөnпен aru kытъstu ćer kerekspit çat. Morkovtъ yrenin өskөn волър kemine ćakъş bolgozъп, bir ga ćerge cacarla 4 kg. kerek bolъr çat, svek-lanъp yreninen deze 10-12 kg. kerek bolor. Ҫerge urendeerin sejalkala emeze kolla çoldop cacar, çoldordыn ortozъ 50 sm. kilezi bolor ucurlu. Morkovtъ yrenin ćerge kөmilteri 1-3 sm. bolor ucurlu, sveklaus үrenin deze 3-4 sm. kөmilter. Çoldop kol-la cacarda опьц ֆoldotын sugarър, pereg-urup salar. Morkovtъ aprel'din ucunda emeze majdnып باштаркъ kunderinde cacatan,

Tyunekep dep չылъкъ maldyň oruzh.

Tyunekep degen oru չылъкъ maldyň kar-dын, icegelerin oorudar syrekej oorulu enkerlenip turar ooru bolъr çat. Tyunekep dep ooru ancadala nedeq тавъльр turgalып ćart-taza: өjinен etkyre azragalыптац bolor, ćarttar ajtsa yren azraldardan өji çok kөp bergeninen тавъльр çat, ancadala yrelip kalan-sula, buudaj, arьş, arba emeze nele չүзүн астып исун bergenineq kapsaga] ta-bplat.

Çylъkъ mal tuupek dep orugalып опьц kujrugyla şyjmatyp, չаньс ćerge toktovoj Ici өaar kөlүp turgalып танър biler. Ooru-zъ syrekej тыпър turza, ooru mal өadър eme-ze ardańp, budъ kolbla vojlyp icine teer, terlep, kezikte deze չылъkъ bolgon kыltata-ryp baskalыndып turat. Іjt сыър ottırır, arbъ beri carcalыр turar. Тильзъ չaandap, azraldy չibes, bogъn сысрас вилья barat. Ici deze gaztardып ijdezinе kөf turat.

Oorbъ bergen attaş չајт ćerge съgарь salar kerek. Tyunekep dep ooru тъп ooqitryp turgan keberly bolzo, attyп edin izidip չat (çе опь terlegence չeldirip myntatpas, on-zb չaman bolъp çat); Çarbyndaj kermile suu-lamnyп etken skapidarla malдъ suulaja sa-la aльшырган tolgomьsla icin չызър turar. Mal съcyr turgadъ edip alaryna, опьц edin izide չediniр, icin ajdylgan ep-argala չы-zatpaq baska, samъndu suula klizma tur-guzъp, kandy-j-kandyj өzymniq таýlanç 400-600 gramm icirip turar. Tyunekep ter-oorula at ooqugalып bilir alganla tarъjп vrastъ кысьтър ala cacar, nenik ucun deze ol tutup, kiceep azrap, tudus arlagany attъ tyunekep dep oorudan korulap çat.

Sytty maldb چاјгъда киңееп azrap çakşy тұдаръ.

Maldb odordo kавърганпа (kyderine) beleteneri.

Kъшкъ ejde kazaganga turar ejdin ucun-
da kazyla kolxoz la sovxozi ezily ejinde
maldb odordo съгарынла көсерине bele-
nip alar ucurlu. Ujlardyn tujgaktaryn arlap,
odordo съerde syrekel kazyl bolyp turgan
kurc myysty ujlardyn myysteriniñ ucun ke-
zip salar kerek. Onoq basqa ujlardyn terezin
syrekel sinzilep kөgүр, okъralarыn çogылтър
aýrп taştap salar kerek. Onco ujlardyn
imderin sinzilep kөryp, қызыгапын қаңы-
dan edip salar, onojo-do-ok odordo maldb
съгарар aldnnda kazylznya aldnnaq beske-
lep salar kerek.

Maldb, tegin tıştylanla kөrinen başka,
vetirinarnы emcige kөrgyzer kerek, kacan
kerekyt bolgondo қуғusutu ooruilardan ko-
rulaaryna endep salar kerek. Bu isti etky-
erde çarttalyp съkan қуғus oorulu mal-
dardы anlyu basqa odor қерге съgarar ke-
rek. Mal turguzarynla temdektegen belyk
cerlerdi kujunan aýr odorыn azrap turayla
belyj manap salar kerek. Ajldan urak
odor қerlerde mal sugar cedender (çaap
salgan taskaktar), sugarar қerin beletep қа-
zap alar, onojo do ok brigada қадарына tu-
ralar baza kul'turnyj қадарына kыptar be-
tep alar kerek.

Cerlerdi kujunan aýr odorыn azrap turayla
belyj manap salar kerek. Ajldan urak
odor қerlerde mal sugar cedender (çaap
salgan taskaktar), sugarar қerin beletep қа-
zap alar, onojo do ok brigada қадарыna tu-
ralar baza kul'turnyj қадарыna kыptar be-
tep alar kerek.

Mal turguzarynla temdektegen belyk
cerlerdi kujunan aýr odorыn azrap turayla
belyj manap salar kerek. Ajldan urak
odor қerlerde mal sugar cedender (çaap
salgan taskaktar), sugarar қerin beletep қа-
zap alar, onojo do ok brigada қадарыna tu-
ralar baza kul'turnyj қадарыna kыptar be-
tep alar kerek.

Kъstaj қidirgen kurgak azraldan ças elet-
ti 5-ci majda pecattin kyni. 1912 f. partija-
nyň tөs organы boýrп turgan „Pravda“ dep-
gazeditin vaştarık yomerry съkan.
7-ci majda 1932 f. Asla sadzьgынla kolxoz
saduun çajymdadyp ebedrikereginde BSK(B)P
TK postanovienie съgardы

7-ci majda 1917 f. RSDR(B)P bastra Ross-
sija icinen ғuulgan VII konfejenсия çiubъ
acыlyb (aprele өзөн), ondo proletariattar la-
coktu çatkan krestjandar başkarudы çuulap ala-
ry k-reginde bir kanca çөjtөr съkan.

9-ci majda 1929 f. Sosialist nörel kere-
ginde BSK(B)P TK postanovienja съgardы.

Voskresen

Ponedel'nik

Vtornik

Sreda

Cetverg

Pjatnitsa

Subбота

5

6

7

8

9

10

II

W

gak azralla emeze silosla azrap salar ucurlu.
Onoq aýr kynderde maldы kавътар ejin
çyrgeri uzadyp çat. Azral bererin astadyp
çat. Kyskyde deze bu ezily aajdy oto
teskeri edip çat: maldы odorgo kавъгып
kancala kerek astadyp turgazып, ancala
kerek kurgak azral bererin kөptөdөr
ucurlu.

Erte çasta la oroj kyste, ezi aaýlpsa,
maldb çapqыsla tyste kавътар kerek, onoq
bastra çajdyq turkunla deze—mal-
dy tyn tyş kавъгып tөzөp alar kerek.
Ancadala syrekel izy kynderde kynnin cogъ
strajjalı tyn izip turar tuzbunda maldы odor-
go sranaj съgarbaza, nedende artk bolor
(ancadala ak çerlerde), onoq ordynla olor-
dy kөletkө қerge emeze taskaktyq aldyna
turgazып, izy ej etkөnce olordы azrap
turaryn tөzөp alar kerek.

Үzeri azral bereri.

Maldb çaskъ ejde kавъarda sydi asta-
vaj kөptөp turzyn dep, emeşteq azral berip
turar kerek, maldb ças ejde kавъarda maj-
ajdyq ucuna çetire kurgak azral berip turar
kerek. Çajdyq izy ejinde, kacan odor қer-
lerdin eleni kynge kүjүp, kyskeeri, sentjab-
rdын въстаркъ kynderineq ala, kacan odor
çerdin өлөнин tuzazы astap, onyq azrantы
өzyntizinin amtadu tok bolorъ koomojtyr
turar tusta, onojo do ok tynel maldы odor
azraýla үzeri azrap turar kerek.

Üzeri berer azraldardan bastapкыла қара-
muktularып碧иyyazi silos boýr çat. Si-

birdeci odoroq qargalata

turguzlyqalp əständip əjinde maldı tuzazylan kəyur, erkekty tıllizineq kəzdirlip çat. Çajgın əlide maldı emeşten azragalpala kəbizin beletegen kək elən (zelenka) la silos vələr çat, kyskyde deze, ajdylgan azralardan başka,— maala azzılp byti, çazan, tazbı azraldar, katu azraldarla, ancadala çanı tərəqən ujlardı la kəp süt berip turgan ujlardı azraar byt. kej kerekty bolyp çat.

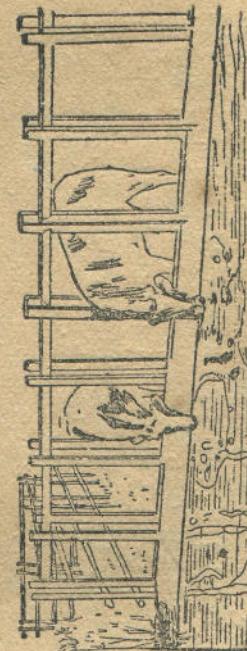
Odordon çip turgan azraldaqıystyne maldı emeşten azrap turarlıpla berer azralda azbndıra beletep alar kerek. Çaskıda la çajgın da maldı azraarlına əlkən əldə salgan aazzı silostı berer, kysky-çajda malga berer azral—ol—ok əldə salgan silos kem çok çaraar. Malga kək ças azral edip bererine—çaskıda ənetəjin kulturnı ələndər cəsyp salar kerek emeze çerge cəsyp salgan bir kanca çy əzər ələndər xəzajistvodo bar bolgozıp, onoq ənetəjin bolyp artızbır salar kerek. Bu azralardı azbndıra beletep cəsyp kancala kerek maldı azraar çerge əuuıkada ətkyrer kerek. Tovrakka ujmaalırp albzır kalgan maala azzılp vuyrın bererinen emeze əlyçırıq meskeciklerle yrelip kalgan azral bererineq syrekej korulaar kerek, peniq ucun dezi ondyl yrelip kalgan maala azzılp vuglerile azragalpalaq maldı kardına—icegezine ooru tavlyp çat.

Tazlı aştardıq byrlerin berip azraarda (maldıq edin tılyğadırp turgan ucun) malga albstıra emeş ələq emeze koozo berip turarlıq əkkıbır çat; onoq başqa malga temel berip turar kerek—100 kg. maala azzılp byrine 100 g. çetire albstıgyr berer. Yizeri berer azraldaqı maldı bererin olor.

dby tuzazylan kəyur, erkekty tıllizineq kəzdirlip çat, kyskyde deze, azzılp byti, çazan, tazbı azraldar, katu azraldarla, ancadala çanı tərəqən ujlardı la kəp süt berip turgan ujlardı azraar byt. kej kerekty bolyp çat.

Sugat.

Sugat. Maldı odordo azrap tudarda ç-ksıb çazaldu (çetkil) sugat syrekej əalan ucurlu kerekty neme bolyp çat. Elkin professorıq cənemelde cəndaltkan səzile, süt berip turgan ujlardıq sydi olordıq berip turgan sydynin kəbizineq ulamdalırp sütib icip çat: sutkazına 5,8 litr süt berip turgan uj kupyune 18 kg. suu icip çat, 12 kg süt berip turgan uj dese sudkazına 34,9 kg. suu icip çat, artkan ucunda, sutkazına berip turgan sydi 50 lit bolyp turigan uj kynine icer suuz 158,7 litrga çeti-

Manuulu's sugar.

re" bolor. "Orto toolo" bodozo "kazyla җidıp kynine icer tuzıb 60 litradan təmən bolbos ucurlu. Mal odorında suu malga çesipej turgan bolzo, ozolo, bastap onp berer tuzazıp təməndədip çat. Suu çedis-pezinən ulam kacanda bolzo syrekej kəp süt çetire albstıq çat.

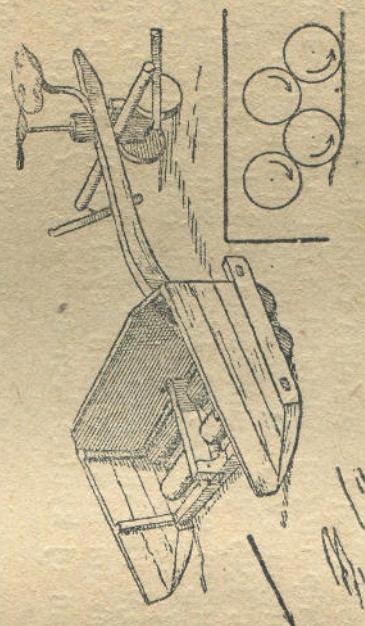
Çajgın maldı kynine aru cek sula us-tort katap sugarar ucurlu. Mal sugararla talama əkkıbır bolor sugat—malga içerge çaragadı aru, ərattarlı katu, əbbıs azzılp suular emeze kəldət bolyp çat. Sugattar-dıq ərattarlı, ajdylgalyndı emes bolzo, ol tuzunda, ərattarlı kadalgak bolzo, oly çazap salar kerek, suudıq ərattarlı batkak sustu, balkaştu bolzo—ogo taktalar emeze taştar kumak, çajır salar kerek. Mal ka-vıgar odorlordıq əuuıqında mal ickedij ç-ksıb suu çok bolgozıp – ol tuzında kolo-det kazar, onoq suuzıln mexanizirovannıq ep-argala çedip, maidı sugarar kerek (sal-kıb iżdezie ajlanar dvigatelerle onondo eske ep-argala çeder).

Segertkişle tarbzar.

Erte qasta, majduq ekinci çagytynnda, kraj icinde sal-gan astardyn kazyr estyzi-çer segertkizi apsany əzyp kəgynip kelet. 10-20 konoktyn bazynnda ol kylalar sajyl çalyb, salgan astarga çaan karşuuzyln çetirerin baştai beret, kezek çaldarda ol ony çok kəptegende deze, əskəde kul'turalarga kor çetiret. Çer segertkizi keryniple kelerde, onyla ejinde tarbzaga, ony kyska əjdə bastrazyl kylala (16-20 konoktyn turkunyla) beletenip kəptəp, salgan kylalarga taragalak toozb as tuzunda eltyrer kerek.

kəktəgen (emeze əskəde materjaldan etken) syynderle çer segertkizin syrbegen çerler-de soloktordo, kyzle çerlerde, baza onydo ok salgan kylalarda tudup çat. Ərtəp, bısyp eltyerin as salgan çerde etkyreni çarabazb çart bolyp çat.

Çerdin segertkizi oncoz kenetkele kər-top tungan emes, 10-15 kynnin turkunyla kəptəp çat, ajdarda koronla mekelep ony eltyerde çart bilip turar kerek ony vi-ezin. Anajdarda isti, 5 kynnen etkyvej, çer segertkistərin kər çanb kəjler cəybər kelerde, kapşagajncı baştarp etkyrer kerek.

Çer segertkizin velyctjan aqylu çepsel.

Kalgancı 2 çöldarda, çer segertkizi kər-top, koron çedişpej turgan kerginde Kunbadbış Sibir krajda bu isti elbek etkyugur, onon tuzaž kər bolyp turgan, kacan çer segertkizi çanpla kerynip kelerde etkyge-ninen. Çer segertkizin ərtəp baza olordb onotəjin etken uzun tulku agaşla bısyp, olordb tərt tolktar vəstən kəktəgen sy-unle emeze syyndij onotəin etken çepselle tutkanypanaq syrekej çaan tuza bar boldy. Vəstən etken synle emeze eski taillardan

Voskresen

Ponedel'nik

Vtorik

Sreda

Cətverg

Pjatnitsa

Sıvbotə

13-ci mayda 1907 f. RSDRP V-cl s'ezd Qızılıb (Londondo) açylan, 1891 f. vəştarkıla katap orus İşmekclər Petrogradia vəştarkıla vajramın vajramdagany. 15 mayda — ibziby floitby kyni. 17 mayda 1917 f. Başt Rossijsiylə İcmekcl le kresuijandarlıq sovedin təzəp turguskan kyni.

Meklelep koronla eltyrer nemeni beletep alaryla kazyla 16 kg. kurgak materjalga (agastıq vıry emeze maldyq bogb) 400 gr. ala 500 gr. çettire mışjakovo-kislıj natr dep koronnyq ceintizin al'bıştyr cat.

Bastrı bu beletegen neme korondojoyn te- gen çerdin 1 ga-çerçə çedip çat. Çanbsla ke-zekle çerlerde—yrekej tıq salkınpzaak çer-lerde, temdeklegelin, Pospelixinskij; Şipu-novskij, Rubtsovskij baza Slavgorodskij rajondordo — bu korondop beletegen ne-meni 1 ga çerge vedyup çarlıp katap kər-top salıp çat.

Meke ekip korondop salarlıp talada materjalb չılkıb maldyq bogb la agaştyq kezindi vıry vılyr çat. Maldıq bogb azındıbra beletep, çakşıb չazar kurgadıb. kolla emeze as sogor maşınala ootkop salar. Ony kijninde şajrak reşetolo elgep çat, temdeketeze, as cəcar veenkən şajrak reşotoz ətkuge elgeer. Maldıq bogb to-zında bur kepty edip ootkoorgo şarabası; ootkogou voktyn bolcoktor voktyn kancala kerek

W

zulardы қајын өртеге (progulukaga) өнерге үyредер кerek — күп түр турган көкты өлөнди, cedende — вастаркъя күннен ала съгарар кerek. Қајын өртеге үyредерин бир-екін castan, вастаркъя күннен, ала 10-15 cas борş өнерге өтірер кerek. Қылу күндерде казаганъя ғаньсла түнгө кілдірер кerek. Қаасту la sook kynderde — kazaganb-naq sranaj съгаivas uscurlu.

Қакшь одор өр, қалжь күннин соғы, арукеj, қајын өнери bozularga өзөргө, олордьы su kадьына, nele ғузун-çуури оруларга tabartpas, съдым болорына, syrekej қаан bildirly усруу волър өт.

Қалжьда bozular тудар өри fermanың өнелдүнде emeze saap turgan ujlardын turluu өркөндөн казагандар, cedender le tasxaktar тудулър өт Bozulardын одорь қакшь өлөнды өр boloton, опь vozulardын kazaganb-naq uragын 1 km. азьбы emes, казыла возу сајып 0,3—0,5 ga ғајын өр болор исигли. Bozulardы ғоон maldan өткөн кавытар усруу.

Odorgo съгарар алдында, bozulardы съкканаң алар 15-20 kyn etkyrip, өлең өнүрне үyредип өттүнде azraarын — emeșten berip үyredeten. $1\frac{1}{2}$ айлудаң аль bozulardы odorgo kem өок кавыгар, вастаркъя күп 3 cas otkoror, опьң kijin-uzadыр тузуне — таң ertenneң ала enige өтире — өнерине үyredip өтугүзүр өт. Қаньынде олоңдың odordо өнер өjин күпүүлө

azraarda enirde saagan syle emeze abrat-syste azraargal өjdin turkunyна, kazыла вожу ого kelizip turgan kursak kemin çetkil өп, azral kemin — sytti, овратты, amitan tok azraldь kelizip turganын өп salar uscurlu.

Korondu meke azral beletegeni.

Beletep algan meke le eltyrer korondu nemeni kolxozbalar orto ortozынп үрагъы 10-12 metrdын eecij bazър, өр segertkisty calanga қаја сасыр өт. Beletep algan korondu nemeni қаја cacarda өр sajyn teq сасызын dep, sabarlardын etkyre cacar uscirlu. Belendegen meke cacarga kemochok. Қер segertkizile tartызър koronla berizip turgan Bastra ulustar түндүj өлөнтурган emeze agas kaarcakkа urup salgan attып bogynna itip өт; basatra salgan bokko tekshi қајынр өткөнсе onь agas bulguustarla vylgap өт.

Attып bogynna eder meke korondu tüssjakovo-kisly natrdың ordynla tüssjakovo-kisly kal'tsij la kremne-fforistын natr dep korondorgo alyshынр өт. Bastarkъя ajdylыgan koronnop vayr turgany 500 gr., ekin-ci ajdylganлып deze — 800 gram, опь 12 litr suuga la 16 kg. kurgak attып bogena alustыаг.

turguzup, temdekitep salar усруу.

Çajigъ ejde BOZULARDЫ KORЬР ALARЫN SRAJAN TЫN KICEEJLI.

azraarda enirde saagan syle emeze abrat-syste azraargal sranaj өркөндөн казыла вожу ого kelizip turgan kursak kemin çetkil өп, өнүр аль аласынде azraar өлгө kelistirip saajtanын апълар төр алар кerek.

Qaskыда la қалжьда, ajas kynderde, во-

ноյ воյла түнэл болър, буудайдың уренине түнэл болор усруу.

Segertkis mekelep өlttyrerine өнекъя тал bogynnaq beletegende, казыла 12 litr badър turgan kөпөккө 400-500 gr. тüssjakovo-kisly natrdын cejip salar. Bu ceintile emeshten, azындыра oooktop, kemçip, eski toskuruga urup salgan emeze agas kaarcakkа urup beletegen attып bogynna itip өт; basatra salgan bokko tekshi қајынр өткөнсе onь agas bulguustarla vylgap өт.

Attып bogynna eder meke korondu tüssjakovo-kisly natrdың ordynla tüssjakovo-kisly kal'tsij la kremne-fforistыn natr dep korondorgo alyshыnр өт. Bastarkъя ajdylыgan koronnop vayr turgany 500 gr., ekin-ci ajdylganлып deze — 800 gram, опь 12 litr suuga la 16 kg. kurgak attып bogena alustыаг.

Çajigъ ejde BOZULARDЫ KORЬР ALARЫN SRAJAN TЫN KICEEJLI.

azraarda enirde saagan syle emeze abrat-syste azraargal sranaj өркөндөн казыла вожу ого kelizip turgan kursak kemin çetkil өп, өнүр аль аласынде azraar өлгө kelistirip saajtanын апълар төр алар кerek.

Qaskыда la қалжьда, ajas kynderde, во-

Voskresen

Cockogo—çakşy odor çetireli.

Cockolordb azrap tularńpa syrekej çakşy odor çer tezəp alganь soisialis çurtýplıda cocko azraarńna la olordon tuzazýp kancala kewince kədirip, yurin keptödip alarńna, çajýt ls edip alarńna syrekej çaan ucurlu kerek bolyp çat.

Odor çerlerde çyrgen cockolor, ancadola ook ças cockolor aru cek kejge çajýt çyrgeninen ulam, kup çartqypla voş çugur, bojñyp edi kálپ týpçýp, arka sýlpplardak edip, kancala kerek kapşagaýnca aǵtýbýpsa əzyp, nele çyzup—çukrug orular dan korulanarga cýdamal bolyp varat. Cockolordb odor çerge turguskanlaç ulam, olordb kursagýbla tojylatga çajýt bolyp cat, onon ulamdaia kozylar keminiç toozbýkendirilere azraldb 30% seberlep alarńpa çem bolyp çat. Onoq başka, cockolordb odor çerge tutkanda, odor çerge turvaj kynniñ cogyla tuzalanbaç turgandarńna kөrle, sudkazyna kozylar uirý 25-30% kөr bolyp çat; əskə başka azral ononda başka turgan aajý çapństa bolzo; Bu isti etkyugeri azyla kancala kerek kөbince et çuu a-tyla kapşagaýnca semirtip alarńna çajýt çem bolyp çat.

Kazyla kolxoz la sovxoz cockolor tuda-ryna odor çer ənoejein tezəp, ondo cockolordb sýlppla azrýp kérerin, turgazýp çem bolyp çat.

Ondan 20 mayda 1 29 q. SSSR sovetlerinin'sezd 20 majda 1924 q. RSK(B)P XIII-cl'sezd çuńp asylgan, ol'sez te albat' xozjaistvozyn onop ańc eeskügür týpdańla turgazýgan vaştarpk' veşçyldibýppiç lanyň suuzip çentegən. 188 q. II-cl Aleksandr kaandır eltyerge imzanganıñ icum A. I. Uljan vtb (V. I. Leninnýp karýndazýn erelep eltyrgen.

İsmeklî deputattarýpki vaştarýk' sovedi tezel-

geniiñ kimi (1905 q.) 1884 q. Tom-Turaplı universitedinin tezelgeni.

19	Ponedel'nik	Vtornik	Sreda	Cetverg	Pjatnitsa	Subota
20			22			
21			23			
22			24			
23			25			
24						
25						
W						

vika, donnik timoseevka, repsonondo eškə olendör cackan çerlerden temdektelep ve-nabare, morkov cacşp çarandýrgan odor çerler edip alar. Ənətəjin belyup temdektelen çerlerdi cockolordb yrleri saýlp temdektelep turgazar.

Odor çerlerdi taldap temdektelep tuzunda, temdektelep algan çerler týplıj azral toolu ças ələndy bolor-ucurlu: əoon subaj cockolorgo la boos bolgonbýppiç kij-ninde baştarýk' ejinde çyrgen cockolorgo—8-12 kg. bolor ucurlu, boos bolyp çuteli-nin ekinci ejinde çyrgen cockolorgo la balalu cockolorgo—6-8 kg. bolor ucurlu; cockolordb cavşıstyrar ejinde erkek cockolorgo—5-8 kg. kerek bolor, artkan əjinde deze 8-10 kg; 4-6 ajlu bolgon cockoloyla baldarńna 5-6 kg kerek bolor; 6-10 ajlu bolgon cockoloyla baldarńna kerekligi turgan bolzo—4-5 kg. berer; kiyçi talor-aжу bolgon cockolordb orto semis krezine çetre azaagýpla—6-8 kg, kerek bolor; coc-kolordb çaksý týplıda semirtip aiarýna—6-12 kg. bererge kerek bolor.

Lager tezəp alań.

Cockolordb kazaganlaç odor çerlerdin utragъ 1½ kilometr kirely bolzo, ondo lag-ger tudup alar kerek, tudup çazap turgen lagerlerdi bılık çerlerde, bir emes kaçı kel-teq çerde, suudaç çarlym kilometrdan urak bolbogodbj edip, odor çerlerdin tal otton-zyla tudar ucurlu. Uragъ ajdylgan aajyla suu çok bolgozby, cockolor sugarar suunp tarbyk' ekeliп berer kerek. Lagerlerge soc-

Ondan tezəp alań. Odor çerler temdektelep baza onyla tuduş tuzalanagъn turguzar.

Cockolor kabylagýyla taldama odor çerler Bölyyirine ozolo baştarýp ənətəjin elen sasçp beletegen odorlordon belyuyr kerek: cerinin taajlaplan kere, lütserna, klever,

kolordy odorgo çyrer oji bozogonco çulgryzge araqtañ. Lagerlerde çamylıncı cedenderdi tıç qıbulabaj tudup çat, taskakтарında cockolordy tynde baza izy kunde sugarılna la çaastu çut kynderde sugarılna tezənci çaiyp salgany çakş bolyp çat. Kazyla cocko sajyp ylep cotozo managan cedeninin ploşcadi tınybı kemçyly bolor ucurlu (kv. metrla):

Bastıja ceden.	OI toodon taskakap çapkançer	
Baldarlu ene cockolorgolo boos çyrerinin ekinci ejinde çyrgen cockolorgo	16,0	5,0
Subaj cockolorgolo, boos çy- renin baştarık ejinde çyrgen cockolorgo	5,0	1,5
Enezinən ajırgan 4 ajlı bol- gon cocko Baldaryna	1,5	0,5
Brakıap oltyrengə azıap tur- gan 4 ajlıduan aşkan cocko- nya Baldaryna	3,0	0,8
Enezin emip turgan oltyre- gne semirter cockolırq balda- nya	2,5	0,8
Tıç cockolor capşıtar erkek çoon cockolorgo	40,0	7,0

Balalu cockolordy la boos bolgonnoq ala 4 aj ətkən ene cockolordy, onojo ok erkek cockolordy—başka stanoktordo turguzar ucurlu; onoç Başka cockolordy gruppalı turguzar.

Cockosylargalı karulıçkka çadarınp la gerde tura tudup salar kerek.

Cockolordy Kavılganlıp, aaý.

Odor çerdı başka başka belykter edip manap salar kerek, onıp azral odorınp çidi- reñin kujunnan ala etkyurerin katulap temdeki aclar kerek. Kazlla wölyp tapanan

odordyŋ olenin çıdirerde, cockolordy çer- din başka bozotpoj, kujunnan ala çyrgesi- ri çıdirer kerek; onojo etpes bolzo cockolordy olenin kör çalın tersep salar. Ka- zyla wölyp salgan kletkege 4-5 kynneq azıra kavıgbas ucurlu.

Cockolordy odorgo çıgaranız ozo, olor- dyp kazzzınlı şinzelip körər kerek: çarbılp kalğan tujgaktaryp arutap (kezip) sa- lar, erkek cockolordy azularınp kezip, bijty cockolordy çunup, parazittarınçaq (bijteri- nen) arutap, dizinfektsiya etkügür salar kerek.

Kışkıb ejde turarınçaq odorgo çıgarar olgo kəcərin çyrgeri etküreer ucurlu, neniq ucun degezin, kenetejin kəckenineq ulım, ancadala ças cockolord, kəbüzində kardınaq ooru tavşır, ooty beret.

Cockolordy gruppalarıp үrlep kavıyar ke- rek: 1-ky gruppaga balalu cockolordy la boos bolgonnyaq ekinci ejinde çyrgen cockolordy $\frac{1}{2}$ kilometrdyŋ urak emes çer- lerge kavıyar kerek; 2-ci grupp—aşvaj cockolordy, başstärkə ej boos çyrgen epe cockolordy baza ças cockolordy— $1\frac{1}{2}$ ki- lometrden urak emes çerlerde kavıyar; er- kek cockolordy bir kanca ej ətkəndə kə- cərip turar manuulu çerlerde kavıza artıb- bolor.

Cockolordy kavılganlıp taladama çak- şı bolor ejı tan erten tura la enirde vo- lor. Enezinən ajiyp salgan, ajiylbagan emip turgan cockonıp baldañla boos cockolordy calın kurgap tyşken kijninde odor- go çıgaratan, oito cedenge sugarınp calın tyşkelekte enirde sugar. Tuşte, kyn syre- kej izy tijs turgan ejdə, cockolordy lagerda amraar ucurlu. Cockolordy odor çer- ge olor tojzogonco, eezi aajla, tutup tu-

Espareis dep ələn.

cockolordy çer- di tyrtip baştañ berer). Bir sutkalyç tur- kumnda 8-10 cas kabıygar. Ənətəjin bele- tegen odor çerlerdi korulap alarınna çut kum- db kabıvarga sranaj çarabas ucurlu. Odor çerlerde turgan cockolordy kuyupçle, sook emes çakşı sutla, 4-5 katap sugarırp tu- rar ucurlu (tolgonyp sezeri: cockolordy çer- di tyrtip baştañ berer).

Bir sutkalyç tur- kumnda 8-10 cas kabıygar. Ənətəjin bele- tegen odor çerlerdi korulap alarınna çut kum- db kabıvarga sranaj çarabas ucurlu. Odor çerlerde turgan cockolordy kuyupçle, sook emes çakşı sutla, 4-5 katap sugarırp tu- rar ucurlu. Ağrı suu çuugında bar wölo—cockolordy kjidire ajdap turar kerek. Çui- gında aqyp suu çok çerlerde,—cockolordy çunup turar kerek.

Parlaitan çerdi çastan ala sytup, çaatajyp ony kara tudar kerek.

26	Voskresen	
27	Ponedel'nik	
28	Vtornik	
29	Sreda	
30	Cetverg	
31	Pjatnitsa	
1	Subvota	

Aş-kyralardы ot olenderinen aru edip alarына, çerge salgan kul'tura ezymderine azral-çemidi çetkil bolyp turgadь ederine, kыrtьş-çerdin strukturazъl چaran drarъna, aشتын tuzimin چaanda бр alarъna چaksъ sytup چazagan par (paragan—çer) syrekej چan ucuru bolyp çat. Șak bu kerek ucun çerdi parlap, ol pardы چaksъ sytup turarъna bar kycibisti bu işke salar kerek. Aştyн tuzimin kөdyryp alar چaan zadacanъ şak bu kerek ucun nekөr Stalin partijanъ 17-ci s'ezd چunipnda kanca چaan zadacalardыn ortozъnda, onь چaan zadaca edip turgustь. Bu išti enetijen cenemel etkүyir turgan kanca kөp ucrezdenieler çartsыna събър съдлтт—kara tobraction la چaýmdaj kara tovъraktu çerlerde yren aş kul'turalardь ertege parga salъp, olor (eki-yc չылдып вазында) aشتын kөp berip, altында съккан съгындарън kөdrezin çandryp turat. Bu kerekke yzeri, тьпndyj چerlerge salgan aشتын tuzimi çы sajyn tynej bolyp tyzip turat, baza klimat چанылаq turuscan bolyp turat, kөp sabazьnda kor çetrecilerden le چuzin—baazыn oorulardan-la turuşsaq bolyp aldyrba] turat.

Bu kerek Mariinskij rajonnyq praktika izineq çart temdekteliq tur. Rajonnyq baska-baska çerlerinde turgan 12 kolxoz-tordыn olordыn aldyndagъ krestijan praktika izinen kөryp, kologo alyp turgan aشتын tuzimi tьpajda eskerlip alıngan; Buudai parlap salgan çerden

datыq oriozъnda Pekin dep çerde dogovor edip, eki چanlypan kыl saldylar, bu dogovor ajiypca. SSR Sojuz Kьdat qerdı өske gosudarsivolygo tynej pravolu dep şopersin-ça ratъ.

Junnia 1-da 1922 ç Aldыsan Başkarulu Bo-lyp Soviet Ojrot avtanom oblast tezeldi. 1933 сыlda Sotsialist promyshlenostыn en چaan zavodь—Celjabinskiy traktor eder zavodь bydyp istej berdi.

Sula parlap salgan çerden . . . 1 ga çerden 11,6 ts.
ekinci kul'tura . . . 1 ga çerden 8,6 ts.
Sula parlap salgan çerdin . . . 1 ga çerden 8,6 ts.
ucupci kul'tura . . . 1 ga çerden 8,6 ts.
Mынап kөryp turgazъп, buudajdyn ekinci kul'turapъ tuzimi baştarкь kul'turaga kөre par çerge salganъ aشتын tuzimin syrekej temendөp چавсадыр turu (35 protsentke).
Sulanъ parlap salgan چerge ekinci kul'tura edip salvalj ucyunci kul'tura edip salar bolzo, onыq berer tuzimi syrekej temendөp turb.

Kыranъ syrekej ertelep sytup turar ke-rek, چaskъ kыранъ salъp bozozolo pardы turguzala sytup turar išti baştaar kerek, چaskъ kыранъ sytup bozozolo taştamъş çokko pardы syterin bastap, onь en-le kыska ejge bozodыр salar kerek. Pardы oyoj sytup, syrgen kijninde onь katap çakşъ sytup, tıgarta turza aشتыn tuzimine tynelle aysьtъkъ bolъp, onь temendөdip turat. Bu temep bicilgen tablisada Ordynskij rajonnyq kanca toolu kolxoziatorъп swedenie toozъ yc չыldыq turkunya (1932 ç. ala 1933 ç. çetre)

Kolxoztordыn adъ	Orojsyrg en pardan (Junnin 20 lynninen kijninde syrgen	Bir ga çerden Tseziuum dep attu buudajdan algan tuzimi	
		Erte syrgen pardaq	Ertеги syrgen parga kөre oroj syrgen pardaq algan aşып tuzimi kanca pro- tsente چabazady
Novaja zizin'	11,9	10,0	16
Put' Stalina	11,8	10,1	14
Vpered . . .	11,3	9,9	12
Boł'sevik . . .	12,0	10,7	11

Baştarкь kul'tura . . . 1 ga çerden 10,5 ts.
Buudaj parlap salgan çerden . . . 1 ga çerden 7,8 ts.
ekinci kul'tura . . . 1 ga çerden . . .

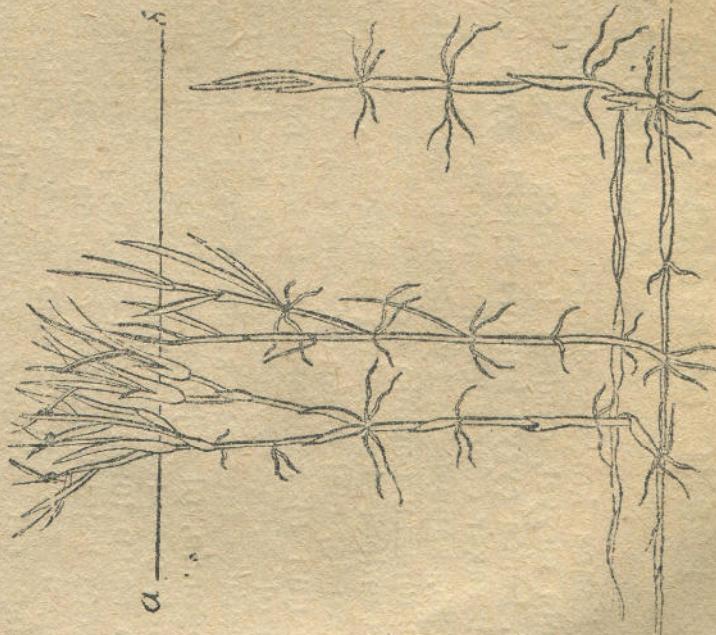
Parlagan çerge çadaan as salarga turgan bolzo, oroj syrgen pardan astylp tuyumy 30 protsentteq artıq temendep tur. Pardı syerde, syrekej teren syrgen çondı andan-dıyp turgadıj otvalkalu saidala syrer kerek. Pardı syrup turgan koşto ol emeze eecij tırmıp turar kerek, pardı syrerile tırmıtayıp ortozında yzyk çok bolzı, syrgen çeri tys bolzın dep tırmıp salar kerek, şerdi kurgatpas kerek, kurgaganınan astylp tuyimine arçımık bolor. Pardı syrup sal-gan klininde, par çerde ot elen өzyp sycanda, ol elendordı ulajın çogoltır turar kerek, şerdi tırmıusla, kul'tevatorla işter turar kerek: par syrup salgan çeri çantaşın kara bolzın dep tudur turar kerek. SSR Sojuzıç Sovnarkomınp la BSK(B)P-ı TK-ı reşenie aajıncı bolzo "kyski as salar iñne çetre esken ot elendordin kəbincəz-azylpan kere (syrup-tırmıp) turar kerek". Saxar eder svekla, kyskyde salar arьş, kyskyde salar biundaj degen kul'turalardı salarga çazap turgan pardı çajgıda ekinci katap syrup salıp truar kerek. Çadaan salar (kyskyde) aşka pardı ekinci katap saldanıç terenine syrup salar kerek, pardı iju' ajdın çarşımda ol emeze avgust ajdınbastar-kızında, yren casar өjge eki zedele çetirbel, ozo syrup salar kerek. Saxar eder svekla salarga çazap turgan pardı saldanıç tere-nine (20-22 sm) ekinci katap syrup salar kerek, kyskyde salgan astı kezip kolgo algalaktan ozo syrup turar kerek. Kıra iştep turgan çerlerde syrekej ot elendiy çerlerdi, texnicetskij kul'turalarga kostegen par çerlerdi oncozı ekinci katap syrup turar kerek, onp astı kolgo algalakta syrup bo-zıdp salar kerek.

Saxar eder sveklañ salarga çazap turgan par çerdi katap syrup turarda, ogo minerał'nyj çer çarantızbın cäsır turar kerek: bir ga çerge 2,5 ts superfosfatı, amniac-nıj siltranap 1 ts ekilezin albstırıp salar. Bu çarantızbı kıraga (parga) cäcar kunde albstırıp kolvop turar. Bu çer çarantızbınaq baska bir gektar çerge 2,5 ts selvinit degen (kalıjnyj) çer çarantızbın cäsır çat, ol emeze onp superfosfatla albstırıp cäsır çat. Onp cäcar kunde albstırıp cäsır çat. Mineral'nyj çer çarantızbı kıraga maşınalarla cäsır çat, өnötjin çazaldu tukovj sejalkalarla ol emeze sveklañ yrenin car sejalkalardıñ tisterin ajrıp alala cäsır çat, baza kollo cäsır çat: Yren cäsır tur-gandıj kollo cäsır çat (kollo çeri kəp kara bolzın dep tırmıp turar kerek. SSR Sojuzıç Sovnarkomınp la BSK(B)P-ı TK-ı reşenie aajıncı bolzo "kyski as salar iñne çetre esken ot elendordin kəbincəz-azylpan kere (syrup-tırmıp) turar kerek". Saxar eder svekla, kyskyde salar arьş, kyskyde salar biundaj degen kul'turalardı salarga çazap turgan pardı çajgıda ekinci katap syrup salıp truar kerek. Çadaan salar (kyskyde) aşka pardı ekinci katap saldanıç terenine syrup salar kerek, pardı iju' ajdın çarşımda ol emeze avgust ajdınbastar-kızında, yren casar өjge eki zedele çetirbel, ozo syrup salar kerek. Saxar eder svekla salarga çazap turgan pardı saldanıç tere-nine (20-22 sm) ekinci katap syrup salar kerek, kyskyde salgan astı kezip kolgo algalaktan ozo syrup turar kerek. Kıra iştep turgan çerlerde syrekej ot elendiy çerlerdi, texnicetskij kul'turalarga kostegen par çerlerdi oncozı ekinci katap syrup turar kerek,

enes kıralarga cäsır çat) kəp nurgunç çer çarantızbı abralardan ystynen kyrekle cäsır çat (kəp çerli kıralarga). Mineral'nyj çer çarantızbı onco kiceep edeten neme—çer çarantızbı onco çerge tenç casar kerek, çarantızbı tyşpegeł çer çok bolzı dep eder kerek.

Mineral'nyj çer çarantızbıla çarandırgan çerge svekla aş salganda, bir ga çerden sveklañtıq tuzimi 18 ala 40 tsentnerge çetre çanap turb.

Cyzıp çyur ot elendör, kazagot bargaq esken kıralarda pardı syerde temir sal-dala bar terenine syrup turat, syreten ejı baza ondyj ok bolor. Çajdyn icinde bu pardı çantaşın kul'tivirovat' edip çat (diskalu temir tırmıusla syrerge şarabas, ol ot elendör dördi tarkadıp өsküryp çat) kıştaarla ol pardı katap surzej, kar altynda çatır çat. Ryej degen ot elendör çajılp esken çerlerde par syrer tuzında, çerdi pırej elençin tazlıb tırgan çerge çetre tajıs syrup turat, syrgen tarlı çerdi tırmıuştasas kerek. Mılağa syrup andandırıp salgan çondı 6-8 kynniq turkunla kurgadıp alala çazap tırmıuştap turat, bu tuzında pırej elenç tazlyla kozo çonpoq ajylyr barar, onp çup alıp, kıralardıq ankanda-rınpda ertəp salat. Onojuıp etken kılındıe bu ok çerdi saldanıç bastra terenine (18-20 sm) katap syrup salala tırmıuştap salar kerek. Bu pardı kazı bir çerde ot elenç çıkaşın onp yze çarlıp çogolıtp salıp tur kerek. Pırej degen ot elendör esken çerlerge diskalu maşinalardı istedip tuzala-nıç sranaj şarabas.

Ostretis dep elenç, "a", "b" tegen çerdin kılıtayı.

Çalanqdagъ matъiek (kөbelek) çы sajъn kraj icinde baalu astardan kanca on tuiq gektar yrep çat.

Çerdegi kөbelekti çok edip kъrgar.

Kanca korçetrecilердин sanaj çetkerlyzини biryyzi, çerdegi kөbelek bolyp çat, ol, kanca çuzyn kul'tura astardы утер турат: saxar eder sveklañь, morkovtь, sogonbomъ, kapustanb, kydeleni, kendirdi, ёлөп kul'turazъn onondo өskezin.

Çerdegi kөbelektiñ babockazъ (enezi) çaskъda, mal ajdyq uskaarъ çaař ol emeze ijuň aj baştalarъnda tabplat; bi tuzbilla ol elen өzymderge kor etpej çuyet. Babocka tabylgan kijninde çaan saat bogondo, ol vojlypp, çamyrtkalarъl salburtat, çamyrtkalarъl kөp savaþynda ot ёlendөrgө salburtat: lebeda eleppе, palgъzьpaga, ogoos kaþna, çoldыq çanъnda podoroznik degen ёlennе, onondo өske ёlendөrgө salbup çat. Kultura өzymderdin myndы өzymderge çamyrtka salbup çat—svekлага, kleverge onondo өskezine; tövbrakka la çerge çamyrtkalarъl ka-çaas salbup çat. Tizi kөbelek sajъn 60 ala 200 çetre çamyrtka salbup çat.

3-4 kup ethen kijninde bu salgan çamyrtkalarъl nagon-sarb endy, kara basstu syrekej acap gusenitsalar (kurttar) съ

gъp çat. Çiir kursak olorgo çedispej turgan bolzo, olor yyr yyrile umta çok kөp toozyla bir çerden bir çerge çыльр瓦尔-çadar, bi çыльр瓦尔 turganda çol icinde kanca kul'tura өzymderdi le ёlendөrdi on-cozъn çip barat.

Gusenitsa (kurt) tabylganzaplaç 13-14 kyn ethen kijninde kөp savaþynda tereci 3 santimetirge çetige çerge kirip barat. Gusenitsa (kurt) sajъn çerae kokon (bastyk uja) çazar çat, bi vaþtyktta ol kukolka (kөbelektilenizi) kuvlyr вяrat. Ijulda ol emeze avgust ajdyq vaþtalarъnda ol ok çajda kukalkanaq kөvelөkter boþr съnitsalar bydyp barat. Ol azranþ çamyrtkalar salbup icinde kokonlar salbup çat. Bi ok çajda çamyrtkalar salbup icinde kokonlar salbup çat. Onon kyskyde çerge kirip onda kokonuñ icinde kukalkaga kubulbañ kъstap çat. Bu korchetrecini çok edip kыльr salarga myndыj neme eder kerek;

1. Çerdegi kөvelkkitin kokondorъ barastra ucastikalardы, kyskydele saldala tuzbilla, kөvelөkterdi tjukka besten edip al-gan şyynle şyundep tudup çat.

2. Çaskъda, çaj çapyla kirip turgan tuzbilla, kөvelөkterdi tuzbila galaktan ozo, olor өskezine salgalaktaq ozo bastra as-kыralardagъ ot ёlendөrin odop salar kerek. Kөnelektor съmyrtkalar salarын bastal вег-

Voskresen

Ponedel'nik

Vtornik

Sreda

Cetverg

Pyatnitsa

Subbota

2

3

4

5

6

7

8

5 iyunde 1929 ç. maşinala—traktorlardыn stanisljalaryn tezeer dep Trudanъla la ovogonanç sovedi postonovlenie съgards.

Çer kөbelek, onuñ kurtta ja kukołka dep ureni. en bolzo, kыralardы odop turaryñ ыцьдыр korondы atlа tartar addarat азыра 0 emeze

ген болсо, къралардың одор турарын ыңғылтару көрек, одор алган от өлөнин къралып аңкаппала съгарып өтөр турар көрек.

Гусенитсаалар (курттар) тавыр келгендө олордь химияла механика ер-арга азра ештуруп турар көрек.

4. Salgan маала астын қаньндагы өлөндиң өнөндөн гусенитсаалар (курттар) келип үбизин деп корууларга шындың неме едер көрек: маала—астын ғаньнда ғалбагъ 25 santimetr тереңи 25 ol emeze 30 santimetr uzun orolordың қат, orolordың (snak-tyн) ғандарлың (stenelerinin) тувлы ғалбак едер көрек, оозь сикке едер көрек. Orodon kazып съргарган тобракты маала қаар сујман edip соғыр қат. Oronъп тубинде 5 ol emeze 7 metrdin вазьнда тереңи 20 santimetр kolodetster (orolord) казып қат. Bu шындың orolordың 100 ol emeze 300 метр sajып bir kiziden dezurnың kiziler turguzып қат. Гусенитсаалар (курттар) ғыльп вазър турган тузьнда dezurnың kiziler stenelerdegi kurtтардың ғалмурла ғалмап, kolodets қаар ғалмап арагып қат, ондо ol kurtardыкъыр турат (высса вазър турат, ol emeze товъяркала көтөр турат).

5. Orolordың орьнда gusenitsalardың (курттардың) ғолып виудактап salarga, та-ала—астып аңкандарында salarda терең ғер-геlei bir kанса ғол suyup turat, Bu ғол-дордың устүне тышjak la kislyj natraga yulşep salgan (lebeda ol emeze palyn') ғасыр salып қат (10 litr suuga тышjak-la—kislyj natrdaq 500 gram. cejр turat).

6. Çerdegi көвөлөктүн gusenitsalarla (курттарла) химияның волъзла тартызынын oprıskivaniyla ol emeze орынла азга олон ештүрдеге koron қасыр қат, ви-

коронды атта тарталг apparat азьра ol emeze koldogъ apparat азьга қасыр қат.

Kөвөлөктөр, kurtt bar өрлерге sujuk korondorlyп тыйпбыз rastvor сасыр turar,— rastvoristъ natr, Parizskaja zelen', xloristogo barija, baza mъs'jakovisto-kislogо natrdaq. Bir ga өрле 300 ol emeze 400 litr rastvor (sujuk koron) kerek.

Ftoristъ natrdaq sujuk korondь mъnajda edip қат, 50 gram. korondь 10 litr suuga cejр salar. Bu sujuk koronnyп исичи изы кунде қаңып ezyur съсър turgan ezymdi өтөп salыр turat. Koronnyп acuzълац өлен өртөбезин dep, ви koronnyп rastvor на kalt'sinirovannыj sodanып koron kozor kerek, 10 litr sun' sajып 50 gram soda salar.

Şuyne қалан көвөлөгин тұтқалы.

Parizskaja zelen' dep koronnyп rastvoryn тынайда edip қат; parizskij zelen dep kurgak koronnoq bodolыnda 10-15 gramды 10 litr suuga cejр salar. 10-15 gram kurgak korondь Balkaş ajakka salыр alala go emeisten suu kozыр bulgap turar, kacan ol Balkaştyj sujuk bolыр bargan kijinde onь azыпда beletеп kemçip salgan suuga salыр cejр turat. Bu тузьнда suudь uzyk çoktoq bulgap turar. Bu koronnaq ezymder өтөлбөзин dep, ваза ви koron ezymderdin ғалып тұркташында toktop қасыр қат.

коронды шындып dep, ви korongo ceret kozыр қат. Bu көрекке таş ceretten koronnon eki katap kөр edip alala, ви өрле онын bir kicinek suula ecyur salala, kajmak ki-rezi koju edip alar. Мъндъj sytij sujuk belen ceretti parizskij zelen' dep korongo kozыр, оны syrekej тиң выgap alala, онодын iske belen koron bolor.

Xloristъ barija dep koronnyп rastvorын мъндыj kemçuneң kөрүп eder, 330-375 gram korondь 10litr suuga cejр turar. Bu koronla kurgak ajas kynderde korondoryo syrekej akşы, ви өздө ol syrekej тиң korondop қат. Mъş'jakovisto-kislyj natr dep korondь мъндыj kemçuneң kөрө eder; 8-9 gram korondь 10 litr suuga cejр turar; ви rastvoiga ceret kozыр kolъp қат, ви ceretti, parizskij zelen' dep korongo kozыр etke-nine tynel edip kolъp қат қаңып ви тузьнда taş ceretten koronnoq үс takър kөр edip alыр қат. Bu korondь maala аш salgальық војла сақпас, оны ezymniq ғалып тұркташында тиң өтөр turat.

Kurgak koronla korondop өltýryrinerine шындыj korondordы tutup қат, тышjakovisto kislyj kalsij, kremne-toristъ natr la parizskij zelen'.

Mъş'jakovisto-kislyj kalsijdi cacarda ootkorp baskan ceretke kozыр сасыр қат, ол emeze elgektep salgan kylge, ол emeze ғол icindegi koju ogoos товъярка (kymak maktu товъяр қарасы) kozыр сасыр қат. Bir ga өрле 3-5 kilogram, koron сасыр қат, baza 15-16 kg. kozulta сасып қат. Kremne—toristъ natr dep korondь ғол icindegi ook ғымзак товъярка ол emeze elgektep salgan kylge kozыр сасыр қат (Bu korongo baskan ceret қарасы). Bir ga өрле ezymderdin ғалып тұркташында toktop қасыр қат.

Cakşy kiceep, salgan aştbo dojldor.

9	Voskresen
10	Ponedel'nik
11	Vtornik
12	Sreda
13	Cetverg
14	Pjatnitsa
15	Subota

Yrendy aştardı, kydeleni onondo eskə salgan kul'turalardıq ot eskən odop salarbı. Bu iştiñ şaan bildirilý iş bolyp çat. Bu iştiñ saltuunda, ot eskən odobogon çerlerge kerə, aştbo tuzlyni 20-30 protsentke xediñlip çat. Onپ şültuna aştbo çunadarla syrekej epty bolorıp çajın turguzyp çat. Onپ keregide salgan aştbo odoorß srañña kerekty bolyp, kylaltazb şogypnan et. Kyter ezily meroprijatija bolyp çat.

Kýralardı odoorına sondobos kerek. As şanpla ezyur çygarda bu isti etkyrer kerek, onp srañña kiceep etkyuryp, kyska ejgo bozodyp salar kerek. Kacanda bolzo salgan aştardı odoorıp, carak yrendy kulturlar çaanap eskolektö, bozodyp salar kerek, kydeli salgan çerdı deze onp ezymizi—12-15 sm. azyla eskolektö odop salar kerek. As salgan çerler syrekej tyrgen

ezyur çygardı aňlıu başa salgar aňlıu cəp oləndəri (osot, anzu dönnik, berezka onondo eske attu oləndər) ezyur kagan bolgozı, tıç cəpti çerlerdi baza takyp odop salar ucurlu. Odoordo uzyur salgan olərdördi ol-ok tarbyń kyanapça ankanına cıgara casır salar ucurlu.

Bastıa sorttop salgan kylalardı aňlı elbede salyp yren eskuryup turgan kolxoztordo sortınan ılgarp, ketordo la sovxoztordo sortınan ılgarp, kerek çok sorttordı odop salar kerek, çart-tap ajtsa çanpısla kerekspı turgan sortıç ezyntizin artıbzıp, kandıj eskə sorttu kulturalardı çulup salar kerek. Sortop ılgaaŕ-na salgan aňlı eskə sorttordon odoorıp onp sortb bildirip le keryngen tarbyn etkyrer kerek. Carak yrendy kulturalardıq bi izin onp yren ažb boskodıj vizzır kelerine çetire vozodyp salar kerek.

Çoldop eskyrygen ezymmin kijninen kiceep kөrəgi.

Tazbı azraldu maala ažb ezyur çykkan kijninde ol ok tarbyn çoldop eeskən ezymdi sujudar kerek.

Bastapkы katap sujandarda ezymderdin ortozıp 5-10 sm. eder. Ol-ok ejde çoldop pıp eeskən ezymderdin ortozndagı cəp olənin odop, çoldordıq ortozın kubyredip çymzadyp salar.

Ekinci katap çer (ucastok) cəp olənle çoptolgen bolgozı, çol ortozın kubyedip çymzadaren baza bir katap etkyrer. Kalgançszınlı sujukan kijninde bir kanca ej etse baza takyp kөrəyp çat, ezymder vojvojına çiuk ezyur turğan tavyza, artık ezymderdi uzyur çulup salar.

Bastıa voleyk çer (ucastok) cəp olənle

odop salar. Ezymderdin orto ortozılyq uragın turnepstı, vrijukvany la sveklań-30-35 sm. eder, mörkortv deze—20 sm. Ekinci katap sujudarla eecij ekinci katap çoldordıq ortozın kubyredip çymzadarb edüp çat.

Bastıa voleyk çer (ucastok) cəp olənle çoptolgen bolgozı, çol ortozın kubyedip çymzadaren baza bir katap etkyrer. Kalgançszınlı sujukan kijninde bir kanca ej etse baza takyp kөrəyp çat, ezymder vojvojına çiuk ezyur turğan tavyza, artık ezymderdi uzyur çulup salar.

Bastıa vü isti ezymderdin salbyraktarın

11-ci iyun da 1918 ç. proletar revolutsijsızıçurt içinde çajmady ederine şaan bildiriyun Çetgen derevnedede şokularıq komitedin („Kombedi“) tezeeri keregide BRSBTK dekret cıgargy şerpegen.

14-ci iyun da 1930 ç. Turkistan—Sibir orto-

do temir çolla çyteri baştalıp aysıldı.

tire etkyryp çat. Qalbaǵa ǵoldop cackan ezymder (podsolnux, kukuruza) ǵaçyla өzur kөrgenle tarj baza өskedө ezymderdi (silosko lo yurenin alarga salgan) ańılap, ǵoldonır өskənin ortozıp ćymazdab kubutederin baștaar kerek.

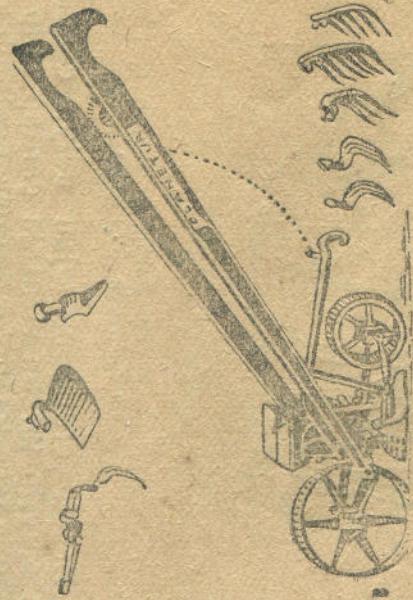
Maala kulturalarına—kicemel ćymerin tıńdalyb.

Sugararda ćerdin kurgak kытъль съкьтىغانca sugarar kerek. Toozıp kөrtedip, koomoj sugarganbnda tuza as. Oňç or- dına sugarar toozıp astadırp, ćakş kicer sugarza artıb bolor. Bastra kurgak kытъль съкьtىdrp sugarar ańcadala cackan aștarla kapustanıp baza tomattıq rassadazın (azındıra yurenin өskyrgenin) sugarar kereksinip çat. Bir ezymge kazyla katap su-garganda 1-4 litraga çetire suu växyp çat, kerekter turgan suuń ćerdin kытъльпап la өzimniq vojlapaq kөryp urar.

To do gylap aq kogula arıb. Sakyr tur-gan sook keler aldbnda azyndıra beleter sal gan materjalıb (salamla alşkan өtek, ot bol-gon өlən, agastıq kezinti bısh, vutu sıgval) salkın sogyp turag ćanypnan, cogo ćup derdin ćalbagı 20-25 metr bolor ucurlu, coldordıq orto ortozı deze 100-120 m. boloton ucurlu. Cogyp salgan өlendi kujdyrerin, Ts. 2-3° sook tuzunda, baştap çat. Kyldirgen kijninde ogorodıtyp yystile vi-lutıj is ćajlyp, kejdin onoq arı soorlın vebej turar. Kyjur turgan өlən cərən ćibyp turag ış as bolzo, oň suula ylys-ter salar kerek.

Kытъль кubuteleri le odo-ogı. Toj balkaştu, kuu balkaştu kыtъlı, onojo ok toj balkaştu kara өtek ćenil

Goldonır өskən ezymniq ortozıp kubu-redip ćyndarbyń ol emeze traktorla tar-tar өnətiń etken ćepselderle, emeze planet dep ćepselle etkyrer; bu ćepselder çok bolgozıp—atla tartıp isteer sejalkala (aş-casar maşınala) etkyrip çat,

din orto ortozıp ıtagıp. 5-10 sm. artızar. Өzymdi evede kөmər in kapus-tala tomatıb ebrede kemgendə olordıq tazlyb tıppılypa syrekej çem boyır

Kolla isteer planat dep maşına.

Çat. OmЬ ćajdyq turkippla 2 katap, aý-lap өnətiń etken ćepselerle, atta tartı-bar planet dep ćepselle, abvdalarla baza ozkalarla kөmərin etkyrip çat. Өzymdi çerge cäsır oturguskan kijninde 20-30 kyn etkon kijninde baştarpk katap ajlandıra kөmup çat.

Kazbagaştardı tomat өzyminin azyl-dıra eskyryp algan өzyntizin çerge otur-guskan kijninde udabajla kadap çat. Ka-zgaştarga ćava өzymdi buulap salar.

Tomatıń, podsolnuktyq la taqkylyq aý-tılanıp өskө yerin—keregi çok aýr-larb ćapyla өzyp kelerde ysse nedeñde artıb bolor. Tomattı keregi çok aýrvala-ryp ćajdyq turkippla 2-3 katap yzer, to-mattı keregi çok budaktarın yzerde tos kөmęrgäb өzərine ekiden ycten aýtlay-nan artıbyp salar.

Өлөн сеектеп келгендө өлөн савағынъц изин елбеде өткүрдөр.

Өлөннин касествоъп бижик edip аларна, ozolo baştap kancala kerek erteden kыска ојгө өлөн izin bozодор kerek.

Өлөндө кезерин сеектөөрөн көз тири баста ар кerek. Bu ојде неле өзүмдер turumьнда azral veşestvoъп еңле көп түзүп болып өт.

Өлөн изине beletener ојде кезетен бөлүк өрлерди тудус көгүр, өлөндө ejinde kezer-ge şinzzilep көрүп turarып төзөп аlar kerek.

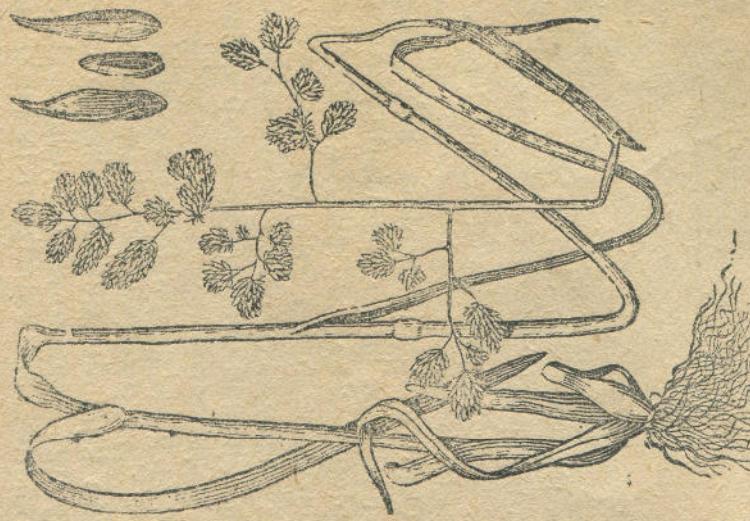
Өлөн eder ejin turguzыр temdekteerde kancala kыска ојгө bozодыр salar ezile bas-tamър, kандыда bolzo yren астарды چурын bas-tagalakta өлөн izin bozодыр salar ucurlu.

Өлөн изин kancala kerek erteden өткүр-гени өңзөсля амтанду tok өлөн edip ala-rında çакшы болып turgan emes, че онъп өз азапън ваза катар kezip ala raga kem çok. Өлөндө kezerin oroj baştap, چу-ur ejin uzatkanda, өткүре кадыр kalgan, azral veşestvoъп as өлөн ederge kelizip өт.

Өлөн ederde deze өт bazыр cirip өздөр kалат. Bir kezekte deze өт bazыр cirip өздөр kалат. Bir kezede iş yzygri çok edyp turar kerek: bir bөлүк иштөн biryzzine көсөнин ортоо ejin узыктеп uzadarga srañaj چара-бас ucurlu. Kurgap kalgan өлөндө buulga turguspaj, ol ok torъjn obolop salar kerek.

Bижик асък өрлерде, өлөн kыска sujuk өрлерде өлөнин kesken tarbyj eecij չуп turar kerek. Өлөндө kesken қoldorъna kur-gatpaj, kurlap چуйла kurgatkanda онъп kасествоъп artык bolыр өт. Өлөндө kes-kenle өлөнna kurgatkanda onън ysti ku-gарыр, көк өнин baza azral veşestvoъп-don syrekei сыльтыр өт. Kesken colъna

kurgatkan өлөndi چууганда, онъп چалбра-тарь uuzalыр, одыльр, չыльр kalat, چалбра-тар deze өлөнниq srañajla tok veşestvolu bөlygi bolыr өт.

я зборнаja dep өлөн.

Basträ çerdı zona sajın bөlyp cenemel is etkүrip turgan stantsija çarttап bilip al-ganpla тыйнды toolor turguskan: өлөндө кес-kenle күnde eecij چууганда гектар өрден 6,3 tsentner չүлдү, өлөндө kesken kijninde 5 kүп etken kijninde չуурда гектар өрден cuup alган өлөн 4,7 ha tsentner boldь.

Voskresen

Ponedel'nik

Vtorik

Sreda

Cetverg

Pjatnitsa

Subбота

16

17

18

19

20

21

22

—

—

—

—

16-сi iýunda 1671 €, Krestjandardыц tarbyj-zuu tyjmeeninin basçszы Stepan Timofeevic Razindы Moskvada Aleksey Mixajloviç Romanov dep kaan ereelep oltysgeni.

17-сi. Iýunde 1930 €.— Stalingradтын traktor eder zavodunda baştarкы tractor işteip byudyr zavodton съкът.

Adarudъ onotijin ajъrъ toozъn koptedip, tuzazъn kodyryup alaldar.

Adaru azrap tudarъnъ toozъn kedyryup alardыna çanъ bilelerdi çanъsla talдama tuzalу bilelerdeq, onoq estestvennyj çanъnan rojlonorъn sakъva], onotijin ajъrъ kopteder kerek.

Adarulardыnъ bile toozъn koptedөrininъ basra ep arga isterineq sranajla çakşъ boşyr turgan ep-arga is—onotijin ajъrъ while toozъn koptedөri bolþr çat. Onъ tъnъda etkүyip çat. Uktalbъ çanъ bile alartna plan ajъpsa temdektelgen bile kolododo 7-9 ramka tolgon bolzo, ogo çava kujunaa 1-2 kirezi iskustvennyj boskondu ramkalar turguzъp salar. Ol iskustvennyj boskondu ramkalarga adarular yterin çanъ bile adarular bolþr çat.

zapla salgan kijninde, onъ ujazъlpq orozbъna turguzala, ujazъlpq ortozъnai de-ze detka (kurt) salgan eki ramka va-za bir kilogram kirezi adaru alala, bu Bastra algan adarulardan başka kolodogu çanъ bile edip belyp salar. Onojojo ajъrъn gузъp çat, emeze çvgaryna çuuktap kelgen matkany ujazla kataj adarulardъ al-þyr algan kolodogu turguzъp salar. Onъk ininde ajъrъ salgan adarulanga yzeri çygargara çuuktap kelgen detkelerden eki katap eki ramkadan kozъp salar. Bu isti etkүygen kijninde—syrekej çakşъ istep tur- rai çanъ bile adarular bolþr çat.

Adaru matkazъn Cbgararh.

Syrekej tyrgen isty xozjaistvodo adaru matkalarb syrekej tyrgen artap koomojojъ beret. Adaru istejten ezi ej etken kijninde matkalarbъn izi koomojojъ negede çaranbas bolþr barat, ajdarda onъ өskөdөn çanъta seelirge kereky bolþr çat.

Mъnap ulam praktika iste tьndыj eezi turguzъlp çat: kazla izi kөnigip çaranbgыn adaru azrap tudar xozjaistvodo bastra bile adarulardыn усупси вёlyginе p as etpej kъjaltazъ çogъnан çanъ matkalar turguzъp, eskizin selip, çamatlar alar ucurlu.

Ondj syrekej baalu bolgon materjaldы— adaru matkazъn kanajda beletep çygargalar?

Bu isti bydyurerinde kuc пeme çok, onъ tьnъja eder:

asottorъ bar bolzo (ondj asottor kөp bar bolor kacanda), ol tuzunda matkulu ramkany eki çanъna virdeq kөp etpej turguzъp salar kerek. Onъk kijninde ogo yzeri kilgram kirezi adaru urup salar. Kalodonbъ ystynen syrekej çylulap salarъna ystynen gazet baza cažnla bir kanca kat edip çap salar,— onъq soondo ol bir kicinek vilceek matkany cыgargъr alarъn kiceezip is-tej berer.

Onojojo istep beletep salgan bilely kaldo dodo çetkil mөt bar bolorb çart Bildirip çat, onojojo ok olorgo Baştapъ ejde suu turguzъp veleri kъjaltazъ çogъnан kerek bolþr çat, penin ucun dese oo çuulgan adarular kөbzisi ças, neme çakşъ ondobos, onъp kereginde, Baştapъ 5-10 kynde kereky produktalarыn çedip alar kuci çetej pej çat.

Onojojo beletep salgan kolodolordo tur-guskan matocnikterdi adarular boskolo tujçapsyrgan la kijninde, olordыn çaan tege-nin çakşъzbylъr artъzala, koomoj oogъn са-ara casъp salar.

Adaru azrap turgan kizi trutenderdin çakşъzbylъn taldap sukkан kijninde çygargatkarbъ kacanda bolzo sөs çogъnан çakşъ bolþr çygarg,— taldama çakşъ bileden uktalgan, met alar ejde çakşъ, kancala kereky azralb çetkilige temik-ken kereginde, syrekej çakşъ matkalar byder. Cabvьştyrъ salgan matkalar Boskonnъ yitterine yren kurttarъn salarъn bastalla berze ol bileden matkany alala kereky çerge (esкө bille) tuzalanar kerek, ol matkalya çygargan bileni dese baza esкө matkalardъ çygargъ temiktiririne istedip salar kerek, (onojojo çazap algan bile çaj-dын turkunъna 2-3 matkадаq as verbes,

Voskresen

Ponedel'nik

Vtornik

Sreda

Cetverg

Pjatnitsa

Subota

Aş چунарадар işke ejinde beletenelder.

Bütken aştı təkpej cərçaj, kəska ejgo
tuzumin چуп, gosudarstvogo kjalta ço-
gypaq berer aştı ezili ejine tabbştarar—
as چунарадар işin karuzına turar təs zada-

Nele tutunar çepseldi le attardı beletep alaldar.

Nele maşinalardı la tудар-камънار җер-
selderdi ejine beletep alar— җаан kerek
bolıp çat. Bir le kicinek kol түрмүштъя
çepsel Beletelвegen bolgozby, onon ulam
is tutap, as cuur istin eli uzap, tegin җер-
ge төгилері көptөrine җем bolor. Onoj dor-
do kazyla brigadaga kanca kirezi tudunar
çepsel kerek bolgonып azылдыра cotoq,
erteden sъпкытап җазар, җаңдаң edip,
sadıр alaylıp kiceep beletep alar kerek.
Kazyla kolxozo, MTS-ta, brigadada ne ke-
rekti basra җepselderdi iżul' ajdyq 10 kyu-
nine beletep alar kerek, as sogor maşina-
lardsı deze iżul' ajdyq 20 kynine oncozıp
beletep, sъпk сассыз çok edip, ne kerek-
ty җepselderin çetkil edip alar kerek.

Brigadanып ilustarып işke съпнica turgzaryп •сокъм temdektep alaldar.

As چунарадар izi Baştalgalakta brigada-
dьn ulustarып cotoq alar kerek, ulus се-
dispej turgan bolzo kozbır, zvenolor sajıp
veylje kazyla zveno sajıp istejten izin
sokъm temdektep, onъ ejine bydyrerine
le oňq kacesivozıp җакшь edip bydireri-
ne karuzına turgzıb salar kerek. Zveno-
lyq izi kombinirovannып bolor ucurlu, çart-
tap ajtsa vojъ vojına kolbolu ook ișterdi
vydugur, onъq kacestvozıp la ejine vy-
dyp turganып şinqzlep turarına, çenil bol-
godıj edip alar kerek.

Ezi aajlyncı, as چунарадар iste tıplıdy

cazъ bolıp çat. Bu kampanijalı kөrin җe-
nilly өtkyriп alarыna syrekej җaan belendyy
is kerek bolıp çat.

Kandyj attı, kandyj işke turguzıb, kap-
dьj maşinaga җegetenin ozо азьлдыла aaj-
lu باشتى temdektep alar ucurı. Bu isti
otkyurerde attardıq kyci sagъpan kөre,
olordıq kыльбыпал kөre, ekiden ycten җe-
gerge, bir tycheji bolgodıj edip ezerleer
kerek. As kezip җuunadar maşinalarga su-
garına talданa kycity attardı съgaraar ke-
rek, kyci koomoj baza kargan attardı de-
ze çenil isterge turguzar kerek. Kuci koog-
moj attardı oncozıp başka ajgъp, isten
amъg turguzıb, as kolgo alar kampanija
baştalaryna җetire olordıq kuci тъp, işke
tuzalanarga җaragady edip alarыla kiceep
azrap җакшь odoru җerge turguzıb, semir-
tip, kycin kөdirip alar kerek.

zvenolor tөzөp alar kerek;
a) astı kezip, buulap baza snoptorby
kutucalarar zveno. Zvenogo işteerine 1 lo-
bogrejka, emeze bir as kezer maşına, eme-
se astı kezip buulaar maşına, snoptorby
buulap, olordь saslondop turguzarыma ulu-
zъ çetkil bolor ucurı. As چuunadar kazъ-
la zvenogo başka Belyk җer temdektep ve-
rer kerek. Kazyla snop buulaar kolxozьsa
ezi toolu çoldop cackan snoptorby buu-
lap, oň suslondop, mazagъп җuup turga-
dyj edip temdektep, вөлүр бергендे җакшь
вөлд сат. Işti minaida turguskan, kazala

snop bulaşlılı, kazla zvenodo işter turgan kizının işter alganlıp codyl ala-ınpa çenil bolıp, iştin kacestvozyn çakşy edip ejine vudyrip alaryna çem boıp çat. Kezilbej artır kalgan, emeze kezilbej artkan aş çok bolgonlıpaç, kanca kirezi aru edip mazaplı turganlıpaç, snoptord kanca kigezi çakşy turganyanç, snoptord kanca kigezi çakşy vuiłap Baza suslondop turganyanç kere iştin kacestvozyn butkenin cotoor.

в) snoptord tartır klattap (obolop) turrar zveno. Zveno izine kirizerine—3-5 avra Baza 1 klat salaacs kizi kerek bolor. Aşty çalaanç tartarda kanca kirely aru cek alıp, çolgo tazagyn oodır tyzutwej baza kladır (ovoop). çakşy salıp turganınan kere iştin kacestvozyn cotojon.

v) aşib sogib baza çerçen arutaar zve-

no. Aşty kanca kirezi aru sogib, nele sörteq çakşy arutap baza aştyç yereniniç çakşyzañ (sör as bolgonlıpaç, çarqalınpaç) kere izinin kacestvozyn cotoor.

Zvenolordyn ulustarlıp toozyl la nekerkty çepsel toozyn temdektep-le algan kazyla kolxozyň izinin boylanan kere. Bu ajdylgan temdekti öskertergede kem çok. Cokxmadap ajtsa aşty kombajnlı çunadarada bu sxema sranaj başkalanıp çat.

Ijdigenderden aşty tartarınla la ony gosudarstvogo tabvştränyaña eñetijin trans-

portny brigada təzəp salar ucurlu. Aşty çunadarınnan ozo 2 nededeñ oroj etpej azylndyra kazyla brigada sajlın isteer plandarın turguzyp alar kerek.

Aş çunadar işti ojinde baştap, nele çajyndardı kiceep tuzalanadalar.

Aş çunadar iştin baştaar ejin birde kunge orojlodorgo çarabys, Otken çilda kezek kolxoztordo bolgondyj „aş kek“ va-za „ulyş“ dep ajdar karşuu sestördi kuyup kajraly çogynanç vylca cabar ucurlu. Aşty kezetenin ezily ejine baştaarlıp karuznya brigadir turar ucurlu. Ol vojy eneze ob'ezcikter azyla baza iştiñ kacestvozyn körər inspektorlor azyla vojyp belyk çerinde salılgan aşty şinzelip tuduş kegür turatıp turguzyp, salgan aştar bastrazb vyzıp kelerin sakıvaj, kajdalı Birde emes vyzıp kelgen bolzo aştardı kezer kerek.

Aş çunadar ejdin bastra turkunyla birde kolxozb, birde kolxozbç yj kizi işi çok tegin oturbagadyj eder kerek; birde maşina tuzazb çok turbazb; isteer kycin bastara tuzalanmaj turgan birde traktor çok bol-

zıp (traktorgo tartarın 4-5 lobogrejka dep aş kezer maşınalar kolbor tartırarın etkiyip); birde at işi çokko tegin turbagadı edip alar kerek.

Masınalar çedispej turgan bolzo, işti eki smenala işteerin təzəp alar kerek. Aşty çunadarında baştaapkla kuynderinen ala eecij sogib, snoptord tartır, kllatap turarınla, aşty gosudarstvogo tabvşträyan təzəer kerek.

Aşty kłattarın (oboloryn) sranal uzadır kajra salbas kerek; ony aşty sogoryla kozo etkýyer ucurlu.

Kombajn işteerine taldama çerler temdektep alar.

Aşty ancadala kombajnlarla çunadaraga çerdil syrekej taldap alar kerek. Aş çu-

Uzalgan aşty toktodor çepsidły maşına.

unadarınla kombajn ancadala tıq çazaldu maşına bolıp çat. Olı işti syrekej tyrgederine çan çem bolıp çat. Aşty kezip çunadar tuzbında ony ootroç sasraj çup alarınla kombajn syrekej çakşy çazaldu bolıp çat. Otken çilda kombajn işteerine koomoj çerler çygatılp temdektelgen kereginde ony izi koomoj edüp turgan. Onojo kulak karşula kombajndı istederin sranaj tıj çap toktodor kerek. Kombajnla işteerine kancala kerek tys, cəp olennən aru çerler taldbır, belyk çerlerdi iş bastalğan kijninde taldabaj, azındıra adbstap bolyp, ankanında olennin kezip-salgan çerler temdek tep alar kerek.

Aş salamı kışka eçyp turgan rajondor do kombajnla tuzalanarga çarabas dep ses-tyler sranaj çastrı karşuu sestör bolıp çat. Ondıj karşularla kuyun kajralı çogynanç tantzaz kerek. Tys çerlerde kombajn çançsla üzün salamdu aştardı çunadar emes, kışkada salamdu aştardı çakşy kezip çupadılp salar. Ony tişterin çavvazdıp alarınla çançsla ep-arganlı taap alar kerek.

SSR Союзтың конституцияның күни

Pomeşçikterdin la kapitalistardың başka-
ruzьн Октябрьдьң генофуттазъ çok edip
согылтыр salala, каапын Rossijada kanca
көр natsijanal albatylardы късталанды къп-
наң айыр ғаъмдар возодь saidь.

Kanca ғузуп uk албат proletar diktatura-
лып шытуузында Soviet Sotsialist Respubli-
ktarynny Sojuзтын амьр encu, карындаш
ボльр чыртап җадар argalу вольр bardь.
SSR Союзтың төс закопъ (конституциязъ)
1923 ында iжul'дьн 6 kyninde SSR Союз-
тын Sovetter باشkarar төс комitediniq II ci-
sesiја (чүшүнда) ҹар—чөртeldi.

Biciginen la SSR Союзтың konstitutsija-
vordan будур ҹат, Bu dogovordь en bas-
tap RSFSR, Украјпън SSR, Belorusstъп
SSR, la Zakovkaztyq federatsijazzып орто-
do edip будурди. Bu dogovorgo kijininde

Uzbektin SSR, Turkmenny SSR (1925 9-
база Таджиктын SSR (1929 9) козьлды.
Sovet باشkarudь өткүрип turgan natsio-
nal politekezi сър-съньк вольр turgen dep,
Октябрьдь revoljutsijanap beri etken cal-
darb onь съндалтыр ҹартап turu. SSR Союз-
тып respublikteri sotsialist ekonomikazlyq
tezelgezi (fundamendь), испна събър ви-
dyrip iштеп salala, emdi turguza kommu-
nist partijaga باшадьр klasstar çok sotsia-
list obşestvo iштеп будурip turь.

Kommunist partijalып къзы таапъзьп
gosudarstvony Sojuзтың къзы таапъзь вольр ки-
вильр salganyп ыштыунда, „telekij ystinde
kacanda bolbogon internotsional'пън turaga
(zdanijaga) вольр Bardь, onь emdi Soviet
Sotsialist Respublikalarын Sojuзъ dep
adap turat". (Stalin).

Машина сајып—уrentudась eder kerek.

As kezer labogrejka dep машиналыда
kijin чанындагь ploşcadkazъnda уrentu-
dacылар ҹазар ҹат. Мълъ ederine, ploşcad-
канып temir polьnda ytter uter turat, bu
ytterdin aldbыла kaјыrcak ilip turat, yrender
bu kaјыrcakta tuzur ҹуулър turat. Уrentu-
dacы kaјыrcakty agastan edip ҹат. Pervo-
majskij zavodtyn ҹыгарган аш kezer лава-
grejka машиналарга уrentudась kaјыrcakty
certeztu kөrgүskенindij edip ҹат. Oskө
zavodtordьп ҹыгарган машиналарга уrentu-
dacы kaјыrcakty ploşcadkanып kemine кө-
гө edip ҹат.

Кайыrcaktyn tybin eski kalajla (temirle)
ol emeze fanera doskola. сүка doskola

30	Voskresen	1	Ponedel'nik	2	Vtornik	3	Sreda	4	Cetverg	5	Pjatnitsa	6	Subбота
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

1 iжul'de 1934 9 BSK(b)P-п Төс Komitedi-
nin plenumь түндүгү rezolut ijilar съгарып
сөпти: gosudarstvogo tabisuralan аштын la-
etin planь будури, турар. Mal azzar eşkyter
kereti түнап аш тильдьр ҹарандырах.

2 iжul'de 1921 9. Къзы profinterde төзөр
organizovat' etti.

3 iжul'de Aşып sovxoztorыn төзөр organi-
zovat' eder dep BSK(b)P-п Төс Komitedi pos-
tanovlenie съгады.

4 iжul'de—SSR Союзтың konstitutsijanap
kүни. Kooperatsijanып mezdunarodny kүni.
Sojuztyn konstitutsijanap саралып kүni.
SSR Sojuztyn konstitutsijanap kүni.

5 iжul'de—SSR Союзтың konstitutsijanap
kүни. Kooperatsijanып mezdunarodny kүni.
Sojuztyn konstitutsijanap саралып kүni.

6 iжul'de—SSR Союзтың konstitutsijanap
kүни. Kooperatsijanып mezdunarodny kүni.
Sojuztyn konstitutsijanap саралып kүni.

Аş kezer samosbroska dep машинаға уrentудасынан кајырсақта түнегінде жарылғанда аш kezer аппарат ер-
білgi 6 sm. ұлбак (туурағы) 30 sm. изашып 1,4 metr. едер керек. Platformанац 7-9
сантиметрге көскартта кеziп salgan үрдіз кеziп кадар қат, кајырсақтың кадарда,
кајырсақтың қарын platformапп алдына түр-
зьп dep, ғарын аськ болзып. Асьбіл 12-15 m. m. edip artrzьp қат, кајырсақтың
(саңып) кыларъ кыларъ келтеп edip қонъп аlar керек.

Aşt kezип, воjъ buulap turar Snapovja-
zalka машинаға уrentудасынан усуди едер
көрек—екиди, полотнолор тавъзър турар
қerde, темір lotoktor едер керек, snop ви-
edip қат.

ular stoldып кытъп altында agas kaýg-
cak eder kerek.

Олон kezer машинаға аш kezer аппарат ер-
тер ғазар алал аш kezип turgazъп, ого ваза
уrentудасынан ертер ғазар алар керек. Мәлдү
машинаға түндүй уrentудасынан ederge үе-
nil,—төрт tolкту кајырсақ edip қат, uzъп
as kezип turgan calgъzла ten eder үalba-
gъп 40 ol emeze 50 sm eder, bilgin deze
baştarapkъ кытъпda 4 sm eder, ekinci kыльп-
da deze 2,5 sm eder. Кајырсақтың үстүн
agaş blankalardan kakрь edip қат. Bu kak-
Роль үалнерла krijucokla bekter, асьбір ве-
keliп turgadъj edip қат. Уrentудасынан аш
kezer машинаның plankalu apparatып aldb
orto turguzър, calgъ үugur turgan turgan үalba-
temirige yе үаan rezinle bek edep bekter
edip қат.

Çalan қerde esken өлөндөрдин yrenin үup turar isti baştaar kerek.

Keptөde mal өskyrip alar planып кар-
шай byduyierinin bazazын—mal kursagyн ву-
dyreline, қаландагь өскен өлөндөрдин yren-
derin үup turar kerek dep, ijip, ajda
(1934 қ) BSK(B) Р.пъц Төs komitedi aj-
maktardып. қерегин baskarar belykterine
le kolxoztorgo қакару берди.

Bu өлөндөрдин үup algan yrenderin
өлөп eder қерлерди le odor bolgon қерлерди
çarandыягына, сасып turar kerek.

Bu yrender қалап қерлерде (өлөп eder
odor bolgor) қарандыягына yren ашка түнел
сасып turar, Bu yrender ancadala kultura
өлөп taldalbagan, өлөп түзими koomoj во-
lр turgan rajondorgo kerekty bolp қат.
Krajdып kaan-kyigek tyzip turgan rajon-
dorgo, үерге өзөр өлөндөрден түндүй өлөп-
дөрді өskyrgeni қарар қат: Sarь Iju-
tsernap, espartset, ak la sarь don-

ular stoldып кытъп altында agas kaýg-
cak eder kerek.

Олон kezer машинаға аш kezer аппарат ер-
тер ғазар алал аш kezип turgazъп, ого ваза
уrentудасынан ертер ғазар алар керек. Мәлдү
машинаға түндүй уrentудасынан ederge үе-
nil,—төрт tolкту кајырсақ edip қат, uzъп
as kezип turgan calgъzла ten eder үalba-
gъп 40 ol emeze 50 sm eder, bilgin deze
baştarapkъ кытъпda 4 sm eder, ekinci kыльп-
da deze 2,5 sm eder. Кајырсақтың үстүн
agaş blankalardan kakрь edip қат. Bu kak-
Роль үалнерла krijucokla bekter, асьбір ве-
keliп turgadъj edip қат. Уrentудасынан аш
kezer машинаның plankalu apparatып aldb
orto turguzър, calgъ үugur turgan үalba-
temirige yе үаan rezinle bek edep bekter
edip қат.

Çalan қerde esken өлөндөрдин yrenin үup turar isti baştaar kerek.

nik, zitnjak, volosnits la opon do
başkazb,—Bu өлөндөр kyigek kaan қерлерde
syrekej çaksъ tyzim berip turat; қerdin
kыrtzъ kuçurlu қerlerde Barabinsktyп cөл-
dөрinde — kuçurlunyп lisoxvost, kuçurlu-
nyп arbaž қарар қат. Kanca үылга ulaj
өзөр vikalal (съскаппың түгэсб) dep өлөп,
çalan dagъ lisoxvost kolbylu eza onondo
baska өлөндөр malga azral bolor өлөндө-
rin үuzynin kөptödip қат, ваза kүnniң тун-
dik talazьndagь қерлерде өлөп сасып өз-
ктер kerekti съndyladър turat.

Өтө ajdylgan өлөндөрden baska, түндүй
өлөндөрдин yrenderin үup turar kerek;
ovsjanitsa, ak polevitsa. Bu өлөндөрden үu-
p algan yrenderin Gossortfond la Sel'xoz-
snab қаap baala sadъp alp қат (sarь Iju-
tsernap, 500 solk., ak kleverdi—450 solk.,
çalan dagъ meljuk—600 solk. bir tsenterdi).

Çalan dagъ қердин өлөндөрдин yrenderin
ejnde үup alaryn аçarп turar kerek. Урен
ederge turgan қаландадагь өлөндөрдин
yrenin ancadada matlekti өлөндөрde aldын-
dagь sabaktarында түгсъктаръ
ze, үstyndegь sabaktarында түгсъктаръ
vizzър kelerin sakъbaж үup turarыn baştaj
bererkerek. Myrcak bydystu yenes өлөндөр-
di deze — өрөgi sabalaktarыnda yrenderi
vizzър kelgen tuzьnda, үup turarыn baştaj
bererkerek. Өлөндөri elbek өрөgi, yren-
derdi аш kezer samosbroska машинала ke-
zip үup turar kerek өлөндөri as қerlerde
seriple kezип үup turar kerek; машинала
keskenin, seriple keskenin түнел snoptorgo
buulap turar kerek. Өлөндöi tartar tuzьnda
arbagaga brezen қајыр salar kerek; brezen
Çajbas bolzo kөp yrender үerge tyzip үы-
lýp barar. Bu өлөндөрden yrenin kul'tura
yrenderdi sokolypdy түнел sogъp turat.
Ljutsernap, donniktyп ononda baska kan-
ca үылga өзөр өлөндөrden өnondы baska
ge casar үылда, yrenniң kavъktarъ emes
sъjylyр vagъn dep, bu yrenderdi kumak-
la aльstyrp bulgap turat, kumakla yrender
alъzър kavъktarъ emes sъjylyр —cijnter
turat түльп vazъnda Bu угел өskүлец во-
lр barat.

Silos salar planып Bydyryp, kacestvozьп bijik edip alaldar.

Voskresen

Ponedel'nik

Vtornik

Sreda

Cetverg

Pjatnitsa

Subбота

Silostъ salarda тұндың ezillerdi etkyrer

kerek:

Silos salar tranşejalardың la basınjlardың steneleinең kej suи etpes bolor ucurlu. Cer altыndagъ agъn суу tamъrlardың stajla bijigi oronъq tyuveп terenі 50 sm. temen Bolbos ucurlu. Kъş kelerine çetire azындыra silos oroloryn չlyulap, azral olon tonvogodьj edip salar kerek.

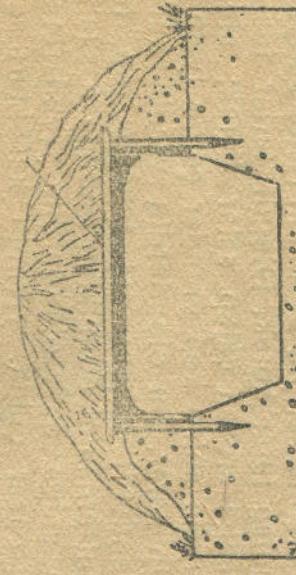
Silos kul'turalarynq eskenen tuzynin silostъ salar ejli çetkende չup alar kerek, temdektegezin, podsolnuxh cecikter vashaganынq ala basra cecikteri չajъyr kelerine çetire ejine չunadъp alar kerek; viko-sulانь — vikanып cecikteri basra չajъlganda չur, kukuruzanь, sorganь, mogardь, sudankань — avgust ajdyq ucunda kuru tyskelekte չuijan.

Kezip salgan silos olonin ol-ok kynde silos oronъq չанъна tartыр, kertele orolop salar kerek. Silos olonin kerferine onetejin etken ezily masinalar bar,—olordь cewe, lep ezily ejine չazъp beletep alar kerek.

10-ci iйн'd* 1918 f. Sovetterdin V-ct'sezd چиын RSFSR konstitutsijazын չөрөди.

pъktalap tъktap salar, оль tepsederin attala carlarla etkyryp çat.

Onjodo toltyr salgan oronъ yystyneп suu kej etpес kakkakla չaap salar kerek. Yystyneп չapkadы material bolyp turganъ agastыq сыкту byl, tori, kalъп 5 sm. kirezi edip пъktalap ureн agastыq kezinti burb; yystyne kalъп 10 sm. kirezi toj balkas urar, оль кіjninde, ucunda, kalyçyn 40-60 sm. kirezi tobrak urup salar. Tovrak шарыпъq ordьna silos orozъlp yystyne salam emeze olon obolop salarga kem çok.

Silos salar tranşeja.

Silos olonin kezip, оль orozъna salarbыq basra izin sradaj kъska ejine etkyrer kerek. Silos salar tranşejaп emeze başnajanly 2-3 le kynniн turkunъna toltyr salar. Silos oroloryn өлөнді salarda оль узыктеп etkyterge چарас,—onoq ulam salgan olon bortyр cirip kalar.

Ajas چутъ ыlgabaј, өлөнді չuurb.

Олон изи тузунда, onjodo ok چазац չuurb тузунда сол bolgozьm kuren olon Beleted silе bolgon ucun, mal syrekej kuynezep cip

Kyren өлөн edip alarbyң er-argazbın Bilip alaldar.

Kezip salgan өлөнді baştaپк събъ çap, aralda kurgaganca چерине artызр salar. Kolla kesken өлөнді keskenle kyn өрдіn başka tendej چаја сасыр salar. Өлөndi қиup obooloor ejin nezineq biler tegezin, опъц үкакак چалырактарь چарътпай kurgap kalganda bolzo, komыргајлаң түспей turgan түбъ bolor; komыргајлаңда la kalъп چалырактарьнда събъ көр bolor.

Çaaşka өdyp kalgan ylyş өлөнді obolingo چарabbas; қааş suun kerekke bodoboj obolor bolzo, опъц yrelip kalar.

Çarъmdaj caldktarygan, қааş suuzb tijbegen өлөнді diametri 4 m چетire, bijigin diameetrineң $1\frac{1}{2}$ katap bijik edip kicnek yjecukter edip tegeriже obolop salar. Onojo do obolop salgan өлөнді тиъда пъкталап salar. Salgan obogonolyп исаçy вазъ konus aajlu eder ucurlu. Optq ystyneq salamia چап salatan.

Onojo obologon kijninde өлөң җада izij berer. Optq kijninde obogo үyргери soorb baştaj berer, Optq soor ej 1/2 ajdan ala 1 1/2 ajga چetire өdyp җat, опъц kijninde өлөнді malga azraarga kem çok. Ondj өлөнниң тиътнда bortyr kalgan kырьштай вөlygin malga azraarga җarabas.

Kyren өлөнді beleteer tuzunda onь kizi icip turgan tusla tuzap salganda syrekej چакшъ boloton. Tuzap salgan өлөнді, tegin tuzavaj etken چакшъ өлөңгө kere, mal syrekej kyunzirep چip turat. Onoq baska kүлгө өлөнді tuzaganda, ol kъзввај җat.

Çalan çerdin چilekterin tererin tөzөp alaldar.

Kizi azralьnda agaş چilegi le چer چilegli syrekej kerekty neme bolyp җat. Optq tuzumda organiceskij kislotalar, dubil'пýj la aromatnyj vescestvolar bar voyp җat. Onojo-ок kizini kursagynda çok bolgo пынан tsынга dep, baza onoqdo өskө, ooruł tabыlp turargыna udura tarlyzuzbala kerekty vitamin dep neme kөp bar bolyp җat. Onojdordo vojz өzөг азу چer چilegin үиңиң kiceegeni syrekej bildirly kerek voyp җat.

Çalan چilekterin җur tuzunda опъц bir kanca ceber ezilerin biler kerek. Algan tarjyn uzak چerge ej vojyla ijeten چilekti, bir emes چetire въшкылак kөk tuzunda terer kerek. چilek үиңпя posuda edip turala-rganya reşotolor, ol emeze korzinalar, چавыс edily bolgondo syrekej چакшъ; emeze kemi җan emes torskadan etken korgokborgo emeze kaýrcagaştargada җuuganda kem çok.

Җur tuzunda—چilekti въсьbas, тъп serpij silkibes, опъц sabagъlaç ceverlep alpъ çara tutpas kerek. Җur tuzunda въсьсыр emeze şyrkalanlyp kalgan چilekterdi başka salar kerek.

Cij vojpsa uzak چатырага җarabas چilekterdi nele җузын ep-argala kubultup өskөrtip җat.

Ancadala چымдашp өdyp turgan kөp چazal kerekisbes ep-arg-a – چilekti kurgadyp salar, voyp җat. Kөp sabazynda ej چilegin (zemlenikan), malinanb, җodronb, cer-nikanb, glubinikanb kurgadatan. چilek kurdaralya өnötijin etken چer çok bolzo, چilekti orus peckege emeze plitaga kurdar.

gadar, bir kezekte چilekti ozo azbndraga kyngе kurgadyp җat. چilekti җidtardyp, reşotkolordyp ystyne үukartı չjala, kalaşty vyzgyr bozotkon kijninde trubanъ چа-ryndaj vektejle, peckenin icine sugup salatan. چilektin kurgap turganъlaq kөtө peckenin trubazыn emeşen үyргeri җapaturar, ucaarъ straqaj bekter salar. Kurgadyp salgan چilekti چакшъ җazap salgan kakpaktu kaarcakka urala 3-5 kynnin turkunnya җatyratan, ondo өjinen өtkyre тъп kurgagan چilekter teksilej tupej въль съктъ berer. Onojo kurgadyp algan چilekti kaarcaktarga, taarlarga, bockolorgo үrip җat. Tijin kat la moraşka dep چilekti suulaganda опъ uzagъпса җatылагына syrekej چакшъ bolyp җat. Tijin kat тъnaldы suulajtan. Җajtam stoldbyp ystyne toolodbpr севинец волыптаq autap salgan چilekti җuuna, izy suula възътър salgan kadtalarga emeze bockolorgo үrip salar. Tijin katb salatan nemelerdi izy suuga soda albs-typp възътала, kacan urgant suuza soogon kijninde deze, опъц icine kъzbtkan taştar salyp җat. Suuhaar tuzunda 1 kөnөk tijin katka 1/4 kөnөk kajnagan sook suu kerek bolor, опъц kijninde bockolordb agastan etken җaçyt tegerikterle bektejle, ystyneq tasla vazylgyr, Ts. 5-6° җиу چerget turguzup җat.

Varenie edip kajnadyp salganda uzagъпса җatылагына چакшъ bolyp җat. Varenie kajnadarya bir kilgram چilek 1 kg. ala 2 kg, چetire saxar alp җat (malinanb, zemlenikanb, boronottb, oblerixhanb, cernikanb kajnadarga җarap җat), опъ saństibj җejilip turganca kajnadyp җat.

Maldb kıştadarǵına turguzar kazagandardı өjnde beletep alaldaş.

14 | Voskresen

Ponedel'nik

Maldı kıştadar çerlerdi beletep alarǵına
тъңдьj иштер еткүрerge келиз:

1. Stenelerdi bastrazıb ғenesle sýksyňa
eecij ceretlep salar. Kazagandardıñ stene-
leri kalıp emes bolgozby, onь çylulap çä-
zap alarýna týs çalpaq vaza bir kat ste-
neler ceretep (ancadala salkınzak çanlpalan),
çululap alar, bu išti etkytip alarýna çerin-
de nele onç materialdan, temdektegezin
toj balkastan, kamıştan, onondo өskө ne-
meden edip çazap alar. Stenelerdin ortozaña
kurgak kara өtөk, torf, emeze peregoj urup
sa/ar.

Cetverg

2. Keznəktérin le ezikterin şinzelip ke-
rө; ne le tabylgan çedikpesterin ol ok ta-
ryj çajlađp salar. Køznəktérdi oncozyl
şildep salar. Çalxktaryn balkaşa tuj çap-
şыпp salar. Örgysterdin le køznəktördin
ortozanda çalxktardıb Kydeliniñボyla eme-
ze teñesle sýksyп salar. Ezikterin le para-
talaryn kydelile çazap sýksyп salar emeze
sook kirbegedij edip kiisle kadap salar ke-
rek. Koomoj çazalgal ezikterdi baza takyr
çazap salar kerek. Тыşkań eziktinle dvor
eziginin ortodo senek edip salar kerek.

Subбота

3. Poldı syrekej sinzilep kөrө
çedikpesterdi olok tarbyj çazap salar kerek.
Poldıп çajylgalyп çazap kөrө, kelten bol-
gonып tyzedip ezyly kemi aajыnca edip sa-
lar kerek. Poldıп çalxktarып çazap kөrө
şap salar kerek. Çajylgan poldıп balka-
zып arutap, çazap izy suula çunup salar
kerek.

4. Potolbıgыndagъ ыртъk tezikterin toj
balkastra sývar, salamla sýksyп salar;

urup salar kerek. Potoloktyп үstyne игар
material съktu bolbos ucurlu. Onь kalъcып
10-15 sm. edip uratan.

5. Dvorlordып icindegi kanalizatsijalarын
kөrө kerek. Ondo nele үzyyn bor-botko-
nъ arutap salala, suu tyylgedij çerlerin di-
zinfektsija edip salar kerek. Sujuk balkaş
agar çerlerin arutap korondop salatan. Ka-
nalizatsija çok çerlerde onь udattajla çä-
zaar kerek.

6. Azral berer le baza өtөk үsüllup turar
çerlerdi çazap kөrөp, polb çok çerleri bar
bolgozby, onь vasьmdap çajыр salar, onь
ederine nele үzyyn materjal bar bolzo tu-
zalanar kerek, sranaj çok bolgozby çalvaj-
ta çandap salgan şerdelerdide çajargä kem
çok. Bu kerekti etkyerine agas material
sranaj çok çerlerde azral berer çerlege
tobrak, toj balkaş urup, tas çajыр tyzedele
nýktalap salar kerek.

7. Kormuskalardы syrekej şinzelip kөrө
kerek; ondo çalxktar bar bolzo onь түj ka-
dap sývar sýksyп salar kerek. Birle kezek-
ke tuzalanarыna etken kormuskalar bar cer-
lerde, tuduş tuzalanar kormuskalar edip,
onь cerettep salar kerek.

8. Bastra mal turar dvorlorgo ventilja-
tsijalar edip, onьп kejl tuduş soňlyp tur-
gadyj edip çazap alar kerek.

9. Dvordo turgan maldar bastrazzı biuda

turar ucurlu. Maldı teginelle bosko tutka-

nъ—olordып ara tөrөөrinin le sydin as Be-

dardы buulalitan buulardып çaksyzып kөre-

rin kiceer kerek.

15-ci july'da 1933 f. basra telekej үstyne
bildirly bolşır turgan Sverlovskıda maşınalar
edip bydyter—ırmalma, zavodын işke kenyktir-
gen.

17-ci july'da 1923 f. Kominternin progra-

mazıñ çaradır şölyegөn Kominternin VI-ci-
Kongressı acыlgan.

18-ci july'da 1917 f. V. I. Leninnin çazıttu
syerine keçkөn nenin usun degеzzin vre-
menniy pravitel stvo onь arrestat'etsin dep
dekređ ço gagan

1940 жылдан баштап, salamla sýksyп salar;

vorlorlop mechanizirovat' edin salar kerek.

Mal istan

Mal istan

dvoriotyp mehanizirovat' edip salar kerek (sugattardı, etögın cəbin arutaarın, azral çetirip bererin mexanizirovat eder kerek).

Ajdylgan meropriyatıjalarla kozo tıplıdış meroprijatieler etkýyer kerek: izolatorlor, maldb çajıb çergc sýgarar cedender tutup manap alar kerek.

Katu azralardıq beskezin

Tegerilte salgan oboolordıq beskezin bilip alar tuzgan kizinin təzi kirezinde bijigineç kemcijsle bijigin baza kemciip çat. Ovogon pıd o'omıp tıplıda bilip alar: çanıla tuzgan kizinin təzi krezinen kemciirde bilip algan toonbır vojb vojbıa körtdəp salar, bytken toonbır ovooplyp bijigine baza körtdələ 36 ylep salar. Temdek edip tıplıdış toolor alaldar: təş kirezinde bijigindəgi evedezi 14 m., ovooplyp bijigi $4\frac{1}{2}$ m., o'vembyn bilerge körtdəstireli: $14 \times 14 = 196$, $196 \times 4\frac{1}{2} = 882$; $882 : 36 = 24\frac{1}{2}$ kub. m.

Katu azralıdış uzun edip tərt tolxıtar ovolop salgan bolzo, ol tuzunda onpı o'vembyn bilerge ovooplyp evedezin təmən şavşataç kemcijsle əre bijik kelletin kemciip çat. Təmən şavşataç kemciğende ovooplyp iziyp turazıp la bijigin kemciip çat; ovooplyp bijigin kemciip bilerine təzinən ala usalırp başlıclar çerine çetire kemciijen. Ovooplyp ucalgızzıb kemciirde onpı çanıla bijigine kemciir, çalbagınpı, uzun sıppın eskile kemciyle cotojton. Kemciğen toolordonq ulam ovooplyp o'vembyn cotoip çat. Ovooplyp təməngi bilerge ovojomin ovojomin bilerine izbıp sıppı turazıpla la bijigine körtdip çat.

Ovooplyp usanbı bilerge o'vembyn bilerine sıppı kemçizin turazınlala bijigine körtdəli; bytken toozınp 2 ylep salar. Bastra kemcijsle çetirip ovojomin təzəyənən cotoip çat. Ovooplyp təməngi bilerge ovojomin bilerine izbıp sıppı turazıpla la bijigine körtdip çat. Bu ok eñən 6 aj etkən kijninde Presovat etken eñən (tal orio pıktka) Çukta salgan çanbı asyp salam: Bu ok salam oturgan kijninde .

Mal izinde tuzgan brigadalarlıq illustar-
tıcı vojbıq brigadazında malbın turguzar
kryptardı dvorlordı eder izine aktiv bolıp
kirizer ucurlu, maldb kystaj turguzar dvor-
lordı çululap, icindigi ne keregin şirzilep
çazap aların ancadala kicer kerek.

Kemciip bileri.

ovooplyp o'vembyn bilerine təzəyəzinin o've-
mbyn usanbı bilerge o'vembyn kozştygır
salar.

Temdek edip algazıp, ovooplyp temən-
gi bilerge o'vembyn kemçyleri uzun sıppı 8 m,
turazıp 3 m, bijigi 2 m. Ol tuzunda ovo-
mbyn teməngi bilerge o'vembyn bilerge
 $8 \times 3 \times 2 = 48$ kub. m. bolxp çat. Ovooplyp
isanbı bilerge o'vembyn bilige 1½ m. boldı; uzu-
nya tuurazıp teməngi bilerge tunej boldı;
ol tuzında usanbı bilerge o'vembyn bilerge
($8 \times 3 \times 1,5$): 2 = 18 kub. m. bolor.
Onojdordo bastra ovooplyp o'vembyn
= 66 kub. m. vojbı çat.

Ovooplyp o'vembyn bilip alala katu az-
ralardıq bir kubometrdagıb beskezin Billip
alala bastra ovooplyp beskezin bilip alar.
Bir kubometr azralardıq beskezin senep bes-
kelep biler.

Nele çuyuzn azralardıq 1 kub.
m. keminiq orto bolor beskezin:

Azralardar.

Azralardar.	Bir kubomet- rdıq bes- kezi kg.
-------------	---------------------------------------

Çukta oboologon ak çerdic eñəni . Bu ok eñən bir ajdıp vəzində : . Bu ok eñən 6 aj etkən kijninde : . Presovat etken eñən (tal orio pıktka) Çukta salgan çanbı asyp salam : . Bu ok salam oturgan kijninde .	50—60 65—75 90—110 250 35—40 65—80
---	---

Azralardar.	Bir kubomet- rdıq bes- kezi kg.
-------------	---------------------------------------

Çanbı oboologon çadaan asyp salam
Bu ok salam uzak çatkıan kijninde
Nele çuyuzn koozo çanbı cogo ug-
gan soondo .

Bu ok koozo uzak çatkıan kijninde
Mazaktu koozo çanbı çokon soondo
Tal orto kartosko .

Azral sivekla tal orto çakşzb .
Azral morkov .

Azral vijukva .

Turneps .

Silos azraldar; tereni 4 m. kirezinde
kemgeni .

4 m. 8 m. çetire kemgeni .

8 m-p teren kemgeni .

Azralardar.	Bir kubomet- rdıq bes- kezi kg.
-------------	---------------------------------------

Azralardar.	Bir kubomet- rdıq bes- kezi kg.
-------------	---------------------------------------

Sargara възър kelgen ашъ колго чиуп аларън елбеде откырelder.

Ашъ чиуп kolgo alarънън талдама çак-
шъ bolor өj (аръшъ, çылъ øzer виудайдъ,
арбанъ çуунадаръна) в оско дъj emeze
sargарър възър keler өj възър çat. Bu
өjde аш уренi çetkil туру база төгүлер—са-
çылар dep korkorъ çok tuzъ възър çat. Bu
өjden ozq, аш сyt kepty възъда, çууганда
kacestivozъ koomoj възър, азъ еly възър,
bastra çиup ашън тузыми syrekej аш-
тап çавъзар çat, srañaj тъп възър kадър
kalgan tuzundâ çууган аш deze tazъланц
kezip çуунадар tuzundâ syrekej көp төгилip
turat. Onojdordo „bastra salgan кыралarda
аш текси възърн sakъbaj, kazyla вөlyк çer-
din азъ възър kelgeninen kere olok tatъj

belykter ашъ çуунадар kerek“ (AKS la
BSK(B)P TK postanovleniezinen).
Sargara възър kelgen ашъ тъндыj tem-
dekerineң талър biler: ашъц уренин
көp çанъл въльсъгандâ suu („syt“) съкрай
tutar, тымакла kezere belen baza вуктей
туфкanda сълаган bolor.

Sargara възър kelgen өjinde ашъ çи-
надър kolgo alarъn kancala kerek
къск а оjg e откугур turar kerek, ne-
niq icun deze tazъldada tuzundâ baza
çurda tuzunda, çуунадар өjin uzадър sal-
gazъl, ашъп тузыми syrekej astap төгүлүр
kalar.

Съktu ашъ—kurgadaldar.

lan oduzъlда emeze аш sogor idirgenderde
edip alar arga val.

Kazъla çazagan кърка къзъl kirpicterden
emeze оттөвөгөн kirpicteq pecke salър çat,
оттөвөгөн kirpicten Beckeni salganda кыг-
тштaj тъстънаq өртөгөн kirpic ebrede sala-
tan. Peckenin төзөлгөзин (fundamentin) ce-
ret bolъr өртөбөs taştardan, emeze katu
taştardы toj balkastъp cejintizle surtyp sa-
lar. Katu bitonnyj tas çok bolgozъn toj
balkastъp koju cejintizle surtyp kъzarta
өттөp salgan kirpic tөzөлгөni salar ucurlu.

Salgan beckeni kемчүyzi тъндыj bolor
ucurlu: uzunъ 3,19 metr, çalbagъ 2,18 m,
bijigi 0,83 metr bolor ucurlu. Ogo odыга-
гына salam, сърбаал ot өлөп, одып, taş кө-
көмүr onondo өske odып çараar.
Ot salaryla peckenin icinиn kемчүyzi
oza moti... 62

Voskresen

Ponedel'nik

Vtorik

Sreda

Cetverg

Pjatnitsa

Sabota

21

22

23

24

25

26

27

24-ci nullда 1931 ç. SSSR-la Afghanistan
ortodo amby ency çitlasپaj садаръла тургу-
зълган dogovor blicgine kol salыngan.
26-ci ijjü da 1934 ç. Tovar alp turgan ilus-
tъ mekelep tovardы çedikpes beskelep, çedik-
pes kemcіp turganla baza saduda nemenіq
aldыnan başka turar waazъl çasira откыр tur-
ganъla tarıszarъ kereginde BSK(B)P TK pos-
tanovlenienija съgargan.

as kurgadar ep-arganъ (Djakovtъq la
Man'tsovtъq istep bydyrgen) aajlap çazap
aiçъr verip tutivъs. Опсыj будымды ер-
бelykter ашъ колго чиуп аларън
elbede откырelder.

ucurlu, salgan odyu çakşy kyzin dep reşotko edip, kireçlerden reşotko edip, kej altınaq ege sog'yr turzyn dep ylt edip bolp birigip çat. Edilgen cooldyn uzun turanyq şavvusçuznaq 1 metr biik bolor ucurlu.

bş çegar cooldyn ydi beckeden basta larda eki al'g' bolor, cooldon ege, kemcigezin 1,25 m. kireçinde, ol eki ujt çanyp bolp birigip çat. Edilgen cooldyn uzun turanyq şavvusçuznaq 1 metr biik bolor ucurlu.

bş çegar trubadan başka kej sog'yr tular ventilatsiyalar edip salatan. Cooldyn stenelerinen bir kaşa ylter edip, kereky tuzunda onb aysır turar. Peckenin kyrlyarınl ebrede kiripliten bijigin 21 sm kirezi edip salala, onyl ystyne agastan emeze temirden ramkalar turguzala, onyl ystyne as tögylbegedi reşotko çajypr salar. Onojo çazap salgan ramkalarla aşt kurgadır çat. Ramkalarndyq kemçuyzi $2,18 \times 1,0$ m. boloton çoonb 10 sm. bolor ucurlu. Eptu çakşy bolgodoy edip çarymdaj kezip salagan ramalar turguzarga kem çok, onyl

ustarla peckenin ystyne turguzardyq ogdyna, kırplicterde salıştyraga kem çok. Aş kancala kerek kapsagjylsa tekşi kurgadıy edip tuduş bulgap alysnyr turar kerek. Çalğan reşotkolordyq altında koğys çerdin temperaturazb Tselsija 80-85 gradus-tan otrəs ucurlu.

Kurgadır turgan aştyn çaktunaq kere kurgadar ej 30 minuttan ala 1,5 caska çetire başkalalp çat.

Yc setkanyaq elbegi 3,60 kv. m. bolgozbi, onyl ystyne urup kurgadarga uç tsendnerge çuk aşt bastru urarga kem çok. Aşt urarda kalyñp 6 sm. çetire tekşitunej edip urar.

Ondyj peckelerge kynine 6-7 tsentner

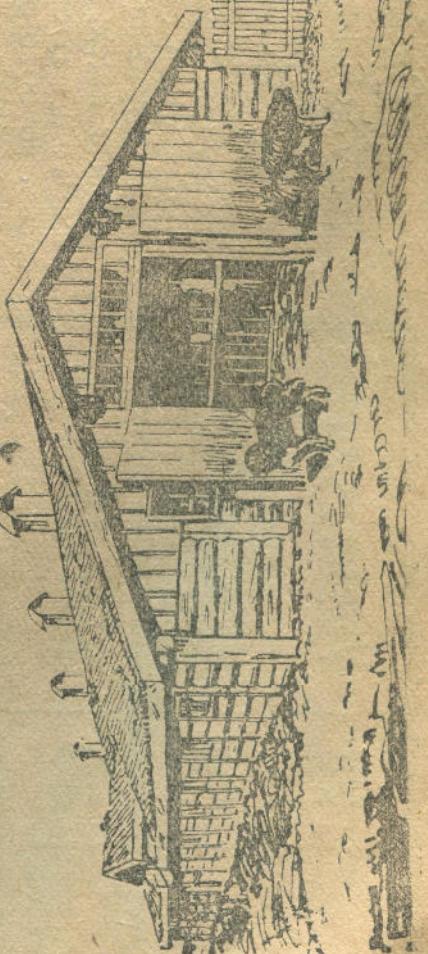
aş kurgadır salar.

Bir tonna aşt kurgadır alaçyla 100-150 kilogram odhn kerek bolor.

Çanbdan bytken aştı urar çerin

kiceep çazap beletep alaib.

Aşt kıştal çayraňna urarda anbarlarda nele çuzyn-çukrur karşusçidaňlaç sýgym bolbogodýj ederine, kazyla xozjaystvo basbra skladardsy sindedep çazap beletep alar ucurlu.

Kojdyk kazaganı.

Stenelerin, poldorq, potologın poldorq altına arutap cöbin çygargy, sivrip salar kerek. Poldorq altına stanya çakşy arutap salargna bir eki plaxan kodorolo ariaar. Taarlardy, brezenterdi onondo өskө anbarlarda nele tudunar kamylar çepselderdi onojdon ok tynej toozynnan arlap, çunup, kyngé kurgadır, kejge etkyre soktylyr salar kerek.

Arlap çup algan cöptü ortəp salar emeze çerge komüp salar, azralga tuzalanyp turarla artygan yren aştı yula vzylyr salar kerek.

Stenelerdegi le poldo çytyk çaryktarlıp çazap siksyp, koju celgen ceretle tuj şyrap salar ucurlu.

Arutap çazap salgan yren as urar çerdikerosinla—ceret alştyrgan cejintile emeze kausticeskij soda dep koronlo korondop salar ucurlu.

Kerosinla cerettiç cejintizin ceretteerde-de onyla ok byrkyrerge tuzalanyp çat. Ceretterine cejintini myylda beletep alar: Eki kilogram kurgak ceretti 5 litr suuga cejele, onyl kijninde ogo bir litr kerosindı urala kolbantylyr albstyra vybır salar.

As urar çerdik burkyriп korondorınya eki kilogram ceretti bir litr kerasinga albstyrala 10 litr suugaa cejip salar, bolgon cejintini vylgajla koron burkyryer çepselge urup, byrkyrur çat.

Kausticeskij soda dep koron beletep alargan bir kilogram sodan 10 litr suuga albstylyr beleten.

Bu beletep turgan cejinti vojlyp viziyla kizinin edin ortəp turgan ucun onb Beletep turgan kizi acka, agas ыltandu өdük, meeiej, fartuk kijip alar ucurlu.

Çadaan aştardı salarńna sondobos kerek.

Kysky kыга izinde kolxoztordыц, sovkoxs-tordыла таңылан շаткандарбын төс bildirly-zadacaz — çadaan kul'turalards salarńna gosudarstvonyq turguskan planып taldama ejine bydyreri bolıp şat; yennen qaceste-vozъn bjigineq cасыр, şoldop cасар sejal-kalarla, turguzbylgan normazын кату ətky-ryp cасар kerek; bu kul'turalarga ćaragadyj kacestvolu, syrekej ćarandırgan ćerlerge cасыр, sevoovorot ətkyurer ezilerdi katu ətkyurer ucurlu.

Çadaan arışty kүn tyndygi ćaar ćuuk kүn сыбъзьндагъ kraj icinи rajondorъnda avgusttyq orto kynderinde (temdektep al-za 6-8-ci kynderinen Baştap) yrendep sa-şır salar kerek, kүn tyстыgyne ćuuk kүn badьş rajondordo deze avgusttyq ekinci ćarştynda salar ucurlu. Bu ajdylgan ej-lerden bir kanca kynderge sondoorgo sra-

pa] ćarabas, neniq ucun deze onoq ulam astıq tyzumi syrekej temendep şat (Cajans-ki jidigi cememel iş ətkyurer stantsijazъlyq turguskanыla 1925-1927 çыldarda oroj sal-gan aştardып tyzuml 23 protsentke temen bolgon).

Çadaan aştardы tuđus kөryp kiceerlin turguzbır alar kerek. Ojdık ćerlerine suu ćuulbagadyj edip, terenzide borozdalar su-ryp salar kerek. Kyskyde əzyp kelgen qa-daan aştardып vazъn kezele ćuup salar kerek. Uystyneq kытъштай тозоңj berze onъ epetejin etken kaduulu toormoştorlo togolosdyr ćынзадыр kubuyredip salar ke-rek. Kөp kar ćuulbır ćatras ćerlerde kardb onetlijin toktodyr alar kerek. Erte ćasta suu tylyp, tıştynap kытъштай kadьp ka-lagan ćerlerdi, şoldop сackan aşып şoldonıp tombyra tırmara ćimzadыp salar kerek.

Maala ażbı la tazbı aştardı kicep arulap, korulap alalb.

maala ażbı salar orolordy dizinfektsija et-kyryp korondop salar kerek.

Dizinfektsijanъ ətkyerge sraňja onoj ep arga bolıp turganbı maala ażbı salar ćerdin stenelein, protologybı la polyn ća-nyla cejgen ceretle vyrkyryp salar. Ceret-terine 400 g. kurgak ceretti bir litr suu-gejeten; sujuk edip vyrkyyerine — 200 gr. kurgak ceretti bir litrga cejer. Ceretti olęnpöq etken şetkala syrtir, vyrkyyer-in deze onetjin etken şepselerle ətky-ter.

Dizinfektsijanъ formalinnyq celiintizilede korondoor (onetiñin etken şepselerle, 10 g. formalindы bir litr suuga cejip, vyrkyrer).

Ondo ćajgan toskolorыn, polkalarnы tış-kařь съgarbır, kelge sokturup salar ucurlu. Onoido arutap kurgadыp algan klininde

28	Voskresen	29	Ponedel'nik	30	Vtornik	31	Sreda	1	Cetverg	2	Pjatnitsa	3	Subbota
и	и	и	и	и	и	и	и	и	и	и	и	и	и
и	и	и	и	и	и	и	и	и	и	и	и	и	и
и	и	и	и	и	и	и	и	и	и	и	и	и	и
и	и	и	и	и	и	и	и	и	и	и	и	и	и
AVGUST													

28 ijulda 1914 ç. Telekej ystynde ćuu bas-taldы. Avstrovengrija Serbiyaga ćuu ćarlagan. 29 ijulda 1900 ç. V. I. Lenin vaşapksala ka-tap gran arb şalpna kасыр barganb. "Iskra" dep gazetti ćugaralna Germaniya ćaar bar-ganb. 30 ijulda 1903 ç. bolşevik partijanyq te-zelgezi baştaňlар salıngan RSDRP II-ci sezd 1-къ avgusta—telekej ystynde ćuu bolorluna udurlazbır tarıbzar kyni. 1914 ç. Germaniya Rossijaga ćuu ćarlagan.

ol eneze medniy kuporos dep nemele (100 g. kuporost vər litr suuga cejir) korondon. Formalinliq cejintizile korondogon kijninde maala salargə beletegen oronъ (kъrtbъ) eki sutkanъ turkunъla bekter salar, onъk kijninde kejge soktulgâyla asyr sa- lar. Byrkugur korondogondo orto toolo

Cerdin meşkezin beleteeri.

Çer meşkezi kəp beloktu baalu kursak boylar çat. Onojdordo onъ çuup, belendep alarъ, vojla çirinende, əskər ərge sada- rınpada beletep kicegedij neme bolyp çat. Bistin agastarlıvysta kizi çigedij nele çu- zup-çukrug çer meşkeler kəp əzyp çat. Böryk kyreezindij baştu sorttordon bishin agastarlıvysta kəp sabaznda əzyp turga- np; apagas meske emeze əskərte odaza borovik təp ajdar, aspak altınpa əzər meş- ke, kaiyp altında əzər meske emeze əskə adıb ovavok dep ajdar, onon baska masljanka dep meske.

Çalvak bastu meşkelerden konizinde əzyp turganlıq tınydlı baalu meşkeler: gruzd, tızbiki, orepkalar, şampin'on dep meşkeler, onop baska ənətiñ əskyurp turgan- darb; tıñ ondþj baalu emes—cige çiir sa- aq meşkele çazylla, volnuška dep meşke- ler.

Onъ çuup beleteer tuzuuda, onъ sa- darbyn beletep alar kerek. Meşkeler əzyp turarda onъ çuup kerek. Onъ çuupçyla çut kyndede, emeze tan erten tura, kacan işten boş tuzunda etkyrgeni artyk. Meşke pionerlerdi le yyrencikterdi tar- tıp alar kerek.

Çuup algan meşkelerdi uzak kurgatpal,

bodozo bir kvadratmъ metr çerge 0,5 mtr formalin barþr çat. Maala azþl kəstaj çatılgır korular çer ejinen etkuge tıq uyrelip kalganlıp koron-dop alarına taldama çakşı bolor ep arga saqıstıb ərtəp korondoort boyþr çat.

istragona, ukropa dep olen sulþr, yстыnen aru icer tusla seep salatan (16 kg. meske-

ni tuzaaþla 400-800 gr. tus kerek).

Bockonъ onojdo kъrtap meşkelerdi le olən- dördi toldbra salgan kijninde, meskelerdi bekter turgadıb edip aru suu urup çat.

Bockonъ tuybun bekter kadajla tuurazlaþaç etken tezigine bockogoo kancala patkanca aru suu urup salar. Katkalırga tuzap tur-gan bolgozın onъq ystyne agastan etken tegeriki salala, onъq ystyneq tasla Bazb- rıp salar. Meşkelerdi onojdo tuzajla tostu çerge turguzup salar.

Meşkelerdi izyge tuzagaplaç amtanb çakşı boyþr çat. Izige tuzaaðda meşkeler-di aru emeze tustu suuga 10-15 minutbın turkunyla kaþnadıþr çat. Bir kezekte deze meşkelerdin ystyne izy suu urup çat. Olyq kijninde meşkeler soogonco sook suu ystunen urup çat. Olyq kijninde kurgadala, sooko tuzagapla çylar tudejle tuzap çat, çapçla tuzıp emes as salþr çat.

Kalaj kъzðdarýla kancala kerek çyndyj meşkelerden taldap alatan — ak meşkelerden, tızqı, baza aspak altınpa əzər meşkelerdi baştarbıpl kəzele baştarbıpl alþr çat. Olordıq saptarby sook suuga çunip çat. Olyq kijninde meşkelerdin baştarbıla izy suudan urup çat, urup turgan suuzpla saxar, "ıksus, tus, gvozdika, gorçitsa cejip, lavrovъ çalbraktar ko- zır salar ucurlu.

Kəp sabaznda çalbaþıp əskən bastu meşkelerdi tuzajtan. Tuzaaþlaç alýndan onъ ozo azþldıya selisitirip turgan suuga çunip salala onъq vuyduyneq sortylan kəre əlgastarlıp alar kerek. Onojdo beleterp algan meşkelerdi bockonъ icine çuka kъrtar edip salþr, kъrtardıq ortozla lavrovъ çalbıbraktar emeze boronottıq vugup,

Gosudarstvonyı ovjazatel'stvororıı bydyreli.

Voskresen

Ponedel'nik

Vtorik

Sreda

Cetverg

Pjatnitsa

Subbota

Gosudarstvonyı turguskan nele ovjazatel'stvororıı bydyreli, gosudarstvonyı turguskan normalarynı, turguzulgan ejine nele çyzyn aștyń, kartoşkonıı, podsolııxtyń, ettiń, syttin, tyktıı planıı turgutleri kazyla kolxoztnıı, kolxozıısyńla tańpaq çatkan-dardıı ozolo baştarap istep bydyreler keregı bolııp çat; onoıı başka MTS iži ucun na-turplatanyı, algan ədys așty la kontraktatsija edip bererine bicigen dogovorlordıı bydyurp salar urcurlu. Bu ovezatel'stvororbıı ezily ejine, kacestvozь çakıı produk-talarla bydyreler kazyla kolxoztnıı, kolxoz-syńla tańpaq çatkan-dardıı sokyıı za-dacazъ bolııp çat.

"Nele çyzyn fondtor təzəp, artııgınca așty artıızıp alarına al-sanagardıı salbagar, təs zadacadaq tuura barbagar, așty qui-nadarga baştaganla kynneq ala gosudarstvo-go așty tabııstırııgar, olyıı çııpr atkarııgar, nenin ucun deze baştarapkıı bydyreler iş-gosudarstvoo tabııstırıar aștyıı planıı bydy-reler, ekinci bydyreler iş yuren așty belyur başka urup salarlıı, çapıısla bu işterdi bydyurp vozotkon kijninde kolxoz sadıun baştarap çajıındu etkyerge kem çok bolor". — 1933 ç. BSK(B)P TK Janvar ajda etken plenumda nök. Stalin tıınaında ajskan. Aşzagotovka—ol "kecegi aldylnan qurtular-dıı kolxozbılardıı, sotsialis xozjaistvozııq aktu sanazla kycin salııp turarına vospitat ederiniıı ulu çaan orudiıazıı çepseldiy vosstaniezin kedyurer'sezd bolgon ol. Lenin çazılıtu çyrgen ucun s'ezd cuunda bol-bogon, onıı izin nök. Stalin baştarap tege-ni—ol əske baska neme emes, kolxoztordııq lo kolxozceylardııñ təs şıkalı izinen tuura vä-der cokıımdaj.

sudarstvogo așty ozolo baştarap tabııstırıar-gkolxoz çazalıın tııqdar baza kolxozceylar-dıı çugum-çadıınpıı çarandııgalyııq çui-sıı çepseli bolııp turganlıı kazyla kolxozce-yart bilip turgadıı edip așzagotovkın-ethkyer kerek" (Postıışev).

Sovxoztor istep bydyurp turgan azııp Bastrazıı gosudarstvoo turguzulgın ejine kııjaltazъ çogıınaq tabııstırar urcurlu. Aştabııstırıatııla onoııdo əske produktalar-dııq planıı kazyla sovxozko aldaçaq turguzulp çat, olyıı olor kııjaltazъ çogıınaq bydyrer urcurlu.

Aşzagotovkalarlardııq zadacalarına kostoj kazyla kolxoztnıı, sovxozıı, kolxozceylar-dııq la tańpanıı çatkan-dardııq bir çaan çakarızъ gosudarstvoo turguzulgın ejine kııjaltazъ çogıınaq tabııstırar urcu-rılu. Etti le syttıı gosudarstvo Kızııl ceryge, gorodtorgo la promııslennostu tsentrlarga, İşmekcilerge, Baldar azraar jaslııalarga la turalarga, şkoldorgo lo bolnitsalarga yelep çetirerine kerek bolııp çat. Etti le syttıı planıı bydyugegeni gorodito çatkan ulus-targa la promııslennostogıı işmekcilerge kursak çetirerine çaan tutak bolııp varar. Olyııq icun 1934ç. 1-kıı ijuıl ajda BSK(B)P TK plenimiz "aş tabııstırar, et, syt ve-ter planıı kııjaltazъ çogıınaq bydyurerin temdekteper, aldañdagıındıı ok tuej bo-lııp turganlıı bildirtip, aștyıı, syttıı, ettiń planıı turguzulgın ejine kııjaltazъ çogıı-naq bydyreli Soviet sojuzıın tııpat ağıb-tyńdarıınpıı təs çakarızıız bolııp turıı —

5-ci avgusta Karl Marksın kozo istegen nekeri Fridrix Engelstıın olgen kynneq (1895 ç) ala terten çıldııgb.

7-ci avgusta 1932 ç. sotsialis çeezezin ko-rulaar keregində SSSR Albat komisarıla SBTK dekret bicik turguzııp çarlagan.

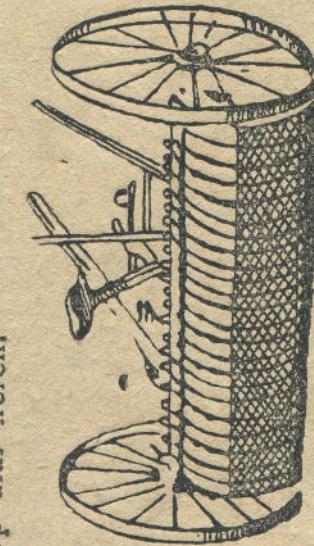
8-ci avgusta 1917 ç. RSD(B)P VI cl s'ezd çapsıı acılgan, bastıı İşmekcilerdin tıılyık çapseldiy vosstaniezin kedyurer'sezd bolgon ol. Lenin çazılıtu çyrgen ucun s'ezd cuunda bol-bogon, onıı izin nök. Stalin baştarap etkyrgen.

A V A S D U N

Kynniň ajas-çudъп ыlgabaj, ашъ съдътъ sogoldor.

Aştъ tezinen kezir, snortoj buulap, kancala salp, kыска ejge sogor vaza gosudarctvogo aştъ tavyştyr, MTS izi ucun ve-rer aştardып planы bydyurerine kacestvozbijik as edip alarъ—aş çunadar iştin teszadacazb bolyp çat.

Kezilgen aştъ bastrazzып, ol ok kunde, snortop buulap salar ucurlu; çuuq ejde sogybagadyj aştъ bastrazzып, kezir buulagan ejin uzatpaj, klattap salar kerek. Aş kezein baştagaplа kynneq ala oly sogorъn bastrap, bastra aştъ sogorъn kancala kerek kыска ejge vozodър salarъla, uzyk sogyнаq sogor турагын tөzөр alar kerek. Gosudarstvogo tabbشتыrar aştъn planып la naturplatanь kancala kerek kapsa-gajnca telerei, aştъ tyrgedej sokkopъпай болор. Aştъ sogor ejin kancala uzatkan sajyl, apsa ok onъп kacestvozb koomoj, tөzөр, съдътъ şaandap turar.

Çerge tyşken mazaktъ çur setkulu tırmus.

Ötken çuldъп tem işteriheq kergende, kezek kolxoztordып aştъ çuupadър kolgo alar izi le gosudarstvogo tabbشتыrar aştъп planыn bydyureri koomoj edip turgan. Bututak neden bolgon degezin, bi kolxoztordo kulaktardып kuisschып, kulak karşuuzb bar Bolgon：“aş yulyş, çut, aştъ sogorgo şarabas, dep turgandar. Mýndyj karşulu kulak kuisschып kөp saba kolxoztordo part organizatsijalardaqыn kuyun kajralы şogънаq vylsa saap, kүp çudap ta turgan bolzo, aştъ uzyk şok sogorъn tөzөр alar arga bar bolgonyl sokъп kergysken.

Aştъ“ vaştarckыla“sokkon“kynnen ala kancala kolxoz, kazla aldaňnan çatkandar ele-vator çaar tartыр, gosudarstvogo tabbشتыrag ucurlu.

Aş sogorъn azyndыra beletenip“alar ke-

zyla kozo aş barbagadыj edip syrekej sin-zilep kескүр көгөр kerek. Aştъ kancala aru sogorъ, aştъ sugarъnan vo-gavany açaatър, ejlөp, aştъ sugarъnan bo-lgozъn aş koomoj sogorъ, ejinen etkyge tyrgen ajlanganlyq aştъ caragъп çarby baraban vojьda oodylarъ maat çok. Aştъ salamъпaq çakşы ajyp sogorъпк kaceste-nineq bolor, onojdordo ejnen etkyre elep kalgan tişterin çapqдаq solyp turar kerek. Salamъla baza kooozyla kozo aş barbagadыj edip çazar alarъla, çazaldu maşinalarъп salam kaktap turgan çepselin şindep buzulaganыла astadar, atla bastыръ sogorъdeze—onъп salamъп syrekej kiceep kolla (ajruustarla, tırmuustarla) kaktap turar kerek. Aştъ salamъпaq kooozъlanыbastrazzып ajyp alarъ, çazalb çaan maşinalаръп salam kaktar çepselderin, ez inin le onъп reşotolorъп сълпса turguzatъnaq bolor.

Aş sogor tuzunda ondo istep turgan ulustып izin organizovaf ederi ozolo vaştar bydyurer zadaca volyp çat. Kazyla aş sogor maşinaly aş sogorъla tuduş turar brigada-pъп konyla berer kerek. Brigadalarga sut-kazpla bydyurip isteer normatzып katu tur-guzup, aş sogor bastra ejde bydyurer zada-niezin berele, onь sogorъ vozodor ejin katu temdekter berer kerek.

Brigadańlyq icinde kazyla brigadańlyq cle-pine aldaňnan onъп kvalifikatsijazъnaq kө-ryp, peni edetenin sokъм çarttap ajdъp Berip, bydyurer ejin turguzър salar ucurlu. Barabanga snop sugarъna aldbыnda istegen uzak tem isty ulustaq turguzar kerek.

Кылатыла kyreelej biktede kadagan_çazaldu aş tarz abra.

Aştъ“ vaştarckыla“sokkon“kynnen ala kancala kolxoz, kazla aldaňnan çatkandar ele-vator çaar tartыr, gosudarstvogo tabbشتыrag ucurlu.

Aş sogor tuzunda onъп съдътъ sogorъn tartsarыla tarbzарын tezeer kerek. Aştъ kancala kerek aru sogorъ, salamъla koozo-

Kyskyde kъra syrerinin zadaniezin kъska ejgo bydyrelder.

Aştyq tuyzimin kөdirip alarynъ tartыз-
uzzında tөs belykterinin biryzi bolyp tur-
ganyň, өjine kacestvozyn bijik edip, kyskyde
kъra syrei bolyp çat. Kysky syrgen çerge
salganъnan tuyzimin sranaj kөdirbes birde
kultura tapasъgar. Carak yrendy astar—
çыъ buudaj, arba, sula,
eskeleri—өzerine kyskyde syrgen çer ke-
rek bolyp çat. Texniceskij kulturalar—ky-
deli, svekla, podsolnux onondo eske kөp
çыldar өzөр le ғaňs ғыл өzөr өlөndөr—
oncozь kyskyde syrgen çerlerge, ғas syrgen
çerdeginе kөre, artыk budur çat.
Çerdil kyskyde syryp beletip alganda
çыъ өzөr astardы kancala kerek kъska өj-
gө salyp vozodorognya çakşy bolyp çat. Bu
is ancadala kijekty rajondordo syrekej
tuzalu bolyp çat.

Agrotexniceskij yuredy çanvnapa kөrgөn-
de, kysteq ala syrgen kъra kerekty съкть
kancala kerek kөvince toklodъp alarъna la-
onp toklodъp alaryna гајondordып kөp sa-
baznya syrekej сындыk tuzalu bolyp, çer
kytyzъna azral veşestvolardы kөvince çu-
up alaryna, ser өlөndөrle baza çurt xozja-
stvogo karшуulu kurt-konъstarla tartыzgыла
çan tuzalu is bolyp çat.

Kupinsktyq cenelem isti 9 çыldып turku-
nya etkygүp turguskanla kyskyde syrgen
çerlerge salgan astar orto toolo bodozo 15
prosentke tuyzimin bliktedip çat, kezek
çыldarda deze 39,5 protsent bolyp,
prosentke de çedip çadat.

Omskijdagъ zonal'ny stantsijalp cene-
meli kyskyde syrgen çerge salgan ви-
sevde 1933-ci avgusta 1933-жылда
xozeslarga bolus çetirip ujlu edip alar keregin
de SSRs SNK la BSK(B)P TK postanovlenie-
съgargan.

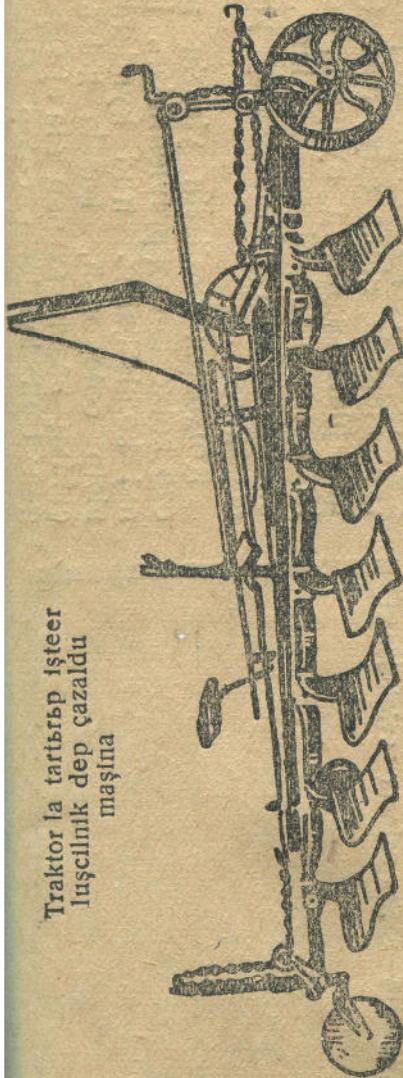
syrgen çerge salgan buudajda тузуми 8,6 ts.
bolgon, podsolnux dese¹, kyskyde syrgen
gen өrden 23,6 ts. tyşken, ғas syrgen
өrden—20 ts. tysti.

Oskeđe cenelem is etkyrip turgan ic-
rezdenijelerdin turguskan toolorlynaq kөr-
gөnde, kyskyde syrgen çerlerge salgan
çыъ buudajlarda тузумi, ғas syrgen çer-
ge salgальпа kөre, kandыja bolzo 20 prot-
sentke өre bolyp budur çat.

Kыrapъ kyskyde syrerin orojetkalyppa
ulam tuzazb temendep astap çat. Kys syrer
kъrapъ өjin oroj etkygerge umzanganъ
aştyq tuyzimin kөdirip alarъптар тартыzuзып
yerine umzanganъ bolyp çat. Kыrapъ kys-
kyde syrerin çanpla aşty қунаадыр sogъr
turарына kostoj etkyrer kerek.

Kys syrer kыrapъ kancala kerek teren
syryp, çanpla çon antargıştu saldala sy-
rerin төzөр аlar kerek. Ak tazyl өlonje
çoptölp kalgan çerlerdi kyskyde kancala
kerek syrele, eecile baza takyr tazylд
çaja өskөn кыльна Çetire (8-10 sm) baza
takyr syryp salar kerek. Takyr syrede
emeze тирмаarda çuulgan tazylд kыrapъ
ankanpla сыгарып salar kerek, оны kijin-
de cogо չuujla өrtөp salar. Оны kijinde
kyskyde baza takyr terenzide syryp salar.
Aşty չuupla algan kijinde tazylда
artkan salamdb тирмар съgarayп çajyt-
dada etkyrer kerek. Opojdo тирмар sala-
mypl съgarып salganъ, сөр өlөndөrle tarib-
zarya չem bolyp, çer kытъзъпа azzal veş-
cestvoldorb la kerekty сыгъп kancala kerek
keptөde toktođb չuup, alarъna çakşy во-

11	Voskresen	12	Ponedel'nik	13	Vtornik	14	Sreda	15	Cetverg	16	Pjatnitsa	17	SuBota
→	S	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24

Traktor la tarbyar işteer
luşçilik dep çazaldu
maşına

Maala azıp korgut.

Maala azıp kıştaş çatırar çeri kurgak, ejinde kerekty çyly voňır, onپпq icine istenerge çaksy voňır, kerek tuzunda aсыр soodър, çылдыр turgadъj edip alar kerek. Kacan maala azъ çылдыр baştaş bergende ancadala onппq kejinin çylyun la сылп shinzilep kөryp turar kerek. Keje soktъyr turarъла, kej tartar trubalar edip salar kerek. Maala salar çerlerdi sakrьmdap bolup salar ucurlu. Tazъl azraldu astardъ kальпп 3/4-1 m. etkyre urbas; сыкту kartoskanъ kalыңып 1 m. edip uratan, kurgagъп deze— 1,5 m. ettre urar. Maala aзън, ancadala kartoskanъ kıştaş çatırarъла salarda kyl alьштыra uргань syrekej tuzalu (tsentner salып 1 kg-п). Markovko сыкту kumak alьштыra salganda çакшъ boloton.

Maala salgan kыръп temperaturazъn la kejinin сылп baza mala astardъq voňpn tудus kөryp turar kerek. Maala aзъ çatıkan kыръп temperaturazъ la kejinin сылп tu- duş bir keminde bolor ucurlu; kıştaş çatı- garъna maala salgan kыръп temperaturazъ TS 1-2° bolor ucurlu.

Maala aзъ çada ureleri baştalza, ol ok tarbyin onпп sovъyr salar kerek. Çылдыр urelerge baştaş bergenin ol ok tarbyj opoç ырадар kerek.

Maala azıp poldъq altына kıştaş çatı- rarda, onпп tүpej ok çajbda çazap arulap kurgadъp salar kerek, onпп icin cereteپ, dizinfektsija edip salar kerek. Maala azып kөndire tovraktъq ustyne urarga çarabas. Onпп altына agaş çаяjр salar, emeze salam çajar ucurlu.

Maala azıp kolgo alъp çuunadъp alari.

tijin etken maşinalara emeze temir kyre- klerle azылдыра kazъp çat, emeze saldanып çon antargyzып alala syurp çat.

Çuyp, vurineq arutap salgan, tazъl aş- tardъ sogo çuylja, byrile caldbazъn dep çap salatan; caldъp kalgan tazъl aş uzak çadarъna vortyk bolar.

Ogurcىndъ 2-3 kunnin bazъnda terip, taq eren tura çuuganъ neden de artъk. Onp çuor ejin uzatkanъlan tuzymp astap, kacest- vozъ koomojoýtp çat. Ogurcىndъ çuurdâ uzaýp eeskөn ezyñilizin tersebes kerek.

Byrile tuzalanatan sogononъ sooktor tyş- kelekite çuunadatan. Çazyl byrly sogononъ urenge artъzarъna çagabas; onпп çiirine vaş- ka ajtyr salar kerek. Въzъr kelgen sogo- nonып byri, bolcok tazъlb sargarbъ kurgap kalar. Sogono kancala kerek въskanda, an- cadala onпп uzak tudarъna çaksy. Sogono çaksy kurgabaza, byri dese caldъp kalgan çuyp turar. Çetire въspagan pomidorlor parniktarda, aýldып içinde onondo eeskө kыptarda çetire въzъr salar. Çeska tazъldu tazъl astardъ kolla çulup onпп çuzun tazъldu tazъl astardъ dese

rin sakъvaj, onп sadatan bolzo, eeskө çer çaar tartarda çansыjр yrelbezin dep, çap- nya sargara въzъr kelerde çuor kerek. Onp çuuryun kazyla 4-5 kunnin bazъnda takъr çuyp turar. Çetire въspagan pomidorlor parniktarda, aýldып içinde onondo eeskө kыptarda çetire въzъr emeze tuzap salar. Çeska tazъldu tazъl astardъ kolla çulup onпп çuzun tazъldu tazъl astardъ dese

rin sakъvaj, onп sadatan bolzo, eeskө çer çaar tartarda çansыjр yrelbezin dep, çap- nya sargara въzъr kelerde çuor kerek. Onp çuuryun kazyla 4-5 kunnin bazъnda takъr çuyp turar. Çetire въspagan pomidorlor parniktarda, aýldып içinde onondo eeskө kыptarda çetire въzъr emeze tuzap salar. Çeska tazъldu tazъl astardъ kolla çulup onпп çuzun tazъldu tazъl astardъ dese

rin sakъvaj, onп sadatan bolzo, eeskө çer çaar tartarda çansыjр yrelbezin dep, çap- nya sargara въzъr kelerde çuor kerek. Onp çuuryun kazyla 4-5 kunnin bazъnda takъr çuyp turar. Çetire въspagan pomidorlor parniktarda, aýldып içinde onondo eeskө kыptarda çetire въzъr emeze tuzap salar. Çeska tazъldu tazъl astardъ kolla çulup onпп çuzun tazъldu tazъl astardъ dese

Kolxoztyn kirelzezin trud iñten kero ylezelder.

"Cek sanaala istep, kolxoz kirelzezin trud isteq kero ylezer" —dep nekər Stalin byrgyzyrap aitkan sozin undwaj, kazyla kolxoz, kazyla kolxozçy vojnyq soküp lzin-de bydyrer ucurlu. Kolxoztyn kirelzezin çapqasla trud kustiq toozyla, onyl bydugen kacestvozyla yleer kerek. Onsozyla tendep, bilezineq kero ylejenile kyun kajralb ɔgylapq tartzaz kerek, ol çapqasla klass çapqaslaq eştýlerdin kolbna çalýr çat.

Kolxoztyn kirelzezin ylegelekte kolxozçy-larga istep algan trud kynderinen kere avans bereten. Baştarkyla sogyp algan aştaq kolxoztyn ne keregine, temdekteze kolhozçylarga avans edip bererine, mal azraarýna, sogyp algan bastra astan 10 protsent-ten arþyk ylebes ucurlu. Çakşy istep tur-gan kolxoztorgo bu velyur artzaz arşy 15 protsentke çetire artzar. Kolxozçylarga trud kyninen kero onojo ok akcala da avans berip çet, onojdordo kolxoztyn kirelzezine cotoror produktsijadan algan akcadan pravlenie 20—30 protsentin kolhozçylarga yleerge velyur çat.

Kacan kolxoz gosudarstvogo verer aþtyq, kartoskoplyq, podsolnuktyq planyn bydryp, aldbnda algan oduş aþtyq tølop, MTS naturplatazyn bastra bydyryp, gosudarstvo-lo cotozyp la salgan klininde, kolxoztyn kirelzezin trud kynder saýn yleerin bas-taar kerek.

Kolxoztyn kirelzezin yleerin baştaaqyplaq ozo kolxoztordyq pravlenijalarla revizion-pyl komissijalar trud kynderdi cotoror emes, bicip cotozon, kazyla kolxozçy saýp çyldyq baştarkylap ala aj saýn istep al-gan trud kynderin cotor sinzilep sa-

ucurlu. Bojnyq çypl kycin salyp istep al-gan kolxozçylyq bastra trud kynderin vi-cigine bicip salar ucurlu. Kazyla kolxozçylyq trudovoj knizkaznya bicingen trudo-kynderinin toozby litsovoj scedýndagъ bicilgenile kesteşirip, onojo ok clenşikj knizkazyn la baza kolxozçy çøptor tur-guskan normalaryla çyplsa cotozon olp kÿjaltazb ɔgylapq revizionppl komissija sinzilep çypl keroj ucurlu.

Kolxoztyn pravleniezi kazyla kolxozçylyq istep algan trud kynderinin toozby spiska turguzyp, keringedij çerge ilip salar ucurlu, ol ne kerekyt boyryp turb te-gezin, kazyla kolxozçy vojnyq trudovoj knizkaznya bicingen trudo-kynderinin too-zby litsovoj scettopq bicilgenile køstestirip, kandb çästra cotozon olp ezily ejine prav-lelige ajtsyn dep, ondyl spiskalardb ile-ten.

Onojo ok tuyej straf edip salgan tru-do-kynderdi cotor, bastra istep alganýmçaq çygarþ salar kerek. Kazyla kolxozçylyq litsovoj scedýnraq kere akcala, aşla çyldyq ucuna çetire al-gan avanssy cotor bicip salar kerek. Kolxozçylardb alþyr turgan akcazyl, aşproduksijazyn oncozyn cotor sinzilep salar kerek.

Kolxoztyn kirelzezin yleerge baştaarda çapqasla 1-ky janvardan ala ylestirip turgan kunge çetire trudokynderdi cotoor emes, çyldyq ucuna çetire artkan kynderine istep alar trudokynderin tuyej kozo cotojton. Bu trudokynderdi pravlenija cotor turgazala bastra kolxozçylardb çøptor salar ucurlu.

18	Voskresen
19	Ponedel'nik
20	Vtornik
21	Sreda
22	Cetverg
23	Pjatnitsa
24	Sabota
†	‡
5	6
A	V

18-ci avgustta —Bastra sojuzta aviatsijan-
kuni.

Çalan izinde brigadaların izin different sirovat' edip cotoor ucurlu istep cırgargan produksijazlaq kere, mynyp turgan attılyq çakşy turganlıpaç, maldıb erkebine capşular planıp bydyutur turganlıpaç la kulundarın korıp alganlıpaç kere, çurt izinde iştener ne kerek çepselderdiq turgan aajnapın istin kacestvoznaç kere—kolxoztıç pravleniezi, revizionny komissijala va-za aktivla kozo şerpozıp turguzala, onçkijində taldama çakşy isty brigadalarga trudo-kynder kozıp, koomoj istylerineç tyzup turgan protsentin (20% çetre) bastra kolxozcılardıç şuńıpla turguzıp şuyzip, şerpozıp çat.

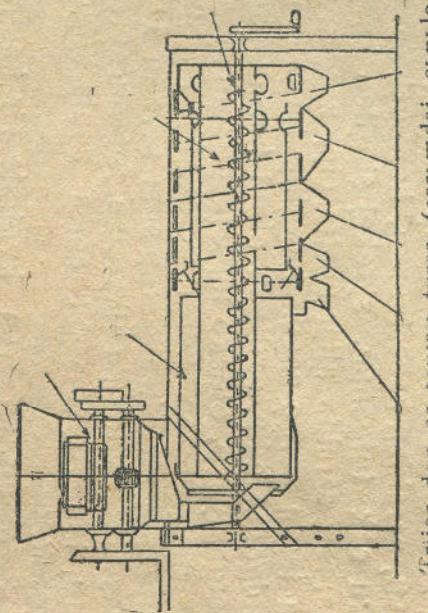
Samokritikan şajımdı etkyutup, aştıç tyzumi neden ulan koomoj bolgonıp çart-tap alala, kolxozcılardıç mobilzovat' edip, çakşy izine çakşy belendenip, çaskı izin şozoktu bol'sevik erkinile etkyutip, aştıç tyzumin kedişip alaryna kolxozcılardıç erkin kycin kedyrer kerek.

Mal izinde turgan taldana isty brigadılarga istep algan trudo-kuyinine yzeri 15 protsentke çetire kozıp bererin temdektep, plands azyla bydyutup, istin kacestvozıp çakşy etkeni ucun ças mal berip sylańıpl temdektep etkyutip kerek. Ojo kajra—kөр produksijazlaq kacestvoz koomoj brigadalardaq trudo-kunderin astadar kerek.

Gosudarstvońıq objazatel'stvolonıp vudyp salgan kolxoztordo, çurt sovetterde, rajondorda as sadır alaryn elbede etkyut kerek. Kazyla artıgynda astu kolxoz kooperativka artıgyın sadar ucurlu. Kooperatalar kolxoztordıq keler aşka uduura tal-dama kacestvulu tovar cıgarag ucurlu. Kolxoztıç kirelzezin ucuna cıgarag yyle-

Yren aştı korulaarb.

Yren aştı koomoj korulaar bolzo, onçkışkylenin çavzıp, baza srańal cırtyla es-pes edip urepte salarga magat çok. Yren aştı korulap kıştal çatırańılpç baştarıkla kerekti bolgon ezizi—uren kur-gak bolıp, çatkan çeri çakşy bołır, kıştal çadarda onçkijinen kiceep çureri kere-ty bołır çat. Yren aştıç sıby əjinde—14 protsent bolor ucurlu. Syrekej çktu uren aştı kurgadar kerek. Əjineç etkyutre çktu aştı kozıp kozıp, ogo nele çuzyn karşunu-aş vasımp kozıp, ogo nele çuzyn karşunu-nemeler çularına belen bołır çat.

Tirjer dep as anıap turar, (çatımdaj şıpla keskeni çuralgan) maşına.

Ancadala yren as yrelerine çem bolor, kacan çetire vızıp kalgan çakşy urenile kozı çetire vışragan as baza nele çuzun çep ələnniç urenı alışkanda vاصt yge-lip çat.

Yren aştı kıştal çatırańıla urar aldynda azınpıbra onç sinzilep kөrip, onç sortirovat' edip arutap salar kerek. Ambardıç

zerin çıldıç ucunda, 1-kı Janvardıç kij-ninde, kacan kolxoztıç bastra isteri vozor,

Kirelte—cıbıllıq itogınn cotoor salgan kij-ninde ylezerin etkyuteten.

polında, stenelerinde, potologında, çamplı-sızlında çarlık tezikterin sıksıbr, kej solırp turar tribalar edip alar kerek.

Aru kurgak yren aştı zakımdarga ka-ışlıp 3-4 metr krezi urarga kem çok. Uren as kancala kerek çktu bolzo, anca ok onç çukarta uratan. Kurgak aştı 1-2 ajdaç vazında kөryp turar, orto kurgak aştı 5-7 kunnıç vazılda kөrər, syrekej çktu aştı dese kazyla 2-3 kunnıç vazında kөriп turar kerek. Oly pəniq ucun ətku-ryp turu deze, uren as kozıp baştagalıyl-la nele karşulu kurt koňstar köringenin bilip kapşagajılcı şogytarla ətkyutren. Cenep kөrərin kozyl kol sugup emeze agas sugup kөrər. Birle kicinek izip kelgenin seskenle tarbıyl, oly vacımdap sovılyp salar kerek, emeze əske çerge urup salar, ol emeze vejelka azyla ətkyutre, srańaj bolbozında kurgadıp çat.

Uren aştı tuğus kөryp turarla kolxoztordo, sovxoztordo çakşy biller cek isty kiziden enetjin cıgarıp salar kerek. Ogo başkararla kerekti ulustar belyp berer. Çakşy bekteerin çazap, kaaruul turguzat kerek. Uren as ırgan çerlerde emeze çui-gında ərtle tartızar çepselder bar bolor usuru.

Çылкъсъга la Ҫылкъ mallla iştenip turgan kolxozcylarga ezedyy.

1. Kazyla kolxozi la sovxozo tumpur turgan attardы Ҫылкъсъlar (konjuxtar) la vaza onyla istep turgan kolxozcylar (sovxozo bolzo ismekciler) attı syrekej kiceep azrap erke tudar ucurlu. Onь syrekej kiceep azrap, sugarýr, amyr berip, arlap, çunup turarыn tөzөр, isteer kuzunda cever tuzalanar kerek.

2. Altargala azraldsь berip turgan norma-
zьn, azraldsь kacestvozьn, kormuskalardыn
aru cek turganып, syrekej sinzilep kөryp,
bergen azraldsь attar bastra çip, bergen su-
la tegin Ҫerge cасыр төгилip turganъ Ҫok
bolgodьj edip, berilgen өleni kormuskaðað
Ҫerge tyzyp, otokkө tepselbegedijin syrekej
sinzilep kiceep kөrөr kerek. Isti bozotkon
kijninde attardы sugarýr sula bererin 1¹/₂-2
cas otken kijninde etkyreten. Attardы syrekej
aru, ton etkyre sook emes suula sugarar
kerek.

3. Maldы taraaaryn kyninde bir kataptañ
as emes etkyrer kerek. At araljtan şedka,
kyrgыş baza cekpen çamasы kazyla atka
aldыnañ basqa bar bolor ucurlu. Attardы
konjuşnijalыц icine, kormuskalardыn çapnya,
kolodetsstyç çapnya taraarga çarabas: attar-
dy cakylyç çapnya, onetöjin bastuu çerde
taraar kerek.

4. "Tulgak şokto—atta çok." Attardы
tulgaktarып malcь (konjuxta) bolzьn, onla
istep turgan kolxozcыda bolzьn syrekej kiceef
kөryp turar ucurlu. Eziliy өjinde arutap, ke-
rek bolzo takyr takalap salar kerek.

5. Konjuşnijalыç syrekej aru tудар kerek;
otegin sutkazыnda eki katap arlap turar ke-
rek; turgan attardыn buttarыnъ altynda kur-
gak bolor ucurlu. Төзөнчини Ҫimzak mate-

rjaldan poldып ystyne tekstiñ çajъp salar
kerek.

6. Maldып isteer baza amraar өjin съльп-
са вөlyp turguzar kerek. Kazyla nedele sa-
jып attardы bir kyngе, kъjaltazь çok, amyr
berer kerek. Isteer kunde atta tuzalanaryn
mьndyj eezile etkyrerin kiceer kerek.

Tan erten tura 4 c. ala 9 c. çetire—isteer.
" " " 9 c. " 12 c. " tyste—azrap amyr
Berer. " " " 12 " 4 " isteer.
" " " 4 " 7 " enirde azrap amyr
Berer. " " " 7 " 10 " 10 " isteer.
" " " 10 " 4 " erten tura—azrap
amyr Berer.

Bir kynniln turkunyla 12 cas istegende
(çurt izinin straŋajla kidim tьç izi tuşa) vi
eezinini etkyreten.

Curt izi syrekej tьç kidim emes tuzunda
attardып amyr turar өjin keptedip turar ke-
rek.

Ҫajъp izy kunde tyste istebegende, attı
kyngе taştavas ucurlu: onь keletke Ҫerge,
taskaktyн altynat turguzьp salar kerek. Azrap
sugarýp turartuzunda konjuxtar tuduşla voj-
lyпп attarыnъ çapnya da çapnya turar ucurlu.

7. Maldып kycli çetpes iske attı abvada-
arga straŋaj çarabas. Sak vi tьmy, onoç
başka istep turgan kolxozcylar attı ejinet
etkyre mantadыp, sogyp turganъ konjuk
açkыtап kөryp, ondyj kыbktulardы sok izi
ucun karuzuya turguzagylpa administratsijaga
ajdar kerek.

8. Atka sugar nele çepsel syrekej epty
bolap, aru cek bolap, aru cek bolap.

25	Voskresen
26	Ponedel'nik
27	Vtornik
28	Sreda
29	Cetverg
30	Pjatnitsa
31	Subbota
26-сi avgustta—Kazak ASSR tөzөlgөninen onbeş ҫынбыгь (1920 ҫ).	
30 avgusta 1918 ҫ. Moskvada Mixol'sonnyn ploscadında mitingka cibgы kelgen V. I. Le- nинди esserkä Kapitan dep yj kizi kol тышыла adыp ýbkaalagan.	

26-сi avgustta—Kazak ASSR tөzөlgөninen
onbeş ҫынбыгь (1920 ҫ).

30 avgusta 1918 ҫ. Moskvada Mixol'sonnyn
ploscadında mitingka cibgы kelgen V. I. Le-
nинди esserkä Kapitan dep yj kizi kol тышыла
adыp ýbkaalagan.

başka bolor ucurlu; ne kerek çepseldi ezi-
ly ejinde təgötəle syrtkystep turar kerek;
kazyla çedikpesterin bilgenle tarijp çazap
salar ucurlu; ook-tovby çazaldarın—atla iş-
tep turgan kolxozcə çazap, çaan çazaldarın
köktəncilər çazap turar ucurlu.

9. Maldan arkazlı, omulgıktarlı, çalmış-
tarlın çoortıddır ejkətpeskə, onb sranajki-
ceep azrap, çepselin eptər çazap, budun
edip tudunır, vuzulap cılpasça əcip, is
tuzunda civerlep turar kerek.

10. İş tuzunda attardı sırplsa tuzalanır
turganın konjux kəgyp turar ucurlu; atka
sugar çepsel kacanda bolzo budun boyp,
syrtkystep salganlıtuş şinçzilep kərər
ucurlu; ələn kezer tuzunda, ənən kəzer ma-
şinalardıq kireelerin tuduş kurudır tur-
ganın kiceep kərər kerek; kya syer tu-
zunda saldanıq tuyuzi kurc bolor ucurlu.
Kostop əger tuzunda attardı kycicə-
gınan kərə, klybgılaq kərə ezerleer kerek.
Eecip əyrgen kulun masinaga bertinip
kezinbezin dep, kulundu beelerdi maşina-
largə çekpes ucuru (ələn kezer, as kezer
maşinalarga).

Ancadala boos belerdi seveer kerek.
11. Iştın kijninde attardı kolgo alar tu-
zunda konjux attardı syrekej şinçlep kərər
ucurlu, oorulu maldardı işke bervej, başqa
cedenge tudar ucurlu. Çuguştu oorulardan
korulanır, eske başka çerdən kelgen attar-
dı konjuşnijaga bozotpos kerek.

Attardı su-kadık ardak turarına konj-
uxta bolzı, baza onyla istep te turgan ki-
zi Bolzınl eklezi karuna turganda, konjux
attardı iş tuzunda sırplsa tuduş turganlıp
kərər ucurlu, ol atla istep turgan kizi deze—
konjux attardı kanca kirezine kicəp azrap
turganlıp kərər ucurlu; kazyla korynyp bil-

dirgen çedikpesterdi syrekej sasymdaq fo-
gbılıp salar kerek.
12. Işteer attardı tuzalanarda ovezlicka
(kaaruna turar çok eder) bolor yranaj
negede çarbas bolyp çat; attardı bir kizi.

Sveklanıq çup kolgo alar.

Bistin krajbıvsta saxar eder sveklanıq
kazarın sentjabrdıq 1-k' kynneq ala bas-
tap, oktjabrdıq 1-k' kynne çetire bozodır
salar.

Sveklanıq kazar aldanda kazyla bolyk cer-
degi əzintinin toozınn azındıra billp alar
kerek, kazyla tazıldıq orto beskezin, bast-
ra tuzumın bilip alala, onp vışkalanıq
kərə, kazıb çerde kandyj ejde kazataňı tem-
dektep alar kerek.

Kostop əger tuzunda attardı kycicə-
gınan kərə, klybgılaq kərə ezerleer kerek.
Eecip əyrgen kulun masinaga bertinip
kezinbezin dep, kulundu beelerdi maşina-
largə çekpes ucuru (ələn kezer, as kezer
maşinalarga).

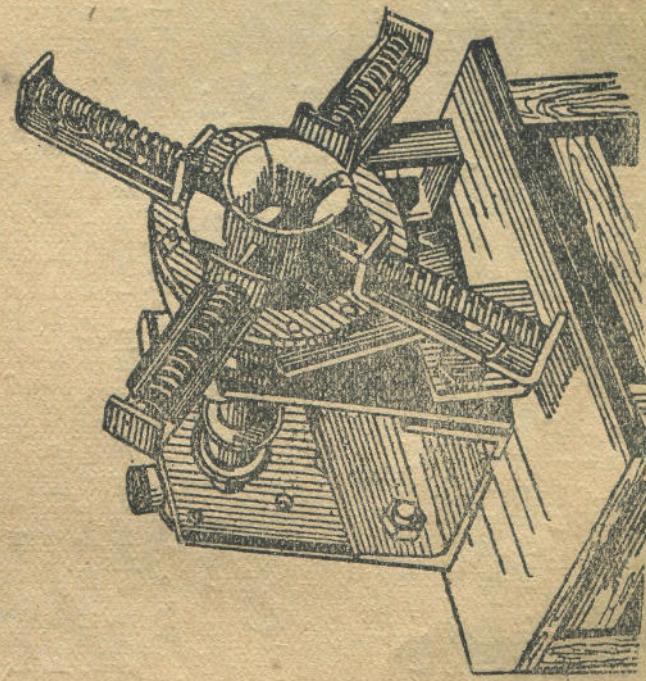
Ancadala boos belerdi seveer kerek.
11. Iştın kijninde attardı kolgo alar tu-
zunda konjux attardı syrekej şinçlep kərər
ucurlu, oorulu maldardı işke bervej, başqa
cedenge tudar ucurlu. Çuguştu oorulardan
korulanır, eske başka çerdən kelgen attar-
dı konjuşnijaga bozotpos kerek.

Sveklanıq byterlerin aralıqat Naxçı dəp
stanok.

nıq koňlaç baza bir kizig e berip turarsıla
kyup kajralıq şogylanç tartızar kerek.
13. Kazyla gruppə attardıq kycicə-cagı-
nan kərə berer, işti ejlep turar kerek.

Sveklanıq kazarın traktorlotartıfar maşına-
lara mexaniceskij eple ətkyrer, ol emeze
onotəjin etken attla tartırar kyrrekterle kazıp
çat.

Kancala kerek syytlyq astadıq çogol-
torına şıkar, sveklanıq kaskan kijninde
çerine bir kynnen azıya çatıraiga çarabas.
Kazıb salgan sveklanıq vojъ vojъla sogъş-
tıyp, balkazlıp kaktap, tazıldarın içi çaar
edip, byrin tışlıb çaar edip çögo salar. Cogo
salgan sveklanıq ejirgeri oncozılyq vugup
arutap salar kerek. Onp vugup onotəjin
etken stanoktorlo kezeten; tazıldıq cicke
ucun çoonıq $\frac{1}{2}$ sm kirezineq artık etpej
kezip salar. Arlap salgan sveklanıq 4 ts
ala 8 ts. çetire cogyp salar. Onojdon cogyp
salgan sveklanıq bijiginin $\frac{4}{5}$ ylyyn kurgak.
tobrakla, kalyçlıp $3\frac{1}{2}$ —4 sm. kirezi edip
çaaip salar. Ustynen deze kej solbıpp sъ-
kadıj edip tobrakla çapaj, byrle çavatan.
Agrotexniceskij ezilerdi ətkutvəgenineq sa-
xor eder sveklıa yelip, kuyupple 2 protsent
kirely syytvoj çat.

Telekej ystynde çiterdin XXI-ci bajram kyni.

Bastral telekej ystyniç kolkyçile çatkan revoljutsionnyj çiteri, komsonoldyq kolsala vaştula, bu kynde vojlyq revoljutsionnyj kycile imperialis çuularla udurlazalya belenin, şovinizmila udura tarzyp, fasistardyb terroryla kajraly şok tarzyp, SSSR koruzzla turarga belen bolgonyl keler bajram kyni bolyp sat. Burzuylar la olordyq kul çalçalarb sotsi-

al-demokrattar bu kynde revoljutsionnyj çiterdin demonstratsijalarla toskyrarga bastra kycin salyp turular. Sovet sojuzyllq çiteri bu kynde vojlyp erkin kycin ketyr, eske owoondordogib çiterle kolbo-çanyp bolor izin telydyp, raijanyp, sotsialis çazalb keregii ucun kjbas bekemel turar kycin kerer kyn edip etkuyryp sat.

Sreda

Cockonyp edinde kyrtaq çuu edip bolgodj azrap alar.

Etke teksi alystyra kyrtaq çuu bolgodyl edip alaryna, amtandu çimzak etty edip alaryna ças cockolordb azrap sat. Onojo azraagylpa kerp sabazyl kajlyktar çukan cockonyp baldaryp, iwy 25-30 kg. kirezi bolzo, baska belyur azrap sat. Onojo azraagylp bastarky kupyneq ala 7-9 aj etende - azralda turgan cockolordb, iwy 75-100 kg. bolor ucurlu.

Onojo azraargylpa şkagan cockonyp ças baldaryp enezinen ajrygan ejdeq ala, kurşakty kancala şigenince berer kerek, olor sudkazyna 450 g. kozylp, —kalgancay alda deze 750 g. kozylp turgadby edip azraar.

Edine teksi kyrtaq çuu bolgodj edip azraar talama çaksy bolzo azraldar — atva, arbş, taraal, syt kursaktyq taştansybz, baza bir emeş bobovoj ezymderdin le vitudajdyq çarmaz. Nele şyzyn-çukrur şak (zmyx), onojo ok grecixa bu azralga çaramyk tuzazz as, onyp ucun. Bu azraldardy cockonyp azral kemine azraargylpa turgus- kanylyp bastarky ajlatyman ala kozo berip,

Cockolordb semirte azraarb.

Azrap bozoor ucuna bir aj çetpej azzndyra sranaj berbes edip, toktoqdy salar. Kurgatkan etten, seekten, tyl semis emes balbktaq etken kulurla azraganda syrekej tuzalui; onyl bastra azral kemine 10 protsentke şetire bereten. Çyk-çuluktu azraldardan bere-

rine çarap turgan kartosko, morkov, svek-la, turneps, silos onondo eskezi, ogo koştoj kiyaltazb şogylanbel vescestvolorb kerp azraldar berip, onojo ok mineral'nyj tustar koptedø berer ucurlu. Çajgyda — kancala kerek kəvincə odorlorlo tuzalanar kerek.

Kyrtaq teksi çuu bolgodj edip azrap alaryna turguskan cockoko bererine Xapsonnyp cenelem edip turguskanyla tylpdj kem çaraar:

Ças cockoppyq tünduga beskezi kg.	Azral kem kg.	Sujup kajnaar belogyp g.
30	1,5	180
40	1,9	220
50	2,3	250
60	2,6	250
70	2,8	280
80	3,0	285
90	3,2	290

Cetverg

Pjatnitsa

Subbotá

1-ki sentjabr telekej ystynde çiterdin kyni. 2-ci sentjabrda 1933 ç. Çuu şogyan amyl turguskan dogovorgo kol salyngan. 5-ci sentjabr — telekej ystynde sotsialist gampyan şirme çyldyß (1915 ç.)

Çarlımdaj چوولу bolgodъj edip cockonъ azraargъ.

Çarlımdaj چوولу edip azrap alarlınył tos үskaaz—syrekej kөp kaazъ. Karta چоulu, semis çaksъ etty butkyl cocko edin alarbyna azrap چat. Çaksъ semirte azragan soc-konył arkazьnda, 6-sы la 7-ci kavyrganył ortodogъ, kadar چuuzlypl kalńy 5-6 sm. temen bolbos ucurlu. Çarlımdaj چоulu edip azraalynla aktalagan erkek چas cockolordb, braktap ыlgagan tizi cockocoktordb la sov-xoztordo—razovoj dep (baştarpkъ terege-niniñ kijninde) ene cockolordb ыlgap tur-guzatan. Azrap algan cockolordb tınduga beskezi 130-160 kg. bolor ucurlu.

Çarlımdaj چоulu edip azraar ejdi eki olgø belyup چat: belenduy ej i le azralda turar kidim ejи.

Belendy azral ej i tuzunda 2-4 ajlu cockonъ balazъna edi sөogi tъpъr øzyp, چи kөp сырpas bolgon azraldar berip چat.

Bu ejdin turkunnya kancala kerek kөvin-ce odor چerle tuzalanır چat, onoq şular kontsentrirovannыj azralardan toozylnat 20 protsen as varıp چat. Bastra azral keminne kontsentrirovannыj azralardan kiri-zeri 70 protsen bolor ucurlu, artkanь de-ze—katu la сык-çuluktu azraldar bolor ucurlu.

Azralga turguzarъ 7-8 ajluda baştaLP, 4-5 aldyň turkunyla өdөr ucurlu. Ol ejdi eki welyp چat. Baştarpkъ 2-3 ajda kontsentrirovannыj azralardan 40 protsenke چetire selip, сык-çuluktu la katu azralardan kancala kerek kөvincse berer kerek. Azral-dan ejinci ejinde azraldyň kemin kontsen-trirovannыj azralardan 70-80 protsenke چetire kөptedip چat. Bu ejdin turkunyla چи çarandıgadyj azraldar: arva, taran-

onondo kemine kozъp bergende syrekej tuzalu. Saktarla (zmyxtarla) azraarga چarabas. Sud-kazъna cockolordb orto toolo kozъlars 700-800 gram bolor ucurlu.

Çarlımdaj چuulu edip azraarla, kupon sajъpl 700 g. kozъlgadъj edip, berer azral-dan kemi myndyj bolor kerek:

Cockonъ тып-duga beskezi kg.	Azral kemintü toozъ kg.	Sujup kajnaar beloygъ g.
60	3,3	240
80	3,8	260
100	4,2	280
120	4,2	300
140	4,5	310

Çuu alarynacockonъ azraargъ.

Syrekej semirte azraarla kөp sabazьpl øzөr ej i toktoğon çoon cockolordb la brak-tap salgan çoon algыr cockolordb taldap turguzup چat. Semirte azraarla aldañda azbndyra çoon erkek cockolordb aktalapr. Çuu alarga şkagan cockodon kancala kerek kөbinee çaksъ kader kazy allarla azrap چat. Semirte azrap algan cockonъ çarkazında 6 la 7 ci kabrigazъ tuzunan çara kesken uzynin kalńy 7 sm. as bolvoj, tınduga beskezi 170-200 kg. bolor ucurlu. Bastra azraar ej i 3-4,5 aj өdүp, eki tuyel belyukke belyuner ucurlu.

Baştarpkъ ejde kөbzin katu la چulukسъgbъ kөp azralardan berip چat—bastra azral keminiñ 60-70 protsentke چetirip چat; artkanь deze kontsentrirovannыj azraldar. Baştarpkъ ejde sutkazi, na beskezi 900-1000 gramga چetire kozъlp turar kerek. Azral-dan ejinci ejinde azraldyň kemin kontsen-trirovannыj azralardan 70-80 protsenke چetire kөptedip چat. Bu ejdin turkunyla چи çarandıgadyj azraldar: arva, taran-

berer kemine kozъp bergende syrekej tuzalu. Saktarla (zmyxtarla) azraarga چarabas. Sud-kazъna cockolordb orto toolo kozъlars 40 protsentine چetire onoç-do azraa berip çat. Silosts azral ejdin ucunda 5 protsent-ten kөp etpej өjlep berer kerek. Taldama çaksъ bolor azraldar svekla, markov, tur-neps, onondo eske azralardan 80 protsent-ke چetire berer kerek. Ojinde sutkazъla kozъlar beskezi ekinci ejde 500-600 gram bolor ucurlu. Kөp چuu alarla berer azral-dan kemin myndyj turuskanыj چadar:

Azral ejdin 1 къв. belygi	Azral ejdin 1 къв. belygl.
Tınduga beskezi kg	Tınduga beskezik g

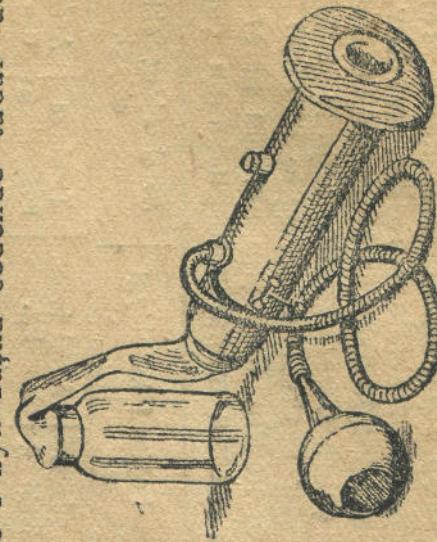
Kazyla azral too sajъp baştarpkъ ejde 70 g. چetire, ekinci ejde 40-50 g. چetire ve-lik berip چat.
Bastra ajdylgan şkakaalu azraldar tuzum-ça-da uren azralardan 3 kul'turaga چetire al-bıstırp, koju albskyň aajlu edip berer ucurlu. Azralda turar bastra ejdin turkunyla co-ckolorgo mineral'nyj vescestvolor berip tu-rar kerek: agastyn kөmyrin, mel, sөektiñ kulurъп, kyl, kyzyl toj balkas bereten. Coc-kolordb azraar baştarpkъ ejde kynine 3 katap, ekinci ejde 4 katap azraar kerek. Azralarda turgan cockolorgo kancala kerek kөrincе suuzbн çetire, berer kerek. Azralda turgan cockolordb қыvılpын temparaturazz Тs 6-8° چyu bolor ucurlu.

Bastrı ene cockolordı erkegine сартыралдар.

Cockolordı erkegine сартыгайп қаңыла албада седнде откырер уcurlu. Tizi cockolordıq subaj kalary kөр қаңыла olordıq aijysa, алп ezilү өндө өткітап albaganyp voýr қат. Tizi cockolordıq aijysraganyp bilerine bir kanca ep-argalar bar. Bir kanca toolu uyg cockolordıq ortodo aijysraganyp cockolordıq bilip alarga ogo cenemel eder erkek cocko bozodyp қат.

Kacan tizi cockolordıq başka turgan bolzo, erkeksegen cocko tıplıq temdektelerinen biler; cocko kazagalyp қаныла erkek cockolordıq ajdar, cedende turgan tizi cockon aasaqyr keretən. Erkeksegen cocko kacanda bolzo қаңып өрдеге toktobos, өскө cockolorgo kalyr, војла kizini қуектадyp turar. Ondyj erkeksegen cockolordıq kuijryg biler bilbes kөdirilip, چepseli tizip, kъzqar kalar, bir kezekte չысылык neme aqyr, beline չava baskanda kaýzyp turar. Ene cockon қранайla kildim erkeksegenin тиңдеп temdektelerineq vilip alar.

Erkeksegen cockolordı erkegine сартыргаң onyl չерселин չысылык nemezi agaraga ааштаганyp alla 24 cas etkен kijninde сартыраг, agaragabastaganyp çart bilgen bolzo. Tizi cocko erkexsep turgan tuzundan carttalqan bolzo, onyl 2-3 састып насында չартап alganade erkegine сартыга

[Cockonby uyren telimin өакшылын bilgi өзі ғазалду vagina den censel]

Voskresen

Ponedel'nik

Vtornik

Sreda

Cetverg

Pjatnitsa

Sutbotä

8

9

10

11

12

13

14

I

B

A

F

U

E

S

10-ci sentjabrda 1581 f. Ivan "IV-ci Groznyj dep kan sibirdi չuulap olçoloorb baştagan. 12-ci sentjabrda 1917 f. General Kornilov tıbın kontrevojutsionnyy sъbızuu baştagan. 13-ci sentjabrda 1917 f. Petrogradıq sovetterdin kolına" dep lozung շեղар չarladı.

Uguna artıskan erkek cockolordb azrap tudarب.

Uguna tuzalanarňa artıskan aljy soc-
ko kacanda bolzo tal orto semis, kuci ar-
dak, tış bydymi su-kadık, erkek voýlnda
tutak şok, er yreninde eliy şok, arka
seegi, ancadala budy kolb tıpl bolor ucurlu.
Onojordo erkek cockolordb kacanda
bolzo, ancadala tizi cockolordb captýrar
elde erkek cockolordb syrekej kiceep az-
rap turar kerek.

Erkek cockolordb aldyňan başza tuda-
rurlu. Erkek cockonyp savyzar kyuni ej-
inen etkyre tartpa] turgadýj ederine, onپ
tizi cockolordon urada turguzar kerek.
Kynynle saýlp onپ çajym çerge cýga-
rýp turar kerek: çajyb өjdө odordo, kışkы
ejde deze—өлөтийн çoldop elken çerge
kupunle 1½—2 km. kirezi erkek cockonp
bazylta ajdaar kerek.

Aljyg cockolordb azraaýla taldama çak-
şy bolgon azraldar: sula, ooktoj tartkan
arba, elgep zalgan kulur, vikanyp, cese-
vitsanyp, emeze myrcaktyn elegantizi; bir

emeze zmyx, klever, lütserna, vikosuia eme-
ze ak çerden etken өлөп. vikosuladan, pod-
solnuxtan, donnik өлөнпен, emeze nele ғу-
zyň өлөndөrdөn etken çakşy silos, kajnat-
kan kartosko bergende çakşy. Çajyb өjdө
erkek ajgyr cockolordb odor çerge kiceep
azraar kerek.

Erkek cockolorgo ezily ejlnde mineral-
nyj azraldar berip turar kerek; aru kытш-

быц төврагып, агаşып көмүрин, ортогөп
seek, sarb cij balkas, mel berip turar kerek.

Ajygga artıskan erkek cockonp 10-12
alju bolgonco, tizi cocko captýras ucurlu.
Cockolordb savyztyradra ondyj ças erkek
cockolordb ejlep turar kerek. 1½ çastu er-
kek cockolordb tuzalanarda bir kyn tizi
cockolor captyrala, eki kyn amyr turguzar
kerek. 1½ çastan çaan erkek cockolordb
tizizine kyn albstap kozoton; çakşy azral-
da turgan bolzo ulaj eki kynge captýrъp,
ucynçi kyninde amyr berer kerek.

Kojlordbп kъsъtkaak ooružb.

Kъsъtkaak ooru—çuguştu ooru voýr
çat. Ol koj tidiup turgan xozjaistvogo syre-
kej çaan çygyp çetirip çat, bu ooruла
oorugan kojlordbп tygy astap, arktaj ve-
ret. Koopoj azrap, çaman tudup turgan
bolzo, kъsъtkaak ooru syrekej tygen çaj-
lyp, kөp kojloro çuguza beret.
Kъsъtkaak oorula tarbyzgylpa çaptsa koj-
lordbп tygyndegi salçalardb çogytтар emes,
ebrede turgan nele predmetterde nemeler.
de bagyl sraçaj çok edip kыlyp salar. Kъ-
sъtkaak oorusuñ emedep alarňny ep-argazъ
bir kanca—gazokameraga kijdirip, kojlordb
bystaarg, kъsъtkaak oorudan çazyltar em
syteri baza kъsъtkaak oorudan çazyltar em
cejgen suulu vannaga kojlordb сөndireri
azyla emedep çat.

Baştapкъ ep-argala tuzalanarňa өпө-
tijin dezokameralar (kyptar) edip, ogo iş-
teerine ulus beletip alaryn kerek sinip çat.
Çajyb өjdө kъsъtkaak ooru tabylgan bolzo
kojlordb 2½ protsent kirezi kreolinnyç cej-
intizinen emeze 1 protsent lizola dep em-
niç cejintizinen eiken vannaga sukanada ne-

Ak angliskij uktu uguna uguna tuzalanar erkek cocko.

dende artyk boloton. Vannala tuzalanar
kojlordb emdeerin çaptsa çyly kunderde,
kaçsylagalyňa ala eki nedele etkeп kij-
ninde өrkurer kerek. Vannaga urchan suj-
uk em izy emes, çylyla bolor ucurlu. Van-
na edip alaryna çaan katkalada tuzalanar,
опып icine 3 minutka kojdb sugala, опып
kijninde em cejgen suu terezine өтсин dep,
kojdb şedkala çszyr çat. Vannaga sukan
kijninde kojdb aru cek çerge emeze kyn
tijip turgan çerge tudar. Kojlor tekshi kur-
gaganca, olordb sook albazyn dep korulap
kojlordb baza takyr sugar.
Birle kicinek ooru tabylgadyj bolzo, va-
tançp tankypç kajnatkan suuzla — bir litr suuga 100 gr. taqъ 10 gr.

Kojlor turgan kъrьt (dvordb) etogenen
arcyp, dizinfektsija өtkyrip salar kerek;
kojlordb kъstal turguzar dvorlorla çalgыda
tuzalanvaza nedende artyk bolor. Kojlor
kъsъtkaak oorula baza takyr porj berbe-
zin dep kavbýtar çerin odor, п өskөrtөr kerek.

Boos Belerdi ancadala korulaarb.

Çылък талдып түп тоозып көртөдип, уғун гарандыръ аларын, қанъ съкан қаш кулун- дарды корулап ҹарынла гоударствонъ тур- гускан заданијаларын, өске будыгур өткү- рер меропријатиљерди өткүрерине козо, аңа- дала Boos Belerdi себерлеерине syrekej ki- ceemel ишти өткүрter кerek. Olords syrekej kiceep edip azrap, turguzыр тудар ҹерин талдама ҹакшь edip ҹарандыръ, yurekeli syymcily kiceep, is tuzunda Boos belerle tuzalanar- ezilerin կъjaltazъ ջогълац кату өткүрер кerek.

BSK(в)Р TK plenum 1-къијулда 1934 ҹ өтпөр съргаран решиенизинде urı isterge Boos Bolgolynan ala 6 aj etkөn Belerdi tuzalanarga sranaj ҹарабас edip ҹөтөген, tereer aldbnda 2 ajdyн turkunyна la төре- gen klininde 15 konokъп turkununa deze —kандыда иске tuzalanarga sranaj ҹара- bas edip ҹөтөген.

Ur иштер edip тълдып isterdi ajdatan: къра syrerin, tyrgen ҹорктаарып, atla ebi- rip as sogor masina izin, uzak ҹерге koş tartarda 3 tsentnerden salyp, kostoj ҹекен- de 5 tsentuerden salyp tartar is bolyp çat. Boos Belerdi ertep mynurge sranaj ҹарабас. Boos belerle къра тұрмаарга tuzalanara kirdi.

15-ci senjabrda 1934 ҹ. SSSR ligas natsijiga kirdi.

In adын адangan metallurgicalskij zavodының başтары martynowskiy peckezi bydyp иске kili- rip kөпүкти.
20 sentjabrda 1918 ҹ. Angliajanъ interv- ter le eserler Baktyн komisariарь — 26 bol- şevikterdi atkanъ.

kem çok. Boos ҹырериниң bastapкъ өйинде 8 kilometrdan azыга tyrgen ҹорктаbas, boos ҹыргениниң ekinci belyk өйинде deze ҹаньsla bazыла ҹүрөт.

Boos bele kynine 10 castaq azыга iste- bes ucurlu. Is tuzunda, tyste, eki takyr 3 castaq as ерпел amradыр turar kerek, туп- de deze—8 castaq turkunyна uzyk çok amъ- ency turguzar ucurlu.

Sutkazъna 4-5 katap azrap turar kerek. Kъstaj turarda, tem edip ajtsa, berer azral kemи тълдыj bolor ucurlu: 3 kg. sula, 1,5 kg. ҹарма, 10 kg. өлон, 30-50 g. icer tus, ҹымзактап tartkan melden 5 g. berer kerek. Ҫalqъda ҹалып одорънда Ҫүрerde yzeri azral edip 1,5-2 kg. kirezi sula berip turar kerek. Ҫoon belerge sulanъ ҹансыр, emeze ootkoj kulurlap berer kerek.

Kъstaj turar ejde Boos belerdi ҹајын el- bek stanoktordo emeze cedenderde turgu- zar kerek. Iske tuzalanbas etken beelerdi күпүнгө ҹајып ҹерге (progulkaga) съгадыр turar kerek; istebes etkenle tarbyl boos beelerdin takalarын kodolыр, tulgaktaryn aru- lap salar kerek. Boos belerdi өскө уг ҹы- кылдарын баška kавыrar kerek.

Izteer attardы azrap sugararb.

Altı azraarda опып тәндуга beskezin Bi- ler kerek, nenin usun deze ardak kysty semis, ҹаан сөөкty atka, kicinek seөkty atka kөre, ozo bastap опып edin bir ke- mine semis tudarya azral kөp kerek bo- lor.

Ekincizinde, attı azraar tuzunda опыла istep turgan istin nur ҹенин cotoor kerek.

Munyp turgan at ur iste turgan bolzo, ҹе- nil iste turganya kөre, azralда kөp ve- rer kerek. Bu kemdi turguzarda is kancala kerek ur bolzo, attып sutkazъна ҹир аз- ralып keminde kontsentrirovannыj azral anca ok kөp bolor ucurlu.

Uur iste turgan, тәндуга beskezinиң ишь 250-400 kg bolgon atka sutkazъna berег

15	Voskresen	ј
16	Ponedel'nik	а
17	Vtornik	и
18	Sreda	т
19	Cetverg	и
20	Pjatnitsa	е
21	Subбота	с

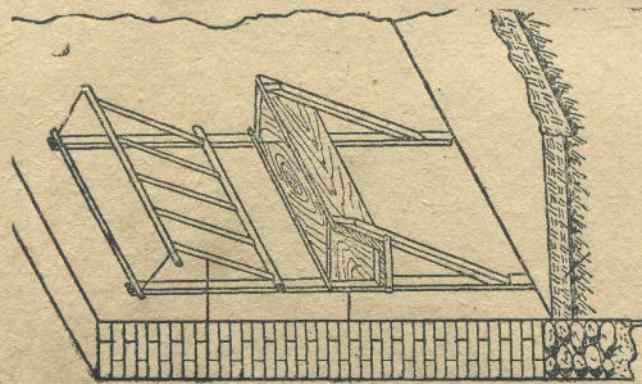
azral kemən təqəjdə turguzaların çaradargə kem çök: 8 kg. ələq, 6 kg. sula, emeze ogo tynəj bolor əskə tok azraldar bererge kem çök. Çe ondənda bolzo katu azraldar-dən kemi köptəbəs ucurlu (sulanın bir kəzgin kulurla emeze çarmala sellirge kem çök). Bu ajdylıgan azralardsı bererde baza cotoq, katu azraldardıñ kəp çanın tynde berip, tyşte təştanar tuşta kəp sabazın kon-tsentrilovalı azraldar berip turar kerek. Azraldə təməldə bəlyip bererin çaradarga kem çök: tan erten tura azraarda 2 kg ələq, 2 kg. sula berer, tyşte azraarda baza ono-jdo ok 2 kg. ələq, 2 kg sula berer, bastra tynnin turkupla deze 4 kg. ələq, 2 kg. sula berer.

Tal orto kemdi iş tuzundə atka sutka-zına berer azralıb 4,5 kg sula, 10 kg. ələq bolor, ənənli iş tuzundə deze sutkazına 3-4 kg. sula, 6 kg ələq, vaza kertiq lzy suu-ula vəzzygən çöly asılıq salamınları 4 kg. berer. Mupur turgan attarga berer azraldar taldama çakşı bolor ucurlu, çarttaza, Bor-tır cirip kalbagan vaza balkaşka ujmala-ghan aru bolor ucurlu. Koomoj azraldañ ulam mal oogъr, işke çarabaj barar, onon ulamdalı elyp te bararş maat çok.

Mynər attarla işteer tuzundə olorgo kyn-nıq turkupında yzykipl amyr bererin tem-dekter BSK(B)P Krajkombyñç şərtər turguskan eezizin (tyştiq turkunyla eki katap yzykter 2½ castan etpej attardı təşadıñ yaraların) ətkuyur bydyerinin ucıry çan-bolbır çat. İstəp turgan çerdən amraar şe-rine at bazylla ədyp varar ucurlu. Amraar şe-rgə çetken soondo, ogo ələq çıdirer kerek: 1 ½ cas ətkən kijninde onı sugarala, onıq kijninde ogo kontsentrirovannıj azral-berer kerek. Başarcky katap sugararşın təq erten-

kalgancızzına ədər ej 15-30 minut. Artıkan ogo tynəj bolor əskə tok azraldardsı çip tegin təştanır çat. İşteer tusta attardı təşandılar ej-gararın—isteer tusta attardı təşandılar ej-lərdə,—azral berip amyrqa turguskanlıp kijninde 1 cas ½ ətsə sugaratan. Tərtinci katap sugararşın deze is ejı bozogon kijninde 2 cas ətkən soondo sugarar ucurlu.

Mupur turgan attardı sugararşına kar-dıq kağıyır tyylgen sularla, eske başqa tyylgen kirly suularla tuzalanarga straj 2 cas ətkən soondo sugarar ucurlu.

İstəp turgan attı azraar kammuşka.

tura sula berer aldañda ətkyurer, işke syl-garşınan ozo attar sulazıp 1 cas azndıba çip algadıj bolzı. Ekinçi baza ucunçι su-gararın—isteer tusta attardı təşandılar ej-lərdə,—azral berip amyrqa turguskanlıp kijninde 1 cas ½ ətsə sugaratan. Tərtinci ka-tap sugararşın deze is ejı bozogon kijninde 2 cas ətkən soondo sugarar ucurlu.

İstəp bozogon la tarıj attardı sugarar gara-bas, neniq ucun deze işke turgan at ediniñ izyyle suuń əjineq ətkyure icinip salar; onoq ulam—soodu dep oorula oorby beret.

Mal azraar tazbı azraldu maala azyıp çiup kolgo alarъ.

Sentjibr ajdyyıq ucuna çetişe mal azraar tazbı azraldu maala azyıp çuunadıp, kolgo alarъn bozodıp salar ucurlu. Tazbı azraldu maala aştarıp kurgak ajas kunde çu-uganda artıb boloton.

Tazbı azraldu maala azyıp çuun tuzunda ol ok tarıjlı byrin kezip çat. Onıq byrin kespel, uzak çatırganda tazbı azraldu maala azyıp suuzb varlanıp, cıbırp onoq ulam caldıgъp, uzada çatırgaňla vortyk boýır barat.

Tazbı azra dardı çuunadar tuzunda onıq byrlerin başkal cogıp, syrekej seberleip, töv rakkı balkaşka ujtabas kerek; azralga bal-kaş kozylganlıq ulam, onıq maldar oogъja bereri maat çok. Tazbı azraldardı çuun tuzunda oorulu, çansılgandı, kezil-gen baza koomoj əeskən tazbı azraldardı łygap sorttop salar kerek. Onojo łygap algan tazbıdardı ozolo baştar malga ći-dirip salar emeze silos eder. Çatırrar şer-läge çançsla taldama çakşı tazbı azraldar-dı urar kerek.

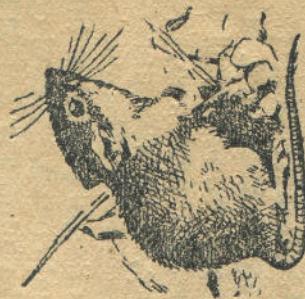
Çalan съckandarъla tartbзarb.

Çalan съckandarъ çalandа, baza ogorod-tordo salgan kул'turalarga karşusън çetirip çadıllar.

Çalan съckandarъla tartbзarbън nele ep-argalaşып ортодо bir çaan bildirilү bolgony, kyskyde kыranъ syrigende çalan съckandardың icegendori kazъlyр koskorъlyр, kystын kalap soogъна, ças karga suulanyр съckandar өlyр kalat. Съckandarla tartbзarbъna kyskyde çalan çerlerge gektar şerge 10 kuicadañ salam (3 ajruuş kirezi) salyp çat. Kazъla kuucanъ altında 100-200 g. kirezi, тьşjakovo-kislyj natr dep koron celgen suuga bir sutkanъ turkunъna kөrtigen, buudajdyq emeze sulanъn yrenin urup salar (koropпы 1 ylyyn 30 yly suu-ga cejeten). Съckandar cogъp salgan salandarga çuylъr, korondu astыn cogъp sallep kalat. Nojabr-dekabr alda cogъp salgan salam dardы ertөp salar.

Çaskъда kar kaýbylardala съckandardы korondogon çem salyp өltүriп çat. Korondu çemitti çakşъ въzърган будадыq етеге arъştyq kalazълан edip çat. Ooktor salgan kalaştyq odugъn elgekke urala тьşjakovo-kislyj natr dep koronnъn sejintizine (1 yly korongo 30 yly suu kozor) sugala, опып soондо опоп съgагър, artык çuukkan cejintizi sъksarayъr akanca øre seleskelej

tudup çat. Kalaşty ooktop kezerde 1 kg. kalaştan 800 kirezi bolcogostor edip ootojton. Onetöjin съgartылу ulustar korondon gon çemitti algъylarga emeze korzinkalarga urup alala, çergeleze vazъp, kazъla icegen-niç icine bir bolcokton korondu çemitti salyp çat.

Çalan съckandarъ.

Mışjakovo-kislyj natr dep neme—koronъ tьп neme bolyp çat. Оль tudup istengen kijninde nele tudungan çepselderdi baza koldordy syrekej kiceep savyldap çunar ucurlu, çerge salvaj artыp kalgan korondu çemitti çerge terenzide kөmip salar ucurlu. Salam cogъp, korondu çemit salgan çerlerde maldы kabыrga çarabas, kalaştyq oodugъla korondop salgan çerlerge deze 10 kyn etkence mal kabыrga srazaј çarabas.

Sattыr eskyryp kiceep kereri.

Çilek çemitti çaan ezer agaştarb eskyryp, kiceep kereri.

Çileklerin çuugan kijninde kyskyde agaştan, etken kыrgыstarla emeze съktu çamatasyla agaştarbın ezech savыn arып aru-der,

tajla eske başka saalaktaryп yzyp arutap salar kerek. Agaşty arutaarda onып алтына brezent emeze taarlar çajala сөbin çuup çat; çuup algan сөbin sattaq urada aparala ertөp salar ucurlu. Jablonjallardыn, gruşa-lardыn ozek-savыn baza budaktaryn saalak-

Voskresen

Ponedel'nik

Vtornik

Sreda

Cetverg

Pjatnitsa

Subбота

22

23

24

25

26

27

28

Р

А

Т

С

С

28-ci sentjabarda 1864 f. Telekej vstunde işmekcilerdin tovarlışestvozь—1-kь Internatsionalъ K. Marks la F. Engei's baştap tezeğendeler,

таянан, ғенестен, кавък-ғенестермен ару-
тъяла, қылалтазъ ғодылан, сөрттің, сијук
сейнтизиле сүртпір салар ($1\frac{1}{2}$ г. ғаңып өтө-
гөн) сөрттің 12 лір сууга cejeten). Казбы
төс агаشتы ебреде ғалбагын төмір күректін
қалвак кеміне тендеп казър, вијигін 20-25
sm. кирезде агаشتың өзек сабын ебреде
сүртпір салар, қолданыр өскөн агаشتардың
ортозын дәне күккүде сүргүр салар.

Күккүде емезе, шаңай болбоңында, ға-
къда, құнук ағыппаң ғашалғахакта, онсо
агаشتардың асағыр көүр, күргак ғалвак-
тарын арлап, аңадала қөргөмөстөрдін тарқан
уялары айларында күргак ғиілеңдерин агу-
тап ғаңып алаңай өтөр салар кerek. Күргап
ваштар келген будактарды бастралып ғајла-
даңыла, ғаңыдан ғылдаңып түрган ғалвагынъц
ғаңыланан қыя кеzele, ол-ок тарын томга
кешкен ғерін, иjdп bogып la тоj balkastың
ғаңындай албашыныа сүртпір салар. Кескен
будактардың исүп ғөсле ороjо Bekter та-
пър салар.

Агаشتардың веkөjip өsszөlө, өssкө будак-
тарга ғылдыр түрган, кoomоj будактарын
баstra kezip салар кerek. Ogoş korvo ви-
дактарын агаشتың өзек-савына ғава өле-
тиjн etken sadta tuzalanатан kүrc bicaktar-
la kezip салар. Сооп будактарды kezer tu-
zunda ozo azьндың өnөtүjн etken kol
kireele будактып алтынан bir emes certe
kezip салар, опып кijпinde kezip түрган
будактып, соғразъ сывъль варвъзъп деп
устынен kezip ғат. Kezip түрган будактып
томбыра кескенін kадалgак төмөн edip kezer
kerek, kezer ғерінің enle artык кадык ви-
дактып устынен емезе кадык воорсъктып
устынен кескени artык.

Jablonjala gruşaңын ебреде қарып өjү
өjинде төрсеп, ғаскъда ерте ғулук ағыпп

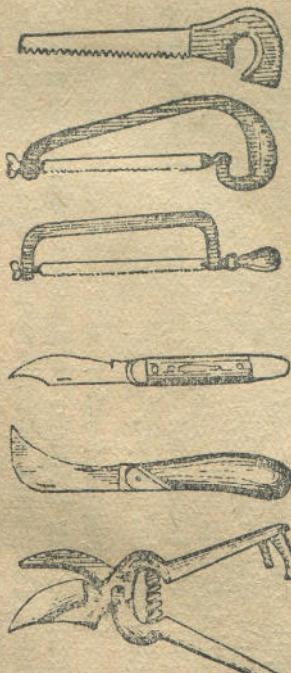
тотодолында ғаскъ, күлпін, соғылан ғас-

собраzън сөвеiеп алаңына өткүгетен.
Ебреде үрүп salgan tovraktъ ғаскъда
каjырла kelerde agastan uradыр, ғер кыг-
тышына тендеп салар кerek. Kүskүde agas-
tardың қoldonыр өskөninin ortoziндагъ
syrgen ғerin тұrmap салар, jablonjanың
агазын ajlandыra tegerite ғerin terenj 8
sm kirezi edip kazъr салар кerek.

Sad ezyр түрган ғердин кытъзьнда azral
vescestvolorь astap kalgan bolzo, ogo gek-
tar sajып 40 tonnadaq сotop peregnoj тә-
gөr кerek.

Korbo төstүy агаشتарды kiceep kezeri.

Өткөn ғыlda ғиilek өskөn malinapын
korbolotыn bastra kezip салар, ғаңып
bolordon tөs sajып 8-10 korvodon artыzър
салар. Boronoziyla toozzlyna korbolotы
pan 4 ғыldan azьra turgan korbolotыn ke-
zeten. ғiilegi өzөr korbolotыn kurgak ви-
daklarдың исүп arutap салар

Sad izinde iudunar ғepselder.

salar kerek, malinapыn tөstөrinin ғапы
deze 4 sm. kirezi teren edin kувуреде,
toozzlyla boronoziyla tөstөrinin ғапы
nin 6 sm. edip kувуредип салар. Boronot-
tyq la toozzlyalыq tөstөrin ebrede tovraklы
kөmүр салар. ғer kытъзьнда azral veş-
cestvolorь as emeze ғaranдыru salganzaпын
udaj bergen bolzo, ol tuzunda korbolotы
өzөr ғiilek agazыn eskyrgen ғерди, gektar
sajып 40 tonnadaq сotop, ғaranдыръп салар;
etökti ғерге kөmliterin ғaska ғetire artы-
зър салар. Agaştardың tazъb cirigedij ajal-
gau ғerlerde malinapыn tөstөrin ebrede
kыzър, ғaranдыru salganzaп ozo азьндыга
suu agarыла, өzymderdiq ortoziyla boroz-
dalar kazъr салар kerek. Kespej artыrър
salgan malinapыn korbozъn ғerge вазыл
enej таңыр, ғава kөmүr салар ucurlu.

ғaskъда kar kajыlardala kyn ғыльган
soondo malinapыn oito kөduyur ғat. ғas өs-
kөn korbolordың вазыл bastra keminin
1/4—1/5 uууун kezip salatan. Toozzala bo-
rozoziyla ғаңып өskөn korbolotыn bastra-
zьn өtкөn ғыlda ғыldan өskөniniң bastra
keminin 1/8 uууун kezip салар.

Sadtyq icin arlap возооткон kijninde,
korvo testy agastardы ғuupada buulap sa-
lar kerek. Қoldonыр өskөnine sъnda], baza
tөstөrdiң 50-60 sm. ortoziyla ғрагына eki
çандар, kodyrmandar turguzala, serdeler
(sъralar) salыр, ogo ғава ғас korbolordы
таңыр салатан. Boronoziyla la toozzlyanы
korvo tөstөrine kurcui ғазар, өтө kөduyur
salar.

Bastral kүllgen kurgak budak korbolordы,
ғuup algan өлөп сөвіn өrtөp салар. Қoldo-
nыr өskөn malinapыn, boronoziyla la too-
zlyalыq tөstөrinin ortoziyla turguzala, ғerde
ғosbytъr, ғurt xozjaistvonyq korshusыda-
nya tаnъzатай вольр ғat.

Takaalardын өзарағын елбедип алаңына erkin boluzъbystı şetireli.

Takaalar тудар потръш.

Takaa kuştardы tutkanъпац тузазь, չъмтка береринен başka, et problemazып çарандыраңына syrekej қaan tuzalu bolyp çat. Taka—syrekej tyrgen өзөр күс bolyp çat. Bu вөlyk çurt kancala keregince tүгөн өskуyp alarъna көn rajondordo өнөтийн takaa baldarъn съгарар қазалdu stanstjalar төzөlgөn (inkubatorno-pitsevodnyj stantsijalar dep).

Ugъ չапъс-kuştar өsküterine Rod-Ajlan emeze Ak-Legom dep uktu takalardын չъмткалаңын չуup alarъp қарадыр çat. Rod-Ajjan dep takaalar—syrekej չајыпдала тузалыр turgan kuş, ol bir չылдыр turkupnya 130 չъмтыркага өтire salp çat; оньボль bazъp alar; pötyginin түnduga beskezi 3.5 kg. bolor, tizi kustarъlyq beskezi 3 kg. bolor. Ak-Legom dep takaa—չъмтка көр түur kuş, oto toolo vodozo չълна salp turgan չъмтырkalارълыq toozb 150 воlъr çat. Kөr vala baspas, Legom dep uktu takaanъп չъмтыrkalaryn bala va-zañna өskө kuştып altynna salp çat, emeze inkubatorgo Bastyryp өskyer. Pötyginiñ түnduga beskezi 2 kg. өtire, tizizinin beskezi 1,5, 1,8 kg. bolor.

Ugъna tuzalanarынla չакшв ardaq өzүр, kъkska tumcuktu, bijik չalaalu, չaan sylgala, sœök tajagъ չакшv өskөn, tөs sœögى vuktelbej tys өskөnin taldap artzhar kerek. Takaalar չъмтыrka көp salgъdъj edip alarъna, չаңыла опьп kijinieq kiceep kөyрп, съпьпса azrap, caks kъrka turguskanman bolor иштэ.

29	Voskresen	30	Ponedel'nik	1	Vtornik	2	Sreda	3	Cetverg	4	Pjatnitsa	5	Sutveta
Senatjär		F		A		J		K		O			

Takaalar тудар потръштар չъlu, չъrьк се-rettеп salgan, aru cek, kej selir ventilja-lorlu, salkъп өtkyre sokpogodы bolor ucur-lu. Roňnp ploşcadı kazyla 4 takaga 1 kv. m. چer bolgodъj edip cotop չazaar. Potrъşt aru cek tudup, kупup sajyn er-ten turak kejge soktъrъp, tynep turgan ce-rin kүnүп arlap turar kerek; tөzөncizln bir onkyndykte uzak çatыrъp selip, onь kу-nuyle kaktap, չыmpazdъp ваза kurgadъp turar kerek.

Takaalar tynear agaştarъп stenelerine kustъra—keznoktөrgө odos edip—poldon өтө bijigi bir metrdan bijik etpej, oncozyn ten edip չazaar ucurlu. Ujalarыn steneniq sinyllp kuustra tynear agaştarъnaq bijik et-pes ucurlu.

Nelę չuzyun ooru չoboldu parazidtarla-tarbzарына stenelerin ceretter salar.

Kiceep azrap kөreri.

Kүnүп sajyn takaalardы bastrazh açyk-tap kөrөr kerek. Su-kadъk takaalar pot-rъstada, boş өрдеде չyrze tudus kъjtyk-tap vazъp çurer; ororlu takaadze—tun-er agaştarъп yustyne emeze karanyj tolъk-ka kъzъpъr, kъjtygъ çok otigъp turar. Takaalar tудар potpusarga չaan emes (1 kv. m.) kajыrcaktarga kurgak kumak, kyl emeze çoldon çugan tozyn urup salar kerek, ogo takaalar kirinip çat, tynep otu-rar cerlerin bir ajda eki katap sceleoku

IZY SUNDIA SUNDIA turar kerek

30 sentjabrda 1933 f. Sovet orooňpъl-SSRS dep stratosadь, егө teneri kuip bij-19 kilm. kediřilgen.

1-къ oktjabrda 1931 f. industrijada en չа-an bolgon eki gigant չazals bydyr işke kөyken: Moskvada Stalinъп adып adangan avtomobilder bydyrer zavodъ la Xarkovta trak-tiorlар bydyriп съgarar zavodъ.

Bastralı oru takaalardı baska bolup, veterinarlı vracka körgezer kerek. Olgen takaalardı emeze ertep salar, emeze qer-ge terenizde kəmup salar kerek.

Çaskıda, çajımda baza kyskyde bastra takaalardı çajımlı çerge cıgarı turar kerek, onı tan erten tura kynnin başapkıcı sogıb tıjip turarda etkiyeten. Kışkıda takaalardı çajımlı çerge cıgararınna çamplı su taskakar, edip, 10° aspaı turgan sook-tordo lo cıgarag.

Salgan çımyrtkalardı ujalarınpn kyninde eki katap çuıır, nenin ucun deze çajıgıda uzak çatkanlıqap çımyrtkalardı kurgap çat, kışkıda deze çara tonır kalat. Çımyrtkalardı ujadan seberlep alar kerek; olordı serip, aljandıbır turarga çarabas, onojo ok kolla emeze böslle olordı arla-argıa çarabas. Çıdyr yuelbegedij edip, olordı çulu çerge (çılı 8°) çatıraar kerek.

Bala bastırga oturguzar la Bal-darın azrap tornıktırgar.

Bala bastırgalı su-kadıbı takadaan otur-guzar kerek; oogılu takaa çakıbı oturval çat. Bala bastırga oturguskan takadaa Bijt bul bozlo, ol tırmalıb, kalıp sırkra-zıbı dep, onıp çımpıla kylı urar kerek, onojo etreze çımyrtkalardı çalıbı ta salatılaq maat çok. Bala bazar kuşıbı altına çımyrtkalardı, kacan ol bala bazarına vaştagan kijninde, salar ucurlu. Bala bastıragıla kuşıbı tabıbı çok, çarlımda karanlı, aru kejli çerge oturguzar. Ujazılpı tuvune kylı urup salar kerek, yustupeç dezel salam salar ucurlu. Takaalıbı altına salar çımyrtkalardı aru, suuga çınpbagan, keweri cıplı, kagıbı tekshi tınej, tuugan kynineç ala 5-7 kynnen azbra etroğen-bolor ucurlu.

Bala bastırgalı takaań kancala kerek erte oturguskanca anca ok artıbı bolor. Ujazıbı tuğus körup, onı bogınaç arlap turar kerek. Odsılgan çımyrtkalardı ol ok tarıjn alıb, ujmalgan təzəncizin selip sa-lar kerek.

Ujazınpań uzak tyşpej turgan takaań tızyryp, azral berip turar kerek. Bala va-zıbı turgan takaa ujazınaç kynine 2-3 ka-tap tyzıp turgan boizo, ol tuzunda çımyr-kalar soop, keji solıbıp, çat, ol çımyrtka-nıbı içinde yren balaga kerekty bolıp çat; ondıbı bolgozıbı bala vazıp turgan takaań ujazınpań tızyrbes.

Ujaga oturganlaç 7 kyn etken kijninde çımyrtkalardı ovoskop dep çepselle eneze cazińdıbı tulkulaj tolgojlo çarlıkış-ka etkiye körər kerek. Uren ozəni sajal-baj, bala vutpegedij bolıp kalgan çımyrtkalardı ujadan alar kerek. 14-ci kupyunde ekinci katap körər. Urelip kalgan çımyrtkalardı cıgara casıbı salar. 22-ci kupyunde bastra baldarbı cıbıbı kalar ucurlu. Bastap-keç sıkan baldardı ujadıbı alıb, artkanda-gıbı çarlıbı cıkanca, baska tudar kerek. Çaplı sıkan kuşıbı baldarın baştarkıbı 4 kynde kupyune ootkoj oodıbı salgan vıbzırgan çımyrtkalı kupyune 5-6 katap az-rap, syle sugarar, onıp kılindede koju kaj-naikan buudaj kojulta vılgagan buudaj-dıbı kulturun, arba, sula bererine çırgıgeeri kəsür çat. 1½ aj etken kijninde əske ta-kalırga tıupej azrap çat. Takaalıbı balda-tıbı cıktıbı seberlep, cıbıbı kurgagancıa çerge cıgarbas ucurlu.

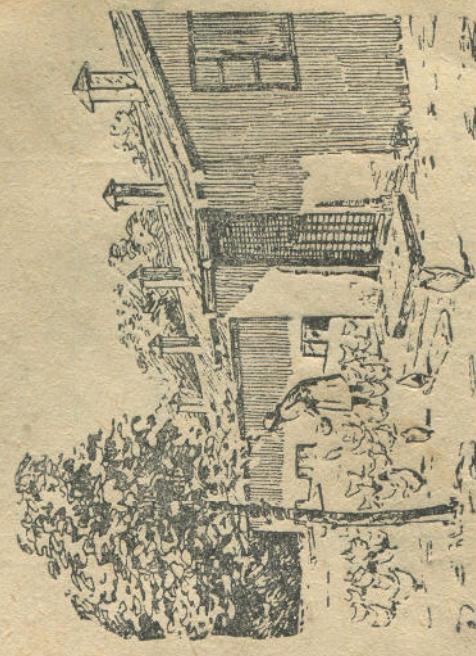
Takaalardı azrap.

Takaalardı nele çuzyn azraldarla azrap, kynine 100 g, yelen azral berer, onıp çalıbı carak yren, çarlıbı oołtop kulur-

lap berer ucurlu. Taldama azraldar: ви- daj, sula, arba, taraan, grecixa baza kuki-ruza bar bolzo bererge çakıb.

Kynyne yc katap azrap çat: tan erten turı—carak azral berer; tyşte—çımyzak az-ral berer; ejirde—baza carak azral berip çat. Kacanda bolzo azraldbı ezilep tuğus-kan castarda berip çat.

Takalar azrajtan azraldbı temdektep alza tınyaıda tırguzar: 35 ulyuzı carak azral; 35 ulyuzı teernendegen azral, 13 ulyuzı tındu nemeden etken azral (ettin kulur, kurgak kan, onondo əskəzi), 12 ulyuzı çazıbı, cıktı azraldar (ceckelegen calkan-cak, ak çerdin əleni, kışkıda dese—keit-ken əlen emeze əlenin boorxuzıbı berer), 5 ulyuzı mineralıbı azraldar (ook kumak,

Kuştı (takaalar) azrap tıdar potrıbı.

cejgen ceret, agaşlıq kəmuryı, kurtıbı ja-zıbı). Mineralıbı azralardı kağıractarga urup başka tırguzıbı çat. Cıktı azraldar-danın tırneps emeze sveklańı bererin çar-ratkan.

Ezily norma turguzyrp maldy azraarby.

	Voskresen	Sytte sarychylp prosentil	Azral toozby kg.	Belokeyt sujudyb kajnadaryna gr.
6	Ponedel'nik			
7	Vtornik			
8	Sreda			
9	Cetverg			
10	Pjatnitsa			
11	Subota			
12				

Maldy azral normazly turguzarda onyl azralyn maldyn edin bir kemine semis tular, azralda, baza onyl kycin, nele berer tuzazby kederler azralga alylap bolyp cat. Maliby edin bir kemine semis tujarynyq normazlyp basqa alylap berip turgan, onyl arktatryj bir kemine tudaryna shkagan, produktivnyj azraldy alylap turgan vezde—kancala koy produktsiya bydyerge le ishter kycin kederlerge shkagan.

Ujdyn edin bir aaj semis kemine tudarga, chyly kazaganda turgan bolzo, mynsa kendyl azralguardyn toozby berip turar kerrek, baza kajnadaby salgan belokordon (azraldyq bir tooznya sulanyp bir kilagylmyn tok bolyp turgan ijdezi albyngan):

	Azral toozby kg.	Azraldyq tozby kg.	Belokeyt kajnadarby gr.
6	3,1	0,43	42
7	3,4	0,44	44
8	3,6	0,45	45
9	3,9	0,48	48
10	4,2	0,50	50
11	4,6	0,53	53
12	5,0	0,56	56
	5,4	0,59	59
	5,9	0,63	63
	6,4	0,66	67

Uj boos tuzynnda ucu dagy uc alda icin-degi boozuzbyn ezerine kozbyr turgan azral:

	Coon ujlarga tundu beskezel 500 kg. azbyr turza	Tal orto ujlarga 350—	0,42	130
	500 kg. q-tie	350 kr qetire.	0,33	110
	Ook "	350 kr qetire.	0,27	90

Maldy chyly emes sook kazaganda tudup turgan bolzo, onyl kycin tuyzybeske arkytutpaska kazyla gradus sooktyq vazlynda Berip turgan azraldyq kemine 3 protsenten kozbyr turar kerek. Produktivnoz Bjilk ujlarga azraldyq kemine kazbyz'ala uj sajyp basqa aldynaq aylap turguzar; artkan ujlarga azaldyq pog-mazyn klassla (gruppala) bolyp turguzar.

Ujlardy klass sajyp weyug tuzynnda SSRС KBAK-n instruksijsazh tyldeyjeziler turguzbeliç qat: Ozolo bastap kazyla ujdey tunduga bes-

	Tynduga neskewizi kg.	Azraldyq tozby kg.	Belokeyt sujyp kajnadarby gr.
6	250	3,0	170
7	275	3,2	180
8	300	3,3	190
9	325	3,5	200
10	350	3,7	210
11	375	3,8	220
12	400	4,0	230
	425	4,1	240
	450	4,3	245
	475	4,4	250
	500	4,6	260
	525	4,7	270

8 ci oktjabrda 1836 c. Rossijada bastarky la temir col peterburg n Isarskij selo d. p. çerge çetire salynp, onyl aycetir bastaldy. 10-ci oktjabrda 1923 c. Moskvada telekej usynin kej tundarynya 1-4-b konferensija çunyq asyldy.

Ujdyn edin bir kemine semis tударына berip turgan azralga yzteri bir kilogram systalarlyn kыjaltatzh qosylnap berer azral:

kezin turguzzyr cotoq çot (beskeleper emeze tegin ajlandyrka kemçijle arka sypn kempçip, ujlyr cotoor), cotoq alganlypan kero ucurlu. Beckede urbyqp baskazyn onco ujlargalda turguskanda cotoqlar qat, azraldyndy bastra klasska azralyn turguzarda.

250 kg-n gruppazh 225 ere 275 kg temen ujar.

—276 kg 325

“”

onondo arb onojo ok welyut.

Tenduga beskezi ujlardyn kerp çaplyq

Sutkazarza veger syt.															
Azrala bolgen	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Sydinin sarşuz-pyp kobi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
bod	2,4	4,8	7,2	9,6	12,0	14,4	16,8	19,2	21,6	24,0	26,4	28,8	31,2	33,6	34,0
2,0—3,1	2,3	4,6	6,9	9,2	11,5	13,8	16,1	18,4	20,7	23,0	25,3	27,6	29,9	32,2	34,5
3,2—3,4	2,2	4,4	6,6	8,8	11,0	13,2	15,4	17,6	19,8	22,0	24,2	26,4	28,6	30,8	33,0
3,4—3,6	2,1	4,2	6,3	8,4	10,5	12,6	14,7	16,9	18,9	21,0	23,1	25,2	27,3	29,4	31,5
3,7—3,9	2,0	4,0	6,0	8,0	10,0	12,0	14,0	16,0	18,0	20,0	22,0	24,0	26,0	28,0	30,0
4,0—4,2	1,9	3,8	5,7	7,6	9,5	11,4	13,3	15,3	17,0	19,0	20,9	22,8	24,7	26,6	28,5
4,3—4,6	1,8	3,6	5,4	7,2	9,0	10,8	12,3	14,4	16,2	18,0	19,8	21,6	23,4	25,2	27,0
4,7—5,0	1,7	3,4	5,1	6,8	8,5	10,2	11,3	13,6	15,3	17,0	18,7	20,4	22,1	23,8	25,5
5,1—5,4															

Azral klasstardyn №															
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Sydinin sarşuz-pyp kobi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
bod	3,3	4,3	5,3	6,3	7,3	8,3	9,3	10,3	11,3	12,3	13,3	14,3	15,3	16,3	17,3
300	Azral toozb kg.	· ·	190	290	390	490	59	69	790	890	990	1090	1190	1290	1390
Belok kajn gr.	· ·	3,7	4,7	5,7	6,7	7,7	8,7	9,7	10,7	11,7	12,7	13,7	14,7	15,7	16,7
350	Azral toozb kg.	· ·	210	310	410	510	710	710	810	910	1010	1110	1210	1310	1410
Belok kajn gr.	· ·	4,0	5,0	6,0	7,0	8,0	9,0	10,0	11,0	12,0	13,0	14,0	15,0	16,0	17,0
400	Azral toozb kg.	· ·	230	330	430	530	60	73	830	930	1030	1130	1230	1330	1430
Belok kajn gr.	· ·	4,3	5,3	6,3	7,3	8,3	9,3	10,3	11,3	12,3	13,3	14,3	15,3	16,3	17,3
450	Azral toozb kg.	· ·	240	340	440	540	640	740	840	940	1040	1140	1240	1340	1440
Belok kajn gr.	· ·	4,6	5,6	6,6	7,6	8,6	9,6	10,6	11,6	12,6	13,6	14,6	15,6	16,6	17,6
500	Azral toozb kg.	· ·	260	360	460	560	660	760	860	960	1060	1160	1260	1360	1460

beskezineniit urm etmeze çemil voib turguz bir kezek, ujlarcty başka anplar gruppalar (azral klasskyň Başkazyn) sraçaj sarçuluun, Beskezinen kət-çip, ujlyr cotoor), cotoq alganlypan kero ucurlu. Beckede urbyqp baskazyn onco ujlargalda turguskanda cotoqlar çat, kacan Bastra klasska azralyn turguzarda.

Bastrasaa turguz ujlardyn deze, kynge kanca kirezi syt berip turganlypan kero, onpny sydynin sarçuluun, kero klass edip belylup çat, belyluyut tuzlynda tındyv blitsanyňボルザラナツラナリヤン

onondo arb onojo ok welyut.

Tenduga beskezi ujlardyn kerp çaplyq

gözölp—2-ci klasska welyut. Sooib kan ujlardy la saap turguz arkı ujlardy onpny sydinin sarçuluun, Beskezinen kət-çip, ujlyr turguzar klasska turguspa, bir klasska øre bijik turguzar; øzyr turguzar ucurlu, çasqa çetkence, onojo do ok bir klasska bijik turguzar ucurlu.

Çaný teregøn ujlardy etken çilda onpny turguz sraçajla bijik klasskyň sraçajla turguzar. Kazyla klasstaga iş saýp sutkazyna ve-ler azraloozby, onpny çyly tablitsa azbia ganaq cotoq, myndy ezilly tablitsa azbia cotoq turguzbyp çat (bir kanca toolu ujlar-abyñ kerp sabazbyp grafaçbyp alþp çat).

Onpny soondo bir sudkazyna berer normalardy kazyla ujga baza onojo do ok azral toozbala baza beloktoryla cotoq, kazyla bir gruppa ujlargara turguzbyp çat.

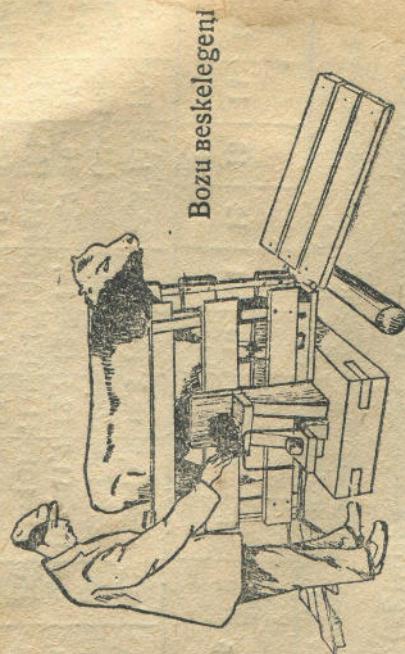
Bir sutkaznya berip turguz sydinin kət-bile onpny sarçuluuzbyp eki başka azral gazyylar, onpny çaan emeze kicinek klasska eske tendekterinen keryup kozor: onpny kycisemiznen teregøn əjinç kətə baza sydinin sarçulu kojuzlaç kətçur ылаар. Төс gruppalyň ujlarçyp shigylan tındu biskezi qabbs ilidb onon temen klasska kozor ucurlu; tındu beskezi bir kandyj klastagъ ujlardyn uig bolzo,—onpny onoq øre çaan klasska kozor ucurlu.

Subay kyci çakşy semis ujlardy 0-klas-ska welyuy, arkı bolgozby—1-kb klasska belyluy; Tegin turguz Boos semis kyci çak-

bol.

Maldy Beskeleeri.

Maldy beskeleerin өнөтүл көлкөлөп еткен beskelegerge өткүргөн ненеде артык. Beskelegerge өткүргөн kazla maldын алдынац тьльдуга beskeleini, santimetrli вөлүр salgan сөйвөк lentala kemciр, тьндуга beskezin turguzatan.

Bozu beskelegen!

Kozxoztoto emeze sovxoztoto maldың turgan-ny ambyr ardag bolgonын kazyla өјө болgozьп олъп тьндуга tur beskezin bilgenen çarttап bilip alar. Kandyda mal bolzьп, syrekej kiceep azrap, сылпса тудуп baza kicep, kijnineq үрген bolzo, onып қараныр semirgenineq basqa (өskөninen, semirgeninen le ardag bolorlyq basqa), onojo do ok onып өskөninen өзгөньяла kөre, тьндуга beskely boior ucurlu. Kazyla beskeleer өjdilq ortodo өзүр turgan өas maldып la semite-rine azrap turgan maldardып тьндуга beskezi өавьс bolgozьп, olordy kicep azrap baza kijnineq koomoj өүгүр turganып сьп-dalatlar ucurlu. Ojto kajra ajtkazып, тьндуга beskezinиң өакшь kozьп baza sudkazыла өзөрин өнде kozup turganь, maldы сьпльса azrap, kijinipet cyrerin kiceep baza өакшь тудуп turganьна kereボльр сьndaltar.

Çoon maldardы—bukalardы, ujlardы, coc-kolordы baza koljordы (taldap) kolxoztordo, ezi aajynsa, bir չыlda eki kataptaq beskeleper turar kerek: kuskyde azral kemин turguzьр, kystarъna turguzайда la չaskыда odorgo сьгарар tuzunda beskeleer. Beskeleper algan toodоq kanajda kыşкьдала ҹајыда maldы azrap baza kiceep түткәннап ажь bildirer. Bir kezek өјө semirtip alaryla emeze kycun тьльдьр alaryna turguskan maldы bi işti baştaarda la icunda tynej ok beskeler ucurlu.

Ancadala kolxoztordo ook maldы beskeleerin төзөр alganь өакшь, өас maldып өзүр тьльр turganып la olordык kijliniç kiceep өүгүр turguzalya baza istegen kiziniç kycin сьпльса cotoorqna syrekej өendy nemeボльр өат.

Thetañin mal ugun өарандырга (plemen-noj) төзөгөн xozjaistvoldoro, kazyla maldы тьндуга beskeleerne kostoj, santimetrغا вөлүр salgan lentala ediniñ kezek вөlykterin kemciр, algan kemин ol maldын pasportыла la аңыlap turguzыlgan zurnaldarga bicip turar kerek.

Maldy imdeeri.

Kolxoztoto emeze sovxoztoto maldып codын сьпльса өткүрерine le mal ugun өаранды-raryna өткүрип turgan isti өарандырагыла өапсыла ol tuzьnda сьпльса өткүrer, kacan kazyla maldы bir ezily temdekti Bolzo, tan- ма,—emeze nomer, өапьla temdektelgen maldып ezizi bolъp, xozjaistvodo oo тунеj eske maldardaç onop ulam başkalanъp turar ucurlu.

Maldы imderinin өр argazь өапьс emes: 1-къ өр—kulaktarъna sýrgalar aajlu neme vekeper ogo өнөтүл etken „Avtokrotel“

Voskresen

Ponedel'nik

Vtornik

Sreda

Cetverg

Pjatnitsa

Subota

14 ci oktyabrdы 1920 չыlda RSFSR la Fin-landija ortodo ambyr encu өадарыna turguzul-gan dogovor bıcikkе kol salgandar.

13

14

15

16

17

18

19

М

В

А

С

К

О

dep attı karıkıla bukvalar bazır, onъп № turguzar. Bu eple temdekteeri syrekej izemicizi çok, lenin ucun deze syrgacaktar, ancadala çajgъb ѡjde, tyzyp kalar, olordb baza katap çanbırtarga kelizet.

II-ci ep-kulaktarına iñelerle kadarъ azıra № lar turguzar. Bu eple imderde ças maldып kulagъп spırla syrtyp, dizinfektsija edip çuuzyp çalladala, ønetijn etken ijneli kapkıla kulagъп etkyre ýiter, onъп nome- rъп turguzyp salar. Ol ýiterine kirgedij edip kara tuş dep buduk ol emeze spırtka cejip salgan koele syrtyp salar. Bu eple indegeninen тъг, etkyre ooruzda çok, ki- seep indegende, temdektegen imi uzak sy- gur baza maldып kulagъda syrekej urelvej çat. Çanbıla koopsho voþr turganъ kulagъp da tuyгı: çaan øzeg maldarga Bu lindi imde- gende kəyupvezj çadat.

Xozjaistvodo maldardb imdeq tanmala- tıp tınpajda etkyurerin çaradarga kem çok:

a) Coon maldardb (bukalardb, ujlardb)— myysterine izy temirle øtöp, ol-ok tarjn ondyj ok nomerlu sryga edip kulagъna yjteþr bekter salar kerek;

b) bozulardb imderde kulaktarına nomer- lu sryga ilip, ogo kozo kulakların iñele yjter, ol ok syrgadadagъ nomerdi turguzar; v) cockolordb—kulaktarın yltær koele kararta syriter eple № turguzar, emeze kula- gъpanç bir kandb ezili im kezer.

g) kojlordb - kulagъpan ejtter iñele ka- dap ogo koe emeze tuş syriter.

d) çanbıla maldь -terezine tanma edip-izy- temirle øtöp tanmalaar.

Temdekteer, imdeer tızında, çanbıza aj im- dy temdekti mal Bolbagodbj ederine syrekej kiceep kөrөr kerek; onop başala ka- tap ovezlicka bolor nele cot isti yzyp salar.

Sap dep ooru—çuguzatu ooru.

Sap dep ooru çanbıla mikroskop azyla kustu, ajdarda onъп ol ok tarjn başka aþy- gòvalar çanbıla maldып edide çutup, kөptөr kejlep çat. Çer kыrtızında, suuda, øtøkto baza apcadala kynnyп çarк cogъnda, 7 sutkadъп ala 24 sutkaga çetire çauþr olyp kalat. Soo kool syrekej uzak çadar. Sap dep ooru (xroniceskij) bolgonъ çarttalar. On- dby uzak ooru attardb başka velyk çerge, kadъk attardan başka tudar kerek.

Sap ooru çuguzspazъn dep, øskө ulustubъ attarъn voþpъn attanya kozo medisinskij çanbıpanç kөrbögencе kospo kerek. Kazyla çerden øskө attar kelgende, turguzargyla başka aþyli dvor edip salar kerek, voþpъn attarъn ogo kijirbes. Çorъ:tap çyrgende kacanda bolzo voþpъn keneekty taarlu çu- tur, øskө attar çigen baza suu icken tos- kurulgaya voþpъn aþyli azraþaj sugarba]

tur kerek.

Xozjaistvodo ooru attardb kadъk attardan aþyrgan kijninde, dvor icinde tıpdyj ep aþyla dizinfektsija øtkyrer kerek: ooru mal turgan kыръt ozo bastap kandb bir dizin- fektsija øtkyrer vescestvo cejgen cejtile suujala, onъп kijninde øtekli, tøzencini le balkasta azral berer kormuþkadaq aru- lajla, maldып ølgөn sөögүn cасcar çerge tartır- tegөr kerek; stenelerin, managan manuula- rъп, stolmolordb, kөznөkterdi, ezikti le onondo øskөzin kausticeskij ssodanъп 3% ceintizle emeze çazyl scelokla çunala се- retle ceretep salar; tereden etken çepsel- derdi — komutardb, ylgenderdi, şiejlerdi, de kыrlaþzъp kөryup, çarkыndalýr turgan çyli (30-35°) cejintizine sugala onъп kininde çakşъ kurgadъp, төgөtle syrtkuyştep salar.

Sap dep ooru çanbıla mikroskop azyla kustu, ajdarda onъп ol ok tarjn başka aþy- gòvalar çanbıla maldып edide çutup, kөptөr kejlep çat. Çer kыrtızında, suuda, øtøkto baza apcadala kynnyп çarк cogъnda, 7 sutkadъп ala 24 sutkaga çetire çauþr olyp kalat. Soo kool syrekej uzak çadar. Sap dep ooru (xroniceskij) bolgonъ çarttalar. On-

cugunaq akkan maldып akkan irinineq ulam kadъk malga çuguzyp turat. Odor çerde ooru maldып akkan irinineq Malдып edine kirele, sap dep ooruñdъn mikrovalarъ kanla kozo bastra edine tarkap turat, kөp sabazbında maldып økrөzlin, tum- cugyp, veerékterin le terezin oorudat.

Sap dep ooru syrekej em- debes, çuguztu ooru.

Syrekej kuru orulu sap maldь syrekej kal- tıradyb orudaryn başıjat (ediniñ tempera- turazb 42°). Bir kanca kyn øtken kijninde maldып tumcugъpъn çыççыkъ katancızında valular (jazvalar) kөrynip kelet. Tumcigъ- nan irindye baza kandu sүjik pemе agþr turat. Sانpъllyp aldynlagъ berceri katu bolþr kыjmyktanvyl varat. Kezekte terezin. de de batular kөyupir kelet. Ooru maldar syrekej arþktap, kursak çiir kуyni toktop, 15-20 kyn øtken kijnide olyp turat.

Tыц ogıryj uzagъpsa oorudar sap tu- zunda attar arþktap, kuci koomojъp, bir kezekte edi tizip, buttarъ tizip biler Bibes çödildеп turat. Bir kezekte tumcugъpъ yjdinin içinde kыrlaþzъp kөryup, çarkыndalýr turgan çyli (30-35°) cejintizine sugala onъп kininde çakşъ kurgadъp, төgөtle syrtkuyştep salar.

Aadarulardы Kъstadarь.

Adaru tудар xozjaistvodo събът болоъ-
на keкедуунி çok ederine, adarудь асък
кеже kъstadarьн toktodor kerek. Bis оlорь
kъstadarьла չылۇ çылۇ çергэ turguzър
salzabыs, onъz пedenе artъk bolor.

Adarудь kъstadarь alarъ тъндъj ezilerdi
etkyrgenineп bolor. 1) adaru bilenin kuci
çetkili çaksyzъnai; 2) beletep algan мөди
nin k'acestvozълъп çaksyzъnai; 3) çilt baza
kuci çaksър matkadañ; 4) kъстap turgan
adarulardь ency turguskanъnai; 5) kъстap
turgan adarularda узук çogъnac չанъ aru
kej kelip turganъnai; 6) adaru bileni ebre-
de turgan kejdin temperaturazъ bir kemine
tuduş turganъnai; 7) kъстap turgan adarul-
ardь kor çetirecilerden koruganъnai, тъq
tooъz astavaj, su-kadъk kъстap съgar.
Kazyla ajdыlgan ezilerdin kazъzъnai la
aldыnai basка algazып тълајда ajdarga
kelizer:

1) Kъstaj turayla adaru bilenin kuci
сагъ չанъsla ol tuzunda çetkili воър coto-
zla, Dadan—Blattanъl bastap budugur
etken ramkalarъnai, bezuyzinen as emezin
koju vekterp turgan bolzo, kuci çaksъr воър
сактуу, onop өтө болоъn cotogozъп, clor-
дъп oturgan kolodozъnai kанса var ko-
gъzzъп չельър kъстаатла olorgo kuc
bos. Kuci sagъ koomoj bolgoн adaru ri-
leldi, temdekter ajtkazъп Dadan Blat-
tanъl ramkalarъnai usuzinle тъn toozyla
koju bektegen adarulu bolgozъп ezerlep,
çartagazъп, eki bileni چанъs kolodogo vi-
riktrir kъstataкъ nedende artъk bolor.

2) Kъстap turgan adarulardьn beletegen

Voskresen

Ponedel'nik

Vtorik

Sreda

Cetverg

Pjatnitsa

Subбота

:0 okij brda 19:00 ғ. Xakkass avtonom oв-
lazh tezelgen.

23-ci oktiavrda 1977 ғ. Bol'sevik partija-
nın kozo oturup, ok-tomykla çersip альр,
Vostaniјi edip turup съgargala beletener dep сөр-
съgardь.

24 oktiavrda 1922 ғ. Vladivostokъ Kъзы
cer kolgo alganъ la Dal пъj Vostokto akta-
dbы la Japoniјaн kontrevoljutsionnyj сегу-
lerin toskъrъ sogytakъп.
26 oktiavrda Ismekci deputatitrdып Sovet-
di Peterburga вастап төzөгөнини олъs չы-
лъgъs 1905 ғ.)

20

21

22

23

24

25

26

Р

А

С

І

К

О

mөdi çetkili dep cotoоgъла, չиyr beletep
algan мөdi көр, kacestvaзъ çакъs ваза съ-
çartaar. Bastra kъstap turgunъnai kөgүр
çaskыда, вастаръла kazъla adaru bilenin toozъla
ga azanapъla kazъla adaru bilenin toozъla
kolodonъnai etpej artъzъp salar kerek;
20 kg-ч төмөn etpej artъzъp salar kerek;
kg. mөttî dese, adarular çaskъda вастаръла
katap uckan kijninde bererge, kladovada
artъzъp salar kerek.
Adarularga kъstaj kursaktanarga artъrgan,
bastra mөt, ses çogъnaq, kacestvozъ çaksъb
borl ucurlu, Birde çedikprezi çok bolъp,
ancadala, sranaj çetire въzъp, bastra уjt-
teri tolу вөkty воър, çanъs so-le ajtkazъп,
bastra çajdsъn turkunъna adarulardып չи-
gan bastra mөdinin sranaj talдama artъbъ
çogъnac asъp kalar, onop ularmdala adaru-
lar съkaaktap, bir kezekte deze, Bastra
adaru bile olupre kala'yla çem bolъp çat.
Adarulardь kъstaj azzaatъna mettin ordь-
na kанды, kандыj өske nemeler (surogad-
tar) bererin, çanъsla sranaj өsks baska arga
çok bolzo berip çat. Kөр sabazъn mettin ordь-
ordъnla saxar berip çat. Onojdon metti sа-
xarla solbganda, saxardan аzradып
mъnajda beletep çat; eki stakan saxardъ
bir stakan suuga cejir çat; onojo beletep
algan cejintini çarъksu bolgonco kajnadar
kerek; опъq kijninde, kacan cejinti bir emes
soogen kijninde, ogo limonnij kislota albs-
tyar ucurlu (kazъla kilogram cejintige
1 gram albstyrap). Limonnij kislotanъ, in-
ventirovat' ederine (amtanъn չarandыrаръла)
şъkaganyanап baska, beletegen adaru azral

kristalizirovatsa etpezin dep (şil kepti bolbozın dep) salıp çat. Onjondo beleteren azralardı adarular suzbındagı yitterine kıştajçıı azral edip beletep tazır salar. Limon-pıı kislotı qok bolgonınan, azral cejintigę gilitserin koşkondo, ijdezi baza ondıl okbozır çat (2 litr cejintige, caj içer kalbagasğa kemçip, 1 kemin albstıgar).

Kıştaj adaru çiır azralardı kolodonıp incide turayınpı ajaı̄ kereginde, tıyndı̄ ezizin ancadala temdektep ajdarga kelizer: kışkeda adarularga bir ramkadan baza vugyzine kəcərgə syrekj kyc bolıp çat. Onjondı adarulardı çuuııp kıştaj turgan ramkalarında mət mart alga çetire olorgo çiirme çetkil bolor ucusu. Adarulardı kıştargıa çuuııp oturgan bastra ramkalarıv şaytınpan as bolvoj tolo bekigelgen məttiy bolor ucusu.

Nurgulaj tolo urulgan məttiy-ramkıla ga adarular koomoj kıştaj çat. Ondıl ramkalarıb ortuzına turguspaʃ, kıştaarga çuuıup oturgan adarulardı tuuraznya şava turguzb çat.

3) Kığır bargan adarunu matkalarıb kışkıda kəvuzın əlyip kalat, onjordodo usçıbıq turkünpı iştegen matkalarıb kıştaj turguzarga çarabas. Eki çıldan azıga iştegen matkalarıb, adaru tutdup turgan hoxzajstvodo tuzalanarga, çarabas, dep. vojla katu eezi elüp turguzar kerek. Kıştaj adarulardı turguzarda uktalıb, bala terebəs matkalarıb turguzarlıb sranal çarabas bolgobn, teginde çart bolıp çat.

4) Adaru kıştadıb turgan podvolga bilbel tura kəp çugur, kolodolordı kəp tokkylatkanlıb la onı kazyla serpigeni, kıştaj turgan adarularga kazyla arcamayıb çetirip çat. Turguzup salgan

kolodolordıb ystyle cıckandardıb mantganyı baza onıp stenerin ojo kemirgeni, kacanda bolzo adarular syrekj uzak kajtıbgızır, kazb Birde kolodozınpanda syyır kelediler. Adarular kancala kerek ency kıştaganda, olor məttii anca ok as çip çat, onjido—ok, vojlınpı icegelerin bokla anca ok as tundurup çat.

5) Adarularga, kıştagan çerinde aru kej sedikpes bolgonınbı birde əske ogotuŋdegedil ljdely biide neme çok. Onjordordo, podvalda kıştaj turgan adarulardıb kolodozınpı syyır ucatan yiteri, bastra kıştaj turar əjde. aşık bolor ucusu, onon başka, kalodolar turgan kırıbı vojında çakşıb iljedly ventilator bolor ucusu. Kej selip arialaar dep, podvaldıbıq icine kejdi soodır salarbs dep, korkuurga kerek çok. Onıq orduña bir emes soozıb, emeze sranaj sook bolzıb, çe ondunda bolzo onoq adaruar əbəs: kaiňlp olor solılpaj turgan, kislordıb as kejge kapşagaýınsa ələr.

6) Adarular kıştaj turgan kırp (podval) kancala kerek çakşıb kıştaj adarular əlyim syyır çok çakşıb kıştaj turgan Çerdin kej çyır, ojo soorıb əjinəp ətkvre kəp volgopıb, ada ulardıbı əlyim syyır çok kıştaatıla vazada arcsamık kor vojbp, əlyimdy bolbp çat. Onjordordo adarulardıb bileleri turgan Çerdin temperaturazb tuduşa Ts. 5° Çuk vojbp turar kerek.

7) Cıckandarga, kışsalarga (kamaktarga), onjordon ok kiskeleger, — adarular kıştaj turgan çerlerde, — çer çok bolor ucuru. Kis-kelerdin ordına, adaru kıştadıb turgan podvaldargıa koron salıp, sarıkılar, kükertur turguzıp salar kerek.

zarbla mendebes kerek. Kun Badıb Sıbir krajda bu iştı nojabr ajda ətkyrgeni nedeq-de artıb bolor. Onjordon—ok adarulardı çaskıda podvalınpaç syyarlıp, ordına turgazga, bazada mendebes kerek. Adaru bileyerdı podvalga turguzarda la onoq ojo syyararda, bastra kıştıq turkuńla adarulardıb çigen mödinin codıb bilip alarına la baza onojdon ok kışzpa çigeninin artkanlıp bilip alarına, beskelep turganda syrekej tuzalu.

Adarulardı kıştadınya podvalga turgu-

zarbla mendebes kerek. Kun Badıb Sıbir krajda bu iştı nojabr ajda ətkyrgeni nedeq-de artıb bolor. Onjordon—ok adarulardı çaskıda podvalınpaç syyarlıp, ordına turgazga, bazada mendebes kerek.

Adaru bileyerdı podvalga turguzarda la onoq ojo syyararda, bastra kıştıq turkuńla adarulardıb çigen mödinin codıb bilip alarına la baza onojdon ok kışzpa çigeninin artkanlıp bilip alarına, beskelep turganda syrekej tuzalu.

Boos cockonъп kijinenç kiceemeldy çakşъ çyrieri.

Boos ene cockonъп kijinenç kiceer үзүриниң, baza azrap çakşъ tudarылъп төс аяlgazъ -enezinin icindegi baldaryn su-kadьka өjine çetire çyrgyzip alarynda болып çat.

Мълъп kereginde boos ene cocko boos çyter basra өjnин turkuylна çetkil azraldu turar ucurlu. Çanysla tөrөrenen, ozo 3-5 kyn azындыра azraldy bererin astadyp çat.

Enezinin icine cocko baldaryn su-kadьk, ardaq үзүрмдү bolgodby edip alaryna, ene cockonъп tuzunda çakşъ azaarы, төs bildirly kerek bolyp çat. Ondyj ene cockolordыn azral kemi belok, azralьna mine-ral'nyj tustarga, ancadala fosforno-izvest-kovyj tustar la vitaminga baj bolor ucurlu. Boos ene cockonъп azral kemi, 3 үзүүн yren kul'turazьlan temen bolvoj, үзүүnde lip turguzular ucurlu. Azral keminde kыjal-ta җogълау 20 g. çetire icer tus, 20-30 g. oookoj sogъp salgan mel eneze arulap salgan ceret kирer ucurlu. Onoq basqa boos ene cockolorgo ertejje ootkop salgan үеek emeze үеektiñ kultiyip berer kerek. Ezile-geen aajyla boos ene cockolordыц казъбы-nala 0,6-1,2 kg-п sutkazьna тырсак өzym-derdin olенинен berip turar ucurlu. Boos çyter өjى kancala kerek kъskarganca, ancala kerek tok azral bererin kөptөdip turar

kerek. Basra bu ezi kerek su-kadьk, өзы-mi ardak cocko balazyп enezinin icinde tuzunda тылдыр alaryna, ancadala olordып үеek tajagъп тылдыр alaryna syrekej bil-dirly, үemit aajlu, neme bolyp çat.

Tөrөer aldynda yc-tөrt kyn ozo berer azraldy sujuk edip, kemin kaborto kirezine çetire astadyp çat.

Boos ene cockolordь azralыn çetkil vegr-bezi sranaj چarabas. Koomoj azragalylpaç ulam cockonъп baldary koomoj nazaj съgar. Җe өjneç etkyre ene cockonъп azraga-nы baza koomoj, nenin ucun deze ene cocko түn semirgeninen ulam icindegi baldarynъп baldыг edi le sөөktөri koomojtъr, bazada syrekej koomoj bolyp съgat, emeze enezinin icindele өlyp kalat. Ene cocko syrekej semirerine ijdey azral bolyp turga-nы zmъх (kendirdin şagy) bolyp çat. Onoj-dordo boos ene cockonъп azral kemine zmъхът kozorыn syrekej aşıktanar kerek, onъ-p sutkazьna 600 grammazъra berbes kerek.

Boos ene cockolordь bortyp, cirip, өt-kure tonçp kalgan—sook azraldarla azraar-ga sranaj چarabas, onojo—ok չьdyp kalgan azraldiardы berbes ucurlu. Boos ene cockolordь sook suula sugararga ғarabas.

Onoq ulamda ene cocko arada tөreerine maat çok.

Kьş өjde cockolordь azrap olordып kijinenç cyrieri.

kemile 12° չyllu) bolor ucurlu;—ogo bal-darlu ene cockolordь, kalganch ejin չyrgen boos ene cockolordь la enezinen چанъ аj-rygan cockonъп baldaryn tудар; ekinci вө-вөlykty bolor ucurlu; biryuzi—ot salyp tu-rar, չыlu (къشكъда kejinç չyuuзз Tsel'sij

27	Voskresen	28	Ponedel'nik	29	Vtornik	30	Sreda	31	Cetverg	1	Pjatnitsa	2	Subbota
Б		К		Л		Р		С		Ч		Ж	
2		3		4		5		6		7		8	
О		Н		М		Т		А		Р		Е	
З		И		Д		Г		Ү		Қ		Қ	

28-ci oktyabrdы 1924 җ. SSSR la Fransija-nы ontodo aňyl ency җадарыna җөр turguzul-gan 29 ci oktyabrda 1918 җ. VLKSM төzelgen 1-къ поjaвьda 1914 җ. imperialistesci چумы grazdanskij چи edip kubularь keregendär. Lenin (bolşevikter) manifest biccik çarlagandar.

rinin aldanda boos cockolordь, semirte az-
aar cockolordь la öltürgenе taldagаn coc-
ko baldarы turguzar ucurlu. Onoq başka
cockо kazaganьında azral berer çer (stolovo)
edeten, ondo cockolordь azraar, baza azral
belejtеп kuxnja edip çat.

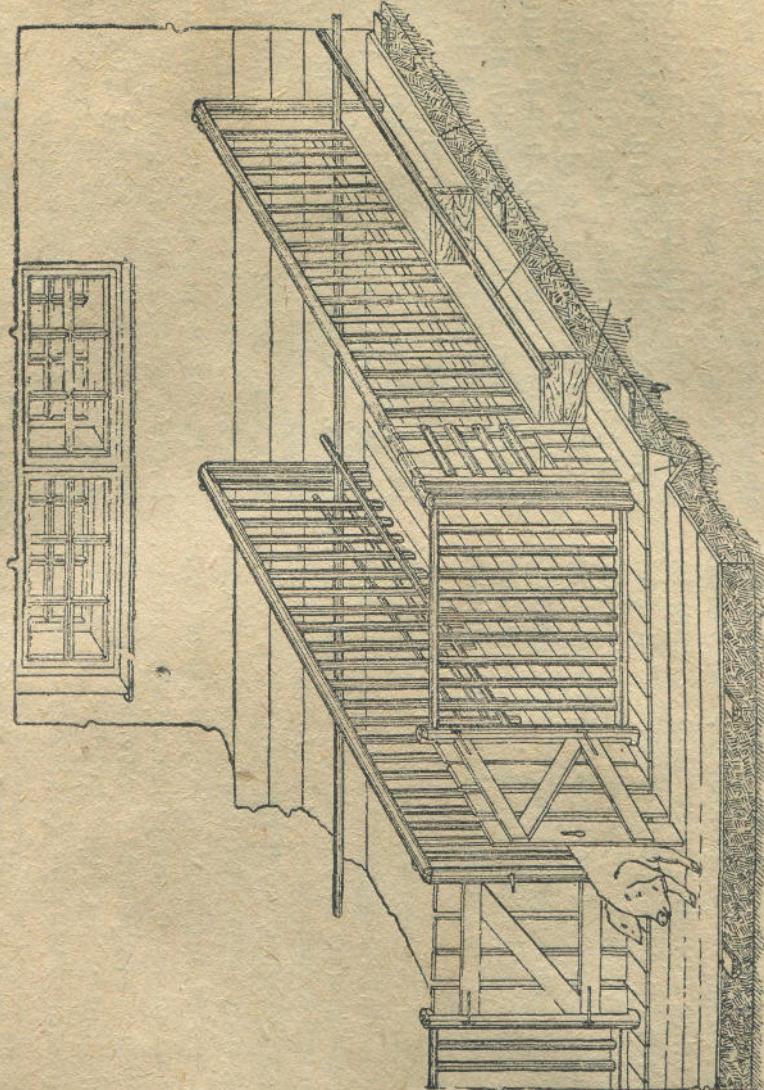
Cockо kazaganьлып çыlu вölyginde төр-
өr ejи çuuktap kelgen (kalgancь aj çyr-
gen) cockolordь la emcek baldarlu ene
cockolordь baska kletkelerge ajrıp tудар,
çanь alybgan cockopъц baldarын deze—
gruppapalap (yrlep) turguzar, olordь тоозьп
10-15 түппац көртөдө kozо stanokko tur-
guspas.

Ot salbas kьpta ajgыr cockolordь aldb-
paç baska kletkelerge tудар, olordь ogo
azrap çat, subaj cockolordь la boos ene
cockolordь (çыlu belykke kөcyrgenineп
ozo) baza semirterine azrap turgan cocko-
lordь—gruppapalap (yrlep), 10-15 cockodon
birikitirip turguzar.

Cockolord kacanda bolzo kurgak tөzөn-
cily bolor ucurlu. Balkaştu, ylys tөzөnci-
ni le etekti cockо kazaganьлац kуnynde
eki katap сыгатър turar kerek. Ol ok ta-
rжn çapъ salam kozor kerek. Stanoktordь
araatyp azraar aldanda arlap çat. Otogin
tөgein temdektep salgan, baştuu çerge
taripy төгөр.

Onco cockolord kynniq sajып çajып çerge
съgyр turar ucurlu, onoq өskө ene cocko-
lordон çakşь Baldar alp bolbos baza съ-
damal su-kadъk cockolordь eskyrip bolbos.
Çanьsla sook kynderde, salkып suurgandu
kynderde çajып çerge съgarbas. Çajып
çerge çyrgyzterine enetijن salkып өtkyre
sokpos edip ceden tudup alar kerek. Çajып
çerge съgararda cockolordь турган
yrile съgarar emeze Bir tynej keberly ви-

kanca yrdi (grupapalardь) kozо съgarar.
ancadala вijt kөjlөrinен korulap çat. Coc-
kolorgo la cockо baldarьnda вijt tabbylgan
(tarakla) emeze өtkүvej cockolordь scedkala
bolzo, olordь съktu neistla, alinasla, mazutla
emeze иске kirip etken avtol la kerasinla
albшtgyр syrter (1 yly kerasinga ajdylgan
emderdeп 10 yly alpъr albstyrala syrter).

Onco cockolord la boos çyrerinин kalgancь ejи çetken cockolordь
turguzar ezi çazaldu stanok.

Oktjabrda revoljutsijazb

Nojabr ajdyn 7 kyninde (eski toolo oktjabrda 25-te) 1917 çylda Rossijańń proletařlar krestijandardyn çoktularňa tajap, bol'şevikterdiq partijazbna la onpäc basçsyzla baştađb, sotsialist revoljutsija bydyrdi; proletarlar burzjalardyb Başkaričybz salala, başkarudb vojlyp kolbna aldb. Oktjabr revoljutsijazbny şlyuunda proletarlar başkaruda turar klass bolb ala-la, zavodtordb, temir çoldordb, banktardb, çerdi alubnap kolýnda menzinip eelenip tutaryp çok edip salala, olođib onsozyp çonpyp (obşestvenny) çoozezi (sobstvenost') edip saldb. Oktjabrda revoljutsijazb romesikterdin aldbnap kolýnda çer eelepír turaylp, natsional albatallardb kujnar vazýnýktap turarın çok edip saldb, ulustýr ulusla tynej pravalu edip saldb, tservenı gosudarstvonan ajiyr başka edip saldb. Eksprotoatsilja etkuyrip turatan klassstar-dan gosudarstvo apparađb oodbyr çok edip salala, proletardyn diktaturazb — sovet gosudarstvony bydyrip turguzyp aldb.

Oktjabrda revoljutsijazb telekejdin basrazında rölor proletar revoljutsijazb şo-lym késtör ol revoljutsijazb başlap saldb. Oktjabrda revoljutsijazb Europa şerinde revoljutsijazbny odnyk kujdugur saldb, imperializmla kyrezip çuulazb turatyla

kup çybz albatylary — Turtsijanb, Kýdattb, Indijanb, Indokitajdb — kédugur saldb. Teleki yystunde komunist partijalarňy əzərle olordyn kommunist internotsionalga birigerin Oktjabrda revoljutsijazb çylgırladyp týpdyb saldb.

SSR Sojuza "ismekci le krestijannyp tradkuci eksprotoatsijazbnan vozopýr, çalytpdalb bardb" (Stalin) Týk keverinde natsional ic byduyzinde sotsijalist kul'turashyç əzər əzumi ulu çaat əzyp cecektelid, qalyndylar əzyp týpyp turu. Kolkyctylerdin çadar çadzb çýldypp çylga çarançp týpyp turu.

Bistin sotsialist törəl çeribistin ide kuci kynin-kunge əzyp týpyp turu. Sotsial-fasistardb II-ci Internotsionaldb völzylá mezdunorodny burzuazijazb la oroon icin-degi kontrevoljutsioner, Oktjabr revoljutsijazbna çenip bazar dep, kancı etken tabaru birde neme bolboj kalbyp, tul captryp soktyrdyb. Sovet Sojuz 18 çýldyq turkyp turup keldi, etken çýldyrdan beri emdi turguza Sovet Sojuz çuudan korulanar kerekte vókó kucy bolb bardb, ekonomika çalpnaç proletar, diktaturalu çaan iđed.

Oktjabrda revoljutsijazb telekejdin basrazında rölor proletar revoljutsijazb şo-lym késtör ol revoljutsijazb başlap saldb. Oktjabrda revoljutsijazb Europa şerinde revoljutsijazbny odnyk kujdugur saldb, imperializmla kyrezip çuulazb turatyla

Kun Badbı Şibir krajdyń plandaganb ugъpan kere rajondorda azraagbı maldbı bytken

"Maldb çakşy azragan la körpəde əskiyazdacažb "azragan maldbı ugъn çarandarbala ol maldbı berer kineltezin körpəde, malazrar sovxoztor týpan arı uktu mal azrgan cýldyk kəyumentçili xozjalstvolor völzylar.

Voskresen

Ponedel'nik

Vtornik

Sreda

Cetverg

Pjatnitsa

SuBбота

3

4

5

6

7

8

9

J

B

z

O

Z

7 Nojabrda 1917 ç. Oktjabrda proletar revoljutsijazb Petrogradıq Başkaruu Sovetlerdin kol. na kirdi. Viemenni graviteli's vonb arrestova' etkeni. Basira Rossijańń Sovetterdin tkincl's ezz çuulib acsib. Nek. Lenin bu sezd çuunda doklad aitib.

8 Nojabrda 1917 ç. Sovetterdin II-ci sezd çuulib, çuul şpəj amly çadai dep dekret çep zak. n şerpedi, çer keregide dekret çepiedi, albat komissarlardan Sovetdin tutib, onpäc Başkarucusznya V. I. Lenini idi mi gustib. Moskva gor. dio Başkarudb Voeno revoljutsioñ j komitet çuulap kolýna aldb.

"Bisə dep eder kerek". Tes Komitetin plenum çınuyp "Sovxoztordyq, kolxoztordyq, kolxozcılardıñ la aldbınan çurttılardıñ azragan uktu emes yyr maldardıñ uktu maldarla kajlaktadır turar iști çalımdada ötkyriп turar kerek" dep çakılıta berdi. Kolxoztorla kolxozcılar kolbında azzagan uktu mal bar bolzo, bu uktu maldar gosudarsıvannıç edinjı uktu mal biciir knigezine bicilgen bolzo, ol eneze kolxozcılar bu uktu maldarlıq cıkan ças maldardıñ gosudarstvoğosopostovka) tuzbında çenilte alıp turat.

Kyn Badış Sibirde Çoon maldıñ kajlykta dırp uktudar iști klass östylerdin kancı karstu kalyktaların çenip cacar kerek bolgon. Sibir din çeri çurtındı turan ujlardıñ ıgıt oske oroondordogъ uktu małınç çakıç emeste bolzo, onon koomal bolıp turan dep ajdarga çarabas dep, Brusnitsıñ başıgan vreditel'der karşu ýytle çajıp turuzır turatan boldı. Bu vreditel'der Sibirde uktu mal azrarına plandap belyuryge 1931 çılda vojnyń planıń cıbagan, vi plan ajańca Kyn Badış Sibir krajdıñ kerp mal azzap turan rajondordo Sibirdeñ vojnyń bytken uktu mal azraar dep kestögilep turatan boldı. Oske oroondordyq uktu malın azrap eskyrbes, çanıbsıa vojnyń Sibir uktu malın azraar dep, kar şusyyite—plan edip turdb.

Bu klass östylerdin—vreditelderdin kÿlkiarayıñ ijlezine cıgarıp, vi karstu kalyktar ucun burulap, olordı tuura etti. Olordı ondy karstu kalyktarın kalyrsa oodo cassır, kumak - karstu çanılp çartadır saldı. Oske oroondordyq uktu maldarla Sibirdeñ vojnyń uktu maldareň kancı çyldıq turkىppla azrap, olordı ceneper ke-

gyp, ol is biske çart kergysti—oske oroodordıq uktu ujar maldarlañ algan syt, sarç uzbıda (produktisjaz) tiry edin beskelegende de oske oroodordıq uktu maldarlañ Sibir uktu ujarlañçaq cikçok tuzalu da astamduda bolıp çat. Bu kereki çartadır bu tablitsa kergyzıp çat:

	Bukalarlardıñ trygę beskelegendıñ nıurı Sylärden alıgan sydi	Sylärden alıgan nıurı beskelegendıñ trygę Beskelegendıñ nıurı Bukalarlardıñ trygę Beskelegendıñ nıurı Sylärden alıgan sydi	Sytle bar sarğızı hpın protesentteri Beskelemin nıurı Beskelemin nıurı Sylärden alıgan sydi	Beşkelemin nıurı Beskelemin nıurı Sylärden alıgan sydi
Oske oroodordıq mal dýn ugt	800-900	600	4000	3.3
Ostfrizm uktu . . .	900	650	600	3.97
Semental uktu . . .				52
SSRSoyuzıñ icinde malıdp ugt				52
Taglı uktu . . .	150-650	430	3200	4.2
Xolmogor uktu . . .	650	440	3100	3.74
Tarsıslav uktu . . .	500-670	380	2800	4.18
Krasno Nemetskij uktu 560-650		20	2900	3.77
Sibir uktu . . .	430-500	320	1800	4.51

Plan ajańca Kyn Badış Sibirde nińda uktu ujar (bukalar) azaar dep çerptölgen: ostfriz, semental, krasno-nemetskij. Sibir uktu. Ostfriz dep uktu ujar syrekej sütteniır ujarla bołır çat dep, telekej yстыnde çarlaigan, bu uktu ujlardıñ Krajdıñ tös çerinde, kajda çan gorodtor turgan la, promşlenos turgan rajondordo la sütty mal azragan rajondordo azraar etken. Semental uktu ujlardıñ la bukalarda kulpсыgyş rajondala baza tuulu-kırylu — Ojrot la Xakas oblastarda azraar etken. Krasno-nemetskij uktu ujlardıñ Krajdıñ kyn badış talalıznda, Omsk gorodtyń çanlında azraar etken. Bu uktu ujlardıñ dep nińda aldbınap turguza ażıgan, nińda bu uktu nińda uzaktan bei azrap, kancı cenemel is etkyrgen. Em-di keler çaldarda krajdıñ tündyk talazıplıda,— Narımtıq la Tarsıskıq okrugtarında azragan maldıñ ugın kajlyktadıp əskortıp azraar dep kestölgen. Bu rajondorda Sibir uktu ujlardıñ çakışızlıq taldap kajlyktadıp turup azzagan maldıñ ugın çarıp-ğaryp kiceep turar kerek.

Sibir cockozıllı kulturnıj uktu cockolorla çarandıralı.

Kyn Badış Sibir krajdıñ tös talданa uk vojnyń ezyr turan anglıskıj uktu çanın deze —7-8 Baldarlı eki aajlu bolgon soonoq, başırpıq cockodı 10-11 kg volor, ekinçiziniq baldarlı — 8-9 kg. Bu otrjad tar ekileze, ancadala kıksıa kulaktuz, øzər. gə koomoj maldar, arzalıb çizede as semi-likskıj uktu ak cockońq tizi cockozıllı qızıret, tuyuge beskezi syrekej çavıb. Bu eki otrjadlardıq tizi cockozıllı ang-

93

baldarlıp toozı 9-10 tıb bolor, ekinçizi- niq deze —7-8 Baldarlı eki aajlu bolgon soonoq, başırpıq cockodı 10-11 kg volor, ekinçiziniq baldarlı — 8-9 kg. Bu otrjad tar ekileze, ancadala kıksıa kulaktuz, øzər. gə koomoj maldar, arzalıb çizede as semi-likskıj uktu ak cockońq tizi cockozıllı qızıret, tuyuge beskezi syrekej çavıb. Bu eki otrjadlardıq tizi cockozıllı ang-

baldarlıp toozı 9-10 tıb bolor, ekinçizi- niq deze —7-8 Baldarlı eki aajlu bolgon soonoq, başırpıq cockodı 10-11 kg volor, ekinçiziniq baldarlı — 8-9 kg. Bu otrjad tar ekileze, ancadala kıksıa kulaktuz, øzər. gə koomoj maldar, arzalıb çizede as semi-likskıj uktu ak cockońq tizi cockozıllı qızıret, tuyuge beskezi syrekej çavıb. Bu eki otrjadlardıq tizi cockozıllı ang-

Erkegine captrvaj-argala yrenddeeri.

10	Voskresen
11	Ponedel'nik
12	Vtornik
13	Sreda
14	Cetverg
15	Pjatnitsa
16	Subбота

Maldың tuzla bererin (produktivozъ) kөdip alaryňç ep-argalaralyňç vîr çaan ucurlu ebi basra tizi maldardы tuzazz kөr uktu erkek maldarga captaqalgъ voňp çat. Bu išti ətkuyterine şıkar, Kyn Badъş Sibirge gran arý çanyp la SSR斯 orooþyň Europa bolygineç, tuzezь kөp uktu erkek maldar ekelgen,—emdiðe tudus ekelip cat,—bukalar, kucalar, ajgylar onondo öskeleri.

Çe olordын tyn toozъ syrekej as voňp, uktu mal bydyurer ejî olordыç kyska voňp turgan usur, sotsialis çurtىپп basra tizi maldarыn uktalыр captaqalpa bar kycin basra tuzalanar kerek voňp turgan, çaan zadaça voňp çat.

Ukka tудар erkek maldar syrekej kөr uren (spermatozittar) съgaltır çat; bukalar bir sekuntын turkundna 4 milrd uren съgaltır çat; kucarlar—4 milrd 800 mln съgaraç; аj-tozoid) съgaraç

Maldың tiziziniň biryyzin captaqyrp yrenddeerine 1 le uren (spermatozoid) kerek voňp çat, ajdarda ozodon beri basra telekej ysylynde çaan yuredyly ulustar, erkek maldың съgargan yereniniň artkandarb тегине kalas olyp turganlyп өltүүvel, өskө malga uren edip captaqradы], ep-argazъl bedregender.

Bu ep-arganь ancadala sovet orooþyňç elken ulustub izinen съgaraç cenemel izile curt xozjajistvoňç basra çuszun uktu maldarыna tuzalanarga çaragadyj ep-argala taývagan.

Adakъ ucunda kөpte çazal kerek çok boldы (erter etken icegedij rezinata uyen-

sperma çuur tonkъсагъ) оль azbra erkek maldardań sranaj aru uren alъp, оль сеjele, azbndыra erkeksigenin bilip salgan tizi maldardыç polovoj organыna (tyn edine) su-gala, tarþyr algan yrendi (spermanь) agb-zъp ijer.

Cokът taskadun is tuzunda kolxoztordo emezesovxoztordo tizi maldardы erkegine captaqyl yrenddeerine çanbs erkek malla mylcsa toogo çetire yrendep salar-argala var: Çanbs bukanып urenile — 200-400 uj yrendep salar, tizilerin ogo ok kozъp cap-tyrganda 60 la ujdb yrendep boozodыр salar. Bu ep-argal is kolxoztardo lo sovxoztordo ətkyrgen taskaduu isten kөrgөndө syrekej çajыmdala өdүр çat. Tizimaldardы erkegine kozъp captaqyl ep-argala yren-degen maldardыç 1933 ç. cotolgon toozb:

SSRS icin-de basra yrendelgen mal.	Kyn Badъş Sibirde basra yrendelgen mal.
1.591.000	222.799
160.000	41.273
154.000	(сылпса со-toq tooq).

Erkegine koşpoj ep-argala maldы yren-dep boozodыр salarыňç syrekej çaan bilidirүн cotoپ, оль kolxoztordolo sovxoztordo çajыmdu ətkyriп onon tuzazь çakъş voňp өdөri, baza onojođo ok, azbndыra ve-leterip algamъпац la tudunar çepselderin, ətkyurer kъrattyп belendep algamъпац vo-loryп, undubas kerek.

Bukalardъ azrap, kicep kөrer aajъ.

Ukka salgan buka, mal yyrin çarandыръ, kajъktadъръ mal ugun çarandырашына, syrekej ucurlu bildirly mal boýr çat. Onojordo onъ azrap, kiceep kөryp baza çakşъ tutup tuzalanarын, çaan kiceemel salar kerek.

Bukanъ, тъндуга beskezinin uurlanп со-
top, onъ mal captvargala ur işke tuzal-
langanлып kөre, azraar ucurlu. Onojikom-
do bukanъ turgen aalynan kөre, ogo ve-
rer azralып kemi başkalanar ucurlu.

Buka azraar tes azraldar—çakşъ елең, su-

la baza tazъl azraldar.
Tazъl azraldадын ordына bukaga kacest-
vozъ çakşъ silostъ kөp emesten—2-3 kg.
sutkazъna bererge kem çok. Bukalarga ono-
do ok (өssкө azraldarga albstura) тъndu
beskezinin kazyla 10) kg, sajъn 10 g. tus
berer kerek, onojo do ok 10-12 g. mel ve-
rip turar kerek.

Mal captvargala, kөp tuzalanvaj (kup
albstap) turgen bukaga sutkazъna berer su-
lanып kem — 2-3 kg. bolor ucurlu; kөp
tuzalanър turgen bolzo (kynine 1-2 ej
captvargal, 6 kynniп vazыпда amradър tur-
ganda) berer sulanъп normazъ — 4-5 kg.
boýr çat, Bukanъ өssкө işke tuzalanър tur-
gan tuzundan berer sulanъп normazъ 1-2
kg-ga kөptedip çat.

Çajgъda ejgy—bukalardъ enetijn ве-
lygen çakşъ өлөndy odor çerlerge baska
kavьgar, emeze vos çutgyzer, emeze ar-
makçylap tudar. Çajgъ ejde sulala arzaa-
tulgъ toktotpos kerek.

Bukalardъ kъşкъда kynine eki katap su-
garar (erten tura la enirde), çajgъda deze—
gъ katad (erten tura, tyste le enirde) kacan-

da bolzo kacestyoъz çakşъ aru suula su-
garar: kъşкъda dvordыn icine sugarar, ve-
rer suuzьпъп temperaturazъ deze 10-8° Ts.
bolor ucurlu.

Ostfrizkij uktu Buka.

Bukalardъ arlaарын kynup sajъl etkyurer,
tanq erten tura ozo bastap salamnyп tolgon-
tbyzla çyzala, onъп kijninde kыldaң etken
şetkala taraar ucurlu. Temir tarakla buka-
ta aargaga çarabas, nenىп исун deze onъп
la bukanъп terezin sъjra, tъrmadър salarb
maat çok. Çajgъda bukalardъ suga çysty-
rer kerek, emeze kөnekкө suu suzьр us;
tyne urup turar kerek: kъşkъdada bukanъ
çunup turar kerek, qe çanarga çanьsla çь-
lu suula çakşъ qыр bar bolzo etkyreten.

Taskaduu isteq ulam kөrgөnde, bukanъ
esкө iske tuzalanganda, onъп edi sөegin
tuzundan onъп erkek tъp edlin tъ-
pъdьdър, ancadala onъп erkek tъp edlin tъ-
pъdьdър ijdelendirip çat.

Bukalarla istegende olordып kыльып

ezl edip turguzar kerek. Kynup sajъl vi-
kalardъ çedinip, çenil is edip turar kerek —
2-3 castap kynine; ondьda bolzo buka-
nyp tъnduga beskezine kөre onъп tartar
kozъ 30-50 protsenten aþpas ucurlu.

Kajъktar съкан bozular.

Mal izine tөzelgen sovxoztordып la MTF-п
taskaduu izinen emdi kөrgөnde kajъktar
съкан bozular Sibir ugunъп bozularынан
urak artъk bolър turgen çart bolър çat.
Kajъktar bozular, съgar tuzunda, tegin bozu-
larga kөre, tъnduga beskezini urak uur, sut-
kazna uur karpыgaj kozыр, vasьp өzүр
cadylar.

Temdek edip aigazын Sibir uktu ujiardаq
kajъktar съкан bozularы віr kanca baska
ejjerdө tъnduga beskezinin kubulup turga-
nъ шынды болър çat (кә):

Xakassijanyп zonalып stan. simen- tal bukanъп kajъktar	Sibir uktы malday возу- ласть
Chakan tarj	23,5
1 aju tuzunda	42,2
2 aju tuzunda	56,4
3 aju tuzunda	86,2
4 aju tuzunda	107,1
5 aju tuzunda	134,8
	19,9
	32,1
	51,8
	71,8
	84,0
	93,9

Bu toolordon kөrgөndo tynej ok azralda
turgan Sibir uktu bozудып beskezine sim-
mental bukadañ kajъktagan boozu 5 ajdyň
bazьnda 41 kg. uur bolър çat, emeze 43,6
prosentke. Kajъktak yoozunъп tъnduga bes-
kezi suukaznya 740 g. kozыльр turgen, orto
toola, Sibir uktu vczu deze sutkaznya 490
la gramnaq kozыльр turgen, emeze 50 pro-
tsentke tөmөn.

Çiit өскүримин коммунист internatsional.

Çiit өскүримин коммунист internatsional - KIM - Kommunist internatsionalдын sektsijasъ bolъr çat. Çiit өскүримин коммунист internatsionalдын bydyrer төs за- dacazъ - kolkycile çatkan çiit өскүримдерди kommuнист partijasъ kъzъl maapъzъл aldaна turgadыj edip, organizovat' edip sa- lar, telekej ystunde proletarlardыn revolu-

tsijasъ ucun kyrezip tartъzъp turgadыj sa- nangan ijdey edip yuredir salar ucurlu. Çiit өскүримderdin kommuнист internatsi- onalдыn programma la ustaw aяlpса istep turgau باشقا oroondordыq چerlerinde çiit өскүримderin kommuнист sojuztarь oncozъ çiit өскүримderdin kommuнист internatsionalna birigip çat. Çiit өскүримderin kommuнист internatsional organi- zatsionъ çanlynan 1919 çыlla nojavgъц 20 kyninde Berlin dep çerde baştarpkъ kon- gress çunynnda tөzөlip bytti.

Baştarpkъ kongress çunyp ol tuzbандагъ ejnde çiit өскүримini sotsialist organiza- tsijalarъnda en çakşszъl la сылдъk revolu- tionъj çiit өскүrymderdi biriktrip alala, so-

tsial-demokrat çiit өскүryminti organizati- sjalarъ ideja çanlynaq la orgonizatsionby çanp karypsа uzyр باشقا ajryль barala, revoljutsionby internatsionalzm dep Lenin- niin yuredyzини tөzөlgөzile bydyp turgan çiit өскүrymderin çanp mezdunarodnyj organizatsijasъ tөzөlgөzin salpъ bydug- di.

Çiit өскүrymderinin kommuниst internatsi- onalдыn sektsijalarъ telekejdin oroondordы- npъq bastraznya үшук bar. Bastra sojuzъ Le- ninniçti өскүrymderinin sojuzъ(VLKSM) - partijanpъqボルシツチズバ Olyp rezervъボル- چات, -KIM-pъq en çaan baskarу keregine ozosy orgonizatsijazъボルp چات. VLKSM klasslar çok sotsialist obşcestivo ucunku kyezip tarzъp turgan kanca million toolu armija (cery)ボルp چات. Endi, kacan revoljutsialardыq la җuula- zar çuudьq ekinci turь (ej) җuukturp kelip turganda çiit өскүrymderin basira sojuz- tarь KSM-ga Kommuниst internatsionalga baştадыр, telekejdin proletai revoljutsijazъ- na beletenip turular.

Kөptөdө krolik azraar isti тъпъдар kerek.

17 Voskresen
18 Ponedel'nik
19 Vtorik
20 Sreda
21 Cetverg
22 Pjatnitsa
23 Subбота

18 nojabrda 1895 ç. „Işmeki klassstı saj- medad bozodor ucun kyrezip turar sojuz. v. „Lenin tezəp Baştagan kyni.
20 nojabrda 1919 ç. Berlinda, çiit өскүrym- derinin kommuниst internatsionalнын (KIM- piñ) Baştarpkъ kongres çunyp асысь, 1875 çöldä, SSR Sojuzын Sovetler Başkarar Төs Komitedinin la RSFSR-din Bastru Rossijanъп Soventer başkarar Төs komilediñin predsedateliniñ M. I. Kalininнын съkan kyni.

Colxoztordo kolxozsъlarda, aldañaq voj- nyq xozjaistvolarda, aldañaq çurttu çatkan- dardыq xozjaistvolarda, sluzaşcijlerde le is- mekciilerde kөptөdө krolik azraar isti çajyt- dadыр тъпъdar bolzo, kol kycile çatkan- dardы et kursaktu la alu terely ederi suye- kej çaan ucurlu kerek bolъr چات.

Krolikler azraar kerektiliç çaan degen su- raktarъna toktop onp bilip alъp kөrelük. Krol' catnik eder a a j. Kroliktardы azraarы bilbes bolzo, en Baştap тоозъ көp

emes krolik taap alala olordъ azrap өsky- rerin basata çakşъ bolor. Krolikterdiñ uyruñ өskyrup көp toolu ederge belen. Ус тizi krolik la Bir erkek krolikty ус çыldыц тур- kynla azrap өskyrer bolzo, ус çыldыц ва- зълда krolikter bir tiçpaç azyla өyur съgar.

Kolxoz, kroliktyq fermazъl төzөergө tur- gan bolzo, krolik azraaşna taskagan kizi çok bolzo, işli 100 tizi krollikten la 12 er- ker (ajygъ) krolikten baştaza çakşъ bolor.

Мындың кроликтің қыл вазьда 1200 оғандағы 1500 кроликтің тереzin берер, ваза 2 оғандағы 2½ тонна ет берер. Бу төмдөй кроликтің организованын едері събъектар даңындаң емес.

Колхозсыздардың үсадыба қапындағы хоziastvolardыла алдынан құрттарда, ысмек-цилерде кроликтің азарын 5 оғандағы 10 тизи кроликтан ла 1 ерек кроликтаң үштәзә кем чоң. Bir tizi krolik 12 оғандағы 15 кролик төрөп bergen bolzo, ol қаş krolikkерди azrap eskyriп alza, birden ala eki tsentnerge çetire et alar, 60 оғандағы 150-ге çetire krolik terezin алар.

Krolikterdin ugы. Қашып, бастан кроликтер азраага турган кізілдердің нурғун сабазь укту кроликтер таап алар азраарын кіcep turat. Çe төмнайды umzanganь temej emes. Ce, krolikterdi бастан azrargaga uktu emes қердің аяйла уүтеп калған оғандағы кайыл тизи кроликтер таап алар керек, оғо bir uktu erkek (айыры) krolik taap koşso kem çok (7-10 тизи кроликке бир ерек кролик керек). Erkek krolikterdi laptu ryzu қердің sadыр алар турар керек, кайылк emes aru uktu қуугұнда sovxozon ol emeze аң azragan kombinatan, ol emeze kolxoztың fermalarынан sadыр алар турар керек. Uktu erkek krolikterdi de тизи де кроликтерди садыр алар turar bolzo, bu қерде plana аյпса өskyerge қараар деп пlandagan uktu krolikterdi алар турар керек—uktun қақшыңы болор. Venskij санкы, Sinsilla ol emeze şampan, uktu тизи krolikterdin eni karaboro bolzo, olorgo Venskij санкы (goluboi) ерек krolikter алар турар керек, ak-boro өндү тизи krolikterge Sinsilla la Şampan' uktu erkekterdi алар турар керек. Krolikterdi azra aragь. Krolik қыл

kursaktyп тоозь syrekej көр. Къстың өндінde kursaktyп тоозь syrekej көр. Къстың өндінde bolzo kroliktin төс kursagь қајыда kezip ałgan olen, agastып қајы kurgasikan вугу, salam, koozo. Къстың өндінde kazyla 1 çoon krolikke elen berer normaz kroliktin uytynan kero 60 ala 120 gramga çetre elen berip turar, bu eleutuң normaz չava 100-200 gram agas, olen baza 25-30 gram tok қемdy as (as, չarma, չax) berer Կrolikterdi deze krolikterdin төс kursagь չedegi olen bolor, ol emeze өрден kezip ałgan kek elendi tojo berip turar, Bu kurssaka emes tok կemdy as kursaktaq kozyr berip turar kerek.

Çy ebre bir tizi kroliktin (tizi krolik төр съргаран baldarby kozo, baldarby өltүрлине қараарыna çetre өзүр kelegence) çig kursaktyп kemçuzi тиңдь bolor:

Olen	50	ala	60	kg.	çetre.
Kek olen	300	"	500	"	
Agas azral	200	"	250	"	
Lazi astar silos	50	"	70	"	
Tok կemdy astar	50	"	70	"	

Çy ebre bir tizi kroliktin (tizi krolik төр съргаран baldarby kozo, baldarby өltүрлине қараарыna çetre өзүр kelegence) çig kursaktyп kemçuzi тиңдь bolor:

50 ala 60 kg. çetre.

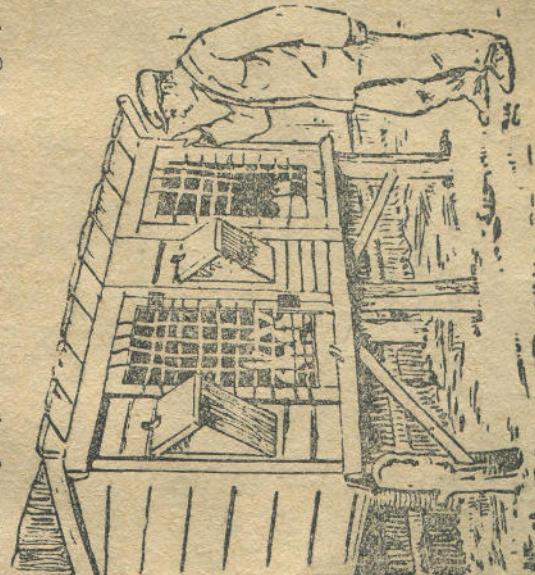
300 "

200 "

50 "

70 "

50 ala 70 kg. çetire.

Kursakty krolikterge kyninde kicinek normala 3-4 katap berip turar չakşy, Kursaktyп چакшып berer kerek. Bir kursakla azrap turala bir kursakka tabynan kөсүр түрар kerek. Kursakty berip turgazып алыш-каль edip berip turar kerek. Agas azralыa krolikterdi չыл ebie azrap turarыла agas azral չedizip turgadьj bolzьn.

Krolikterdi ooru dan северле-er aajъ. Krolikterdin ortozьnda ooru չajыр turar belen. Կuzyn չууг oorular չыл sajыn kanca toolu krolikter alp barat. Krolikterdin ortozьnda ooru չugustalыр չajь-իр varbazьn dep, ooru bar dep sezikty krolikterdi başka gruppaga Յөlyp salala, başka tudar kerek. Kletkalardь kyn sajыn arcsyр turar kerek, beskyndyke as salza Bir katap kletkanь dizinfiksiroat' edip turar kerek; kyl kajmatkan suula kletkeni չunar kerek, ceretle ceretep turar kerek, temir bar չerlerdi neme kandaar lampala ertep turar kerek. Krol'catnikte istep turgan kileler өnötijin չazaldu kijindу (xalatu) bolzьn dep eder kerek, savyll, dizinfektsija eder emder bar bolzьn dep eder kerek. Bir kvartal icinde bir kataptaq as emes bastra krol'catnikti (cedendi) bastra ceretep turar kerek.

Bu ajdylgan ezini buspal byduriп turar bolzo, baza krolikterdi azrap kөryp turar isti aajъ — bastu չoldu turguzar bolzo, istep turgan izinde չenу alarъ възу.

Azral kemde мърсак өzymnderdin ijdezi

Казыла azral kemdi turguzarda azralдың 5,5 protsent bolor; sulanып salamълын түтүмдә deze beloktordon 1,0 protsent; azral vikapып salamълыnda 3,5 protsent; мыгъасытынде сујуп kajnaar belogъ 16,9 protsent bolyp çat.

Мынар көргөндө çart, kacan bovovoj azraldary maldып azral kemine kozър, bis, ozolo бастан, — azralдың ancadala ijdezi çaan turumъ bolyp turgan vescestvo — beloktъ malga көптөдө bererin Bis șykar қадъвьс. Onojdordo, elenq edip tuzalanar vikanе, тыңракты, yrenile tuzalanarына сеевитсань, kleverdy, donniki, elenq eder ljutsernarы, mal odorъна сасаиль ебедин, ajldып չапъна չиukturaj salър, չаландагъ la odor չерледеги sevoovorottor եtkuyrer շerlerge elbede salar kerek. Bu isti եtkuyrerine sevotborootto tuzazъ çaan bolyp çat, nenin usun deze bovovoj ezymder çerdî çaran-дыйрү çat.

Klever cacarып չajъmada elbedeler.

Кlever alбыштара сақкана elenq çok. Clever amtandu չынзак bolyp çat. Bovovoj ezymderdiij ok, klever azottъ kejden alyp çat, onon ulam չer kыртзып azotko vaъdyр, چе kalidан, fosfordon onop-до өскө mineral'пъj vescestvolorын asta-dыр չоксърадыр çat. Bir kanca baalu kул-turalarga չакшъ byderine, аңыдаля kydelige byderine clever çaan çem bolyp çat. Къзыл kleverdiis azyn չиир kolgo algan چаландарга salgany artык. Ҫымзак կытъشا salganya kөрө, klever кату چerge koomo] өзүр çat. Ustynep kajkalaj ҹанандыру edip, klever salar շerlerge gektar sajын 2-3 тs.

Казыла azral kemdi turguzarda azralдың ximiceskij turumъ cottor, ogokirizip turgan suјup kajnaar vescestvolorын bilip alar: belok, onъ onojo չынтыкапы ағыла түп-деп adagan, yus emeze өzymnin yzi, baza kletcatka kirizip turganын cotoor. Bastra ajdylgan vescestvoldordon azralga ancadala kerekty bolyp turganъ belok bolyp çat, ne-niň usun deze onъп turumъна ximiceskij elementerdeң azot kirizip çat, azralдың эشكө vescestvolorын turumъnda ol çok. Онып usun beloktъ өzym узыле emeze kletcatka-la solъryga չarabas. Belok malga kerekty Bolgonъ, onoç et, kan, tyk, syt onondo өs-kezi bydyp çat. Bastra өzymderden (мыгъ-сак, cecevitsa, soja, vika, klever, ljutserna, donnik) beloklo enle baj bolgonъ bovovoj өzymder bolyp çat. Temdektek algazъ: taldama չакшъ etken ak çerdin өlenin турумънда suјup kajnaar beloktorънап 3,8 protsent bolyp çat; չакшъ edilgen klever protsent bolyp çat; չакшъ edilgen klever

ken amtandu չынзак bolyp çat. Kyn Badъs Sibir krajnда azralga tuza-lanyp turgankul'turalardып вигуузи къзыл kle-ver bolyp çat. Онь көр sabazъn tajgalarga չиuk emeze sranaj tajgalardagъ rajondordо сасыр çat, ondo teren tyzer kardыn al-tыnda sibirdin kalap sooktorъна тоңвоj, kъş-ть չакшъ եtkuyrү çat. Kyn Badъs Sibirdin շerine oroj възър turgan, өlenin չаньста kesse, tuyzumi көр bolyp, kalap sookko al-dытърас өлөндөгү չакшъ.

Kleverde көр sabazъn timofeevkaga албыштара sulala, виудыла елелеze çadaan аштарла kozo satalan. Timofeevkanып ordына ak çerde өзөр avsjannitsa dep өлөнди caсcarga

Voskresen

Ponedel'nik

Vtornik

Sreda

Cetverg

Pjatnitsa

Subбота

24

25

26

27

28

29

30

F

B

A

J

O

N

28 п j-arda—Karl Marxtып Kozo istegen nөkeli Frdrix Engel's ып съкъапында (182 ى.) 115 ىылдыгъ (1895 ى. elgөni).

30 появарда 1933 ى. Stalinск dep gorodto Batra Sibir icinde bastarkъ tramvaj vozokon. 1922 ى. telekej istyle de revolutsija таръшизьнда turgandanga bolus çetirer —MOPR organzatsija tezelgen.

superfosfat salgany tuzalu, onoğdo ok celeret salarga kem çok. Klever salar çerlerdi onojdon ok esko yren ezymderdi salar çarandırıp turganpla tynel etkyrer. Kleverdi rijadovoj sejalkala cackalp talda ma çakşy bolyp bydet. Turguzbılgan normazlı tegin sejalkala cacar argazb çok bolgozıp kleverdin buruna emeze kumakka albstyp sasyp çat. Bi ep-argala cacar tuzunda sejalkalp kağırcagındagъ alşkypdь vlygap turar kerek, yrenin toq etkyre teren kəmlite cacraj turar kerek, onon ulam kleverdin yreni etkyre esyp bolboj, tegin kadas çadırp kalar. Qadaan astardıq ustupne kleverdi erte çaskıda erten tura kuru kaýgalakta cacşy çat. Qadaan aş salgan çerge gektar sajın 18-20 kg. yren cacar, çib aş salgan çerlerge klever yrenin 16-18 kg. cacar, ogo kozo timofeevkanç emeze ovçjannik dep eñençin yrenin 6-8 kg. kirezi cacar.

Kleverdiq tuzupi ancadala baştarapkъ tulzalaran çlda çakşy bolot. Çarttarp ajşa, yrenin cackan kijninde bir çy etkende. Onyp kijninde kleverdin protseni astap, timofeevka la ovsjannik ordına koptep çat, kalgancıslar yrenin cackalpaç ala ucunci çyldanda tuzymin çakşy beret. Kızyl kleverdi azral edip 2-3 çyldıq turkipna tuzalanp çat.

Onyp olengø şykar, өlenç kezer masinala ceciktap baştaarda kezeten. Çakşy ajas kyn bolzo kleverdi prokosko çatırgıza kungabdyp çat, onyp kijninde ucuna çetire bulga kurgadıp çat. Kurgadar tuzunda kleverdin olenin kancala kerek kymaktatpaj çatıgar kerek, neniç ucun deze kleverdin çalvyraktar odıyp, tegulyup çat, gal-

baalu boyp, kör çedispej çat. Bu yren- derdin çedikpezi kereginde bir kanca çuyzyn kulturnyj өlendör salbp, sevoovorot etkyrei tutap turganlıp kör. Mъlyп kereginde bastra tuzalanıp turgan klever өleçdör eskyrgen çalandardıp çagattyп urenge artzyp, urenge çuuzıp dep başkaru çakyta turguzyp çat.

Urengе artbzarga ucunci çy esyp, ekin-ci çy tuzulanatan klever çakşy boyp çat. Klever calbı burlanıp çat—adarularla baza cer çimyldar azıta. Burlanbırarь çedikpes boyp turgan kereginde kleverdin tuyzumi as boyp çat. Klever cecegin burlanbıraga çalan çimyndarъ çedispej turgan bolzo, klever salgan çalandarga gektar sajın 3-4 bile-kolododoq adaru turguzup salar kerek.

Urengе artbzarga kleverdi kacan bastarb-pıç kör, sabazъ kyren boyp barganda kezir çuur, yreni deze boskondıj kadyp kelgende kolgo alar. Otkyre tazbılna turguzarga çaravas; ejipen etkyre turgan kleverdin yreni tegulyup, tuyzumi as bolor. Kleverdь aş kezer masinalara kezir çat. Yrenin alatan kleverdi, ancadala çut kynder bolzo, snoptop buulap salganda nedende artyk.

Yrenin alatan kleverdi ozo baştarap vazbi yze sogyp, tegin aş sogor masinala sogilo, onyp kijninde yrenin uzarın işzap alar. Kleverdiq baştarapçы 20 protsentten kör bolzo, ol tuzunda yreni koomoj uzałır, syrekej kör çygbındu boyp çat. Onojdordo vi çybıp çok bolgodıj ederine çyktu kleverdin baştarap çetire kurgadıp çat. Kleverdin baştarap etken edirkerlerle emeze aş sogor masinalardıj epter çazajla sogyp uzar çat.

Къзы klever.

Çaaştı çut kynderde kleverdi ağaşka artırp kurgadıp çat; çut idaj vergedi bolzo, onyp silos edip salganz artyk.

Klever өlendırın çazapçı kuru tyzerinin aldiňnda 10 kunnen as efrej ozo kezir çuijla silos edip salganz artyk bolor.

Klever cackan çalandarga maldb kavbırda onyp seveleer kerek, ancadala calbı tyşkende, neniç ucun deze onop ulam maldb içi kör çat.

Klever yrenin eskyryup körpödörin anca-

dala kiceer kerek. Kleverdin yreni—syrekej

Çajym çalanqdargan mýrcak

Сыль езег вика.

Сыль езег вика—çайынсыз езег. Kyn Badys Sibir kraýında kör ezyur çat. Onoq çakşy tok, belok vescestvoz kör elen boňır çat, tok azraldu odor da boňır, baza silosko suyrek çarap çat, onojo ok sogyp algan yuren tuzymi kontsentrirovannyp azral boňır çat. Vika salarla çer kygħtibbyp çakşy kerek çok, çe kujgekké alđibtarluna vortyk. Vika salarla ancadala çakşy čerler kraj icininku ntvdik talazzaña çuuk basira rajondor bolp çat, ondo onp cacarga çaraar, kyn tyştygindé deze—arka kepty çaylı kör agas celdy le tajgalarga çuuk rajondordo salarga çagaraar. Çetkil çektu čerlerge etek salyp çaranqorganınan ulam vikanıpp tuzumpi 20-100 protsenke çetire kədutylyrap çat.

Çaylı ezegek vikanı kör sabazın sulala alЬştyra casyp çat. Kazyla gektar sajyp alЬş yennen 150 kilogramnaç øre 200 kg. Çetire cacatan, ogo vikanıpp yreni 70 kg. ala 120 kg. Çetire albzar usurlu. Onsacarın erte çaskıda, rjadowoj sealkalarla emeze diskovoj sejalkalarla cackalp artyk. AlЬş cackan vikanıç ølenin, kyzyl kleverdiç çuugan cılap, çuup kolgo alatan. Vikanıç yreni aş sogor maşinalada çenil sogylyp çat. Vikanıç yrenin suladañ zmejka dep attu çazaldu maşinala łygap çat.

Ljutserna.

Ljutserna degen elen kör çyldar ezer azral boňır, motyl'kovyj olendördiç çuzyne kirtzip turgan øzym Bolgon kereginde Kyn Badys Sibir kraýında çaan bildirly øzym boňır çat. Onoq bytken øleni başlar tezeeti keregindé postanovlenie cıgardi.

тапкы klasska cotoror, belok vescestvolorb kör øleq berip, mal kabyrar çazyl odor boňır, baza owojdo ok silos ederine (eske elendörgө alyştyra suyrek çaramqytu boňır çat.

Onp kör, sarb la gibrit aajlu øpupen ыlgasttyr çat. Kek øndy ljutserna sraňaj kör tuzypdu boňır çat, çe ondyda bolzo sooktorgo vortyk boňır çat. Sarb øndy ljutserna, kəgyune kore, tuzumi as bolor, çe ondyda bolzo Sibirdin kar çok karanty kystarla la onoldo ok çajgъ kaandarla aldyrışpaç çat. Kek le sarb øndy ljutsernalards savştyrganläp kajlyktap bytken ljutserna voňylp tuzum bererile baza käläp sooktorgo çydaman bolorla tal orto kende turup çat. Onp ceseckteriniñ ulvub-lerleri kör, sarb baza sokyl viddykü boňır çat; kör sabaz kör bolor.

Kek øndy (kajlyk emes) ljutsernaly kulp tyndigi çaar agas celdy rajondordo salar-ga kem çok, ondo ol kalyq kardylq altypla çadır, kystyp kalap soogyla çeqilince çydaşyrap çat. Kyn tyştyk tala çaar kara øtøkty agas cöl čerlerinde kajlyktagan lasarb øndy ljutsernaly øskyryerge çakşy. Kek øndy le kajlyklagan ljutsernanıllı ølenin eki takyr kezer, sarzyn deze çauç katap kezer.

Ljutsernaly aru voňlda cacar; ol emeze amerikanskij pýrej, saanak çok kaster dep, zitnjak dep olendörlere alьştyra da yrendep cacatan.

Sarb øndy ljutsernaly orto tuzumi gettar čerden 25 ts. øleq bolor, kajlyk ljutser-naly p tuzumi—30 ts, amerikanskij pýrejla sarb øndy ljutsernaly alьştyra cackanda

Voskresen

Ponedel'nik

Vtornik

Sreda

Cetverg

Pjatnitsa

Sutbotá

2-ci dekabarda 1927 f. BSK(B)P XV ci'sedd şuńıp, asyqan, kolektivizatsija etkyterinin sezdib bolgon.
7-ci dekabarda 1934 f. - BSSBTK-di Kyn Badys Sibir kraýda Kyn Badys Sibir kraýda ootkor velyyin, Omskij la Krasnojarskij kraýlar tezeeti keregindé postanovlenie cıgardi.

D

27 ts. bolor, kaňk lütserna la amerikanskij p'rejdi al'ştyra cackanda 35-40 ts. olo'i bydet. Lütsernaly saanak çok kaster dep oleng'e al'ştyrgalnla -køe, tuzumil bir emeş øte vijk voýr çat.

Lütsernaly erieden, yrenin balkaşka kemiltpej cackaln, nedende artk Bol'yr çat. Yrenin kemiltip øskuter øzymderdiq talдama çakşy bolgonъ çыb buudaj Bol'yr çat. Çыb aştarla al'ştyra cackanda nedende artk Bol'yr çat. Onъ cacar ezileri kyzyl kleverdi cacar ezierdiq tynel ok Bol'yr çat. Çerge yrenin 4 sm. teren kemiltipes kerek. Cacaran yrennin normazъ -aru utep bolzo gektar sajъn 16-20 kg-d cacar, r'yele al'ştyrganda -lütsernaly yrenineq 12 kg. baza p'rejdiq yrenineq 8-10 kg al'ştara cacar.

Lütserna salgan çalandarga øskø kul'turalar salarъna 2, 3, 4, kezekte dese onopdo kør çaldariga tuzalanyp Bolbos; onъq kereginde onъ sevoovorotko kør savazъn çerge salyp çat.

Azralga tuzalanarъna lütsernaly kyzyl kleverdi çuunadarъlpç aaýla tynel edip çuunadar.

Yreng'e tuzalanarъna lütsernaly azralga cackan çerden artzyp çuunadar, emeze onotlijn Başka çerge cacatan. Kalgancъ ajdylganda çalbak çoldor cackaln pedeçde artk Bol'yr çat. Ugenin alar lütsernaly çuunadarъlp, sogorъlp baza aritaalypç ezileri, kyzyl kleverdiq ezilerine tynel volor, onъ aş sogor maşinalarla sogyp çat.

Donik.

Nele çuyzup-çukrur donik dep ølen-nen çurt xozjysyudo enle artk bildirly: zi eki çы ezi donik voýr çat. Kun Ba-

rer maldarnы, cockolordы la ook ças maldarb' kavyrar odor eder kerek. Donik dep oloq bastarkъ çы øzer ejinde çaldын usь çaar çuuk çakşy odor bol'b çat. Ekinci çы øzer tuzunda, onъ tylga çidirgen klininde esken çazanly, kara kyske çetire tuzalanarga kem çok. Donik dep ølen өskен odorlorgo kavyrganlyq mal-dын sydi koptegenine koştoj sydyniq koju kacestvozь çavzavaç çat.

Donik dep ølenди cecetgelekk tuzunda byru katkalak çyplak; sъgb çetkil kør, kuudan çydb as bolgondo odor edip tuzalanat. Soondo ol kada beret, malda onb koomoj çip turat. Ljutserna la kleverden etken silosko kørе, donik dep ølenneq etken solis kacestvozь artk bolp, uza-gynsa çadarъna sъdamal bolp çat.

Donikti erte çaskыда yrenin aru voýp emeze ustyneq çыb øzer buudajb sасыр øskuryr çat. Onъq yrenin aru voýp sас-kanda kyskyde syrekj çakşy çazyl eletip çat. Doniktiq yrenine yzeri çыb øzer buudajb cackanda, ogø øzergø çakşy øj bolgondo, ol syrekej tyc øzyr, bir kezekte buudajdaç vijlk øzøle, buudajb kezip kolgo alaryna arcsamъkボルボル, voýp-da tuzalanarga ep argazb çok voýr çat. Kazyla gektar çerge 16 kg. kirezi sakan. Doniktiq yeni suu çakşy øtpes kabыktu, onoq ulam çakşy kørrej çat, onojdordo onъq yrenin skarifikator dep aqыu çazaldu masinala kavygыn tırmadala sасыр çat.

Cep ølendor doniki syrekej bazъr, ogo øzergø arcsamъktalъp çat, onoijklendo do-niki ak tazilla (ryjeja) cөptөlgөn çerler-ge kacanda sасpas icurlu.

Mal azraarъna elbek azral beletep alaldar

Çalan çerge myrсak urendy olendordi
çajыпдыр өткүргене چава, тыйсак emes
zлакоъыл угенди olendordi چајында оs-
курип turарып syrekel kiceer turar kerek.
Bis тьнда kanca ىы ezер olendordin
çurt ortozында taradыр өskүreninin ааъп
bilip alaryna toktop kөreribister.

Timofeevka.

Timofeevka dep елөп—kanca ىы ezér
azral bolyp چат, bu olendi چалан چерлерde
(pokostordo) la maldыр odorъ bolor چер-
lerde сасър چат; timofeevkanып ureniн
çerge саckanda көр savazында къзы kle-
ver la albstyrъ сасър چат, timofeevkanып
vojnyanda сасър چат. Calan la odor چерlerde
timofeevka olendur syrekej koju tazbydu o-
ke elender la kolbozър kalgan koju
olendur bolyp چат. Kyn Badыş Sibirde چا-

tkan چerde ureniн cacaq چайндап چerge
өskөni tajga چerde le tajgaa چиuk چерlerde
kazъ arazында сөл چerde tabarъzat. Timo-
feevkanыtaradыр өskүrgen tөs rajondot —
klever oleq taradыр өskүrgen rajondor vo-
lъp چат. Timofeevkanыaska albstygjal aru
vojnp چerge kүnniп tyndyk talazыndagъ
rajondordo сасър چат, bu چerlerde опъ
pokos la odor Bolgon چerlerge сасър چат.
Timofeevka olend چакшъ koju ezyр съгаръ
yc չыдып bazыnда bolyp چат. Timofeevka
olendpiн yrenderin yc ol emezl tөrt چылдып
bazыnда albp چат. Timofeevkanып yrenin
as sogor maşinala sogъr albp چат: Yrendi
"Triumf" ol emeze "Kaskute" maşinalarga
ot olenderdөn arutap چат.

Amerekanып рьеji dep елон.

Amerekanып рьеji dep елон,—kanca չы-
ga ulaj ezyр turar syrekej چакшъ azral
елөп. Өske рьеji olendergө kөre, bu ryjej
елөп چаан tazbydu bolyp چат. Amerekanып
ryjeji kyjgekkе aldytър turat, ce Sibirdin
koron sooktu kъska aldyvaj turuscan vo-
lъp چат, опъц исун amerekanып ryjeji dep
olendи kүnniп tyndyk talazыnda agastu,
съkti сөл چerlerde syrekej چакшъ ezyр چат.
Amerekanып ryjeji dep olendi eske өleп-
dөre albstygjal опъц vojnp сасър turat,
Baza sarъ ol emeze kek ljetsernalal abst-
gyr сасър turup өskүgур چат.

Rьеji olendpiн yrenderin aska albstygjal,
çapъs vojnp چerge cackanda, syrekej چакшъ
tyzim berip چат. Ask'a albstyrъ cackanda
biuidajga ol emeze sulaga albstyrъ сасър
چат. Amerekanып ryjeji dep olendи ertege

Voskresen

Ponedel'nik

Vtornik

Sreda

Cetverg

Pjatnitsa

Subбота

8

9

10

11

12

13

14

Г

Б

А

К

Е

Д

9 ci dekabarda 1919 ھ. Sibirde eskidен ala
bazialgan "Sovetskaj sibir" dep bolşevik ga-
zediniň basa -къ nomeri basылър, alwъr or-
toznya چajыlgan.
11-dekabrd. 1927 ھ. Kanton den چerde
kъdat چerdin kyn iуşygynde Sovet başkaruu
çarlıлър, Kanton komissarları tezeliğen.
14 dekabarda 1919 ھ. Novonikolaevskijde
(emdiгi Novosibirdi) лъзы cегү چuulap koigo
alganъ.

çastan ala cacsır çat, kyskyde yren carac sejalka maşinala cackanda ryej syrekej çakşy ezyur çat. Amerekanyç p'rej dep olon çalanda uc—tort çaldyn turkunpna ezyur ol çerdì vojypn əlonile bekter çat. P'rejdi cackalpaç beri t'erket çat. P'rej çakkan çerdì syrege bezosty koster dep olon eesköñ cerinen çylzak bolyp çat. Yren carac maşinala yrendegzin 14 ol emezc 16 kg ryej olonin yreni kerek. Amerekanyç ryej olonin orto tyzimi bir gektar çerdeç 20-25 ts olon, 3-4 ts yren tyzet.

Esparset dep olon.

Bu kijnindegi olde myrçak budymdy olendineq kanca çylga syre ezer olenderdin çan ucurlu tuzazh çaan bolyp turgan olon—espartset dep olon bolyp çat. Esparset dep olon Kyn Bachş Sibir Krajdyn agaştu—cöl rajonda çalan çerde çajynda voj ezyur turganlıc tawalyzyp çat. Esparset dep olon syrekej tok şemdy, beloktorb kör. Çakşy olon berip çat. Sibirdin ajalgaznya ancadala kumak kyrstu espartset çarap çat. Esprats dep olon kujekke aldyvazhna turuscan bolyp çat, kynnin tyndyk la tyстык talazhında rajondordo taradyp eskyryerine çarap çat. Esparset olonin tyzimi bir ga çerden 25-30 tsentner bolyp çat. Çerge cackan çalda espartset çaan tyzim bervej çat, onyp usyn onp buudajla, ol emez sulala, arvala albyşyp cacarga syrekej çarap çat. Bir gektar çerge bir tsentner yren cacsır çat. Esparset oloneli cackalpaç beri eki çyl dan ala tort çylga çetre olonin kezip turat.

Kek olennen ol syrekej çaan tyzim berip çat. (300 ol emez 400 tsentnerge çetire bir gadan) vi olonli podsolnux olengö tuej silos edip, çerdì gruşaçb' volcok tazydarb' syrekej çakşy azral vojyp çat, ancadala kyskyde le çaskıda cocko taldyb' kavtyr azraargylma.

Cerdì gruşaçb' dep ezym kanca çylga syre ezyur çadar ezym bolyp çat. Çerdì kytzypnyp icinde kystaarga artyp kalgan koju volcok tazydarb' çaksy kystap turat, çaskıda syrekej koju ezymder beret. Kazyb' algan volcok tazydarb' podvalda çarda çyldyb' çat, olor belen yrelip barat, onop azralga da yrenge de çarabäj barat. Mýajda ok çerdì gruşaçb' bir ucastka çerde kanca kanca çyl ezyur turar, şak onyp ucun onp tarkadyp eskyryerge anylu başka çerler çygäyyp ezyukur çat. Bastarcky çylda

çerdì gruşaçb' tarkadyp ezyukur çat. Çerdì gruşaçb' tereq syryp salar. Çerdì gruşaçb' volcok yrenderin saldanb' eecij syryp çerge kempip çat, çerge oturguskan, syrekej ertelep oturguzar kerek. Çergelej oturguskan coldordyn ortozbnda uzagy 60 sm bolor kerek, yren oturguskan p'lypp ortozbyp uzagy 50-60 sm bolzyn. Çerge oturguskan yrennin kék ezymderi çyyp kelgende oturguskan çoldordyn ortozbnda ot olenderi çok bolzyn dep, ol çerdì tırmap ol emeze avyldap çat. Ekinclı çaldyn çazylnda çer gruşaçb' tazydarb' kodoro teren syryp çat, çaan bolcok tazydarb' terip alyp, alala eeskö çerge oturguzar ga ol emeze malga azral ederge, tuzalanyp, ogoozyn deze ol çerge arityzyp çat.

Attardyb' nagnet dep oruza.

Koomoj kompt ol emeze sedelka tuzypda—kazylagalypp tokymdarb' koomoj, kir tovyraktu, kadyp bargan bolcoktordu, ol emeze kompt atka klicinek vojyp çat, ol emeze sedelka bir usyla attyp belin kadal bazyp turgan bolzo, bu tuzbnda—attpa ve linde be ol emeze çardonda edi tizip keli lip oorgy beret, bu orurdy—nagnet dep ajdar.

Nagnet orurdy çok ederge, en-le ozo kompt ol emeze sedelkany attaq ajyp alar. Bu nagnet dep ooru çorck tuzbnda tabvyp kelze, ol tuzbnda kompt ooru çeripne tijbel turzyn dep eder kerek. Tizip kelinçerine aru bësti sook suuga ylyştep salala salar kerek. Salgan bëzi kurgap kelze, ol tuzbnda ol bësti baza katap suuga ylyştep tuturup salyp turat,

Çerdì gruşaçb'.

Cerdì gruşaçb' dep olon Kyn Badış Sibirde çand solun azral ezym vojyp çat.

çerimiy izyzi çok vojyp çylyj barganca ylyştegen bësti salyp turat. Sook suula ylyştep salgan bosten tizigi çylyvaj turgan bolzo, ooru çeri k'psaj irintip, irindü bolcoktay çalyp kelzin dep, bësti çylsu la ylyştep salyp turat, ol emezi izy suula ylyştep, tizip kelgen çerge çaba salyp turar. Çylsudb' tylajda salyp turar; kedendi ol emeze bësti kanca kat salala, suula ylyştep turat, onop suuds ssga tudala, tizip kelençerine qan kleenka salala, çylu neq kedennen çaan kleenka salala, çylu tanuula tapyr turat. Bu ylyştep salgan bësti 2 ol emeze 5 castyp vazylnda katap çylu suula ylyştep syre salyp turat.

Izydi kydeliniç yreninen, sulanb' çarmaznan, kulurdyyq elegantinez, eleetnp 103 oodbybpaç Biryuzzin alyp salyp turat.

Iosif Vissarionovic Stalin.

Telekej ystynde İşmekcilerdin le koldıq kycile çatkandarlıq başçısız nökər Stalin 1879 çılda Gori dep çerde (Gruzijada) cə-kan. 1898 çılda ol partijaga kirdi. Nök. Stalin podpolijada (çazlıtu) iştegen bolşeviktin cən çozogъ, azı bol'sevik gvar-dijazının taldama predstoviteli. Nök. Stalin hirde kyla basraj baştap Tiflisste. Ba-kuda, Batunida, Piterde işmekcilerini ozo-cıldarın bliktürip turdb, ol ok tuzzında men'şevikterle, eserlerla, daşniktarie ka-ralıb çogınpa qençip tarbızıp turatan bol-dıb. 1905 çıldagъ revoljutsianlıb ederge-nök. Stalin aktivılıq organizator bolırp turşkan, Tammerforsta Bolşevikterdin kon-ferentsije çuńınya kozok kirizip turuşkan, parti anıq Stokgol'mdagъ la Londondagъ et-kən s'ezd çuńdarınya kozok kirizip iş-teşken, bol'sevikterdin „zvezda“ („çıldıb“) la „Pravda“ („cən“) gazetterdi baştap ka-rırp turatan boldıb, onojo Ok dumada sotsial-demokrat fraktsijs pıp bol'sevik ulu-starın baştap turdb. 1912 çılda nök. Stan-lindb partijalıb Təs Komiteclinin cleinine koştulgagan. Nök. Stalin altı katap ares-toval ettiğen, uraktagъ Sevrga la Kyn cıbbıs Sibirge ssylkaga ajdadırp turgan, nök Stalin beş katap ssylkadan ojto kacırıb cı-gır kelele, kajda iş iştegen çerine ondıl Ok çıncılsı bolırp istep turgan.

15 dekabarda BSK(в) Partijınp XIV-ci s'ezd çuńıya asylga ıtpı on çıldıgb 1925ç „XIV-ci s'ezd çuńıya nürgün sabırlıda industriyalı-pıp s'ezdъ bolgon“ (Stalin) XIV-1 s'ezd partijanı şeske adaaar dep şer şırgardı-alı-ndagъ RKB(в)-P-ı, ordına BSK(в)-P-Zı, dep adaar e ken - Böstru Sojuztı, Kommunisterdin (bol'sevik) Partijızı, dep.

16 dekabarda 1895 ç. Peterburgta V. I Le-nindı „restroval“ etken kuni. 1879 ç. Bastara telekeidin proletarlarlıq başçısız la BSK(в) P-Təs Komiteclinin generalı şıj sekretaryı — I. V. Stalinın eninen çıkan kuni,

s'ezd çuńırp ədyp turarda, onıplızin nök. Stalin başkarıb turdb. Oktjabrdıç kynderinde nök. Stalin Leniile birge kol-tuduza vosstanieni bastagan.

Grazdanskij çuu ədyp turgan çıldarda nök. Stalin çuńıbn frontında bolgon. Kras-nova, Jude icle, Denikinla, Wrangel' la, ak poljaktarla çuulazar ijde kycin tıçda-rıb ol organizovat' etken.

Ol ejinde nök. Stalin natsional albatanı başkarar komissarjatıq albatır komissar-bolıb, partijanıq natsional politikazın ot-kyerine başkarıb turdb, ol tuzbında Rav-krinnıq narkomıb voyp, sovet gosudarst-vonıq iştirə appıradıb tıppıb turdb. Len-inin olğon soondo partıjanıb baskarıu,

Voskresen

Ponedel'nik

Vtornik

Sreda

Cetverg

Pjatnitsa

Subбота

15

16

17

18

19

20

21

İ

B

a

K

E

D

bistin partijalı general'nyj sekretarına—nök Stalininç ızemcili kolıla berildi.

Nök Stalininç baştaganlıpcı. partija trotskizmde, on çapılına çaýlgan opportunistarlıq natsional şovinisterdi oodo sogıp saldı, Lenininç uygredyzine (çoýlpa) karşılantır turgan ideologijalıq arfkan darabın oodo sogıp casayıla, kyn kajralı çokton kugezip turu. Partijalıq XIV-ci s'ezd çunpında (1925 ç.) oroon çartıvbstı industrializirovat edeten zadacanın pökör Stalin derenveni sotsialist keberly edip kubultatır zadacaga partijalıq setirip salgan. XVI-ci s'ezd çuñınlıq tribünpeläç (1930 ç.) nök. Stalin sotsializmhp onco frontto icke ri kendigyp turup, vaf-kulaktardı klass bolgonylp karynsa çogoltır, çok ederin çaratap ajtkan edi. Partijalıq XVII-ci s'ezd çunpında nök. Stalin ekinci beşçibıkta

klassstar çok sotsialist ovesstvo istep vudyrer ulu İstin programmazıp berdi. Nök Stalininç ol ajtkan dokladınlı s'ezd, partijalıq zakonyla vodop alıngan.

Nök. Stalin, partijalıq bir çapı—edi-nır turay ucun çiçsyl tartızuuzb, Marksystı la Leninin teorıja—uyredyzin aru sek etkuyeri kereginde çapa tıspırej çenip turan çiçsyl tartızuissız. Oňıq tıren suylitezi temirdi bek çana tıspızınlı şıltızuuzpda SSRŞ industriyalıq oroon çurt boylı bardı, koñkoz çazalı çendep cıktı, Bistin oroonıvvıb çuudan korulanarına və-ke ijde-kucty boylı bardı.

Nök Stalin kominternanın vaşsırıb. Nök

Stalininç adb-bastrı telekejdılı. Ustunde

kol kuctyleriniq kyres—tartızuuda ulu ma-

anızb.

kemçyzin alala ol kemçy aajıncı tujgakka tupej temir takı qazap alar. Attyq tujgagbynda artıq sœegin agsyr turarın kuznets kizi edip turzılp dep' eder kerek, çe attyq tujgagbyn arsyr turar ezini konjux bolgon kolxoçsız la attıa istep tırgan kol-hozsıs vıllip turar ucurlu Mılyq eziyi tıplı boylı çat; attyq tujgagbynda myus sœeginin tıryzin syrekej as kezip kiceer turar kerek. (Tıry myus sœogi kezilip turar, өlyr bargan kadırp kelgen neme oodby-lyr casyryr turar). Attyq tujgagbynda tıryzı çıq myus sœegin kezip agsyr turar kerek, tujgaktyp oýktarlıp çaksy agsyr turar kerek; tujgaktyp antarylp tırgan toltkaryp suyekej seberlep turar kerek. Su-kadıq tujgaktardı kandyj nemele surkyştep turbas kerek, tujgaktardı dögetle, smolala, neffle surkyştegeninen olor kurgap kadırp kelip, çatylıp turat. Kurgak tujgaktu maldı toj Balkaştu cıktı çerge baza istep turan attardı arutap turarda, tujgaktyp çalırp kelgende kyn saýlı tujgaktyp çaksy agsyr turar kerek. Attyq tujgaktyp agsyr turarga agastañ vıssak çazap alala, ol vıssakla tujgaktyp ытапçılda la cıjulerinde, oýktarlında kir-Balkastı vıssakla kıgyr agsyr salar kerek, opoç suula ulyştep salgan vıesle çırzır agsyr salar kerek.

Attyq tujgagbynda tavylıp turgan oorularıq kör nurgıny, attıq tırgan takalarıq salganzaq la attyq tujgaktyp açaayır kiceer koryr kɵvezininen boylı çat. Ondyjıbaq tıplıdy oorular tavylat: tujgaktyp çagtır turgany, tujgaktyp ujezi irintip turat, tujgakta oýktar tavyslat, tujgak boylı taýsık boylı vagat.

Attyq tujgagbyn açaayır koryr, kiceer

koryr turaryn, ças kulunnan ala vaştaar kerek. Kulundiñ tas çok kurgak çerde tırdup bastryr turar kerek, bu tuzunda tujgaktyp ezymi cike lys bolor. Ças attardı erter takalarıq turza, ol kerek attıq tujgagbyna ezer ezymin budaktar turat. Çalaçda çomzak çerde attardı takalarıq istep turar syrekej tuzalu.

Attardıq tujgaktyar çaaantaýl aqı vol-

Attyq tujgagbyn kiceer koryr turar.

Attyq tujgagbynda tavylıp turgan oorularıq kör nurgıny, attıq tırgan takalarıq salganzaq la attyq tujgaktyp açaayır kiceer koryr kɵvezininen boylı çat. Ondyjıbaq tıplıdy oorular tavylat: tujgaktyp çagtır turgany, tujgaktyp ujezi irintip turat, tujgakta oýktar tavyslat, tujgak boylı taýsık boylı vagat.

Attyq tujgagbyn açaayır koryr, kiceer koryr turaryn, ças kulunnan ala vaştaar kerek. Kulundiñ tas çok kurgak çerde tırdup bastryr turar kerek, suye koryr turar kerek, takalarıq turza, ol kerek attıq tujgagbyna ezer ezymin budaktar turat. Çalaçda çomzak çerde attardı takalarıq istep turar syrekej tuzalu.

Ujdyň Boos bolgonyp sezer aajъ.

Ujdyň bukaga cartýrgan kijinde çolçyňk agňyň 3-4 nedeleniň turkunya akra] toktop kalgan bolzo, uj boozoj bergeni olop bildirer. Çe bir kezekte çolçyňk agyňň týç akraj turganda, onь kөgür bilerine kus vołp çat; emeze uj ooýj berer bolzo, olyç agyňň stazý] toktojdo berer; ajdarda çolçyňk agyň toktagoný ujdyň boozogonyp tutuš çart bilgedij temdek emes.

Sraňala bydumcyly, ujdyň boos bolgonyp çart bolgonyp biler, temdegi—icindegi ureñ vozisz kijmuktaganý vołp çat. Bozou ujdyň içinde boos bolgonyp ekinci le usuncu ajda kijmaktanag, çe ondyňda bozo çakşy Bildirbes. Bezinci ajda ujdyň icindegi boozu syrekej ezyr, ujdyň içi çanaj bergeni çart bildirip, ancadala on çalpınaq bultyňr bildirip turar. Ici temen týç salaktaganyp, olyç belkenceginiň çalpydagъ ac ojdyň týç bildirip turar. Bezzynçi ajda ujdyň icunda ujdyň boozisz tystyplaq sol çalpındaqyr yrtantyň çalpınaq emeze icinin altnaç kolla tutkanda bildirip turar. Onojo do bilerine ujdyň içine alakandıç şava salala, on çalpala ajaňlaç

bir kolla pýkýr, kijmetyň çok tuduř, emeze kijkarta vasťnda serpiř, koldy ujdyň icineň uratpa] tuduř turar. Ol tuzunda uj boos bolzo, ujdyň içinde kandýlda katu neme sergilgeni bildirer, kör sabazında vołnyp torskyj yeleri bildirer.

Boos bolgonyp 6-7-ci ajda ujdyň içidegi vozisz kijmuktaganý uraktanda bilpirer: eýly eýjinde ujdyň on çalpala içim bir kicinek çeli serpiř turar. Ujdyň içindegi boozulyň kijmuktaganý tan erten tura ac өzekke, sugargan kijinde çart bildirer, onojdon ok enezi týç kijmuktakapyp çelgen kijinde çart bildirer 7-ci-8-ci ajda ujdyň kurcasynnda ac ojdyň gaştaryň temendöp, ojdyňtýr turar; týxhanda, arka soektori arktai bergendij bildirer; belkenciek sœögj çart bildirip turar. Tereøer aldynda 2-3 nedele azýndýra bu temdekeri ancadala týç bildirer; bok çygär çeri le tyn ediniň erinderi Belkencetkiň ydine içi çaar terenqij tartyla beret.

Boozogon сын оjин veterinariannyj vac ujdýq icinecsemel ötkyriп çart bilip turup çat.

Tereøeri.

Tereøer eji qedip kelgenin týndyj temdekerden biler: Bir eki neule azýndýra ujdyň çeldi çanap çygär, tereøeren 2-3 kyn ozo ujdyň çeldi katu vołp, emekeeri sorolo týny berer; bir eki sudka azýndya ujdyň kijrugulyň çalpidaqy suçuktary şavvaj berer; tereøer aldynda uj çapşyq şerge toktovo], ыцыгальп, todus çapşyq turar. Tereøer tuzunda uj çadala tolgođo beret. Tereøer tuzunda uj sol çalpala

çatkadyj edip kiceep körüp turar kerék. Kör sabazında ujdyň tyl ediniň içinen boozu çadınpalyň kuugy körünp keler; onyl kijinde ol çarqlala boozuz şyurgeeri sýgyp çat. Boozu epezinin çygarda сыл çakşy bolgon сыбъзь—bazyla emeze kijni çalpala ozo kelgeni сыл bolor; vazzy kacanda bolzo koldorňp yustyne суј arkazъ deze ege bolton.

22	Voskresen	F
23	Ponedel'nik	B
24	Vtornik	A
25	Sreda	K
26	Cetverg	E
27	Pjatnitsa	D
28	Subbotá	

22 dekabryda 1920 ç. Bastra Rossijdin sovetlerinin VIII-ci sezd çalpın asyları, ondo oronuñ icinde elektrofiksija etkyrine Leninin turuskyny planıny yuzzur şeptegen 1917 ç. Tom-turada başkaru sovetlerden kolnya kœkən. 24 dek. bırdı 1917 ç. Novonikolaevskta (emdi Novosibirde) başkaru sovetlerden kolnya kœkən.
24 dekabryda—Sotsial—demokratlardıň "Is-kra" dep kaan başkaruynan şużitü gazedi Bázlyňr çakalpny 35 çolbýgъ, ol Rossjida Bolşevik partijazыň tezøp yuddiyup alaryna syrekej çaan tuzazın çetirgen bolgon (1900.)

Kərəp sabazında tərəər eji yecaska çu-
tkı boylar ədyp çat. Bu ejde birde arcamık
etpes ucurlu. Tərəər eji uzaj berer bolzo
(ujdbıq) kyci astap, tolgodorv koopotyoj
berze, baza onoido ok boozuzb əaman cı-
gyp rurgan bolzo, ol tuzunda bozuznla
cıgarga bolus ətirer kerek. Ujdbıq tərəəri
uur ədyp, bozuzb teskeri əaman cıgyp tur-
gan bolzo, veterinariannla bolus ətirgeni ne-
dende artıb bolor.

Budartan suj tıdup voozu kijnı ozo boyl
cıplı çakıb.

Uj tərəəerde bolus ətirer aldañda kol-
dь çakıb əzəp samındap əunup alar ke-
rek; oplı kijninde kreolinlınç sejintizine
emeze lizola dep nemele çırıb ijer kerek
(kreolindib emeze lizolanlıp bir kalbagın
1 litr suuga cejer). Ujdbıq tərəri kyci ədyp
turğanda, ogo bolus ətirerine bozudıp te-
rezinin ystynen arulap, sekter, չılmazak tes-
madan emeze bintan etken akusherklar
tuzulanar əkicaktardıb cılmaj vuylıb, tar-
tıb, boluzb ət. Kacan uj tolgodır kelge-
nde bolus ətirip çat.

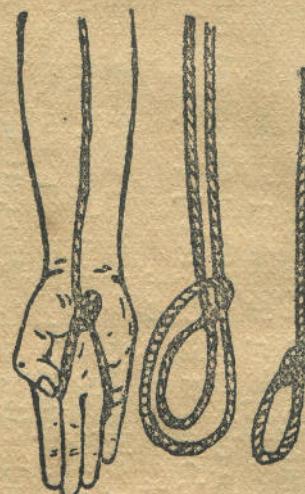
Ujdbıq Əldi Ooruğanb.

Emdeər alar ep-argazb: tizik çerine sook
suuga ülystegeñ bes salar, ujdbıq əldin
aru cek tıdar, saar tuzunda ceverlep, bas-
tra sabarlarla saar, emceketinəq tıq cəjə
tarpas. Sytte kozo kan kəp kelip turganda
veterinarnı vracka emcige ajdar kerek.
Ujdbıq əldi nege-neget tıtylgeninen, uj
sook, cıktu, kirly polgo çatkanlıpaq, ətky-
re salkıb sokonınaq, sydyn çetire saava-
ganzaq ulam tızip çat. Kəp sabazında

Buňń ilgeni.
(ujga tərəəri-
ne, boluş).

Ujdbıq əldi tiziiri kəp çapılında tərəər
aldbında boylar ət, tərəənde kijninde ti-
ziir, ondyj tizik kəp sabazında başlapla
tərəən ujlarda bolor. Bastra əldi emeze
bir çarxtı opıq əandap, cıplıjana beret.

Uj tərəəde boluzar calmıa vıular la onı "kolla
sugar aajb

Emdeər ep argazb: azralıp astadıb, kır-
gak azral berer. Kazbla 3-4 castıç bazı-
nda kynine 5-6 katap saap turar kerek.
Vazelin emeze sarçı alıştırgan kamfarala
syrttyp, kynine 2-3 katap kolla syıtar
rar kerek.

Ujdbıq əldi tizik tuzunda, nege nege
tıqende, baza saayıp bilvej emceketi-
nen tıq tarıkanda, ujdbıq əldineq syle ko-
zo kan kelet.

çeldiniq tərtyuci ulyazi, vır kezekle çar-
mır, onondo kəp tızip çat. Əldinin kəp
çanç əandap, agaşlı katuボル, suyekel
izy, tıq əpkiliely bolor. Emceketininq isç-
piq sydi sızıbır, sıbır, kiciniek arçıdy
bolcoktor kərynet, emeze sarb endy sujuk
çılcıqtku neme, emeze çıbı çamat irıq
agıp turar.

Emdeər ep-argazb: bilgenle tarıv vracka
ajdar kerek. Ujdbıq başka kurgak, çılu çer-
ge turguzar kerek. Təzəncizin tuduş selip,
ujdbıq əldin aru cek tıdup, oru çuktur-
bas cejinti vəşestvoiorlo çürip, tuduş saap
turar kerek. Oru emcegeneq sytti başka
kənəkkə saap, bastra sydine straqaj ko-
pos, kerek.

Boos kojlordb kiceep azrap, çakşy tудалб.

Koj azraar tovarnyj fermalardып kydyci-
lerdiq brigadalары, kojlor төрөлөктөн ozo
azbndыra, kojlor төрөринин باстра kerek
suraktaryn baza ancadala ogo beletenerin,
çakşy etkyyerin laptap suyyup, şoptzip
alar ucurlu.

Kojlordbyн төрөрине beletener ejlerdin
bir çaan төс ucurlu ej—koj boos tuzunda
onь azrap tudarъ bolyp çat.

Kojdып boos çyter ejl orto toolo bodo-
zo 15⁰ kyn çyur çat, bu ej başkalanър
ta turar (5-10 kyngе).

Boos kojdып icindegi kuraganъ boos çy-
rerinin ekinci çargyнда ancadala тъп eзөт,
ol ejde boos koj syrekej çakşy azral kicee-
mel kereksinip çat.

Bu ejde—kojdып boos çyteri ejlinin ekin-
ci вөlyginde—kojdып төрөөr ejlin onь ku-
caga сарылarda bicigen zurnaldaq ulam
cabandardып brigadazь çart bilip turar usur-
lu.

Bastrax boos kojlordbyн kijninen kiceep
çyterinin төs keberi olordь bastrazъn тө-
rөөr ejine çetire ejine çakşy omok semis
edip, nele çyzyu çukrug ororu çoboldon
korulap, arд төrөrinen ceverlep, ejine çet-
pej төrөrinen korup, onoldo—ok icindegى
bałazь çakşy eзүр turgadъj edip tudarъnda
bolyp çat.

Boos kojlordb basqa bolyp kestvoz
etpej bolyp turguzar kerek, katu, tyktu le
çargyndaj katu tyktu uktu kojlordb 400 çe-
tire yilep turguzar usurlu.

Kojlor төrөөr kыrtar ancadala çajym el-
bek bolct kerek, onьp rolyp ploşcadı
kazyla kojgo 1-5 kv. т. bolyp, aru, kur-
gak, içi çargyк, etkyre salkып sokpos, tem-

peraturaž TS. 10° çyru, aru kelyj bolor
ucurlu.

Boos kojlordb agaşka sogbalarьnan, tyr-
tylerinen, tyrgen manqaarъlaq korulap, uzak
çerge ajdaba], kzag an cedennin vorotazъ-
nan etkendө kojlor kystalbagadъj edip ki-
ceep kөryp turar kerek.

Kunyu sajyl boos kojlor çajym çerge
çyterile tuzalanar ucurlu.

Bastrax arьk, kuci komoj kojlordb basqa
gruppa edip belyile, tьльда azral berer
çerge turguzьp, semirip kuci tьльганca on-
do tудар kerek. Onojo belygen kojlordb
kydycler kupyн sajyl kiceep kөriп turar
ucurlu.

Koomoj tişty, kargan kojlordb onojo
ok basqa bolyp, basqa gruppа turguzьp,
olorgo azraldb suulap, kajnatyr, qыnza-
dьp berer, onoq basqa olordb kyzaltazь ço-
gылаq sutkazъna 0,4 kg.—n kontsentriro-
vannыj azral berip azrap turar kerek.

Boos kojlordb azraarыn cabandar syrekej
kiceer ucurlu. Boos kojlor go azraldardыq
kacestvozь çakşyzzып, ancadala tok çak-
şyzzып berer kerek. Çьdьp, vortyr kalgan
elөn emeze salam bererge çarabas, tonbr
kalgan, kacestvozь koomoj yen azraldb
bererge çarabas; sook suula sugararga eme-
ze kurutup kalgan elөndy çerge kabырга
srajanj çarabas. Katu azraldardь kacestvozь
çakşyzzып koj sajyl sudkazъla 2 kg-п
cotop berer kerek. Thetaq çedişpej turganda
ordьna suulanp emeze taraanъq salamъn
bererge kem çok. Boos kojlor go silostы
bererge kem çok.

Çakşy elөn çedikpes bolgozьp, tereeri-

nen ozo bir aj krezi azbndыra boos kojlor go

Voskresen

29

Ponedel'nik

30

Vtornik

31

F

B

a

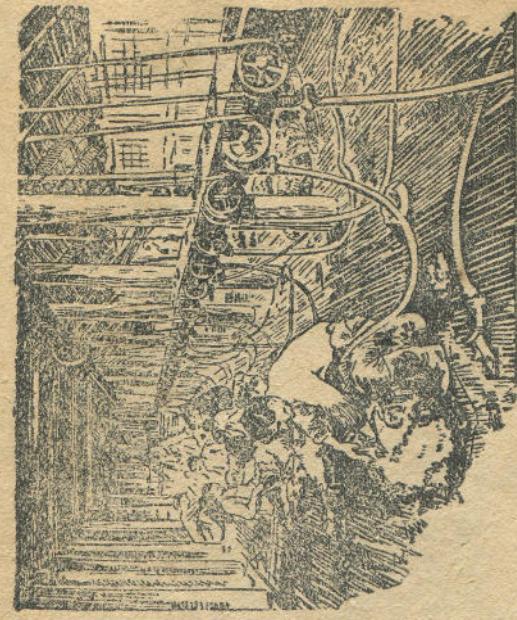
K

E

D

30 dekabrd 1922 ç SSSR icinde sovetter-
din basшarkы sezd çuplyн асълан. SSR Soj-
uzb tөzelgen.

31 dekabrd 1 31 ç Saratovta komvajn
eder zavod bydyr, işke kөlyükken.

kontsentrirovanniy azraldardan — sula, kydelnin emeze podsolnuktyq şagyp, carma onondo eske azraldardan sudkaznya kazyla kolgo 0,2 kg. cotoq berer kerek. Katu azraldardan kynune 4 kataptan as etpej berip turar kerek, berer ejlerinin otzyn tendep turar kerek. Kontsentrirovanniy azraldardan sugargan kijninde berer ucurlu.

Onon başka, bos kojloro mineral'ny azraldardan (mel, seektin kularыn) baza icertus—kalgansy boos çyrgeñ kunderine çetire teregen soondo kynun sajyn berip turar kerek. Bu azraldardan çançla enezinin adin ucurlu.

Kojlordb semirte azraarb.

Kojlordb semirte azrap alaryny uşçyn ezi zi bar: çalança odorgo semirteri, kıştaj turguzar ejde senirteri, baza albskyń ejde—kacan bir semirter ej baza bir semirter eile selingenin ajdatan.

Sranaj ono bolor kojlor odordo çugur semirteri boylar şat, şakşy azraldu odorior bolzo, sranaj vاصm semirtip şat; onojo semirgen kojlordyq edi çuňsz sranaj amtandu çimzak boylar şat. Odor şerlerge çoonda kojlor, onojo ok 6-7 ajlu şas saksargalar çugur şat. Çançs çurer yrlerin kojlordyq çazza paç (şas kojlordb çoondorby naç başka) baza başka ugunaç, alyk semizinen kөgүр boylar şat.

Yrlep turar kojlordyn toozz 400-500-n

bir kem semis tudarbya berer emes, onyz icindigi balaznya өzip tъp tъp yla cotoq berer ucurlu. Boos kojloro mineral'ny azraldardan berbeginen ulam, kuragandar ujan bolşp çugat. Mineral'ny azraldardan kojgo kynun sajyn 10-12 g. berip turar ucurlu.

Kojlordb çajyt elbek çerge azrap suga-rar kerek, onoq başka olor boj vojñ kbs-tazþp, azraldb tepsen barrar. Bastra ajdylgan ezilerdi etkuyeri çugar kuragandar by bekemel, ardak, çydm edip, su-kadık korulap alaryna çaan ucurlu çem boylar şat.

azrıl barbagadıj edip, kysten ala odorgo çyrgen kijninde turguzup şat.

Kyskyde semirterine le onoq art azral-daga turguzar yla yrylep veleyerde ças kojlordon (çaskyda çykpan kuraandardan), enezinen alyrganla kijninde, temdekteze avgust aida yrylep boylar şat, çoon kojlordb deze—kyskyde braktap taldagankijninde sentjabr aida yrylep boylar şat (tizineq kөre).

Şas kojlordb semirtip alaryna 75 kynnen ala 100 kynge çetire kerek bolor, çoon kojloro deze 50 kynnen ala 80 kynge çetire kerek. Syrekkel uzak azraganb kojlordyq semirterine, azral bararyna, kyrka turaryla, kijninen kiceep çykeri tegin kalas çaman boylar şat

Kojlordb odorgo semirtip vaza semirte azrap alar ejji, onyz tьndigib beskezi ezily (standartnyj) iuryla çetkence өder ucuru. Semirtip azrap algan kuraan kojdyq iury orto toolo bodozo 35-40 kg. bolor ucirlu, çoon koj deze, onyz ugulan kөre 45-65 kg. bolor ucuru.

Kojlordb tygyn elektricestvolo kajsylap turgany (Kajsylaarnы çaskyda ektyup şat).

Koj semirte azraarbyla çaraar azraldar—olən, salam, silos, yren astar. Katu azral-dardan өnetijin cackan өlenđor bergeni alyk, kontsentrirovannej azraldardan deze—sula, kydeli le podsolnuktyq agb, kukuriza, çarma bergende çakşy.

Kojlorgo semirterine taldama çakşy bolor azzaldu odorlor burjan dep өlenđy, bogçoq өlenđy baza asty çuunatkanla soondo, onylä çeri odorgo syrekej çarap şat.

дүрт хозяйстонъп, календарънда салыган статжаларъ орус тили ле тьндъј улустар бичір будырген:

P. Abaimov—астаң ғаражордьың аялпап көрүп sort-top саларъ кегергіnde, сеялжаларъ ас сасарға белетең тұрғазат кегергіне, әрдегі өскөн елөндөрдин үренін қнур кегергіnde білгін.

V. Abakumov—конијуттардың ла база аттарла ىстеп тұрғандарға ىштір ізінін ер-аяж кегергіnde төзөр көрінде білді.

N. Buxarov—өлөп ізі кегергіnde; колендаръ бас-тразын тұрғазарға болушкан.

N. Vorob'ev—адару изі кегергіnde білді.

L. Vasiljeva—көлхоз кирлеңін тұд қынге көр-yelezері кегергіnde білген.

V. Govorov—қылқы мальын қыстықкак оорузъ, боzu-jardын қыстықар кезімі. колік деп оору, сап, үje сbs оогу, үйлардын boos болгонлын аяж кегергіnde білген

A. Goncharov—сад өскірер кегергіnde білді.

L. Grozitskij—үтен ашт. Belefeeri кегергіnde білген.

Drozzin—октъраа кегергіnde, түjгактұr арутап кіссең, үйдін өздінин оорузъ кегергіnde білді.

N. Zasypkin—курен өлөп едері кегергіnde білді.

P. Zvor'kin—kul'turnыj elender кегергіnde білді.

Ivanov—Takaa kuş өskyrip tuzalanar кегергіnde білді.

Ig'at'ev—чалан әрдегі өскөн қілектер кегергіnde е меşкелер қнур кегергіnde білді.

F. Kidaj—қыль астардың салар аяларъ, опп. қерін қарандылай, үрен астарды қнунадар ej кегергіnde біл-ди; аш sogor кегергіnde статјань тұрғазарға болушъ.

A. Krivonosov—kar toktodor кегергіnde, yren ko-rondoors, маала азъп өскірер кегергіnde, үрен ашт. корулар кегергіnde білді.

A. Kafarev—мальы Beskeleeli, lndep, tannalaazъ bukanib кіссең azraar, iksusivеmъ boozodorъ кегергіnde білді; mal izesi kazaандаръ тұr kazanдаңын Beleteeri reisenzirovat' etti.

I. Lagunskij—үje сузъ, kojordыл kесыткак ооптік кегергіnde білді;

F. Labanov—мөрөj izi кегергіnde білді

A. L'sakov—fermalarda тұдуштарар brigadalar тө-зөри кегергіnde білді.

V. Markov—тазъл азралдаръ сасър, түzymин қнунадаръ la silos kulturalarын сасър, silos ederi кегергіnde le grusa dep қілек кегергіnde білді.

G. Mel'tev—үтен астарды la mala астарды korulaar кыптар Beleteeri кегергіnde білді.

A. Mišukov—Съckandarla тартъзат кегергіnde bicidi kolxozcъlарды argalу cadынсу edip alarъ кегергіnde, Fevralskij revoljutsjoja кегергіnde, V. I. Lenin кегергіnde, gosudarstvonyb obezaiel'stvolet bydyteri кегергіnde, statjalar bicigen kalendardыn kynderinde kazъ қаан sobstjalardы қнуп redaktirovat' etti, ono-jdo ok Leninnin çakanularъ кегергіnde telekej ystunde yj ulustardыn kyni кегергіnde, Pariz kommunazъ. Başşapкъ maj, Konstitutsjanыn kyni, MIUD kegin-де, Oktjabr revoljutsjazъ кегергіnde, KIM kegin-de le I. V. Stalin кегергіnde білді.

S. Petukov—үйларъ uguman көнө rajondor saýpl ylesei кегергіnde білді.

P. Sannikov—cockolordь odor چerge тударъ, olor-dы kisxьda azraars la olordыn kijninen kiceep сүте-ri кегергіnde білді; cecko博daryp azrap korulaarъ кегергіnde statjanь turguzarыna болуشتъ.

P. Seredkin аш қнунадарна belendeneri кегергіnde le oddылган mazakъ temп turanla maşınalar-га ep-argä қазап turguzarъ кегергіnde білді.

M. Simon—cockolordь semirtei, olordь erkegne сартьай, boos cockonb korulup keteri, olordын ugын çarançlaarъ кегергіnde білді;cocko博dalyп azrap korulaarъ кегергіnde statjanь biciurge bolusъ,

A. Tokar,—kaýjk bozular кегергіnde білді.

M. Torgušnikov—çaskъ çalgъ işterge beletene-ri, çalandыrды қарандырат, sevoovot etkyreti, mal-dы erkegene kozor kampanie, aşıy erle salarъ, var izin olkyreti, çalan azyп odoorts, қadaan astardъ salarъ, kyskyde kыра syreti le luşit ederі кегергіnde bozzular azraarъ кегергіnde xemalar қнуп, білді;

azraldb kemçyzlinen көрө neskezin bileri кегергіnde materialdar, yren aştı kurg'dar, кегергіnde, maldb normala azraarъ кегергіnde material қнуп bіlci.

I. Trošin—syttу malddardы korulap, olordь azrap kiceeri кегергіnde, kыşтj turar kazanдаңыn Beleteeri кегергіnde bіlci.

L. Okulic—Kozarina - koj azrap tuzalanar кегергіnde blidj.

A. Xramov—boos ujjardъ azrap kiceeri кегергіnde le bozulards azrap keteri, ujdb teredori кегергіnde bіlci;

A. Ŝenaurin—etkelerle, apsan, kөbөlekle tarätzarъ kегергіnde bіlci;

N. Jurkin—çakъ at azrap alarъ кегергіnde, bo's beledi kiceeri кегергіnde, mynyp tұrgan attardъ azър, sugaratъ кегергіnde bіlci.

Açaarti: Bu kalendardы orus tilinen Ojrot tiline keciyip turarda, orus kalendarda bazylgan materialdar, bir kazъып үльбап, kazъып eskerip astatkanь vag.

Переводчик Н. Г. Куранаков.

Ответ редактор перевода К. Филатов.

Тех. ред. В. Косяков.

Ответ. авт. көреккүра Н. Куранакова.

Сдано в производство 2/XII-34 г.

Подписано к печати 27/I 35 г.

Формат 71×108 1/16 Тираж 2000

Бум. л. 3,5 леc. я. 7. Учт-авт. 11,7

Зн. в бум. л. 160,992 Инд. СХ-н-Об.

Из 1, № 171 Заказ № 3579.

Уполномочия № А 120 от 2/XII-34 г.

Новосибирск. Типография № 1 З-КИК

Цена книги 90 коп.

Переплет 25 коп.

1 руб.
15 коп.

ЦЗЗ425

СЕЛЬСКО-ХОЗЯЙСТВЕННЫЙ
КАЛЕНДАРЬ
1935 год
НА ОЙРОТСКОМ ЯЗ.
ОГИЗ Новосибирск